

מאימתי קורין את שמוע בערבין. משעה שכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כהנים שנטמאו וטבלו והעריצו

שמעו והגיע עתם לאכול בתרומה: עד סוף האשמורה הראשונה. שלש הלילה כדמפרש בגמ' (דף ג.א.) ומשם ואילך עבר זמן דלא מקרי

זמן שכיבה ולא קורין ביה בשבכך ומקמי הכי נמי לאו זמן שכיבה לפיכך הקורא קודם לכן לא ילא יד חוצות. אם כן למה קורין אותה צבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה והכי תולה בדבריהם בצרכות וירושלמי. לפיכך חוצה עלינו לקרואה משתחשך. בקריאת פסחה ראשונה שאדם קורא זמן מטומו ילא: עד שיעלה עמוד השחר. שכל הלילה קרוי זמן שכיבה: **הקטר חלבים ואברים.** של קרבנות שזרק דמן ביים: מזוסין. להעלות כל הלילה ואינו נפסלים צלינה עד שיעלה עמוד השחר וכל למטה מן המנחה דמכבי לא ילין לבקר (שם דף:). **חלבים.** של כל קרבנות: אברים. של עולה: וכל הנאכלים ליום אחד. כגון חטאת ואשם וכבשי עזרים ומנחות ותרודה: מזוסין. זמן אכילתן: עד שיעלה עמוד השחר. והוא מביא ליות נותר דמכבי צבודה לא ייטח ממנו עד בקר (ויקרא ו) וכלם מתודה ילמדו: אם כן למה אמרו חכמים עד חלות. בקריאת שמע ובאכילת קדשים: כדי להרחיק אדם מן העצירה. ואמרו חכמים קודם זמן כדי שלא יכל לאכלן לאחר עמוד השחר ויחמיצו כרת וכן בקריאת שמע לזרז את האדם שלא יאמר יש לי עוד שהות ובחזק כך יעלה עמוד השחר ועבר לו הזמן. וקטר חלבים דקדמי הכל לאו אמרו צו חכמים עד חלות כולי ולא נקט להו הכא אלא להודיע שכל דבר הטהוב צלינה כשר כל הלילה והכי נמי תנן בפרק שני דמגילה (דף כ.) כל הלילה כשר לקרית העומר ולהקטר חלבים באברים: **גב' היכא קאי.** מהיכא קא טליק דתנא ביה חוצה קריאת שמע שסתמינא לעולא כלא זמן הקריאה: אקרא קאי. ושם למד חוצה הקריאה: ואיצט"ל. הא דתנא ערבין ברישא יליף מביריתו של עולם: והדר תנא בשחרית. מאימתי קורין את שמע ששחרית: **משעה לאם הכוכבים.** שהיה גמר ביאת השמש כדילין לקמן (עמוד ג.) דילמא

מאימתי

קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים יעד חצות. רבן גמליאל אומר יעד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אותם לקרות ולא זו כלבר אמרו אלא ^(א) כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר ^(ב) והקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר ^(ג) וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר א"כ למה אמרו חכמים עד חצות ^(ד) כדי להרחיק אדם מן העבירה: **גב'.** תנא היכא קאי דקתני מאימתי ותו מאי שנא ^(ה) דתני בערבית ברישא לתני דשחרית ברישא תנא אקרא קאי ^(ו) דכתבי' ובשבכך ובקומך והכי קתני זמן קריאת שמע דשכיבה אימתי משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ואי בעית אימא יליף מביריתו של עולם דכתבי' ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אי הכי סיפא דקתני ^(ז) בשחר מברך שתיים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתיים לפניה ושתיים לאחריה לתני דערבית ברישא. תנא פתח בערבית והדר תני בשחרית עד דקאי בשחרית פריש מילי דשחרית והדר פריש מילי דערבית: אמר מר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. מכדי כהנים אימתי קא אכלי תרומה משעת צאת הכוכבים לתני משעת צאת הכוכבים אגב אורחיה קמשמע לן כהנים אימתי קא אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים והא קמשמע לן ^(ח) דכפרה לא מעכבא כדתנא ^(ט) ובא השמש וטרה ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. ^(י) וממאי דהאי ובא השמש ביאת השמש והאי וטרה טרה וימא דילמא

הי מזלי של שבת בערב שבת ומסתמא גם היה קורא קריאת שמע. מכל אותן הלילות משמע דקריאת שמע של צבית הכנסת היא עיקר. והא דאמר בירושלמי למה היו קורין צבהכ"ג וכו' אומר ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר אשרי תחלה ואותה ק"ש אינה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. ומכלל נראה מי שקורא ק"ש על מטתו שאין לבקר וגם אינו צריך לקרות אלא פרשה ראשונה: **לירתי דשחרית ברישא.** כדאשכחן תנחמד דמכבי של צקר תחלה: **אי הכי** סיפא דקתני שחרית ברישא. אי אמרת בשלמא דסמיך אקרא דשבכך א"כ אינו מקפיד קרא אלא אק"ש. אלא א"כ דסמיך אקרא דבריתו של עולם א"כ קפיד אכל מילי א"כ סיפא דקתני וכו': **מברך שתיים לפנייה וכו'.** (ירושלמי) ושבע צרכות היו כנגד שבע ציוס הללתיך (תהלים קט) ולא קא חשיב יראה עינינו דהאי צרכה תקנו רבנן ^(א) כדי להמחין למצריהם צבית הכנסת. ודוקא צבית הכנסת משום שלשם שיהיו מטיבין צבית מן המתיקיים אכל צבתי נכסיות שלנו אין צריכין להמתין למצריהם אלא צלינה: **והא** קב"ש דכפרה לא מעכבא. וא"ת הא תנינא חדא ויזמנא צבית נגעים וימיית לה בהעלל (דף עז.) העריצו שמשו אוכל בתרומה וי"ל דרגילות של משניות לאשמועינן בקולר אף למה שמפורש בברא':

הי מזלי של שבת בערב שבת ומסתמא גם היה קורא קריאת שמע. מכל אותן הלילות משמע דקריאת שמע של צבית הכנסת היא עיקר. והא דאמר בירושלמי למה היו קורין צבהכ"ג וכו' אומר ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר אשרי תחלה ואותה ק"ש אינה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. ומכלל נראה מי שקורא ק"ש על מטתו שאין לבקר וגם אינו צריך לקרות אלא פרשה ראשונה: **לירתי דשחרית ברישא.** כדאשכחן תנחמד דמכבי של צקר תחלה: **אי הכי** סיפא דקתני שחרית ברישא. אי אמרת בשלמא דסמיך אקרא דשבכך א"כ אינו מקפיד קרא אלא אק"ש. אלא א"כ דסמיך אקרא דבריתו של עולם א"כ קפיד אכל מילי א"כ סיפא דקתני וכו': **מברך שתיים לפנייה וכו'.** (ירושלמי) ושבע צרכות היו כנגד שבע ציוס הללתיך (תהלים קט) ולא קא חשיב יראה עינינו דהאי צרכה תקנו רבנן ^(א) כדי להמחין למצריהם צבית הכנסת. ודוקא צבית הכנסת משום שלשם שיהיו מטיבין צבית מן המתיקיים אכל צבתי נכסיות שלנו אין צריכין להמתין למצריהם אלא צלינה: **והא** קב"ש דכפרה לא מעכבא. וא"ת הא תנינא חדא ויזמנא צבית נגעים וימיית לה בהעלל (דף עז.) העריצו שמשו אוכל בתרומה וי"ל דרגילות של משניות לאשמועינן בקולר אף למה שמפורש בברא':

דילמא ביאת אורו הוא. פ"י רש"י עד שזרע אורו של יוס השמיני ומאלי וטוהר טהר גברא שיטרה האיש בהבא קרבנותיו. ותימא לפירושו לפרוך אהיא דהערל (דף עד:) דהעריב שמשו אוכל בתרומה וכו' מגלן דביאת שמשו הוא. ועוד היכי מני למימר דמיירי צורחה דלי צורחה הוא הוה מני למכתב צורח וזרע השמש וטוהר כמו ממוזות השמש (נמנדר כל) או לשון יליאה כמו השמש ילא על הארץ (נבאשית יט) (א) ונקט צורח ובה השמש אלמא דהיינו שקיעת החמה. ועוד בצמטון קא מנציא ליה האלי ובה השמש לי ביאת אורו הוא ופשיט מברייתא זכר לדבר וכו' תפשוט ממתניתין (דנעיש פ"ד) העריב שמשו אוכל בתרומה אלמא דהיינו ביאת שמש. וי"ל דה"פ ממאלי דהאי ובה השמש וטוהר ביאת שמש הוא ממש וטוהר טוהר וימא דהיינו זאת הכוכבים דילמא ביאת אורו הוא דהיינו תחלתה של שקיעת החמה והוא תחלת הכנסתה בקיע ועדיין יש שהות ציוס (א) וטוהר מילין עד זאת הכוכבים ומאלי וטוהר טוהר גברא והשמש למתניתין דהערל לא קשה מידי דמני למימר (ו) העריב שמשו דהתם היינו ביאת אורו ואף מהתם לא תפשוט דהיינו זאת הכוכבים. תמאס הכי אליטורין לאמרי הכא הברייתא דלאת הכוכבים:

אם בן לימא קרא ויטהר. אף על גב דבבבא מקומות כמיז וטוהר. התם ליכא למיטעי אבל הכא דליכא למיטעי הוה ליה למכתב ויטוהר: **משעה** שהעני נכנס לאבא פתו במלח. תימא אעני גופיה *ממי יתפלל דהא אמרת זמן אכילתו היינו זמן ק"ש וכיון שזא זמן ק"ש אסור להתחיל כשעודה עד שיתפלל כרישא דתמיה לקמן (דף ד:) וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומבדק וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ויש לומר דזמן תפלה הוי קודם לזמן שעודה ולאו דוקא משעני נכנס לאכול אלא פורתא משקרא קאמר שעד שיכניס לו שעודמו יקרא ויתפלל: **אע"פ שאין ראיה לדבר.** ראיה גמורה אינה דהא לא מיירי התם לענין ק"ש (פ"ט) וא"י ס"ד דעני קדים רבי חנינא היינו ר' אליעזר. ולא מני למימר דעני קדים לקדוש היום או קדוש היום קדים לשעורא דעני. דלא מסתברא לחלק כל כך בשעורי זמן שכיבה ידלל זמנים הללו אית ציה: **אמר** ליה ר' יהודה והלא כהנים מבדוקין יום הכיפורים. תימא חגיגה בעיה לנפשים שהי פלג המנחה מצעוד יום היא והוא אומר (לקמן דף מ.) מיד כשעצור פלג המנחה הוי זמן תפלה ערבית. ויש לומר דלדידה לא קייל ללא דריש שבכך ובקומן אכל לנרמן דרדשי קסא דלוי זמן שכיבה: קסא

דילמא ביאת אורו. שילוח השמש ציוס השמיני ויטוהר האיש בהבא קרבנותיו ואמר יאכל: **אם בן.** דהאי קרא וטוהר לשון ציוס הוא נימא קרא ויטוהר מאלי וטוהר: **אדני.** לשון עבר נתפנה מן העולם השמש: **מברייתא.** דקמני לקמן בשעתין משעב שהכנים (א) נכנסין לאכול בתרומה וראיה לדבר זאת הכוכבים ש"מ אין כפרתו מעבבא: **משעני.** שאין לו נר הלילה כשעודתו: **סיפא דלי פליגא אמתני.** דקמני הכא עד שעה שעומד ליפטר מתוך הסעודה והיינו לא כר' אליעזר ולא כרצון ולא כרצון גמלא. דריש ובשכך תחלת זמן שכיבה ובמתני. מני עד סוף האסמורה הראשונה: **עני וכן.** עני כל לילתיו וכן טמא לאכול בתרומה: **מד שטורא הוא.** זאת הכוכבים: **בערבי שצטוס.** ממהרין לעסודו השכל מוכן: **שאין ראיה לדבר.** שהיוס כלה בלאת הכוכבים וזכר לדבר איכא: **דמחשבי.** ועושין מלאכה בלילה משקיעת החמה עד זאת הכוכבים: **ומקדמי.** ומשכימין קודם היוס דילמא יוס לא הוי עד הין החמה והם מקדמין מעלות השחר דהוי כמו מהלך ר' מילין (פסחים דף קכ"א): **ס"פ והיו לנו הלילה משמר.** מדקאמר והיוס מלאכה אלמא האי דעבר מעלות השחר עד זאת הכוכבים ימאס הוא. וזכר לדבר איכא דכל עד מלאכה קורא הכתוב יוס: **קס"ד.** רוב בני אדם (א) היינו עניים כלומר בני אדם בערבי שצטוס ועניים צימות החול חד שעורא הוא: **משעב שדש היום בערבי שצטוס.** היינו בין השמשות ספק יוס ספק לילה וכיון דספק הוא קדש היום מספק: **משעב שהכנים טובלים.** היינו קודם בין השמשות כדי שיהא וזה קודם בין השמשות הערב שמש והם מארמין צבמה מדליקין (פסח לה.) דזמן הטבילה קודם בין השמשות מעט: **והלא כהנים מצעוד יוס הם טובלים.** רבי יהודה לטעמיה דלמר צבמה מדליקין בין השמשות כדי מהלך חצי מיל קודם זאת הכוכבים קרי בין השמשות והוי ספק הלך טבילה דמקמי הכי מצעוד יוס הוא ולאו זמן שכיבה הוא ולקמן מפרש מאלי אהדר ליה רבי מאיר: **נכנסין להסב.** אית דלמר צימות החול ואית דלמר צבמה מכל מקום מאוחר הוא (א) (לכולם): **והי מינייהו מאוחר.** (א) (לכולם) דעני או דכין: **ה"ג** אי ס"ד דעני קודם ר' חנינא היינו ר' אליעזר: **בין השמשות** דר' יהודה (א) מהלך חצי מיל לפני זאת הכוכבים ודרי יוסי כהרף עתא לפני זאת הכוכבים ורבי מאיר כרבי יוסי ס"ל וכי טביל מקמי הכי סמוך למחשה הוא חזון שכיבה קריין ציה: קסא

דילמא ביאת אורו הוא ומאלי וטוהר טהר גברא אמר רבה בר רב שילא א"כ לימא קרא ויטהר מאלי וטוהר. טהר יומא כדאמרי אינשי איערב שמשא ואדכי יומא. במערבא האי דרבה בר רב שילא לא שמעי להו ובעו לה מביעאי האי ובה השמש ביאת שמשו הוא ומאלי וטוהר טהר יומא או דילמא ביאת אורו הוא ומאלי וטוהר טהר גברא (א) והדר פשמו לה מברייתא מוקדמי בברייתא סימן לדבר צאת הכוכבים שמע מינה ביאת שמשו הוא ומאלי וטוהר טהר יומא: אמר מר משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ורמינהו מאימתי קורין את שמע בערבין משהעני נכנס לאכול פתו במלח עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו. סיפא ודאי פליגא אמתניתין. רישא מי לימא פליגי אמתני. לא עני ובהן חד שיעורא הוא. ורמינהו (א) מאימתי מתחילין לקרות ק"ש בערבית משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתו בערבי שבתות דברי ר"מ וחכמים ואומרים משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת הכוכבים. ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויאנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר ר' יהוה לנו הלילה משמר והיום מלאכה מאי ואומר וכו' תימא מבי ערבא שמשא ליליא הוא ואינהו דמחשבי ומקדמי ת"ש והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה קא סלקא דעתך דעני ובני אדם חד שעורא הוא ואי אמרת עני ובהן חד שעורא הוא חכמים היינו רבי מאיר אלא שמע מינה עני שעורא לחוד ובהן שעורא לחוד רבי מאיר אדם לאו חד שעורא הוא. ועני ובהן חד שעורא הוא ורמינהו מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין משעה שקדש היום בערבי שבתות דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר משעה שהכהנים מטוהרים לאכול בתרומתן רבי מאיר אומר משעה שהכהנים טובלין לאכול בתרומתן אומר לו ר' יהודה והלא כהנים מבדוקין יום הם טובלים ר' חנינא אומר משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח ר' אחאי ואמרי לה ר' אחא אומר משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב. ואי אמרת עני ובהן חד שעורא הוא ר' חנינא היינו ר' יהושע אלא לאו שמע מינה שעורא דעני לחוד ושעורא דכהן לחוד שמע מינה. רבי מנייהו מאוחר מסתברא דעני מאוחר דאי אמרת דעני מוקדם ר' חנינא היינו ר' אליעזר אלא לאו שמע מינה דעני מאוחר שמע מינה: אמר מר אמר ליה רבי יהודה והלא כהנים מבדוקין יום הם טובלים שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר ורבי מאיר הכי קאמר ליה מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא אנא אבין השמשות דרבי יוסי קא אמינא דאמר ר' יוסי בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו

קשיא דרבי מאיר אדר' מאיר. געלי אחר משהע שני אדר נענטן
לאכול פתן בערבי שבתות והוא שער מאומר משל כהן והוא אחר
משעת טבילה שהיא קודם בין השמשות: קשיא דר' אליעזר. דברימא
אדר' אליעזר דמתני: וא"כ ר' ישא. דמתני: לאו ר' אליעזר היא. והא

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. דלא מני למימר בשעה שזני רבי
נענטן וכהן חד שטורא הוא דלא כן רבי מאיר היינו רבי
אחא (פי' רש"י שפי' שרוב בני ארס נענטן להסב דהיינו בע"ש.
(ו) וגם כן (ה) לא מתכחש למימר דבני ארס אממרחין כל כך בערבי
שבתות כמו בזמן שהכהנים טובלין
דהיינו נכבדו יום קודם הערב שמי:
קשיא דרבי אליעזר אדר' מאיר
אליעזר. דלא מני למימר

דקמי דבני ר' אליעזר אסוף הזמן
קמי דקאמי עד סוף האשמורה
הראשונה ופלגי רבנן עליה ואמרי עד
הזמן. דרבי אליעזר דריש בשבבן זמן
המחלה שמייה שני ארס הולכים
לשכ זה קודם חה מאומר ורבנן דרשי
כל זמן שמייה דהיינו כל הלילה אלא
ששבו סביב לדבר ואמרו עד חלות ור"ג
לית ליה ההוא סיג: מאי קסבר כו'.
היה ליה לומר זמן היכר: אי קסבר.
דליגי מנאי לקמן דהא מחלה. איכא
מאן דאמר ג' משמרות היו הלילה
במשמרות עצרות המלאכים וסרי
שלהם נחלק לשלש חלקים ראשונה לכת
אחת שניה לכת אחרת שלישית לכת
שלישית. ואיכא מאן דאמר ארבע
משמרות היו הלילה: והא קמ"ל.
שנמן לך סימן זמן הקריאה בסוף
האשמורה ולא פירש לך סימן מפורש
למדך שיש היכר לכל ארס בדבר כי
היכי דליכא ברקיע: ישא שאלו ישא.
הי' ג' ואשם מספרם עד כעלה. כבר
הגיע קרוב ליום וזני ארס מתעוררים
משינתם והשוכרים ודני מתפרסם לו עם
זה: מאי קא חשיב. סימנים הללו שנתן
למשמרות הארץ היכן נתנו בחמלת
האשמורות או בסופן: אורסא הוא. זאת
הכוונה: ושמי. והמתין כמו לא יאמר
אדם לחבירו שמו לי בלד ע"פ פלוני
(פסחין סג.) וצ"ק ע"פ החובל
(דף ט.) שמה עומדת על פתח חדרה.
וכן ואזני שמי את הדבר (בראשית לו).
שומר אמונים (וישעיה טו.) פסלה קלרס.
(ס) (דבינו) לקמן מפרש לה בפי' פסלת
השחר (טו.). אשרי המלך שמקלסין
אוסו כניסו כד. אשר כל זמן שהיה
קלס זה בתוך הכה"ק: מפני שהד.
שלא יאמרו זונה מוכנת לו עס: ומפני
הספולס. שחומת החורבה רעועה
ומסוכן הוא פתח החומה עליו:
פיוסוף ליה. כלומר למה לנו ג'
טעמים לדבר א' הרי די חלחת מהן
אס לא נא ללמדך שיש שבת שאין
הטעם היה וצ"ק להניח שבת זו:
נחמתי

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. דלא מני למימר בשעה שזני רבי
נענטן וכהן חד שטורא הוא דלא כן רבי מאיר היינו רבי
אחא (פי' רש"י שפי' שרוב בני ארס נענטן להסב דהיינו בע"ש.
(ו) וגם כן (ה) לא מתכחש למימר דבני ארס אממרחין כל כך בערבי
שבתות כמו בזמן שהכהנים טובלין
דהיינו נכבדו יום קודם הערב שמי:
קשיא דרבי אליעזר אדר' מאיר
אליעזר. דלא מני למימר
משקדס הייס וכהנים נענטן לאכול
במרומתן חד שטורא הוא. דל"כ ר'
אליעזר היינו ר' יהושע:
למאן דני בבית אפ"ל. וא"כ והלא
רבי אליעזר בעי (לקמן ד'
ט.) עד שיכיר בין תכלת לכתמי צק"ש
על שחמים. וי"ל מ"מ כיון שידע מתי
יעלה יעמוד השחר. קודם שיקר וזמן
עצמו כבר הגיע שעה עת: היינו ד'
התפלה תפלה קצרה. לכאורה משמע
שאין זה הבינו. דהא קא בעי לקמן
(ד' ג.) מאי איכא בין הבינו לתפלה
קצרה. א"כ לפי' הקו"י ע"כ בכלן
דהיינו הבינו קשה. אלא ע"כ שפי' כדאן
תפלה אחרינא כדמפרש לקמן) דרבי
עמך מרזינס וכו'. וגם על זה קשה
דלקמן אמרינן שאין לומר תפלה של
דרכי עמך אלא במקום סכנה. ורבי
יוסי לא היה במקום סכנה פי' במקום
לפטים. מדכתיב לו שמת יפסיקו כי
עוזרי דרכים ולא השיב שמה יתרגמי
לפטים. ונראה לי כפי' תפלה קצרה
דהא היינו הבינו. ואע"ג דליט עלה
אזני (ה) אמרי דמתפלל הבינו. היינו
דוקא בעיין אצל בשרה מותר. והא
דאמר' לקמן מאי איכא בין תפלה
לתפלה קצרה. הכי קאמר בין תפלה
קצרה דאמר צ"פ תפלה השחר (דף
טו.) כגון דרכי עמך וכו'. אצל דאזי
תפלה קצרה דהא ז"ל הבינו:
ועינין יאה שמייה הגדול מבורך.
מכאן יש לסמור מה שפי'
במחזור ויטרי יאה שמייה רבא שו
תפלה שאלו מתפללין שימלא שמו
דכתיב (שמות י) כי די כלם יא
שלא יאה שמו שלם וכסא שלם עד
שימחה וזעו של עמלק ופירשו כן
יאה שמייה שם יא רבא לומר שאלו
מתפללין שיהא שמו גדול ושלם ומבורך
לעולם את תפלה אחרת כלומר ומבורך
לעולם הכל. וזה לא נראה מדקאמר
הא יאה שמייה הגדול מבורך משמע
דתפלה אחת היא ואזני רובא לומר
שיהא שמו גדול ושלם אלא יאה שמו
הגדול מבורך וגם מה שאמר' העולם
לך אומרינן קדיש בלשון ארמיית לפי
שחפלה נאה ושבה גדול הוא על כן
נתקן בלשון תרגום (ס) שלא ייכינו
המלאכים ויהיו מתקנאין בנו וזה אינו
נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם
בלשון עברי ואלו נראה כדאמרין
בסוף סוטה (דף טו.). וזה העולם
מתקיים אלא אסדרא דקדושתא ואיהא
שמייה רבא דכמר אגדתא שהיו רבלין
בחדתי

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. דלא מני למימר בשעה שזני רבי
נענטן וכהן חד שטורא הוא דלא כן רבי מאיר היינו רבי
אחא (פי' רש"י שפי' שרוב בני ארס נענטן להסב דהיינו בע"ש.
(ו) וגם כן (ה) לא מתכחש למימר דבני ארס אממרחין כל כך בערבי
שבתות כמו בזמן שהכהנים טובלין
דהיינו נכבדו יום קודם הערב שמי:
קשיא דרבי אליעזר אדר' מאיר
אליעזר. דלא מני למימר
משקדס הייס וכהנים נענטן לאכול
במרומתן חד שטורא הוא. דל"כ ר'
אליעזר היינו ר' יהושע:
למאן דני בבית אפ"ל. וא"כ והלא
רבי אליעזר בעי (לקמן ד'
ט.) עד שיכיר בין תכלת לכתמי צק"ש
על שחמים. וי"ל מ"מ כיון שידע מתי
יעלה יעמוד השחר. קודם שיקר וזמן
עצמו כבר הגיע שעה עת: היינו ד'
התפלה תפלה קצרה. לכאורה משמע
שאין זה הבינו. דהא קא בעי לקמן
(ד' ג.) מאי איכא בין הבינו לתפלה
קצרה. א"כ לפי' הקו"י ע"כ בכלן
דהיינו הבינו קשה. אלא ע"כ שפי' כדאן
תפלה אחרינא כדמפרש לקמן) דרבי
עמך מרזינס וכו'. וגם על זה קשה
דלקמן אמרינן שאין לומר תפלה של
דרכי עמך אלא במקום סכנה. ורבי
יוסי לא היה במקום סכנה פי' במקום
לפטים. מדכתיב לו שמת יפסיקו כי
עוזרי דרכים ולא השיב שמה יתרגמי
לפטים. ונראה לי כפי' תפלה קצרה
דהא היינו הבינו. ואע"ג דליט עלה
אזני (ה) אמרי דמתפלל הבינו. היינו
דוקא בעיין אצל בשרה מותר. והא
דאמר' לקמן מאי איכא בין תפלה
לתפלה קצרה. הכי קאמר בין תפלה
קצרה דאמר צ"פ תפלה השחר (דף
טו.) כגון דרכי עמך וכו'. אצל דאזי
תפלה קצרה דהא ז"ל הבינו:
ועינין יאה שמייה הגדול מבורך.
מכאן יש לסמור מה שפי'
במחזור ויטרי יאה שמייה רבא שו
תפלה שאלו מתפללין שימלא שמו
דכתיב (שמות י) כי די כלם יא
שלא יאה שמו שלם וכסא שלם עד
שימחה וזעו של עמלק ופירשו כן
יאה שמייה שם יא רבא לומר שאלו
מתפללין שיהא שמו גדול ושלם ומבורך
לעולם את תפלה אחרת כלומר ומבורך
לעולם הכל. וזה לא נראה מדקאמר
הא יאה שמייה הגדול מבורך משמע
דתפלה אחת היא ואזני רובא לומר
שיהא שמו גדול ושלם אלא יאה שמו
הגדול מבורך וגם מה שאמר' העולם
לך אומרינן קדיש בלשון ארמיית לפי
שחפלה נאה ושבה גדול הוא על כן
נתקן בלשון תרגום (ס) שלא ייכינו
המלאכים ויהיו מתקנאין בנו וזה אינו
נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם
בלשון עברי ואלו נראה כדאמרין
בסוף סוטה (דף טו.). וזה העולם
מתקיים אלא אסדרא דקדושתא ואיהא
שמייה רבא דכמר אגדתא שהיו רבלין
בחדתי

לומר קדיש אחר הדרכה ושם היו עמי הארצות ולא היו מצינים כולם לשון הקודש לכן תקנוהו בלשון תרגום שהיו הכל מצינים שזה היה לשון:

חיישין. פי' שידוע שרגילין שם המזיקין. והוא
 דלעיל דבתרי ופריצי ליכא משום מזיקין איירי בפתם
 שאין רגילין: **אין** אומרין בפני המת אלא בדבריו של מת. ופסק (ר"ד)
 אלפס משום דב האי דוקא דברי מורה אצל דברים דעלמא לית לן
 בה. *דוקא בלרבע אמות שלו:
רוח צפונית מנשבת. פי' בלילה
 דהא אמרינן בפרק לא יחסור (כ"ב דף
 כה.) שהיא מנשבת עם כל אחד ואחד:
סורא איהו ואמר בחצות. ואם
 תאמר מכל מקום לימא חצות כמו
 ואמרו לו מן השמים דהא דלא אמרו
 לו. וי"ל שלא נלה לומר להם דבר שלא
 היה יכול להראות ולהוכיח אם ישאלו
 לו: **ואין** הבור מתפלא מחוליות.
 פירש רש"י: אם יחסור ויחזיר בו עפרו
 לא יראה מלא. (סויתמא דאין הגדון
 דומה לרואה שפיר לא היה אומר להם
 אלא לטובל מן העשירים ולימן לעניים.
 אם היה מלא לטובל מן העניים ולחזור
 ולימן להם אז היה דומה למשל.
 ומפרש רבינו חס מחוליות מנצינמו
 לומר אין הצור מתמלא מן המים
 הנובעים בו. *וינוספתא: אין הבור
 מתמלא מחוליות אלא אם כן מושכין לו
 מים מלד אחר. ור"י פירש שאם תחסר
 מלד זה ותניח מלד אחר לא מתמלא. שמה
 שנותן כאלן חסר כאלן. כמו כן מה שנותן
 מן העשירים יתחסר מן העשירים:
 בניהו

בחדתי ותיפוק ליה משום מזיקין בתרי אי' בתרי
 חשד נמי ליכא בתרי ופריצי. מפני המפולת
 ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין בתרי וכשרי.
 מפני המזיקין ותיפוק ליה משום חשד ומפולת
 בחורבה חרתי ובתרי וכשרי אי' בתרי מזיקין
 נמי ליכא במקומן חיישין ואב"א לעולם בחד
 ובחורבה חרתי דקאי בדברא דהתם משום
 חשד ליכא דהא אשה בדברא לא שכיחא
 ומושם מזיקין איכא: ^(ה) ת"ר ארבע משמרות
 היו הלילה דברי רבי ר' נתן אומר שלש מ"ט
 דר' נתן דכתיב יויבא נדעון ומאה איש אשר
 אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה
 תנא אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה
 ורבי מאי תיכונה אחת מן התיכונה שבתוכנות
 ור' נתן מי כתיב תיכונה שבתוכנות תיכונה
 כתיב מ"ט דרבי א"ר זריקא א"ר אמי א"ר
 יהושע בן לוי כתוב אחד אומר ² חצות לילה
 אקום להודות לך על משפטי צדקך וכתוב אחד
 אומר *קדמו עיני האשמורות לא כיצד ארבע
 משמרות היו הלילה ור' נתן סבר לה כרבי
 יהושע דתנן ^(ו) ר' יהושע אומר עד שלש שעות
 שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שית דליליא ותרת דיימא הוו להו
 שתי משמרות רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו: ואמר רבי
 זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי ^(ז) אין אומרין בפני המת אלא דבריו
 של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרין אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא
 לית לן בה ואיכא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרין אלא ^(ח) [אפילו] בדברי
 תורה וכ"ש מילי דעלמא: ודוד בפלגא דליליא הוה קאי מאורתא הוה קאי
 דכתיב *קדמתי בגשף ואשועה וממאי דהאי גשף אורתא הוא דכתיב ³ בגשף
 בערב יום באישון לילה ואפילה אמר רב אושעיא אמר רבי אחא הכי קאמר
 (דוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר עד חצות לילה
 היה מתגמגמ ^(ט) כסוס מכאן ואילך היה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות
 לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. וגשף אורתא הוא
 הא גשף צפרא הוא דכתיב ^(י) ויכסם דוד מהגשף ועד הערב למחרתם מאי לאו
 מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא אי הכי לכתוב מהגשף ועד הנשף
 או מהערב ועד הערב אלא אמר רבא תרי גשפי הוו גשף ליליא ואחי ימא
 גשף ימא ואחי ליליא. ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו
 לא הוה ידע דכתיב *כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים מאי כחצות אילימא
 דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות ^(יב) מי איכא ספיקא קמי' שמיא אלא דאמר
 ליה ^(יג) (למחר) כחצות (כי השתא) ואחא איהו ואמר כחצות אלמא מספקא לי'
 ודוד הוה ידע דוד סימנא הוה ליה ^(יד) דאמר רב אחא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא
 כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית
 ונושבת בו ומגנן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר
 כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדונינו המלך עמך
 ישראל צריכין פרנסא אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומין
 משביע את הארי *ואין הבור מתמלא מחוליות ^(טו) אמר להם לכו ופשטו ידיכם
 בגרוד מיד יועצים באחיתופל ונמליכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר
 רב יוסף מאי קרא (דכתיב) *ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא
 מלך יואב אחיתופל זה יועץ וכה"א *יועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר יושאל (איש) בדבר האלהים

במקומן חיישין. פי' שידוע שרגילין שם המזיקין. והוא
 דלעיל דבתרי ופריצי ליכא משום מזיקין איירי בפתם
 שאין רגילין: **אין** אומרין בפני המת אלא בדבריו של מת. ופסק (ר"ד)
 אלפס משום דב האי דוקא דברי מורה אצל דברים דעלמא לית לן
 בה. *דוקא בלרבע אמות שלו:
רוח צפונית מנשבת. פי' בלילה
 דהא אמרינן בפרק לא יחסור (כ"ב דף
 כה.) שהיא מנשבת עם כל אחד ואחד:
סורא איהו ואמר בחצות. ואם
 תאמר מכל מקום לימא חצות כמו
 ואמרו לו מן השמים דהא דלא אמרו
 לו. וי"ל שלא נלה לומר להם דבר שלא
 היה יכול להראות ולהוכיח אם ישאלו
 לו: **ואין** הבור מתפלא מחוליות.
 פירש רש"י: אם יחסור ויחזיר בו עפרו
 לא יראה מלא. (סויתמא דאין הגדון
 דומה לרואה שפיר לא היה אומר להם
 אלא לטובל מן העשירים ולימן לעניים.
 אם היה מלא לטובל מן העניים ולחזור
 ולימן להם אז היה דומה למשל.
 ומפרש רבינו חס מחוליות מנצינמו
 לומר אין הצור מתמלא מן המים
 הנובעים בו. *וינוספתא: אין הבור
 מתמלא מחוליות אלא אם כן מושכין לו
 מים מלד אחר. ור"י פירש שאם תחסר
 מלד זה ותניח מלד אחר לא מתמלא. שמה
 שנותן כאלן חסר כאלן. כמו כן מה שנותן
 מן העשירים יתחסר מן העשירים:
 בניהו

שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שית דליליא ותרת דיימא הוו להו
 שתי משמרות רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו: ואמר רבי
 זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי ^(ז) אין אומרין בפני המת אלא דבריו
 של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרין אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא
 לית לן בה ואיכא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרין אלא ^(ח) [אפילו] בדברי
 תורה וכ"ש מילי דעלמא: ודוד בפלגא דליליא הוה קאי מאורתא הוה קאי
 דכתיב *קדמתי בגשף ואשועה וממאי דהאי גשף אורתא הוא דכתיב ³ בגשף
 בערב יום באישון לילה ואפילה אמר רב אושעיא אמר רבי אחא הכי קאמר
 (דוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר עד חצות לילה
 היה מתגמגמ ^(ט) כסוס מכאן ואילך היה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות
 לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. וגשף אורתא הוא
 הא גשף צפרא הוא דכתיב ^(י) ויכסם דוד מהגשף ועד הערב למחרתם מאי לאו
 מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא אי הכי לכתוב מהגשף ועד הנשף
 או מהערב ועד הערב אלא אמר רבא תרי גשפי הוו גשף ליליא ואחי ימא
 גשף ימא ואחי ליליא. ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו
 לא הוה ידע דכתיב *כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים מאי כחצות אילימא
 דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות ^(יב) מי איכא ספיקא קמי' שמיא אלא דאמר
 ליה ^(יג) (למחר) כחצות (כי השתא) ואחא איהו ואמר כחצות אלמא מספקא לי'
 ודוד הוה ידע דוד סימנא הוה ליה ^(יד) דאמר רב אחא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא
 כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית
 ונושבת בו ומגנן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר
 כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדונינו המלך עמך
 ישראל צריכין פרנסא אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומין
 משביע את הארי *ואין הבור מתמלא מחוליות ^(טו) אמר להם לכו ופשטו ידיכם
 בגרוד מיד יועצים באחיתופל ונמליכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר
 רב יוסף מאי קרא (דכתיב) *ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא
 מלך יואב אחיתופל זה יועץ וכה"א *יועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר יושאל (איש) בדבר האלהים

בנייהו בן יהוידע זה סנהדרין. וכן הוא אומר וזכור ביה זית דין (ו) וכן הוא אומר ובנייהו בן יהוידע על הכרטי ועל הפלתי. ראשון וקודם להם שנתחלה נותלים רשות ואח"כ שוללים אם יללחו: ואצטבר אלן אוריס ופומיס. שכל ימי דוד היה נשאל באצטבר עד מלחמת אשכלוס ששאל אצטבר ולא עלתה לו ושאל דודק ועלתה לו כדלמרי' נקדר עולם ונסתלק אן מן הכוונה: שבורהים אם דבריהם. און דבריהם קאוינים וגמורים שלל יפחתו ולא יוספו: שר נבל למלך יואב. להוליך אנשי המלחמה: מאי קרא. דלגור היה תלוי למעלה ממעטו ומעוררו: עורה כדור: אל תחכדי בנשיה כשאר מלכס: אעירה שחר. שחר מלכס השחר מעוררן ואני מעורר את השחר: שמה יטעו אלעגניני פרעס. אם אני יודע לכון הסעה הם אינם יודעים לכון הסעה וקודם שגיגע חיות יהו סמוריה שחשע וטעדין לא בלא המכה ויחלמה משה גדלי' הוא הלך טוב לאחור לשון איני יודע: דאמר מר. במסכת דרך ארץ: וסאמו. סאמו נאחו ונכלל בדברך: מליסר נגני ארבעס. ליל שצנר (ה) שלשה עשר ולמחרת יגיע ארבעה עשר: ידי מלוכלכות בדם. שהשנים מעורר לו דם נלכסו עמו אם טבור שיש מראות דם טבור בנאשה: ובשפיר. הוא עור הולך שהעצמות והגידים והבשר נלכסו: בנחור. ויש שפיר שהנאשה יושבת עליו ימי טומאה וימי טהרה ואין זה אלא המרוקס ובסמ' נדה (דף כה א) מפרש לה ימי שפיר מלא מיס ודם שאינו חסוד ולד לישב עליו טומאה יולדת וימי טהרה: ובשליא. דתנן (סס טו.) אין שליא בלא ולד והוא כמין לבוש שהולך שוכב בחוכה וקורין שערדור' בלע"ז ונתלא (סס) אין שליא פחותה מטפת ותחלתה כחוט של ערב וסופה כחורמס והיו מציין אותה לפניו לראות אם יש בה כשעור ואם עשויה כדת שליא שנוצקתה שהיה ולד בחוכה ונמוח ומשכ עליו ימי טומאה וטהרה אם לאו: וכימי ויחימתי שיך דיני ממונות ודיני נפשות: טמאמי וטהרתי בהלכות טומאה וטהרה: מפיבוסם. [מפי בושת] בדברי הלכה היותאין מפיו היה בושת לדוד שפעמים שהיה טועה והוא אומר לו טעית: לפיכך. בנכות שהיה דוד מקטין עגמו וזה ואל ממנו כלאז: אלא דניאל שמו. במקום אחד אומר (שמואל ב' א) ומשנהו

בנייהו בן יהוידע זה סנהדרין ואצטבר אלן אוריס ותומים וכן הוא אומר וזכור ביה זית דין (ו) וכן הוא אומר ובנייהו בן יהוידע על הכרטי ועל הפלתי ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי כרתי שכורתיים דבריהם פלתי שמופלאים בדבריהם^א ואח"כ שר צבא למלך יואב אמר רב יצחק בר אבא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי מאי קרא^ב עורה כדורי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. רבי זירא אמר משה לעולם הוה ידע ודוד נמי הוה ידע וכיון דדוד הוה ידע כנור למה ליה לאתעורי משנתיה וכיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר כחצות משה קסבר שמוא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בראי הוא דאמר מר^ג למד לשונך לומר איני יודע שמוא

בנייהו זה סנהדרין ואצטבר אלן אוריס ותומים וכן הוא אומר וזכור ביה זית דין (ו) וכן הוא אומר ובנייהו בן יהוידע על הכרטי ועל הפלתי ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי כרתי שכורתיים דבריהם פלתי שמופלאים בדבריהם^א ואח"כ שר צבא למלך יואב אמר רב יצחק בר אבא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי מאי קרא^ב עורה כדורי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. רבי זירא אמר משה לעולם הוה ידע ודוד נמי הוה ידע וכיון דדוד הוה ידע כנור למה ליה לאתעורי משנתיה וכיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר כחצות משה קסבר שמוא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בראי הוא דאמר מר^ג למד לשונך לומר איני יודע שמוא תתבדה ותאחו רב אישי אמר בפלגא אורתא רתליסר נגני ארבעס הוה קאי והכי קאמר משה לישראל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים: לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ור' יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני יחצות לילה אקום להודות לך ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשתי לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה בשרא אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי יפה חייתי יפה זכיתי יפה מהרתי יפה טמאתי ולא בושתי א"ר יהושע בריה דרב אידי מאי קרא^ד ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש תנא לא מפיבשת שמו אלא איש^ה בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה ועליו אמר שלמה בחכמתו^ו בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר^ז חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והכתוב^ח לולא האמנתי לראות במוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני כך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמוא יגרום החטא^ט כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב^י והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך וכתיב^י ויירא יעקב מאד אמר שמוא יגרום החטא^כ כדתניא^כ עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל לעשות להם גם בימי עזרא בדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרום החטא: וחכ"א עד חצות: חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו לימרו כרבי אליעזר

והכי קאמר משה לישראל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים: לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ור' יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני יחצות לילה אקום להודות לך ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשתי לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה בשרא אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי יפה חייתי יפה זכיתי יפה מהרתי יפה טמאתי ולא בושתי א"ר יהושע בריה דרב אידי מאי קרא^ד ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש תנא לא מפיבשת שמו אלא איש^ה בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה ועליו אמר שלמה בחכמתו^ו בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר^ז חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והכתוב^ח לולא האמנתי לראות במוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני כך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמוא יגרום החטא^ט כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב^י והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך וכתיב^י ויירא יעקב מאד אמר שמוא יגרום החטא^כ כדתניא^כ עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל לעשות להם גם בימי עזרא בדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרום החטא: וחכ"א עד חצות: חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו לימרו כרבי אליעזר

והכי קאמר משה לישראל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים: לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ור' יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני יחצות לילה אקום להודות לך ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשתי לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה בשרא אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי יפה חייתי יפה זכיתי יפה מהרתי יפה טמאתי ולא בושתי א"ר יהושע בריה דרב אידי מאי קרא^ד ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש תנא לא מפיבשת שמו אלא איש^ה בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה ועליו אמר שלמה בחכמתו^ו בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר^ז חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והכתוב^ח לולא האמנתי לראות במוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני כך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמוא יגרום החטא^ט כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב^י והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך וכתיב^י ויירא יעקב מאד אמר שמוא יגרום החטא^כ כדתניא^כ עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל לעשות להם גם בימי עזרא בדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרום החטא: וחכ"א עד חצות: חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו לימרו כרבי אליעזר

והכי קאמר משה לישראל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים: לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ור' יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני יחצות לילה אקום להודות לך ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשתי לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה בשרא אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי יפה חייתי יפה זכיתי יפה מהרתי יפה טמאתי ולא בושתי א"ר יהושע בריה דרב אידי מאי קרא^ד ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש תנא לא מפיבשת שמו אלא איש^ה בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה ועליו אמר שלמה בחכמתו^ו בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר^ז חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והכתוב^ח לולא האמנתי לראות במוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני כך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמוא יגרום החטא^ט כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב^י והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך וכתיב^י ויירא יעקב מאד אמר שמוא יגרום החטא^כ כדתניא^כ עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל לעשות להם גם בימי עזרא בדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרום החטא: וחכ"א עד חצות: חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו לימרו כרבי אליעזר

ואם תלמיד חכם טוב. שרגל במשנתו לחזור על גרסמו תמיד דיו
 בכך: ירמיה יציר טוב. עישה המלמה עם יציר הרע: ודומה סלס.
 יום הדומיה הוא יום. המות שחול דומיה: עולמית: זה מקרא. מומס
 שמולה לקרות בתורה: זו משנה. שיתעסקו במשנה: זה גמרא.
 סברת טעמי המשניות שממנו יולאה
 הוראה. לכל המורים הוראה מן
 המשנה נקראו מנלי העולם במס'
 מוטע (דף כג.). כללו אותם חרב של
 שפי פיוס בידו. להרוג את המזיקין:
 מאי משמע. (ב) דנקראת שמע: הסעיף
 עיניך בו. את תכלול ובגרת עיניך
 בתורה (ג) היא משמכת ממך: ובני
 רשף יביטוהו. העוף שמלקס ממך (ד)
 קטע מריד. זה שם הד להכהים
 במסכת פסחים (דף קא:.) ולחומי
 רשף. כמי צין רעב למזיקין נדרש
 לפניו ולחמיו יסורין ומזיקין: אפילו
 פינקוס של צים בן יודעטי. שהמורה
 מגישה שלמדן מספר חומש את
 שמוע משמע [וגר] כל המהלה אשר
 שמי וגר. ואפילו הקטנים שלה
 הגישו לפטר איזו כנר למדו:

הקשים מטוב. מן התורה: וכלפי נעדר. מכה עכורה: המוכר
 עצם. שפירס הימנו דבר חשוב מה וממוך דחקו מכרו: ושמה.
 שהרי הקצ"ה מזהירים מלעזוב אותה ומשכניה למיניהם בלוק טוב אחר
 שנתנה להם: פסעם ולא מלא. לא מלא עזירה בידו ששכילה ראוין
 יסורין הללו לנא: אשרי הגבר אשר
 פיסרנו ים ומסורתך תלמדנו. ששכיל
 יסורין צריך אדם לנא ללדי תלמוד
 תורה: יסורין של אכסס. הקצ"ה
 מייסרו בעוה"ז בלא שום עון כדי
 להרצות שכרו בעולם הבא יותר מכדי
 וכוותיו: וס' חפץ דלאו הכלי. מי
 שהקצ"ה חפץ בו ממלחו ביסורין: אכסס.
 קרנן: נפשו. מדעמו: דבר זס.
 שאשרי אדם אשר פיסרנו ים: מתורפת
 תלמדנו. כלומר מתורפת אנו למדין
 אומר: נאמר כרים ביסורין ודכתיב אלה
 דברי הכרית. אחר הקללות נאמר
 במשנה תורה: אף יסורין ממקרים כל
 עונותיו של אדם גרסי: ודרכי חיים. כל
 העוה"ז חיינו לא מוכחות מוסר לאלם:
 ובניס

כחבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא (ב) תלמוד שכולם נתנו למשה
 מסיני: א"ר יצחק כל הקורא ק"ש על מפתח באלו אוחז חרב של שתי פיית בידו שנאמר 'רוממות אל בגרונם
 וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מרישא דענינא דכתיב יעלוו חסידים בכבוד
 ירגנו על משכבותם וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת
 שמע על מפתח מזיקין בדילין הימנו שנאמר (ב) ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר (ג) התעיף עיניך
 בו ואיננו ואין רשף אלא מזיקין שנאמר (ד) מזי רעב ולחומי רשף וקטב מריד. אמר רבי שמעון בן לקיש כל
 העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עיניך בו
 ואיננו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף אמר ליה רבי יוחנן (ה) הא אפילו תינוקות של בית רבן
 יודעין אותו שנאמר (ו) יאמרו אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאונות למצותיו ושמרת
 כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה
 ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו שנא' (ז) גאלמתי דומיה החשייתי מטוב וכאבי נעבר (ח) ואין
 טוב אלא תורה שנאמר (ט) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא
 בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח
 שמח אבל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר
 רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא' (י) נחפשה דרכינו ונחקרה (יא) ונשובה
 עד ה' פשפש ולא מצא תילה בבטול תורה שנאמר (יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו
 ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר (יג) כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב
 סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מרכאו ביסורין שנאמר (יד) וה' חפץ רכאו החלי יכול אפילו לא קבלם
 מאהבה תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם (טו) מה שכרו יראה זרע
 יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' (טז) וחפץ ה' בידו יצלה פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי
 אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו
 יה ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר (יז) ברוך אלהים
 אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתי אמר להו רבי אבא בריה דר' חייא בר אבא הכי אמר (יח) ר' חייא בר אבא
 א"ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו
 אל תקרי (יט) תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם
 עבר יוצא בהן לחרות יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר
 רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלח דכתיב (כ) ולא תשבית מלח ברית ונאמר
 ברית ביסורין דכתיב (כא) אלה דברי הברית מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית
 האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם: "תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות
 טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנו אלא ע"י יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם
 הבא תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ארץ ישראל דכתיב (כב) כי כאשר
 ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסור ובתיב בתריה (כג) כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא דכתיב
 (כד) כי מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. תני תנא קמיה דר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים
 וקובר

[illegible]

אמר

ה'שס"ח שנת ה'תשס"ח

לוא הקשבת. לשון המתנה היא: למנופי. בשביל מנופי אשר זמני
לגמול חסד: לראות. כל השדים העומדים לפניו: כי כסלה לאוגיא.
כסורה חסירה המקפת האוגיא עשויין מתח הגפנים כמו ששנינו
(מ"ק דף ג') אין עשויין אוגיות לגפנים לטקוף שם מים להשקות הגפן.

כסלה הוא תלם של מענה המקפת
סביב סביב את תל האוגיא והגפן
נעוץ בחל וצירש נדרים (דף ו' ב') הדין
אוגיא להי פלה: ה' דוקא דהוי
בכלל. עתמים שני אלס יושבים
רווחים ביום השבת (א) שצאין לשמוע
דרשה ודומה להם כיושבים דמוקים:
הני כרבי דמלטי. דרשים עייפוס:
מאני דרצנן דכלו. נגדי התלמידים
צבילים מהם והם אינם בני מלאכה
שיצלו נגדיהם. מקוויף דאוגיא: חלון
המוקיים ויושבין אללס ומתחככים
בהם. חופיף לשון חופף ומפסקם
(שם דף ג') פריייר צלעיו: שליית
דשוגרפא. שליית הולד של חמול
דקנה: צוכרפא. הכנורה ללמה:
בם צוכרפא. ואף אלה היתה צנורה:
ולמלי עיניה מניה. ימים ממנה מעט
בעיניו. כל לשון נמיה בעין קוררו
לשון גמול לשון מלי לפי שדבר
מועט הוא מלל: גונבא דפרולא.
קנה חלוש של צנול: ולחפסיה. לקנה:
בגושפנקא דפרולא. בחתום של צנול.
דצמדי דציר וחמים לית להו רשומא
דלחמין בכל הכשר כשיטת חולין
(דף ק' ב') במקום רנה. צככ"ג
שם אומרים הצנור שירות ומשכנות
צנעיתם וקין ערצ: בעדס אל. צבית
מועד שלו: ומנין לעשרה וכו'. עדה
קריה בעשרה שנה עד מתי לעדה
הרעה הולת (במדבר יד) יאלו כלל
יהושע: בקרב אללים יפוטו. ואין
בית דין קריה אללים אלל בג' צפ"ק
דסנהדרין (דף ג' ב') ויקשב אל. ממחין
לסם שם: אשר אוזירא שם שמי. אשר
זכר שמי על (ה) מנזתי ודברי: אלל
אליק. לשון יחיד הוא: מכסכן
מליהו. כדכתיב ויכתב ספר זכרון
לפניו (ספא דקרא): קדמה שכינה
ואסיף. קודם שיהי כל העשרה:
לכ צנרת אל מעיקרא משמעת:
עד דיכתיב. כדכתיב יפוטו צנעת
המשפט: עוו לעמו. ומנין שהתפילין
עו הס לישראל דכתיב ורלו וגו' ורלו
ממן: מה כתיב כהן. שנלמא בתפילין
דיין כתיב שמע (דברים ו) והיה אלס
שמע (ס' יא) קדש יל כל צבור
(שמות יג) והיה כי יצילך (סס) פרשות
שנעטו בהם לשם זכרון מנזתי של
הקד"ה אות וזכרון לסם לישראל אלל
דנדיה מלי כתיב כהן: האמרם.
לשון משניות ושם כמו יחמורו כל
פועלי און (הפס' ז') יתפוחו: בשאר
כפי מלי (ס'). שהי ארבעה נמים הס:
וכולו

אמר ר' יוסי ברבי חנינא זוכה לברכות הללו
שנאמר לוא הקשבת למצותי ויהי כנחר
שלומך וצדקתך כגלי הים ויהי כחול ורעך
וצאצאי מעיך וגו': הניא אבא בנימין אומר
אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה
יכולה לעמוד מפני המוקין אמר אבוי אינהו
נפישו מינן וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא אמר
רב הונא כל חד וחד מינן אלפא משמאליה
ורבבתא מימיניה^א אמר רבא האי דוקא דהוי
בכלה מנייהו הוי הני ברכי דשלחי מנייהו^ב
הני מאני דרבנן דכלו מחופיא דידהו הני
כרעי דמגפן מנייהו האי מאן דבעי למידע
לחו לייתי קישמא נהילא ונהדר אפורייה
ובצערא חוי כי כרעי דתרנגולא ואין מאן דבעי
למחזינהו ליתי שלייתא דשוגרתא אוכמתא
בת אוכמתא בוכרתא בת בוכרתא ולקליה
בנורא ולשחקה ולמלי עיניה מניה וחזי להו
ולשדייה בגובתא דפרולא ולחחמי בגושפנקא
דפרולא דילמא גנבי מניה ולחחוס פומיה כי
הכי דלא ליתוק רב ביבי בר אבוי עבד הכי
חזא ואתוק בעו רבנן רחמי עליה ואתסי:
הניא אבא בנימין אומר "אין תפלה של אדם
נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע
אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא
תפלה אמר רבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין
שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר אלהים
נצב בעדת אל ומנין לעשרה שמתפילין
ששכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדת
אל^א ומנין לשלשה שיושבין ברין ששכינה
עמהם שנאמר ב'קרב אלהים יפוטו ומנין
לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה
עמהם שנאמר יא נדברו יריא ה' אישי אל
רעהו ויקשב ה' וגו'^ב מאי ולחושבי שמו אמר
רב אשי^ג חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא
עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה
ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה

ששכינה עמו שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך
וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות חד לא
מכתבן מליה בספר הזכרונות וכי מאחר דאפי' תרי תלתא מבעיא מהו דתימא
דינא שלמא בעלמא הוא ואתי שכינה קמ"ל דינא נמי היינו תורה וכי
מאחר דאפי' תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתי תלתא עד
דיתבי: א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר
י'שבע ה' בימינו ובזרוע עזו בימינו זו תורה שנאמר מ'מימיו אש דת למו
ובזרוע עזו אלו תפילין שנאמר ה' עז לעמו יתן ומנין שהתפילין עז הם
לישראל דכתי' ו'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ו'ותניא
ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא
בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו א"ל י'ומי כעמך ישראל גוי אחד
בארץ ומ'שתבח קוב"ה בשבחייהו ד'ישראל אל דכתיב י'את ה' האמרת היום

(וכתיב) וה' האמירך היום^א אמר להם רבי ישראל אחם עשיתונו^ב חטיבה אחת בעולם אתכם
חטיבה אחת בעולם אתכם חטיבה אחת בעולם אתכם חטיבה אחת בעולם אתכם
אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתכם חטיבה אחת בעולם אתכם חטיבה אחת בעולם אתכם
לרב אשי תינה בחד ביתא בשאר בתי מאי א"ל י'כי מי גוי גדול ומי גוי גדול^א או הנסה אלהים
ולתתך עליון אי הכי נפישו להו טובי בתי אלא כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דמנין להדדי בחד ביתא
אשריך ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא ולתתך עליון בחד ביתא
וכולו

המתפלל ולא הפתין את הבירו שורפין לו וכו'. פירש רבינו
ת"ס דהו היה להם צנתי כנסיית שלהם שהיו צנדה
ולכן צלילה יס להמתין. ור"י היה מאחר תפלתו ומחריך עד שילאו
כולם ואם צמק כך היה שום אדם צא צבית הכנסת היה מעיין
בספר עד שגמרו תפלתם. ונאה
להחמיר אף לנו: כ"י בספא דאוגיא.
בעין תלמיס המקיפין את הערובה
דלחמין צריס נדרים (דף ו' ב') הדין
אוגיא להי פלה: ה' דוקא דהוי ככתבן
מליה בספר הזכרונות. כלומר עס
אחרים אלל בספר לצדו נכתבין
דלחמין וכל מעשיך בספר נכתבין
(אבות פירק ג') כ"י מדה טובה:
אלו תפילין שבראש. (א) לפי שיש בהן
רוב שם של שדי שצ"ח כמורה

בקמט שצנתיס והדליית כנלעות.
ותימא משבת פירק כמה מלליקין
(דף כ' ב') דקאלמ מן המורח צפין
ולא מפיין רלעות מתורת ה' צפין.
ועוד דכ"י צמר דלמניה (דף כ' ב')
קרי לרלעות משמשי קדושה צעלמ.
אלל י"ל אלו תפילין שבראש לפי שכן
צנבוה של ראש ונרלין דשיך כהו
ורלו אלל תפילין של יד מכוסין דכתיב
(שמות יג) לך ללוח על ידך ולא
לחחרים ללוח: ב"י כעמך ישראל.
זה שיער הפיטין (ציוס א') דפסח
טוטפת כליו דגלי: (ס') אחרורי בית
הכנסת. פ"י רש"י כל פסמי צמי
כנסיית היו למורח ואחוריהם למערב
זה המתפלל אחורי בית הכנסת ואינו
מחזיר פניו לבהכ"י נראה ככופר
צמי שצנבוה למערב מתפללין לפניו. ולא
היארל דלדרכה צמדהר אפיה לנתי
הכנסת מיחוי כשמי רשיות שהקלה
מתפללין למערב והוא מתפלל כנגדם
למורח. ע"כ נראה אחורי צככ"ג
מי שהוא אחורי העם ממורח והעם
מתמשים למערב והלכי קמורו ולא
מהדר אפיה כו'. דוקא הס שהיה
מנהגם להתפלל למערב. אלל אנו
מתפללים למורח שאנו צמנענו של
א"י וחימי והתפללו אליך דך
ארלס (מ"א ה) ונראה כמו שפ"י לסם
ללד מערב יתפרש לנו דף מורח:
שאלמלי

ששכינה עמו שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך
וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות חד לא
מכתבן מליה בספר הזכרונות וכי מאחר דאפי' תרי תלתא מבעיא מהו דתימא
דינא שלמא בעלמא הוא ואתי שכינה קמ"ל דינא נמי היינו תורה וכי
מאחר דאפי' תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתי תלתא עד
דיתבי: א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר
י'שבע ה' בימינו ובזרוע עזו בימינו זו תורה שנאמר מ'מימיו אש דת למו
ובזרוע עזו אלו תפילין שנאמר ה' עז לעמו יתן ומנין שהתפילין עז הם
לישראל דכתי' ו'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ו'ותניא
ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא
בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו א"ל י'ומי כעמך ישראל גוי אחד
בארץ ומ'שתבח קוב"ה בשבחייהו ד'ישראל אל דכתיב י'את ה' האמרת היום

וכולו כפיני בארדעיה: כל הכתובים הללו כתובים בזרוע צניעה וצניעה
אחד שאלות של יד אינן אלא בית אחד כדלמרינן נמנמות (דף לז):
וכל הפסוקים כתובים בו: משאיל בו. מה טעם של פסוקי למה לא נא:
ירא אם (ס' ס') שהיה רגיל לנא אליו: אשר הלך חשכים ואין נוגה לו.

אשר עמנו הלק למקום חשך (ס' ס') ואין
ימנע עמנו מהלכים לפתח: ואין
עונה. שיעור שיוכלו לענות דבר
קדושה: אלאי אברהם. שקבע מקום
למלתו: צעורו. דרך שהיה עזר
לצדקתו: אל יפסיע פסיעה גסה.
לפי שזרחה עמנו שטעמו שטעם בית
הכנסת דומה עליו כמשי: נרדפה.
לשון מרובה משמע שהרדף קץ:
לפרקא. לשמוע הדרכה: מחליין
רבנן שבתא. דלמר מר (שבת ד' קיג):
אסור לפסוע פסיעה גסה כשת
שנלמריס אל חשכי משבת רגל: אגרא
דפרקא. עיקר קבול שכן הכריות
הרבים לשמוע דרשה מפי חכם היא
שכן ההרבה שהרי רובם אינם
מבינים להעמיד גרסא ולומר שמועה
מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שכן
למוד: אגרא דכלה. שבת שלפני הרגל
שהכל נאספין לשמוע הלכות הרגל:
אגרא דשמעטא סבירה. שהוא יגע
ועורר ומחשד להבין טעמו של דבר:
אגרא דפעניסא דלקסא. שנתמין דקסא
לעבד לפרנסת העניים (ס' ס') שדקסא
היום: דלוי. להרים קול בלשון
נהי ועגמת נפש שיצבו השומעים:

וכולו כפיני בארדעיה: אמר רבין בר רב
אדא אמר רבי יצחק כל האגיל לבא לבית
הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו
שנאמר ימי בבם ר' ר' שומע בקול עבדו
אשר הלך חשכים ואין נוגה לו (ס' ס') אם לדבר
מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך
אין נוגה לו יבטח בשם ה' מאי טעמא משום
דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטוח: אמר
ר' יוחנן בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא
מצא בה עשרה *מיד הוא כועס שנא' *מרוע
באתי ואין איש קראתי ואין עונה. א"ר חלבו
אמר רב הונא *כל הקובע *מקום לתפלתו
אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי
עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו
ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב
*וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד
שם *ואין *מידה אלא תפלה שנאמר *ויעמוד
פניו שם ויפלל: אמר רבי חלבו אמר רבי הונא
*היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה
אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעיל
מצוה למרדת שנא' (ס' ס') נרדפה לדעת את ה'

מילי. לשמח החתן דבדרי: חתני הכנסת. כל פסמי
הכנסת היו צמודים והכי תיבא בתוספתא דמגילה (פ"ג ה"ד) מעין
מקדש ושקט פניהם למערב ולמזרחם למזרח. והתפלתו אחורי בית
הכנסת ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה ככופר במי שהצבור
מתפללין לפניו והא דרז הונא מוקי
לה לאבי *צדלה שביד אפיה לבי
כנישתא: חלף הסוף טייעא. סוחר
ערכי: כדו צר. *כדו שמי צר רשות
י' הא דלמרינן בסוכה (ד' מה): הא
דעילי צבר: כרוס גלוס. כיפיה
דקרא דלעיל: דברים שעומדים
ברומ של עולם. כגון תפלה שטולה
למעלה: כיון שנעטרך אדם לבדיו.
הוא ול עניינים: לראשון. להיות
נושא בנו דמתרגמין כנושא (שמות כ)
כרשי: עובר בחמשה קולות. מזולת
בחמשה קולות שביד צדן הקב"ה
את ישראל: אסור קולות דקודס ממן
סורס סו. הקן קולות נחללי היינו
הקן דלחיי צדו לעיל וקאמר דנחלן
היו ואלע"פ שהקול אינו נראה זה נראה
מביאין סודם ס' ס' *לפיכך אם
שבו וגו'. ויפסיע דקרא דחמשה קולות
דלעיל הוא: כשציל זה. שיצבא זה:
ללוס. שזוין צלע: גולס העני.
והלא אף גולת השעיר גולה היא
אלא גולת העני שאין לו כלום לגזול
ממנו אלא שלא להשיב על שולמו:
וענע

אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהמי לפרקא בשבתא אמינא
קא מחליין (ס' ס') רבנן שבתא כיון דשמענא להא דרבי תנחום א"ר יהושע בן לוי
לעולם יירוח אדם (ס' ס') לדבר הלכה ואפילו בשבת שנא' *אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו' (ס' ס') אנא נמי רהיטנא: אמר
ר' זירא אגרא דפרקא רהטא אמר אביי אגרא דכלה דוחקא אמר רבא אגרא דשמעתא סברא אמר רב פפא
אגרא דבי *ממיא שתיקותא אמר מר זוטרא יאגרא דתעניתא צדקתא אמר רב ששת יאגרא דהספרא דלויי אמר
רב אשי יאגרא דבי הלולי מילי: אמר רב הונא וכל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר *סביב
רשעים יתהלכון אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן
בה ההוא גברא דקא *מצלי אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף *אליהו חזייה אידמי ליה
כטייעא א"ל כדו בר קיימת קמי מרד שלף ספסרא וקטליה א"ל ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב
ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי *כרוס זלות לבני אדם אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם
מזולזין בהן ר' יוחנן ר' אלעזר דאמרי תרווייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרוס שנאמר כרוס
זלות לבני אדם מאי כרוס כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרוס שמו וכיון שחמה וזרחת
מתהפך לכמה גוונים ר' אמי ור' אסי דאמרי תרווייהו כאילו גדון בשני דינים אש ומים שנאמר *הרכבת אגוש
לראשונ כאנו באש ובמים: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא *לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו
לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר *וייה בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' *ענני ה' ענני ענני
שחרד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם ר' יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר *יחבון
תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב נחמן בר יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר *ה' בקר תשמע
קולי בקר אעזר לך ואצפה: וא"ר חלבו אמר רב הונא *כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה
קולות שנאמר *קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה
שכרו אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר *וייה ביום השלישי בהיות הבקר
וייה קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר וגו' *וייה קול השופר וגו' והאלהים יענו בקול. איני
והא כתיב *וכל העם רואים את הקולות אותן קולות דקודס מתן תורה הוו רבי אבהו אמר כאילו הקריב
תודה שנאמר *מביאים תודה בית ה' רב נחמן בר יצחק אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר
*כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה': וא"ר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת
שמים דבריו נשמעין שנאמר *סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' מאי כי זה כל האדם
*וא"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד
כל העולם כולו *ר' שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה ר' שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא
אלא לצוות לזה: וא"ר חלבו אמר רב הונא כל שיועד בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר
17 בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גולן שנאמר *ואתם בערתם הכרם גולת העני בבתיכם:

לא היה אדם שקראו אדון. וא"ת והא' כתיב בן ה' אלהי סם (בראש' ט.) וי"ל דהאס אינו בלתי דל"ת שהוא לבן אדנות. וא"ת אמאי לא מיימי קרא אדני (אלהים) מה תמן לי (סס טו) שהוא כבוד קודם. וי"ל שפרשיות לא נאמרו כסדר ואין מוקדם ומאוחר בתורה וזה הפסוק דצין הכתרים היה קודם לכן. וכן ז"ל ע"כ שהיה אברהם היה בן צענים שנה צבתי בין הכתרים. ואחר הדברים האלה (סס) נאמר אחר מלחמת המלכים כדפירש רש"י בפירוש חומש ובמלחמת המלכים היה בן ע"ג שנים שהיה כל הימים של קדום ב"צ שנים כדאמר "בפ"ק דשנת (דף טו.) ז"ל מהס י"ב שנים שעברו אל דרלעטור וי"ג שנים של מרדכי ואחר מישוזה כ"ו שנים שהיתה בשלוה ובהפיכתה היה אברהם בן ז"ט שנה שהיה היתה ההפיכה שנה אחת קודם שגולד יצחק לא מהס ששה ועשרים שנה למפרע של שלוה נמלא שס ע"ג שנה היה במלחמת המלכים. אס כן היתה פרשת בין הכתרים קודם לפרשת אחר הדברים שלש שנים ואותה פרשה מקיימת וישעיה לו דקה ולכן הביא אותו פסוק דבמה אדע שהוא מוקדם ומה מיישב רש"י דבמקום אחד משמע שהיה לילה דלמדי וספור הככבי" (בראש' טו) וכתב הכי כתי' ויהי השמש לבוא משמע שהוא יום. אלא ודאי ש"מ דשני פרשיות הס ולא צבת אחת נאמרו ואין מוקדם ומאוחר בתורה:

37

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם⁽⁶⁾ וקראו אדון שנאמר ויאמר אדני (אלהים) במה אדע כי אירשנה. אמר רב אף הניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא'² ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנונוי והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני למענך מבני ויהא אלא למען אברהם שקראך אדון: וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו שנאמר רש"י ויבן והתחית לך: ואמר ר"י משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו שנאמר הפעם אודה את ה': ראובן א"ר אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לכן חמי דאילו בן חמי אע"ג דמדרעיה זבניה לבכירותיה דכתיב וימכר את בכרתו ליעקב חזו מה כתיב ביה וישמש עשו את יעקב וכתבי' ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו' ואילו בני אע"ג דעל ברתיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה דכתיב ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף

אפי' הכי לא אקנא ביה דכתיב וישמע ראובן ויצילו מידם: רות⁽⁶⁾ מאי רות א"ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשריות ותשבחות מנא לן דשמא גרים אמר רבי א"ר יוחנן רבי דאמר קרא¹⁰ לבן חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות. אלא שמות: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר וימזור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתבי' בתריה¹² מה רבו צרי רבים קמים עלי ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב¹³ למה רגשו גוים ולאומים יהנו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב: מוזור לדוד בברחו מפני אבשלום שבו מוזור לדוד קינה לדוד מביעי ליה אמר ר' שמעון בן אבשלום משל למה הדבר דומה לאדם שביצע עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח אף כן⁽¹⁰⁾ דוד כיון שאמר לו הקב"ה¹⁴ הניני מקים עליך רעה מביחך היה עצב אמר שמא עבד או מוזור הוא דלא חיים עלי כיון דחזא דאבשלום הוא שמח משום הכי אמר מוזור: וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר¹⁵ עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בס תניא גמי הכי⁽¹⁶⁾ רבי דוסתאי בר' מתן אומר מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז שנא' עוזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והא כתיב¹⁷ אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים אל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר¹⁸ אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום איני והאמר ר' יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנאמר¹⁷ יחילו דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר מרום משפטך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בצריו שנאמר כל צורריו יפח בהם לא קשיא הא במילי ידידה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דשמיא ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השעה משחקת לו ואב"א הא והא ברשע שהשעה משחקת לו ולא קשיא¹⁹ הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור¹⁹ דאמר רב הונא מאי דכתיב²⁰ למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו וכי רשע בולע צדיק והא כתיב²¹ ה' לא יעזבונו בידו וכתבי' לא יאונה לצדיק כל און אלא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואב"א²⁰ שעה משחקת לו שאני: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום²² לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר²³ ושמתי מקום לעמי לישראל ונמעתיו ושכן תחתיו ולא ירגו עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה רב הונא רמי כתיב לענותו וכתבי' ²³ לכללותו בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי גדרולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנא'²⁴ פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה: א"ל רבי יצחק לרב נחמן מ"מ לא אתי מר לבי בנישתא לצלווי אמר ליה לא יכילנא א"ל לבנפ' למר עשרה וליצלי אמר ליה מריחא לי מלתא ולימא ליה מר לשלווא דצבורא בעידנא דמצלי צבורא לית ולודעיה למר א"ל מאי כולי האי א"ל דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי מאי

אדני אלהים. כתוב בלתי דל"ת: הפעם אודה אס ה' לפי שרואה ביום הקדש שיעקב מעמיד שנים עשר צבטים וכו' ארבע נשים כהן: שילדה בן צעיק הודית על חלקה שעלה יותר מן החשבון המגיע לה: ראו מה בין בני לכן חמי. על סס העמיד קראה שמו כדאמרין לקמן שמה גרים: רוס. המואביה. משום דאירי בפירוש השמות נקט לה: למה רגשו גוים. מה תועלת להם. אלא דבר קל הוא בעינינו: מי שלבו נוקפו. הירא מעצבותו שצידו: אומר כן. מפרש אל תתחר במרעים אל תתקוטט וזהו אינו כן אלא אל תתחר במרעים וסלתגרות כמעשהו לומר אעשה אל גס איני: ואומר אל יקנא לבך כשנאמר כי אס יאמר אל כל היום. וי' אלא שפירש לומר אל תתקוטט עם רשעים כי אס ביראת ה' יראי' ה' אלא על כרחך אל יקנא לבך לעשות כמותן: יחילו. יצליחו. ומצדו על כן לא יחילו טיבו (איו ט.) מרום משפטך מנגדו. מתקלקלין דינין דבחוץ הימנו: יפח בוס. נפיתתו הוא דומה אומה קש: ושפתי מקוס. סיפיה דקרא ולא יוסיפו בני עולה לעמות: כתיב לענותו. כספר שמואל: וכתיב לכלותו. בדברי הימים (א ט.) שחלה כשנבעה הצית נבעה על מנת שאל לענות עוד אויביו לישראל: לבסוף. כשחטאו נגזר עליהם עניו ותפלתם מגינה עליהם מן הכללי. לא יצליח. מש כתי עת

והוא דקרו ליה לניחא. דקאמרי ויאל כז ק"ש של לילה: משום דאיכא דגנו. וקרינא זיה ובשכנך: ובלבד שלא יאמר השכיבנו. הקורא ק"ש של לילה שמחית סמוך לעמוד השחר לא יאמר השכיבנו שאין עוד זמן מחלת שכיבה אלא זמן סוף שכיבה: דאשכחור. וישנו ונרדמו עד

לאחר עמוד השחר: כשעם דהק.

אבל שלא בשעת הדחק לא: הכי קא אמרי ליה. לרכן גמליאל. ולא גרס אלא: רבנן פליגי עילוין. כלומר מי פליגי רבנן עליך דהא דאמרי עד חצות דוקא קאמרי דלא משמע לכו ובשכנך כל זמן שכיבה אלא כל זמן שדך בני אדם להתעסק לילך ולשכב ומיהו צהא פליגי אדר' אליעזר דאלו רבי אליעזר סבירא ליה זמן עסק שכיבה אינו אלא עד האשמויה הראשונה ולרבנן עד חצות. ואם סבירא לך ויבשכנך כל זמן ששני אדם שוכנים והיינו כל הלילה ויחיד ורבים הלכה כרבים: או דילמא כוונת סבירא לכו. ומשמע לכו ובשכנך כל זמן שכיבה והא דקאמרי עד חצות הרחקה הוא כדי לזרז ומיהו היכא דאמרינו לא קא קודם תורת עדין זמן מיוחד הוא ומחייבי ונפקי ידי ק"ש בזמנו: כוונת סבירא לכו ומייבין אסא לקרוב גרסינן. ולא גרסינן מותרים דאפילו שלא בזמנו תנן (עמוד ז) הקורא מכאן ואילך ה' הפסד כאלם הקורא בתורה: ששם חפזון. שנחפזו ללכת והיינו עמוד השחר כדמכתי לא תלכו אדם מפתח ביתו עד בקר (שמות יב): יכול יהא נאכל. כשאר קדשים ציוס שחיטתו נדך תורה אף ה' הוא זמן אכילתה יום א' ואוכל וה' כל יום שחיטתה והלילה עד הבקר (ב) דין תורה דמכתי ציוס קרינו יאכל (ויקרא יז) מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד. שניצמים דמכתי ציוס ונחמס יאכל ומתחרת (שם יא) אף פסח נמי האילו ואינו נאכל אלא צלילה נוקים שני לילות במקום שני ימים דשלמים יהא נאכל בשני לילות ויום א' לא שיאכלנו ציוס אלא שיהא שבות זמן שלא יפסל נאכלה בשביל המתנת היום ולאכלנו צלילה השנית (א) קמ"ז: שם תוכה אף הפסח בערב ככא השמש מועד לאסח ממזרים. ה' לך שלשה זמנים שאינם שרים. בערב כי ינוו צללי ערב היינו לאחר חצות שנתלקה חמה מראש כל אדם ונטעה למערב. ככה השמש מתשפחה. מועד לאסח ממזרים בבקר. כיצד יתקיימו כולם. בערב זמנו שחיטה. ככה השמש התחלת זמן אכילה. מועד לאסח זמן שריפה כלומר דקרא הוא נעשה נותר שחיטת זמן שריפה אלא לפי שאין שורפין קדשים ציוס טוב ממחיתו לו עד בקר שני: עד מתי אסא אוכל. היינו כר"ע אבל לתנא קמא עד חצות לילה הוא זמן אכילה ומו לו דלי לא מתי צייניהו: הכל מודים. רבי עקיבא גופיה מודה שהלילה מחצות ואילך הימה שעת חפזון דמזרים לשלחם מן הארץ: מערב נגאלו. נתנו להם רשות ללכת:

לעולם יבמא הוא.

החמה וה' רבותא טפי דאפילו קודם ה' זמן דקריאת שמת של שמחית. וי"ל דכפרשנא דהאי יממא לענין שאר מלות. אבל לענין ק"ש הואיל ואיכא אינשי דגנו לכו זמן קיימה הוא.

ומימא דקסיא דרבי עקיבא אדר' עקיבא דהכא קאמר אחר הכי זמן ולקמן (עמוד ז) קאמר משיכר בין חמור לערוד דהיינו אפילו קודם. וי"ל דמרי מנאי אליבא דרבי עקיבא. אי נמי יש לומר יממא הוא אפילו גבי קריאת שמת דהא זמן קיימה הוא והא דלא נקט ז' פעמים קודם ה' שם דעני לאשמועינן שאינו יואל בשל לילה אחר הכי: ובלבד שלא יאמר השכיבנו. פירש בקונטרס אמיתא דר"ש בן יוחי דקורא קודם שיעלה עמוד השחר קאלי. וגרסא ה' לכו ודאי זמן שכיבה הוא ומאי למימר השכיבנו. ועוד דהוה ליה למימר אמאי דמליק מיינה. ופי' השך מקולי דקאי אקודם ה' דמליק מיינה ולכן קאמר דלא מני דסמיך השכיבנו דלאו זמן שכיבה הוא כיון שעלה כבר עמוד השחר אפילו קודם הכי:

ר' אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה

הזה וכו'. ואם היכי מני למימר רבי אלעזר בן עזריה עד חצות והכתיב לא תותרו ממנו עד בקר (שמות יב) דמשמע עד בקר מיהא מני לאכלו. ויש לומר דמני למימר דהכי קאמר לא מעשו דבר שינא לדי נותר עד הבקר. שאם לא יהא נאכל עד חצות לא תוכל לאוכלו ולא לשורפו צלילה דקרא אמרינן לציזים אמה שורפו ואי אמה שורפו צלילה ואם כן ישאר עד הבקר: אלא

הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אמר ליה ר' עקיבא והלא כבר נאמר ב' בחפזון יעד שעת חפזון א"כ מה תלמוד לומר בלילה יכול יהא נאכל כקדשים ביום תלמוד לומר בלילה בלילה הוא נאכל ולא ביום בשלמא לר' אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה צאטרך למכתב ליה הזה אלא לר' עקיבא האי הזה מאי עביד ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא סד"א הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב' ימים ויהא נאכל לב' לילות ויום אחד קמ"ל בלילה הזה בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל בלילה אחר ור' אלעזר בן עזריה מלא תותרו עד בקר נפקא ורבי עקיבא אי מהתם הוה אמינא מאי בקר בקר שני ורבי אלעזר אמר לך כל בקר בקר ראשון הוא. והני תנאי כתיב תנאי ד' דתנאי שם תוכה את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים ר' אלעזר אומר בערב אתה זוכה וכבוא השמש אתה אוכל ומועד צאתך ממצרים אתה שורף רבי יהושע אומר בערב אתה זוכה כבוא השמש אתה אוכל ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים א"ר אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר הוציאה ר' אלהיך ממצרים לילה וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזון ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמזרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון ד' ישראל ר' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב: דבר נא באוני העם וגו' אמרי דבי ר' ינאי אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו

איתו ששמו להם ללכת עד בקר: אותו

אלא בין תכלת שבה דרבנן שבה. פ"ר ש"י אמר הגאון חתנו וס' מקומות שלא עלה שם הגאון ספיר. וקשה דלמדין במנחות (נ"ג ד' וס') ראה מלוא וז' שנה תלוי מלוא אחרת ולאו וז' ק"ש דמלן עד שיכיר בין תכלת ללבן. ואי קאי אגזית אמר אינה תלויה בצינור.

ועוד בלילה נמי פעמים יכולין לראות אמר שאינו צבוע כדרכו. ע"כ יש לפרש שזין תכלת שבה בלילה יש קבוע זו תכלת וגם שזי חוטין לבן ועושין זו חוליא של תכלת וחוליא של לבן. **אחרים** אומרים עד שיראה חברו וכו'. בירושלמי כמה אפי' קיימין אי' צבוגל אפי' בדמיון טפי חסידים ביה ואי בשאינו רגיל אפילו צקרו לנגיה לא חסידים ביה תפטר כרגיל ואינו רגיל כהנין אכסניא דאמי לקיזין. וצריך לומר דהאי אחרים לאו ר' מאיר וינהו דהא ר' מאיר איירי לעיל מיינהו. ר"ל ק"ש בברייתא. תימא דלעיל פסקין כמאן דמתייר לאחר עמוד השחר מיד ולקמן פסקי' הלכה כר' יהושע דאמר עד ג' שעות והכא פסק אצ"י שהוא בתרא ואמר כותיקין ושמע דהכי הלכתא. וי"ל דודאי זמן ק"ש תתחיל לאחר עמוד השחר וחמנו עד ג' שעות ומיהו מלוא מן המזבח כותיקין סמוך להנן החמה כדי למדוך גאולה לתפלה ואפי' ותיקין נמי מודו להנן יהושע שאס לא קרא קודם רבי החמה דיכול לקרות עד שלש שעות ועל זה אנו סומכין וכן צ"ל מ' שמתו (דף כ"ב ב) דקאמר בעל קרי שירד לעצול אס יכול לעלות ולקרות קודם הנן וכו' ומסיק בגמרא (ד' כ"ה ב) דילמא כר' יהושע וכותיקין כלומר ממתי' דקמתי קודם הנן החמה כותיקין אלמא ותיקין נמי מודו לר' יהושע שאין שעה עוברת עד שלש שעות. ומיהו קשה דלמדין ביומא (ד' לו וס') אף היא עשתה נצטת שז' זה כיון שהחמה זורחת וז' ילולות וילולות הימנה והיו יודעין שהגיע הנן החמה וצא זמן ק"ש של שחרית ומוקי לה הכס בשאר עמא דירושלים אלמא משמע דעיקר זמן ק"ש לאחר הנן החמה והא לאו הוי כותיקין שהיו קורין קודם להנן סמוך להנן. וי"ל דלאות זמן הוקבע לצבור לפי שלא היו יכולין להקדים ולמחר כותיקין כי רוצ בני אדם אינם יכולין לבין אותה שעה:

כל היוםך גאולה דתפלה אינו חזוק. ואפי' והלא כל העולם סומכין גאולה לתפלה ומאי רבותיה דרז צבוגל דלא פסיק חוכא מפומיה. ויש לומר דהכי קאמר כל הסומך גאולה לתפלה כותיקין שקורין ק"ש קודם הנן ותפלה לאחר הנן: כל של ערבית לתפלה של ערבית דקבעוה רבנן בתפלה בתפלה השכיבונו אלא כיון דתקינו רבנן השכיבונו כגאולה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי ^עערבית היכי מצי סמיך והא בעי למימר אריכתא דמיא. מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר מ"ט תקנהו רבנן לאחר י"ח ברכות לימור מעיקרא א"ר יהודה בריה דר' שמעון בן פוי הוילי ולא אמרו דוד אלא לאחר י"ח פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר י"ח ברכות. וני י"ח י"ח הויין אשרי האיש ולמה רגשו גוים חרדא פרשה היא דאמר ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פוי ק"ג פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראים במפלתן של רשעים שנאמר יתמו חמאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. הני ק"ג ק"ד הויין אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חרדא פרשה היא דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן

א"ר ש"י אמר הגאון חתנו וס' מקומות שלא עלה שם הגאון ספיר. וקשה דלמדין במנחות (נ"ג ד' וס') ראה מלוא וז' שנה תלוי מלוא אחרת ולאו וז' ק"ש דמלן עד שיכיר בין תכלת ללבן. ואי קאי אגזית אמר אינה תלויה בצינור. וס' מקומות שלא עלה שם הגאון ספיר. וקשה דלמדין במנחות (נ"ג ד' וס') ראה מלוא וז' שנה תלוי מלוא אחרת ולאו וז' ק"ש דמלן עד שיכיר בין תכלת ללבן. ואי קאי אגזית אמר אינה תלויה בצינור.

הנן ^ההחמה ר' יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות ^ההקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה: **גמ'** מאי בין תכלת ללבן אילימא בין גבבא דעמרא חיורא לגבבא דעמרא דתכלתא הא בליליא נמי מידע ידעי אלא ^הבין תכלת שבה ללבן שבה. תניא רבי מאיר אומר משיכיר בין זאב לכלב ר"ע אומר בין חמור לערוד ^הואחרים אומרים משיראה את חברו רחוק ד' אמות ויכירונו אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר אביי לתפילין כאחרים לק"ש כותיקין ^הדאמר ר' יוחנן ותיקין היו ^הגומרין אותה עם הנן החמה תניא נמי הכי ^הותיקין היו גומרין אותה עם הנן החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום א"ר זירא מאי קראא ^היראוך עם שמש ולפני ירח דוד דורים העיר ר"ב בן אליקים משום קהלא קרישה דבירושלים יכל הסומך גאולה לתפלה אינו נזוק כל היום כולו א"ר זירא אינו רואה אגא סמכי ואיתוקי א"ל במאי איתזקת דאמטיית אסא לבי מלכא התם נמי מבעי לך למיחב אגרא למחזי אפי מלכא דא"ר יוחנן ^הלעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם שאם יזכה יבחינו בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם. אמר ליה רבי אלעא לעולא כי עיילת להתם שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורה דאדם גדול הוא ושמה במצות זימנא חרדא סמך גאולה לתפלה ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא. היכי מצי סמיך והא א"ר יוחנן ^הבתחלה הוא אומר ה' שפתי תפתח ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי וגו' אמר ר' אלעזר תהא בתפלה של ערבית. והא אמר ר' יוחנן ^האיזהו בן העוה"ב זהו הסומך גאולה

א"ר ש"י אמר הגאון חתנו וס' מקומות שלא עלה שם הגאון ספיר. וקשה דלמדין במנחות (נ"ג ד' וס') ראה מלוא וז' שנה תלוי מלוא אחרת ולאו וז' ק"ש דמלן עד שיכיר בין תכלת ללבן. ואי קאי אגזית אמר אינה תלויה בצינור. וס' מקומות שלא עלה שם הגאון ספיר. וקשה דלמדין במנחות (נ"ג ד' וס') ראה מלוא וז' שנה תלוי מלוא אחרת ולאו וז' ק"ש דמלן עד שיכיר בין תכלת ללבן. ואי קאי אגזית אמר אינה תלויה בצינור.

פסח באשרי וסיים באשרי אלא חלל חלל האל דלאשרי כל חוסין כו סיומא דלמה רגשו גרים האל: **בריוני**: פרעלים: **תעלים כתיב**: קרי ריה **קטאים** שכלה יצר הרע: **שפיל**: השפיל עמך לסוף המקרא. כל דבר שהוא בסוף קרוי שפילו של דבר: **סמוכים לעד ועולם**: בדברי תורה כתיב [אחריו] נלמנים כל פקודיו סמוכים (א) סמיכת כל פקודיו עשום צלמם וישר וללורך ולא דבר ריק: **כלום יש עבד שמורד כרכו**: וכל להכניס את דברי הניגול: **אמור לו כלום יש בן**: והא חזון הכל דהוה: **הכל נמי הוה**: סופיה להיות: **ואמר שירה**: כנגד כולם אמר שירה לכשפרעה רוח הקודש עליו: **וכל קרבי**: על שם קרבי אמו שדר בתוכן: **מאי משמע**: דעלן יום המיתה נאמר: **כל ורוא וכו'**: הוא סכר דהכי בעי מאי שנה קרבים דנקט: **חמשה כרכי נפשי**: לעיל חשיב להו: **מאי דכסיב מי כהחכם ומי יודע פשר דבר**: משום דלאריי בקוסה כסמיכה גאולה נתפלה נקט ליה: **דאשכחן דאול אליהו לגבי אחאב**: דכתיב וילך אליהו להראות אל אחאב: **יהורם אול לגבי אלישע**: כשהלכו על מוצא הוא יהושפט (נלמנים ג.ג.) דמתוך שלא היו הולכים זה אל זה לא היה מומלכו על שאל נא אשה: **דכסיב דרומחנא**: סמרים דהקצ"ה כמו וישא כנכשא (וחזון ד' ג.ג.) כהמנחת האפר: **נגזרה גזרה**: שמתות: **מקובלני מביה אבי אבא**: דוד שראה את המלך ומכרו שלופה בידו בסוף ספר שמואל (ב ד) דא מנע עמלו מן הכהן: **אבי**

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב יאשרי האיש וסיים באשרי דכתיב יאשרי כל חוסין בו: הנהו בריוני דהוו בשכבותיה דר"מ והוו קא מצערו ליה טובא הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימיתו אמרה ל' ברוריא דביתוהו מאי דעתך משום דכתיב יתמו חמאים מי כתיב חומאים חמאים כתיב ועוד שפיל לסיפיה דקרא ורשעים

עוד אינם כיון דיתמו חמאים ורשעים עוד אינם אלא * בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא צדוקי לברוריא כתיב ירני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שמיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' * אלא מאי עקרה לא ילדה רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותיבו: א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו כתיב * ממוור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתבי * לדוד מכתם בברחו מפני שאול כמערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אמר ליה אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן * דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מנין שנא' * סמוכים לעד לעולם עשום באמת וישר למה

נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב * פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחכמה עולמים ואמר שירה דר בכמי אמו ואמר שירה שנאמר * ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר * ברכו ה' מלאכיו וגבורי כח עושי דברו בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר * ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא מאי אמר * (רבי) יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום המנופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר * יתמו חמאים מן הארץ ורשעים עוד אינם כרכי נפשי את ה' הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר * ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת מאי משמע * (דעל זים המיתה נאמר אמר רב רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב * יתסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פוי והוה מסדר אגרתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב * ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו אמר ליה בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא * מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה * אין קדוש כה' כי אין בלתיך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו * מאי כי אין בלתיך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתיך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מכלין אותו והקב"ה מכלה מעשיו א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו אף נשמה רואה ואינו נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה וזה את כל הגוף מה הקב"ה מהור אף נשמה מהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מן שיש בו חמשה דברים הללו וישבת למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב * מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיועד לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאול לגבי אחאב (שנאמר * וילך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאול לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר * בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה א"ל משום דחזאי לי ברוח הקדש * דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא ידיד ודיך ונפקי מנאי בנין דמעלו א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא * אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי רבי יוחנן ורבי * (אליעזר) דאמרי תרווייהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' * הן יקטלני לו איחל * (א"ר

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד כו. וז"ל מאי כל הפרשיות והא לא אשכחן סוס פרשה אחת שנמחלת באשרי ומסיימת באשרי אלא היא. וי"ל דלאו דוקא פתח באשרי וסיים באשרי. אלא חמימה מעין פתימה כמו מהלה שפתח בתהלה וסיים בתהלה תהלה ה' ידבר יין וכן הרבה פרשיות שמפחיתות צהלליה ומסיימות צהלליה: גדול

עוד אינם כיון דיתמו חמאים ורשעים עוד אינם אלא * בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא צדוקי לברוריא כתיב ירני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שמיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' * אלא מאי עקרה לא ילדה רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותיבו: א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו כתיב * ממוור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתבי * לדוד מכתם בברחו מפני שאול כמערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אמר ליה אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן * דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מנין שנא' * סמוכים לעד לעולם עשום באמת וישר למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב * פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחכמה עולמים ואמר שירה דר בכמי אמו ואמר שירה שנאמר * ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר * ברכו ה' מלאכיו וגבורי כח עושי דברו בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר * ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא מאי אמר * (רבי) יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום המנופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר * יתמו חמאים מן הארץ ורשעים עוד אינם כרכי נפשי את ה' הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר * ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת מאי משמע * (דעל זים המיתה נאמר אמר רב רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב * יתסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פוי והוה מסדר אגרתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב * ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו אמר ליה בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא * מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה * אין קדוש כה' כי אין בלתיך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו * מאי כי אין בלתיך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתיך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מכלין אותו והקב"ה מכלה מעשיו א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו אף נשמה רואה ואינו נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה וזה את כל הגוף מה הקב"ה מהור אף נשמה מהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מן שיש בו חמשה דברים הללו וישבת למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב * מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיועד לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאול לגבי אחאב (שנאמר * וילך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאול לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר * בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה א"ל משום דחזאי לי ברוח הקדש * דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא ידיד ודיך ונפקי מנאי בנין דמעלו א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא * אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי רבי יוחנן ורבי * (אליעזר) דאמרי תרווייהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' * הן יקטלני לו איחל * (א"ר

אָבִי אֵלֶּה שְׁמֵהּ אֵלֶּה הַכִּיָּלִים: שְׁמֵהּ סֵפֶר סֵפֶר רַחוּמִים: כִּי שִׁבְעָה רַחוּמִים: גִּירֵר עֲלֹמֹת אֲבִיו. לִפִּי שִׁיחָה רַעֲשָׁה צִוּוּ וְלֹא נִכַּח לִי כְּנֹד. כְּבָדוֹתָיו לְהַלְלוֹתָו כִּהְיוֹן בְּמַטֵּה זָכָה וּבִכָּף: סֵפֶס מִי גִיּוֹן. מִי שְׁלוֹחַ דְּבָרֵי הַיָּמִים: (ג) וְלִמָּה כִּדִּי שֶׁלֹּא יִבְאֹה מִלְכֵי אֲשׁוּר וְיִמְלְאוּ מִיִּם לְשִׁמּוֹת. וְלֹא זָכָה גִיּוֹן הַנֶּהֱרָה הַגְּדוֹל דִּהְיוֹת לֹא־זָכָה הוּא אֵלֶּה מַעֲיֵן קָטָן הוּא סִמּוֹן לִירֵשׁלַיִם שְׁנֹאמֶר וְהוֹדַרְפֶּס אֹתוֹ אֶל גִּיּוֹן (מ"ה) וּמִתְרַגְּמִין וּמִחֲמֹן יִמִּיה לְשִׁלּוּחָה: **עֵבֶר גִּיּוֹן גִּיּוֹן:** קִסְד־מִשְׁתַּקְדֶּשׁ הַחֹדֶשׁ לִשְׁם גִּיּוֹן נִמְלֵךְ לְעֵבֶר אֵת הַשָּׁנָה וְעִשְׂאוֹ אֲדָר כִּמוֹ שְׁנֹאמֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים

(ג) וְיִוְעָץ הַמֶּלֶךְ (חֻקִּיּוֹ) לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בְּשֵׁשֶׁת הַיָּמִים: **כִּיּוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁל אֲדָר:** שְׁמֵהּ הַשָּׁנָה תִּקְדֶּשׁ הַחֹדֶשׁ שְׁעִדִּין לֹא בָּא עֲדִים: הַפֶּסַח בְּכֹכֹב עֲלֹמֹה: שְׁאֹמֶר בְּתַפְלָתוֹ עֲשֵׂה לִי בִּזְכוּתִי כִּגּוֹן חֻקִּיּוֹ שְׁמֵרִיס זָכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְחַלַּמְתִּי לִפְנֵיךְ (ג) וְגו': **פְּרוּעָה:** מְגֻלָּה שִׁיטְלָה (ג) תִּקְרָה שֶׁלֹּה: הַפְּרוּעָה לִנְסוּם. מִשָּׁל אֲחֵרִים: יִסְכָּה. וְאִין אִיִּסְרוֹ דְּדָכָר: כְּאִלְשֵׁעַ. כִּמוֹ שְׁמֵלִיץ בְּאִלְשֵׁעַ שְׁנֵהֶם: וְהַפְּרוּעָה שֶׁלֹּה לִנְסוּם. מִשָּׁל אֲחֵרִים: אֶל יִסְכָּה. וְאִין דְּדָכָר לֹא מִשּׁוֹם גְּסוּת רֹחַ וְלֹא מִשּׁוֹם שְׁנֵהֶם: **כְּשִׁמּוּאֵל הַרְמֵי:** כִּמוֹ שְׁמֵלִיץ שְׁמֵלִיץ כְּשִׁמּוּאֵל הַרְמֵי שֶׁלֹּה רָצָה לְהַטֹּת: כִּי שֵׁם צִוּוּ לְעִיל מִיָּהִה כְּמִיזֵי וְהִיבֵל מִדִּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וּסְבָב צִיִּת אֶל וְהַמְּפָלָה וּשְׁפָט אֵת יִשְׂרָאֵל וּסְבָב לִיָּה וּמִשְׁכֹּתוֹ הַרְמֵתָה כִּי שֵׁם צִוּוּ וְאִין יוֹדֵעַ שֵׁם צִיִּתוֹ אֵלֶּה אֲכֹלֹתוֹ מִקְמוֹת דִּקְרָא לְעִיל מִיָּהִה קָאִי שֶׁלֹּה מִקּוֹם שִׁיחָה הַשָּׁנָה שֶׁ הִיָּה נִוְשָׁא כָּל כְּלֵי שְׁמֵמִישִׁי צִיִּת עִמּוֹ וְאִתְּלִי מִיָּהִימוֹ שֶׁלֹּה לְהַטֹּת מִן אֲחֵרִים: כְּהוֹד יִפְיֵה. דְּדִידֵה: סִפְלָה לַעֲנִי: דְּקָר עֵינֹת: יִכּוֹן אֶס רַגְלִיו. וְ אֶלֶּה ז': וְהַגְּלִיָּהִים רַגְלֵי יִסְכָּה. נִרְאִין כִּרְגֵל אֲחֵד: סִפְקוֹרָה מִכָּאֵן וְאִילֵךְ לֹא הַפְּסִיד. שְׁהִי הוּא אֲכֹלֶס שְׁקוֹרָה אֲחֵת מִכָּל הַפְּרָשִׁיּוֹת שְׁבִיבִירָה וְאִעֲרִיִּם שֶׁלֹּה יֵלֵךְ דִּי קִסְיֵי יֵשׁ לִי קִבּוֹל שֶׁכֵּר כְּעֹסֵק בְּמִדּוֹר: מִתְנִי: יִסְכָּה. וְדִי: בְּשִׁבְכָךְ. דְּקָר שְׁפִיבָה: יַעֲמֹד. דְּכִמְצִי וּבִקּוּמֶךְ: דְּדִכְרוֹ. אֶל צִקִּימָה אֶל צִשְׁכִּיבָה אֶל צִשְׁכִּיבָה אֶל מִהֶלֶךְ: גְּמ'

א"ר חנן אפי' בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר יכי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא מיד יויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' מאי קיר אמר רשב"ל מקירות לבו שנא' צמעי מעי אוחילה קירות לבי וגו' ר' לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו רבונו של עולם ומה שונמתי שלא

גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה. מיהא לפי' תפלה נמי דלא אמרינן פ"ק דשבת (ד' י"ב.) כגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה. וי"ל דהכי קאמר יותר מהעוסק בתורה פסע אחרת שלא בשעת ק"ש." אבל העוסק בתורה בשעת ק"ש לא מיייר ואפי' שגמלה שגמלה

עשתה אלא קיר אחת קמנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף וזוהב על אחת כמה וכמה יזכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי א"ר יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה ר' לוי אמר שגנו ספר רפואות תנו רבנן ששה דברים עשה חזקיהו המלך על ג' הודו לו ועל ג' לא הודו לו על ג' הודו לו גנו ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת והודו לו גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו ועל ג' לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קצין דלתות היכל ושגרו למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו ומי לית ליה לחזקיהו החדש הזה לכם ראש חדשים יזה ניסן ואין אחר ניסן אלא טעה בדשמואל דאמר שמואל אינן מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן: א"ר יוחנן משום ר' יוסיבן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו משה תלה בזכות אחרים שנא' יזכור לאברהם ליצחק ולישׂראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר יואמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפניו לפני להשיב מכתו מהשחית חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא' ונגותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב"ל דאמר ריב"ל מאי דכתיב הנה לשלום מר לי מר אפי' בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו: וינעשה נא עליית קיר קמנה רב ושמואל חד אמר עלייה פרועה היתה וקיריה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקיה לשנים בשלמא למ"ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ"ד עלייה מאי קיר שקיריה בשלמא למ"ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ"ד אכסדרה מאי עליית מעולה שבבתים. ונשים לו שם משה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה בשמואל הרמתי שנאמר ויתשובתו הרמתי כי שם ביתו וא"ר יוחנן ישכל מקום שהלך שם ביתו עמו. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האישה קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זכוב עובר על שולחן וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מפתחו ולא ראתה קרי עליו קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש (שנא') ויגשו יחיזי להדפה א"ר יוסי בר' חנינא שאחזה בתוך יפיה. עובר עלינו תמיד א"ר יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן עקיב' כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמיד. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י יאל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא' ממעמקים קראתך ה' תניא גמי הכי יאל יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע"ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבוהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתך ה' וכתיב כל תפלה לעני כי יעטוף. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא' ורגליהם רגל ישרה (א"ר יצחק א"ר יוחנן) וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י מאי דכתיב לא תאכלו על הדם ילא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (א"ר) א"ר יצחק א"ר יוחנן א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר ואתי השלכת אחרי גוף אל תקרי גוף אלא גאיד אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר' יהושע אומר עד ג' שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהושע: הקורא מכאן ואילך לא הפסיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה וא"ר מני גדול

הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף: מתני' בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר יושבשבך ובקומך ובית הלל אומרים יכל אדם קורא כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר ובשבך ובקומך כבשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בן בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה: גמ'

עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ"ד אכסדרה מאי עליית מעולה שבבתים. ונשים לו שם משה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה בשמואל הרמתי שנאמר ויתשובתו הרמתי כי שם ביתו וא"ר יוחנן ישכל מקום שהלך שם ביתו עמו. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האישה קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זכוב עובר על שולחן וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מפתחו ולא ראתה קרי עליו קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש (שנא') ויגשו יחיזי להדפה א"ר יוסי בר' חנינא שאחזה בתוך יפיה. עובר עלינו תמיד א"ר יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן עקיב' כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמיד. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י יאל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא' ממעמקים קראתך ה' תניא גמי הכי יאל יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע"ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבוהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתך ה' וכתיב כל תפלה לעני כי יעטוף. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא' ורגליהם רגל ישרה (א"ר יצחק א"ר יוחנן) וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י מאי דכתיב לא תאכלו על הדם ילא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (א"ר) א"ר יצחק א"ר יוחנן א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר ואתי השלכת אחרי גוף אל תקרי גוף אלא גאיד אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר' יהושע אומר עד ג' שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהושע: הקורא מכאן ואילך לא הפסיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה וא"ר מני גדול

הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף: מתני' בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר יושבשבך ובקומך ובית הלל אומרים יכל אדם קורא כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר ובשבך ובקומך כבשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בן בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה: גמ'

עשתה אלא קיר אחת קמנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף וזוהב על אחת כמה וכמה יזכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי א"ר יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה ר' לוי אמר שגנו ספר רפואות תנו רבנן ששה דברים עשה חזקיהו המלך על ג' הודו לו ועל ג' לא הודו לו על ג' הודו לו גנו ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת והודו לו גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו ועל ג' לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קצין דלתות היכל ושגרו למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו ומי לית ליה לחזקיהו החדש הזה לכם ראש חדשים יזה ניסן ואין אחר ניסן אלא טעה בדשמואל דאמר שמואל אינן מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן: א"ר יוחנן משום ר' יוסיבן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו משה תלה בזכות אחרים שנא' יזכור לאברהם ליצחק ולישׂראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר יואמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפניו לפני להשיב מכתו מהשחית חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא' ונגותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב"ל דאמר ריב"ל מאי דכתיב הנה לשלום מר לי מר אפי' בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו: וינעשה נא עליית קיר קמנה רב ושמואל חד אמר עלייה פרועה היתה וקיריה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקיה לשנים בשלמא למ"ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ"ד עלייה מאי קיר שקיריה בשלמא למ"ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ"ד אכסדרה מאי עליית מעולה שבבתים. ונשים לו שם משה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה בשמואל הרמתי שנאמר ויתשובתו הרמתי כי שם ביתו וא"ר יוחנן ישכל מקום שהלך שם ביתו עמו. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האישה קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זכוב עובר על שולחן וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מפתחו ולא ראתה קרי עליו קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש (שנא') ויגשו יחיזי להדפה א"ר יוסי בר' חנינא שאחזה בתוך יפיה. עובר עלינו תמיד א"ר יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן עקיב' כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמיד. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י יאל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא' ממעמקים קראתך ה' תניא גמי הכי יאל יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע"ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבוהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתך ה' וכתיב כל תפלה לעני כי יעטוף. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא' ורגליהם רגל ישרה (א"ר יצחק א"ר יוחנן) וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י מאי דכתיב לא תאכלו על הדם ילא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (א"ר) א"ר יצחק א"ר יוחנן א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר ואתי השלכת אחרי גוף אל תקרי גוף אלא גאיד אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר' יהושע אומר עד ג' שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהושע: הקורא מכאן ואילך לא הפסיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה וא"ר מני גדול

הלכן תקינו וכו'. הנהגה רבה ובערנית אהבת עולם: **שכבר** נפטר באהבה רבה. עד הלכך ימרינהו לטובו. בירושלמי יש ה' דלמרי' שכבר נפטר באהבה רבה והוא שנהג על אחר פירוש ללחלח שלמד מיד כחגו מן מקום. ונשאל להכיר ר' יצחק כגון אלו שאין אלו לומדין מיד לאחר תפלת השחר שאנו טרודין והולכים ק' בלא למוד עד אמצע היום או יותר אחריו אין אנו מברכין ברכת התורה פעם אחת כשאנו מתחילין ללמוד. והשיב ר"י דלא יקראו לן כאלו ירושלמי הוואל ונמרי' שלנו לא אמרו ואין לרין ללחלח ללמוד. ועוד אפי' לפי הירושלמי דוקא אהבה רבה דלא הו' עיקר ברכה לברכת התורה דעיקר אהבה רבה (ו) לק"ש תתקן ובשליח היא איהו נפטר מברכת התורה אלא אם ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח הדעת. אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בדברי תורה שהן עיקר לברכת התורה פוטרם כל היום. ואפי' מאל שנה מסוכה צריך לברך על כל סעודה וסעודה לישב בסוכה. וי"ל דשליח מורה שאינו מייאש דעמו דכל שעה אדם מחויב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והו' כמו יושב כל היום צום הפסק. אבל אפילו בסוכה י"ל שעה קצומה. ואפי' מפני מה אין אנו מברכין לישב בסוכה. וי"ל דברכה דלפילה שמברכין לישב פוטרם. א"כ משום שמה לא י"שן והו' ברכה לבטלה שהרי אין צידו לישב כל שעה שצילה. והיה תומר ר"ת כשאדם עומד ממטות בלילה (בשחרית) ללמוד שא"ל לברך ברכת התורה מפני שברכת התורה של אחרת ולא נהירא. והנרמשים נהגו לומר פסוקים (ו) וברכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה (פ"א דפאה) ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהן כו' שהיא לברייתא (ומ' שנה קמ). מפני הירושלמי דעני שילמוד על אחר. אבל א"כ כמו שכתבתי כבר: ד"ל ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. אבל לא גרס למדי חקין שאין זו ברכה אלא בקשה שאמר דוד: **וברכת כהנים**. ואין זה דוק שהרי לא היו עומדים לדון עד לאחר הקטרת אחרים דלמרי' בכתובים (פ"ד י' ט: ט) שלשה פעמים ציוס הכהנים נושאין כפיהם וכו' וא"כ הוה ליה למתני ד' פעמים אחד לפני הקטרה ואחד לאחר הקטרה אלא בלא נשיאות כפים אמרו ברכת כהנים כמו שאנו אומרים: מוש

י"צ אור ובורא חשך (ו) לימא יוצר אור ובורא נוגה כדכתיב קאמרינן אלא מעתה עושה שלום ובורא (ו) רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל⁶ לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא אלא אמר רבא א"כדי להוכיז מדת יום בלילה ומדת לילה ביום בשלמא מדת לילה ביום כדאמרינן יוצר אור ובורא חשך אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה אמר אביי גולל אור מפני חשך ורשך מפני אור ואידך מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי ליה רבי אלעזר⁷ לר' פדת בריה אהבה רבה תניא נמי הכי אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר ואהבת עולם אהבתך על כן משכתיך חסד א"ר יהודה אמר שמואל יהושכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך בשקרא ק"ש א"ל לברך שכבר נפטר באהבה רבה אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש א"ל לברך ור' אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה א"ל לברך ור' יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך [אבל לתלמוד א"ל לברך] ורבא אמר דאף לתלמוד צריך (לחזור ו) לברך דאמר רב חייא בר אשי זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פרקין בספרא דבי רב הוה מקדים וקא משי ידיו וברך ומתני לן פרקין. מאי מברך א"ר יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה ור' יוחנן מסיים בה הכי הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות ה' הלכך לימרינהו לכולהו: תנן התם אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמעו ויאמר וברכו את העם ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא מאי ברכה אחת כי הא דרבי אבא ור' יוסי בר אבא אקלעו לההוא אתרא בעו מנייהו מאי ברכה אחת לא הוה בידיהו ואתו שיללוהו לרב מתנה לא הוה בידיה אתו שיללוהו לרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל אהבה רבי אמי א"ר שמעון בן לקיש יוצר אור אמר להו דרבי זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מבוללא אתמר דאמר ר' זריקא א"ר אמי אמר ר' שמעון בן לקיש זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו אי אמרת בשלמא יוצר אור הוה אמרי היינו דברכות אין מעכבות זו את זו דלא קא אמרי אהבה רבה

אלא בפרוש מאי ברכה אחת יוצר אור: זאת אומרת. דקמי ברכו ברכה אחת: ברכות אין מעכבות זו את זו. צריך את האחת ולא צריך את השניה נפקא מינה ידי חובתו בזההי שצריך ואין חכמה מעכבת לומר שאין זו מועלת בלא זו. ומהכא שמע ר' זריקא דס"ל לר"ל דהך ברכה אחת יוצר אור: אי אמרם בשלמא יוצר אור הוה אמרי. ולא אהבה רבה ואפי' דמטא ליה זמנא שאף בלילה רחוי לומר כל שכן דיוון דלמרי יוצר אור ודלי מטעם זמנא ואפי' לא אמרי אלא יוצר אור ותו לא אמרי לה היינו דקאמר שמע מינה ברכות אין מעכבות זו את זו: אלא

למריה וכו'. (א) לקמיה מפרש אפי' מאי היא דלילו ברכה דישמח איה מן המנין שהיא לאחר פסוקי דמרה כמו ברכת הלל ואומרים אותה קודם זמן קריאת שמע אם ירלו: **דכתיב קאמרי**. כתיב בקרא יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא רע: **שכבר נפטר באהבה רבה**. שיש זה מעין ברכת התורה וכן בלחנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורכן ותלמודם חקי לרעו: **מדרש**. הוה קרבו למקרא כגון מילתא פסוקא וספרי שהם מדרשי מקראות: (ט) **לגמלא רבי לין לברך**. אפילו קודם אהבה רבה קאמר והכי מוכח מילתא בפסוק שני: **אף לגמלא לרין לברך**. שהוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצאה. גמרא היינו ספרת עטמי משנה ומירוי משניות הסומרות זו את זו וחסורי מחסרה: **ומכרך**. ברכת התורה: **ור' יוחנן מסיים בה הכי**. דעני פתיחה בברוך ותמימה בברוך: **הערב נא ה' אלהינו**. יערבו עלינו לעסוק בזה מחלצה: **ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל** גרסינן. ולא גרסינן למדי' חקין שאין זו ברכה והדואה על ששהה אלא לשון בקשה ודוד כי אמרה (שפליס קיש) לא לשם ברכה אמרה אלא בלשון בקשה והכי קאמר ה' שאתה ברוך למדי חקין: **וזהו הוה מעולה שבברכות**. התורה לפי שיש בה הדואה למקום וקילוס לתורה ולישראל: **סגן הכהנים**. ברכת תמיד: **אמר להם הממונה**. והוא סגן הכהנים דלמי ציומא היינו סגן היינו ממנונה (בפסוקי ט' ט: ט): **ברכו ברכה אחת**. לקמן מפרש מאי היא הוה הברכות שלפני ק"ש היא דהתם מסדר לכוליה סדר עבודת השחר וקאמר ללחמך סקדורו האברים ע"ג הכהן ומלחוס ידיו וכו' להם ללשכת היות לקרות את שמע והדר תני אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות: **וברכו את העם**. עם העם: **ועבודה**. בשביל העבודה שעשו היו מברכין אחריה רבה ה' אלהינו עבודת עמך ישראל ואפי' ישראל ותפלתם תקבל ברוך ברוך המקבל עבודת עמו ישראל ברוך. אי נמי שאומן לברך בירלה נעבוד: **וברכת כהנים**. לברך את העם. ובאחר תפלה לא היה להם פניו ואף וכן קריאת שמע לא הגיע כדלמר במסכת יומא (דף נ' ע"ג) הקורא את שמע עם אנשי משמר ועם אנשי מעמד לא יאל לפי שאנשי משמר מקדימין כו': **מוסיפין ברכה אחת**. לקמיה מפרש לה: **לשמר היוצא**. שהמשמרות מתחלפות ציוס השבת כדלמרינן במסכת סוכה (ד' ט: ט) משמר היוצא עושה תמיד של שחר ומוספין ומשמר השבת עושה תמיד של צון הערביס וצוסיין **מאי ברכה אחת**. דקמי רשא איו מן הברכות הוה אומר: **לאו בפירוש אסמר**. לא שמע מפי ר"ל שאמר

אֵלָּא כִּי אִמְרַת. הֵךְ בִּרְכָה דְקִאמְרִי אֲהֵבָה רַבָּה הִיא שְׁמִ"ת דְּלִין מַעֲכֹבֹת
וְזוֹ אֵת וְזוֹ דְּלִמְנָה הִיא דְּלֵאל אֲמִירִי יוֹצֵר אֹרֶךְ מִשּׁוֹם דְּלֵאל מִטָּא וְזִמְנִיה
וְכִי מִטָּא וְזִמְנִיה אֲמִירִי לֵה וְלֵעֲיָג דְּקִרֵּי אִינְהוּ ק"ש לֵאל מִטָּא וְזִמְנִיה
בְּדִלְמִינִן עֲנִלְמָא (וְיִמָּא לֵה) הַקּוּרָא אֵת שְׁמַע עִם אֲנִשֵּׁי מִשְׁמַר לֵאל יֵאל

שְׁאֵנִי מִשְׁמַר מִקְדִּימִין: וְאִי מַכְלָלָא
מֵאִי. וְכִי אֲמַר לֵיה מַכְלָלָא מֵאִי גִרְעוּתָא
אִיכָא דְלִמְרָא לֵאל צִפְרִיּוֹת אֲמַתָּה הֵיא
שְׁפִיר מֵאִי לְמַשְׁמַע מַכְלָלָא דִּיּוֹרֵר אֹרֶךְ
קָא אֲמִירִי. וּמִשְׁנִינִן לִיכָא לְמַשְׁמַע מֵהֵכָא
דִּלְמָא לְעוֹלָם אִימָא לָךְ אֲהֵבָה רַבָּה
וְכו': **סוּדָר בִּרְכּוֹת.** אֵת הַקִּדִּישׁ
הַמְאֻזְרוֹת: בְּקָשׁוֹ. לְקַבּוּעַ עֲשֵׂרֶת
הַדְּבָרוֹת בְּקִרְיָאָת שְׁמַע: מִפְּנֵי
הַרְעוּתָא הַמִּינִין. שְׁלָא יִזְכְּרוּ לְעַמִּי
הָאֲרָץ אֵין שְׂאֵר תּוֹרֵה אֲמַת וְתַדְעוּ
שְׁאֵין קוֹרִין אֵלָּא מֵה שְׁאֲמַר הַקִּדִּישׁ
בִּיה וְשַׁמְעוּ מִפּוֹ בְּסִינִי: **הַמִּינִין.**
עִבְרִי(ס): **פַּתַּח בְּדַשְׁכְּרֵי וְסִיִּים**
בְּדִחְמָרָא. תַּחְלַת הַבִּרְכָּה אֲמַר עִי"מ
שֶׁהֵכָל יוֹמִין שְׁגִיבֵי לְמַלְךְ הָעוֹלָם מִזְכֵּר
שְׁהוּא יִין וְאֲמַר פְּרִי הַגֶּפֶן פְּשִׁיטָא לָן
דִּלְאֵה דִּהָא אֲפִילוּ סִיִּים כָּל הַבִּרְכָּה
כִּדְעָת פְּתִיחָתָא וְאֲמַר שֶׁהֵכָל יֵאל עַל
הָיִין דַּתְּן וכו': **אֵלָּא.** קָא מַצְעִיָּל אֵין פַּתַּח
אֲדַעְתָּא דְחִמְרָא דִּי לִפְסִי צִפְרִיָּה
וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְמַלְךְ הָעוֹלָם מִזְכֵּר שְׁהוּא שְׂכַר
וְסִיִּים שֶׁהֵכָל מֵהוּ: **בִּסְר עֵיקֶר בִּרְכָּה**
אֻלִּינִין. וְעֵיקֶר בִּרְכָּה אֲדַעְתָּא דִּיין
נִחְמָרָה וְהוּא כְּמוֹ שְׁסִיִּים בִּרְכָּה וְאֵין
בִּרְכָּת הֵיין מוֹזִילָתָא יְדִי צִינִן שְׂכַר
שְׁאֵין הַשְׁכֵּר מִן הַגֶּפֶן: **פַּתַּח בִּיּוֹרָא**
אֹרֶךְ. כְּלוּמַר אֲדַעְתָּא דִּלְמָא יוֹצֵר
אֹרֶךְ: **וְסִיִּים בְּמַעְרִיב עֲרִיבִים.** כְּשֶׁאֲמַר
מַלְךְ הָעוֹלָם מִזְכֵּר וְסִיִּים אֲשֶׁר בְּדִבְרֵי
מַעְרִיב עֲרִיבִים: **שְׁאֵין לֵהוֹם וכו'.**
כְּלוּמַר דְּלִמְנָה פְּתִיחָא אִינְהָ כִּסּוֹס וְהָא
דְקִמְעִי יֵאל לְפִי שְׁחֹרֵר וְתוֹמֹת בֵּה
בְּצִרְחֵן יוֹצֵר הַמְאֻזְרוֹת וְעִי" חֲתִימָתָה
קִאמְרָא דִּיֵּאל "אֵלָּא שֶׁהֵכָל שְׁאֵין חוֹמֹת
בֵּה בְּצִרְחֵן וּפְתִיחָתָה אֲדַעְתָּא בְּדִבְרֵי
פְּרִי הַגֶּפֶן הוּא אִימָא דְלֵאל יֵאל: **מֵאִי**
אִיכָא לְמִימַר. הִיא נִפְקִי מִשּׁוֹם
חֲתִימָתָה הֵיא אֵין מַלְכוּת בְּחֲתִימָתָה:
הִי"ג **אֵלָּא כִּיּוֹן דְּאֲמַר כו'.** אֵלָּא לֵאל
מִימָא מִשּׁוֹם חֲתִימָתָה יֵאל אֵלָּא
פְּתִיחָתָה נִמִּי מַעֲלִימָא הִיא וְלֵאל
פַּשְׁפּוֹשׁ מִינִיָּה לְחִמְרָא וְשִׁכְרָא דִּלְגַבִּי
בִּרְכּוֹת עֲרִיבִית שְׁחֹרָת הוּא דִּמְנִי
לְמִימַר דִּי פַתַּח בֵּה וְסִיִּים כּוֹז דִּמְנִי
דֵּהָ כִי פַתַּח בְּשַׁחֲרִית אֲדַעְתָּא דְּמַעְרִיב
עֲרִיבִים הוּא דַּעְמִיָּה לְאֲדֻכְרִי בֵּה מִדַּת
הַיּוֹם בְּנִילֵה כְּגוֹן גּוֹלָל אֹרֶךְ וְכִי פַתַּח
עֲרִיבִית אֲדַעְתָּא דִּיּוֹצֵר אֹרֶךְ הוּא דַּעְמִיָּה
לְאֲדֻכְרִי בֵּה מִדַּת לִילֵה כְּגוֹן וְצוֹרֵה
חֶסֶךְ הַלֵּךְ אֲדַעְתָּא דְּמַעְרִיבֵיהּ הִיא:
לֵאל לְאִתּוּי הָא דְאֲמַרְן. כְּגוֹן שְׂכָרָא
וְחִמְרָא: **הֵיִינוּ בְּעִיָּין.** (ס) דֵּהָ בִּרְכָּת
הַתְּמָרִים עַל הָעֵץ וְעַל פְּרִי הָעֵץ אִינְהָ
עוֹלָה לְבִרְכָּת הַלֵּחֶם אֵין בֵּה פַשְׁטוֹת
דֵּהֵכָל הוּלֵךְ אֲמַר חֲמוֹס בִּרְכּוֹת הוּא
הִינֵן לְחִמְרָא וְשִׁכְרָא: **כָּל מִי שְׁלָא אֲמַר**
בִּרְכָּה אֲמַת וִינִי. כְּמוֹ שְׁתַּקְּטוּה וְכֵן
אֲמַת וְחִמְרָא עֲרִיבִית לֵאל יֵאל: **שְׁאֵל**
לִהְיֵד בְּבִקֵּר חֲסִדָּךְ. וְיִבְרַכְתָּ אֲמַת
וִינִי כּוֹלָה עַל חֲסֵד שְׁעִשָּׂה עִם אֲבוֹתֵינוּ

אֵלָּא אִי אֲמַרְתָּ אֲהֵבָה רַבָּה הוּא אֲמִירִי מֵאִי
בִּרְכּוֹת אֵין מַעֲכֹבֹת זוֹ אֵת זוֹ דְּלִמְנָה הִיא דְּלֵאל
אֲמִירִי יוֹצֵר אֹרֶךְ מִשּׁוֹם דְּלֵאל מִטָּא זְמַן יוֹצֵר אֹרֶךְ
וְכִי מִטָּא זְמַן יוֹצֵר אֹרֶךְ הוּא אֲמִירִי (וְאִי מַכְלָלָא
מֵאִי דֵּאִי מַכְלָלָא לְעוֹלָם אֲהֵבָה רַבָּה הוּא אֲמִירִי
וְכִי מִטָּא זְמַן יוֹצֵר אֹרֶךְ הוּא אֲמִירִי לֵיה וְמֵאִי
בִּרְכּוֹת אֵין מַעֲכֹבֹת זוֹ אֵת זוֹ "סוּדָר בִּרְכּוֹת:
וְקוֹרִין עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת שְׁמַע וְהִיא אִם שְׁמַעוּ
וְיִאמְרוּ אֲמַת וְיִצִּיב וְעוֹבְדָה וְיִבְרַכְתָּ כִּהְנִים. א"ר
יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל אָף בְּגִבּוּלִין בְּקִשׁוֹ לְקִרְוֹת
כֵּן אֵלָּא שְׂכַבְרָא בְּטוֹלָם מִפְּנֵי תַרְעוּמַת הַמִּינִין
תְּנִינָא נְמִי הִכִּי ר' נִתָּן אֹמַר בְּגִבּוּלִין בְּקִשׁוֹ
לְקִרְוֹת כֵּן אֵלָּא שְׂכַבְרָא בְּטוֹלָם מִפְּנֵי תַרְעוּמַת
הַמִּינִין רַבָּה בְּב"ח סִבְרָא לְמַקְבְּעִינְהוּ בְּסוּרָא
א"ל רַב חֲסִדָּא כְּכַר בְּטוֹלָם מִפְּנֵי תַרְעוּמַת
הַמִּינִין אֲמִימַר סִבְרָא לְמַקְבְּעִינְהוּ בְּנִהרְדַּעָא
א"ל רַב אִשִּׁי כְּכַר בְּטוֹלָם מִפְּנֵי תַרְעוּמַת
הַמִּינִין: וּבִשְׁבַת מוֹסִיפִין בִּרְכָּה אַחַת לְמַשְׁמַר
הַיּוֹצֵא. מֵאִי בִּרְכָּה אַחַת א"ר חֲלָבֵי יִמְשַׁמְר
הַיּוֹצֵא אֹמַר לְמַשְׁמַר הַנִּכְנָס מִי שְׂשֹׁבֵן אֵת
שְׂמוּ בְּבֵית הַזֶּה הוּא יִשְׁכֵּין בִּינִיכִם אֲהֵבָה
וְאַחֲוָה וְשְׁלוֹם וְרִיעוּת: מְקוֹם שְׁאֲמַר לְהִיאָרִיךְ:
פְּשִׁיטָא: דִּיכָא דְקָא נְקִישׁ כְּסֵא דְחִמְרָא בִּיּוֹרָא
וְקִסְבֵּר דְּשִׁכְרָא הוּא וּפְתַח וּמִבְרָךְ אֲדַעְתָּא
דְּשִׁכְרָא וְסִיִּים בְּדִחְמָרָא יֵצֵא דֵּאִי נְמִי אִם אֲמַר
שֶׁהֵכָל נְהִיָּה בְּדִבְרֵי יֵצֵא דִּהָא תִנֵּן "עַל כּוֹלָם
אִם אֲמַר שֶׁהֵכָל נְהִיָּה בְּדִבְרֵי יֵצֵא אֵלָּא הִיא
דְקָא נְקִישׁ כְּסֵא דְשִׁכְרָא בִּיּוֹרָא וְקִסְבֵּר דְחִמְרָא
הוּא (ס) פַּתַּח וּבְרִיךְ אֲדַעְתָּא דְחִמְרָא וְסִיִּים
בְּדִשְׁכָּרָא מֵאִי חֵתֶר עֵיקֶר בִּרְכָּה אֻלִּינִין או
חֵתֶר חֲתִימָה אֻלִּינִין ת"ש יִשְׁחָרִית פַּתַּח בִּיּוֹצֵר
אֹרֶךְ וְסִיִּים בְּמַעְרִיב עֲרִיבִים לֵאל יֵצֵא פַתַּח
בְּמַעְרִיב עֲרִיבִים וְסִיִּים בִּיּוֹצֵר אֹרֶךְ יֵצֵא עֲרִיבִית
פַּתַּח בְּמַעְרִיב עֲרִיבִים וְסִיִּים בִּיּוֹצֵר אֹרֶךְ לֵאל יֵצֵא
פַתַּח בִּיּוֹצֵר אֹרֶךְ וְסִיִּים בְּמַעְרִיב עֲרִיבִים יֵצֵא
כָּלָלֵי שֶׁל דְּבַר הַכֹּל הוּלֵךְ אַחֲרֵי הַחֲתוּם שְׁאֵנִי

מִשּׁוֹם דְּלֵאל מִטָּא וְזִמְנִיה אֲמִירִי יוֹצֵר אֹרֶךְ מִשּׁוֹם
עֲמֹדֵת הַשְׁמַר פִּי רַשִּׁי מִיָּהוּ לֵאל הוּא שְׁעָה לְמִימַר יוֹצֵר
אֹרֶךְ כְּדִלְמִינִי הַקּוּרָא כו' וְיִכּוֹל לְסַבּוֹר הַבְּרִייתָא כּוֹתִיקִין(ס):
בִּרְכָּה אַחַת לְמַשְׁמַר הַיּוֹצֵא וְכו'. תִּימָא קִלְמָא מֵאִי הִיא הוֹאִיל וְלִית
בֵּה לֵאל שֵׁם וְלֵאל מַלְכוּת: **פַּתַּח.** וְאֲמַר
בִּלְאִי אֲלֵהִינוּ מַלְךְ הָעוֹלָם וְהִיא עֲשׂוֹר
שְׁהִינִי יוֹצֵר וְזִבְעִין שְׁהִי שְׂכַר וְאֲמַר שְׁהִינִן
שְׁהִי שְׂכַר סִיִּים שֶׁהֵכָל: **לֵאל דְּאִתּוּי**
נִחְמָא. וְפִירֵשׁ רַב אֲלֵפֶס הַשְׁתָּא דְלֵאל
אֲפִשְׁטָא עֲנִיִין אֻלִּינִין לְקוּלָא וְאֲפִילוּ
פַתַּח בְּחִמְרָא וְסִיִּים בְּשִׁכְרָא יֵאל. וְי"י
הִי אֹמַר "לְחֹמֶרֶת דְּלִרְכִּי לְבָכֵךְ פַּעַם
אֲחֵרָת. וְיִמְיָה הִיא אֹמַר רִי"מ אֵת אֵם הִיא
יֹדַע בְּצִירוֹר שְׁטַעֲהָ בְּדִבְרֵי שְׁאֲמַר
בּוֹרָא "פְּרִי הָעֵץ תַּחַת (בּוֹרָא) פְּרִי הַגֶּפֶן
דְּבִנְחֹן כִּי דְבִיּוֹר יִכּוֹל לְחַזּוֹר בּוֹ. וְכֵן
בִּי"ט בְּחִתִּימָה שֶׁל יוֹם טוֹב אֵם טַעֲהָ
בִּין מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְזִמְנִים וְאֲמַר מִשְׁמַר
הַשְׁמָה וְחֹזֶר תַּחַת כִּי דְבִיּוֹר רִי"מ אֵת אֵם הִיא
שְׁהוּא יֹדַע שְׁהוּא י"ט. וְהַקְשָׁה הִר"ר
עֵיקֶב מִקְיָנוֹן מֵאִי קָא מַצְעִיָּל לֵיה וְהָא
וְדֵאִי מְנוּת אֵינִן לְבִרְכּוֹת כּוֹנֵנִה. וְהִיא
אֹמַר הִר"ר דֵּהִינֵנו בְּשׁוֹמַע תַּפְלָה אַחֲוִירִי
בֵּית הַכִּנְסָא וְלֵאל נִתְכוּן לְנִשְׁתָּא. אֲבָל
הִיא דְּלִמְנָה לְבָכֵךְ עַל הֵיין וְנִמְנָלָא
שְׂכַר לֵאל מֵהֵינִי: **לְהִיָּד בְּבִקֵּר**
חֲסִדָּךְ. חֲסֵד שֶׁהַקְדוֹשׁ בִּיה עֲשָׂה לְנוּ
בְּתַמְרִים. וְאֲמוֹנֶתָךְ פִּי מִדְּבַר עַל
הַעֲמִיד שְׁאֵנוּ מִנְפִּיס שִׁישְׁמֹר הַבְּטוּחָתוֹ
וְאֲמוֹנָתוֹ וְיִגְאֻלָּנוּ מִיֵּד הַמַּלְכִּים וְצוֹקֵף
בִּרְכָּה חֹזֶר לְגִלְוָלָה דְּפִרְעָה דִּי לְמַקְוִן
לְגִלְוָלָה יִשְׂרָאֵל. א"נ ע"ד הַמִּדְרָא (רַבָּה אִיכָּה
ג) חֲדָשִׁים לְבָקִירִים רַבָּה אֲמוֹנֶתָךְ שְׁאֵלֵם
מִלְּמִין וּמִפְקִיד רוּחוֹ בִּידֵי וּמִחֲזִירָה
כֵּלָּא יִגְעִיָּה: **אֲמַת** וְיִצִּיב וכו'. לֵאל
קָא עַל הַשְׁכִּינָה אֵלָּא קָאִי אֲהֲדַבֵּר הַזֶּה
וְכו'. וְכֵן אִימָת צִבְרִים. וְאֲחֵרָה
בִּירוּשְׁלַמִי הִיא מַרְגִּינְתָּא דְלִית בֵּיה
טִימָא פִּירוּשׁ שְׁאֵין לֵה שׁוּמָא כֵּל מֵה
שְׂמַנְכָא מִתְּנִיָּה לֵה כְּדִלְמִינִן לְקַמֵּן (ד)
ג) כִּדְּדַת דְּפַתַּח וְאֲמַר הֵאל הַגְדוֹל
הַגְדוֹר וְהַנּוֹרָא וְהִיא מִלְּחִינִן הַרְבֵּה
וְאֵלָּא ר' חִינְנָא סִימְנָא לְפַחְמִי דְמַרְכֵּי
כִי כָּל פֶּה לֵאל יוֹכֵל לְסַפֵּר שְׁנָחוּ:
כִּדְעָ

הַתָּם דְקִאמְרַן בְּרוּךְ יוֹצֵר הַמְאֻזְרוֹת הַנִּיחָא לָרַב דְאֲמַר כָּל בִּרְכָּה שְׁאֵין בֵּה הִזְכָּרַת
הַשֵּׁם אִינְהָ בִּרְכָּה שְׁפִיר אֵלָּא לר' יוֹחָנָן דְאֲמַר כָּל בִּרְכָּה שְׁאֵין בֵּה מַלְכוּת אִינְהָ
בִּרְכָּה מֵאִי אִיכָא לְמִימַר אֵלָּא כִּיּוֹן דְאֲמַר רַבָּה בְּר עוֹלָא "כְּדִי לְהוֹכִיר מַדַּת יוֹם
בִּילֵילָה וּמַדַּת לֵילָה בְּיוֹם כִּי קִאמְרַן בִּרְכָּה וּמַלְכוּת מַעֲיָקָא אַתְרוּיֵיהּ קִאמְרַן ת"ש
מְסִיפָא כָּלָלֵי שֶׁל דְּבַר הַכֹּל הוּלֵךְ אַחֲרֵי הַחֲתוּם כָּלָלֵי שֶׁל דְּבַר לְאִתּוּי מֵאִי לֵאל
לְאִתּוּי הָא דְאֲמַרְן לֵאל לְאִתּוּי נִחְמָא וְתַמְרֵי ה"ר אִילִימָא דִּבְכָּל נִחְמָא וְקִסְבֵּר
דְּתַמְרֵי אֲבָל וּפְתַח אֲדַעְתָּא דְתַמְרֵי וְסִיִּים בְּדִנְחָמָא הֵינֵנו בְּעִיָּין לֵאל צִרְיָכָא כְּגוֹן
דִּבְכָּל תַּמְרֵי וְקִסְבֵּר נִחְמָא אֲבָל וּפְתַח בְּדִנְחָמָא וְסִיִּים בְּדִתַּמְרֵי [יֵצֵא] דִּאֲפִילוּ
סִיִּים בְּדִנְחָמָא נְמִי יֵצֵא מֵאִי מַעֲמָא דְתַמְרֵי נְמִי מִיּוֹן זִינִין: אֲמַר רַבָּה
בְּר' חִינְנָא סָבָא מְשַׁמִּיָּה דְרַב "כָּל שְׁלָא אֲמַר אֲמַת וְיִצִּיב שְׁחֲרִית וְאֲמַת
וְאֲמוֹנָה עֲרִיבִית לֵאל יֵצֵא יְדִי חוֹבָתוֹ שְׁנִאמְרָא לְהִיָּד בְּבִקֵּר חֲסִדָּךְ וְאֲמוֹנֶתָךְ
בִּלְיָלוֹת: וְאֲמַר רַבָּה בְּר חִינְנָא [סָבָא] מְשַׁמִּיָּה דְרַב יְהִמְתַּלְּלָא כִּשְׁהוּא כּוֹרַע
כּוֹרַע בְּבִרְחֵן וְכִשְׁהוּא זּוֹקֵף וְזוֹקֵף בִּשֵׁם אֲמַר שְׁמוּאֵל מֵאִי מַעֲמָא דְרַב דְּכִתִּיב "ה'
זּוֹקֵף כְּפּוֹפִים מִיְּתִיבִי "מִפְּנֵי שְׁמִי נִחַת הוּא מִי כְּתִיב בְּשְׁמִי מִפְּנֵי שְׁמִי כְּתִיב אֲמַר
לֵיה "שְׁמוּאֵל לְחִיָּי בְּר רַב ב' אֹרִיאֵן תָּא וְאִימָא לָךְ מַלְתָּא מַעֲלִייתָא דְאֲמַר
אֲבוּךְ הִכִּי אֲמַר אֲבָבִי כִּשְׁהוּא כּוֹרַע כּוֹרַע בְּבִרְחֵן כִּשְׁהוּא זּוֹקֵף וְזוֹקֵף בִּשֵׁם.

הִס וְהַעֲזִירָם. וְיִבְרַכְתָּ אֲמַת וְאֲמוֹנָה מִדְּבַר בֵּה אָף עַל הָעֲמִידוֹת שְׁאֵנוּ מִנְפִּיס שִׁיִּים לְנוּ
וּמִיד עֲרִיִּים וְשִׁלּוֹם וְנַפְשׁוֹ בְּחִיִּים וְלִהְדִּירֵכּוֹ עַל צְנוּת אִיִּרֵינוּ כָּל אֵלֵה הַנְּסִים הַתְּפִדִּירִים תַּמִּיד: כְּשֶׁהוּא
זּוֹקֵף אֵת עֲלָמּוֹ כְּשֶׁהוּא מוֹזִכֵּר אֵת הַשֵּׁם עַל שֵׁם ה' זּוֹקֵף כְּפּוֹפִים (מֵהֵלֵם קָמוּ): **נַחֵם.** לְשׁוֹן הַכְּעָה:
כְּחִמְרָא

מציא מפני יורבנן סברי להו
מבעי להו שלא יקרא למפרע
בדברים הדברים לא דרשי
דעתך בלשון הקודש נאמרה
רבנן דכל התורה כולה בלשון
למה לי איצטריך משום דכתיב
נשה צריכה כוונה תלמוד לומר
א"ל רבי עקיבא כפי הוא אומר

אחי. כך שמו: סגל רבי חייל. שהיה שונה בצנית רבי חייל: מפו שיפסיק. לשאלת שלום: ימים שפיסיד גומר בכן את הפלל. שהוא חונה לכל אדם והם אחד ועשרים יום בשנה כדאמרין במסכת ערובין (ד' י:): מפו שיטעו. את המבטיל לדעת אם לרץ מלה או

תבלין: מטעמא. טעימת תבטיל:

רביספא. רביעית הלוג: חדלו לכם מן האדם. שיש ללס לעסוק בכבוד המקום אל מתעסקו בכבוד אדם דאי לאו הכי למה ליה לחדול: ושמואל לא דריש גזון קמה אלא כמשמעו גמא חשבתו לה שהקדמת כבודו לכבודי: שואל מפני הכבוד. והא ק"ש קודם תפלה הלוג וקמי שואל: תרגמה ר' אבא. להא דרז ושמואל דאסרי: במשכים לפסחו. אבל פגעו בדרך שואל: ה"ג אמר רב אידי בר אבין אמר רב יוחנן כל אשין אסור לאדם לפגוע חפציו קודם שיפלטו: דק. תפלה שמתדיקו ויורלו והדר ויש פעמיו לדרכי חפציו: אל פקרי שבע אלא שבע. ילין כל יפקד מן השמים בתלום הכי הוא רע לך את שמגיחין לפקדו: (ו)

ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם תניא נמי הכי הקורא את שמוע ופגע בו רבו או גדול הימנו בפרקים שואל מפני הכבוד וא"צ לומר שהוא משיב ובאמצע שואל מפני היראה ואצ"ל שהוא משיב דבר ר' מאיר ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מרבי חייא בהלל איובמגילה מהו שיפסיק (א) אמרין ק"ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא או דלמא (ב) פרסומי ניסא עדיף א"ל פוסק ואין בכך כלום אמר רבה ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק וימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אפי' באמצע הפרק פוסק אינו והא רב בר שבת איקלע לגביה דרבינא וימים שאין היחיד גומר את ההלל

ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל. לאו דוקא יחיד אלא שיהיו כצור קורא יחיד כיון שאין כל ישראל יחד כמו שהיו בשמיטת פסחים ד"ד ציטון ולא דוקא גומר דודאי ק"ל דימים שאין יחיד גומר את ההלל אין חובה לאמרו כלל אפילו צדלנו דהכי משמע בערבין (פ"ד ד' י:): דחשיב כ"א יום יחיד גומר בהן את ההלל ופריך ר"ה וי"כ נמי לימא משמע דבשאר ימים טובים כמו בראשי חדשים שפיטא ליה דאין לומר מדלג חשיב יותר מכ"א יום וגם מדלג קאמר לגמור ב"ה ובי"ה דלא הוה משמע דבשאר ימים טובים כמו בראש חודש ודאי אין גומרין אבל קורין אבל עתה משמע אפילו קורין לא וכן משמע בפרק בתרא דתענית (ד' נח:): רב איקלע לבבל חזרהו דהו קא קרו ב"ה סבר לאפסוקינהו. פירוש שהיה סובר שהיו גומרים אחריו כיון דחזו דקא מדלגי ולגוי אמר שי"מ מנהב אצותיהם צדיהם אלמא דימים דאין גומרין בהן הלל אין חובה לאמרו ומה שאנו אומרין אותו היינו משום מנהב. ומחז במחזור ויטרי כיון שאינו אלא מנהב בעלמא לא מצרכין עליה כדאמר פירק גלוב ועברה (פסח ד' מד:): אין מצרכין על דבר שהוא מנהב. ומיהו אומר ר"ה דאין ראהו דאטלטול ודאי לא מצרכין אבל על מזה שפיטא דמצרכין מהא חזוין כל יו"ט שני אינו אלא מנהב לא מצרכין והא נמי משמע דמצרכין דאי לא מצרכין מאי הפסקה שייך זה ועוד ראהו דמצרכין על מנהב מהא דרז על גבי גיטתא וכו' ואם לא צרכו בתחלה אמאי לא הרגיש רב דהוה מנהבא עד שדלנו אלא צודאי צרכו מפני שמצרכים צטוב על מנהבא ובשביל כן לא הרגיש עד הדלוג וא"ת אמאי לא אסיק אדעמיה אם צרכו לקרות או לגמור וי"ל דבכך אין לחוש שצטוב יכול לבכך לגמור אפי' כשהו מדלג או איפסא ומה שמצרכין כן על הדלוג לקרות ובשכן גומרין לגמור כדי שלא יטעו ומשום הכי לא היה יכול להבין מתוך הברכה עד הדלוג ויש שריוץ לומר דייחא האומר הלל בימים שאין גומרין שאין לו לבכך ומיהו השך גומרין היה אומר דיון

שרה לחייב עצמו מצד ואין זה צרכה לבטלה מיד דהוה חלוב (א) ותפליין דהני נשי מצרכות אע"ג שאין חייבות וצילי פסחים יש שמצרכין פעמים בתחלה לקרות ואחר הסעודה אחר שפון מצרכין לגמור ומייתי ראהו מירושלמי (דפרק א') מההיא דמייתי עליה דכל הצרכות (ב) פותחין בברוך חוץ מן הצרכות הסמוכות לתכרתה וצרכה הפירות והמנות ופריך בירושלמי עליה והא איכא גאולה פירוש אשר גאלנו דסמוכה לתכרתה ואמאי פותחת שנים דאם שמעה בצה"כ יאל ופריך וארי סופה פירוש היללון דאינה סמוכה שהסעודה פוסקת ואפי' אינה פותחת בצרכו ומייתי שנים אחת להנא ואחת לשעבר פירוש אחת להנא זו היא אחת צרכה שמצרכין אחר אכילה לגמור ולאוהא צרכה היא סמוכה אחת לשעבר היינו אחת לפניה קודם אכילה אחת למצרכין שני פעמים אחת זה הפירוש אינו מיושב דהרי (ב) סיפא משמע דקאי אצרכה דאשר גאלנו דהא צרכה דאשר גאלנו קאי כאשר אפרש מיהו משמע בירושלמי כאשר פירשתי תחלה שהיו מצרכין צ' פעמים תחלה וסוף אבל אומר ר' יהודה דזו היא תמיכה גדולה מאחר שצריך קודם אכילה אמאי מפסיק ואוכל צינתים שהרי בימים שאין יחיד גומר בהן את ההלל כיון שצריך תחלה כמו הכא אינו מותר לפסוק אלא מפני הכבוד דאי בשלל צריך אמאי לא יפסיק באמצע אפילו שלא מפני הכבוד הא לא היה מפסיק שום צרכה אלא נראה הא דפריך בירושלמי הרי גאולה דמשמע דמצרכין עליה תחלה איירי בלדס שעושה הקדר צבת אחת שאל אינו מפסיק שאינו צריך אבל אנו שמפסיקין לאכול אין לנו לבכך כלל לא בתחלה ולא בסוף ולא דקאמר בירושלמי והרי (ב) סיפא וכו' אשר גאלנו דרוממת בברוך ואמאי והא הוהא צרכה בעלמא היא בצרכה פירות ואמאי חותמת בברוך ומייתי שנים אחת להנא ואחת לשעבר פירוש לעמיד כמו יגיעו וגם היא אצרכה קאת וגם יש זה לשעבר כמו אשר גאלנו מגאולה מנרס לפיכך חותמת בברוך ומה שהקשה מהיללון שאינה סמוכה לפי מה שפרשתי עתה ואפי' אינה פותחת בברוך יש לימן טעם לפי שהיא הוהא בעלמא ואפילו שהיא אצרכה קאת תקנו זה חתימה ולא פתיחה כמו אלהי נשמה. וכן משמע בירושלמי שהיה דרכן להלל צנית הנכנס ואח"כ שותין כחות שלום צינתים בלל שום סדר דבעי בירושלמי (פ' ע"ט) שכן צבת אחת מהו פירוש זה אחר זה בלל אחר צינתים מהו (ט) שמעין מן הדל דל"ר יוחנן הלל אס שמעיה צינתים הנכנסת לפי וכן משמע בתוספתא (ד'מ) שלא היה יודע ונכנס צנית הנכנס וכו' והשתא נמי מיושב דשביל כן פותחת צרכה דאשר גאלנו בברוך דלעומת שאינה סמוכה כי הא דאם קרא הלל בצה"כ יאל: או דלמא הנאה קב"ה ע"ה. דהאי לישנא משמע דמיירי בתענית יחיד שקבל עליו אבל בתענית הכתוב לא: מו"ק ואין בכך ב"ה. פירש ר"ה שחזר ופולט דלא חשיב הנאה מן העשימה אבל צולע לא אפילו בשאר תעניות ומשום הכי הפולט אינו לרץ צרכה שאינו נהנה: במשכבים אפתחו. וכן הלכה אבל פגעו באקראי מותר: למה

ה)
ו
ס
ה
ה
ל
ק
ו
ו
ק
ל
ה
ב
מ
7
ל
1
ז
מ
7
מ
ט
ח
כ
7
7
ש
ש
כ
י
ל
1
ב
ב
ב
ב
א
6

]]
ה

יגיע זמן ק"ש עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין
 ויאמר רישא אמר פטור וסיפא חייב הא לא קשיא
 דא לרב רב כרבי יהושע בן קרחה סבירא ליה
 ואח"כ עול מצות אימר דאמר רבי יהושע
 יראה קריאה לעשיה מי שמעת ליה ותו מ
 אשי זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב
 ד קרי ק"ש וכ"ת בדלא מטא זמן ק"ש א"כ מא
 לברך קמ"ל דאף למשנה נמי צריך לברך מ"מ
 תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו א"ר
 כלא נסכים: ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל

ומכל מצות האמורות בתורה וקורא ק"ש ומתפלל הא גופא קי סיפא בתרי ורישא בחד מ"מ ק יאמר עול מלכות שמים תחלה בן קרחה להקדים קריאה לקרחה והאמר ר"ב חייא בר אבא מתני לן פרקין ומנח תפילין והו לאפוקי ממ"ד למשנה אין צריך אמר עולא הכל הקורא ק"ש בל הקריב עולה בלא מנחה וזכר

יוסף סבר ליה כרכי יהושע בן
נח ומקדים ומשי ידיה ומברך
י אסדתיה דרב חייא בר אשי
קשיא לרב שלוחא הוא דעוית:
חייא בר אבא א"ר יוחנן כאילו
עליו עול מלכות שמים שלמה
יפנה

יפסנ. לנכסיו: דכסיו ארחץ בנקיון. משמע ארחץ כל הגוף ולא כחיד ארחץ כפי לדרסה אחת לומר שמעלה עליו סכר רחיצת כפיו כאלו טבל כל גופו: קסמיו. קיסס: לק"ש. צעידת דק"ש שזמנה קצוב פן יעבור הזמן אבל לתפלה דכל היום זמנה הוא צריך למחדר אחי: מרתני. ולא דקדק

באוסויוס: לפרשן לק"ש בשפמיו: גב' ספרי ש"פ. כי דרשה נמי שמת בכל לשון שאלה שומע ש"מ נמי לנרץ להשמיע לאזני: לא יפרסו. לפי שאינו שומע הצרכה שהוא מבקר עליה: מאן סמא כו' לא ילא. אפי' דיעבד נמי כו': צרכה דרבנן ילא. דלמור רבנן (פסחים ד' יז:) כל המצות כולן מבקר עליהן עובר לעשייתן: וממאי דר' יוסי ילא. קס"ד האי דמוקמי לה כו' יוסי משום דצינרל לן דר' יהודה לתפלה נמי מכשיר: דלמא ר' יהודה ילא וק"ש נמי דיעבד אין לתפלה לא ה"ג. ול"ג אפילו: משום ר' יוסי. להודיען כחו דלפי' דיעבד נמי לא ילא: כלבו. שחל השמע לאזני: ואי ר' יוסי דיעבד נמי לא. דהא צהמ"ז דלוריימא היא ואלתה ושבעת וצרכה (דברים ט): אלא מאי ר' יהודה. וק"ש דיעבד אין לתפלה לא והא דתרומה וצרכה המזון דר' יהודה: אלא רבי יהודה לתפלה קאמר. והא דרבי יהודה צריה דר' שמעון בן פזי ר' יהודה היא ודתרומה ר' יוסי היא ומודה הוא דצרכה דרבנן דיעבד שפיר דמי והא דצרכה המזון ר' יהודה היא משמיה דרביה ר' אלעזר בן עזריה דלומר נרץ שישמע לאזני וכל נרץ לתפלה משמע הא דיעבד שפיר דמי: אחר כוונת הלכ כו'. ואפי' לתפלה נמי א"ל: השאף דאפיס לנחי. דלשמעת לן פלוגתא דר"מ: אפילו פסיה ר' יהודה. דלמר בק"ש נמי ילא דיעבד אין לתפלה לא והא דצרכה המזון ודתרומה רבי יהודה היא ודקא קשיא לך דר' יהודה צריה דר"ש בן פזי מני ר"מ היא דמכשר לתפלה: מאן סמא חרש דיעבד נמי לא. דקמא ש"מ שטוה: לא ילא. דיעבד הוא: וממאי. דחון מחרש דקאמר דיעבד הוא ורבי יוסי היא דפסיל דיעבד: ואלתפלה הוא דלא פא דיעבד שפיר דמי. ובהא איכא לממר דלפילו ר' יהודה מודה דלא שמעין דפליג בק"ש אלא דיעבד מדסיפא

איפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל וזו היא מלכות שמים שלמה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנפנה וגומל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן דכתיב יארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה' א"ל רבא לא סבר לה מר כאילו טבל דכתיב ארחץ^א [בנקיון] ולא כתב ארחץ^ב [כפי] א"ל רבינא לרבא חזי מר האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא ואמר ימי שאני לו מים לרחוץ ידיו מקנה ידיו בעפר ובצדור ובקסמית א"ל שפיר קאמר מי כתיב ארחץ במים בנקיון כתיב כל מידי דמנקי דהא צרב חסדא^א לייט אמאן דמהדר אמאי בעידן^א צלותא והני מילי לק"ש יאבל לתפלה מהדר ועד כמה עד פרסה ויהנ"מ לקמיה אבל לאחוריה אפילו מיל אינו חוזר [ומניח] מיל הוא דאינו חוזר אפחות ממיל חוזר: מתני' א"ה הקורא את שמע ולא השמיע לאזני יצא צ"ר יוסי אומר לא יצא הקרא ולא דקדק באותיותיה ר' יוסי אומר יצא רבי יהודה אומר לא יצא הקורא למפרע לא יצא הקרא ולא ושעה יחזור למקום שטעה: גב' מאי טעמא דר' יוסי משום דכתיב שמע^א השמע לאונך מה שאתה מוציא מפוך ות"ק סבר שמע בכל לשון שאתה שומע ור' יוסי תרתי שמע מינה. תנן ה"חש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרום תרומתו תרומה מאן תנא חרש המדבר ואינו שומע דיעבד אין לתפלה לא אמר רב חסדא ר' יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזני יצא צ"ר דרבי רבי יהודה ר' יוסי אומר לא יצא עד כאן לא קאמר ר' יוסי לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא וממאי דר' יוסי היא דילמא ר' יהודה היא ואמר גבי ק"ש נמי דיעבד אין לתפלה לא תדע דקתני הקורא דיעבד אין לתפלה לא אמרי האי דקתני הקורא להודיען כחו דר' יוסי דאמר דיעבד נמי לא צ"דאי ר' יהודה אפי' לתפלה נמי יצא במאי אוקימתא כו' יוסי ואלא הא דתניא א"ל יברך אדם בהמ"ז בלבו ואם בירך יצא מני לא ר' יוסי ולא ר' יהודה דאי ר' יהודה הא אמר לתפלה נמי יצא אלא מאי ר' יהודה ודיעבד אין לתפלה לא אלא הא דתני ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לתפלה מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי א"ר יהודה הא אמר דיעבד אין לתפלה לא אי ר' יוסי הא אמר דיעבד נמי לא אלא לעולם רבי יהודה ואפי' לתפלה נמי ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתנן רבי יהודה אומר משום ר' אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמע לאזני שנאמר

יש ספרים דגרסי הני מילי לק"ש אבל לתפלה לא דקאמר רשב"ל (פסחים מו.) לגבול ולתפלה ד' מילין וגדלה דלא גרסינן ליה דהוא הדין לענין צלותא נמי טעמא שלא יעבור זמן תפלה דמאי שנא ק"ש מתפלה וגם יש לקמן פקד מ' שמונו (ד' כב.) צנולא לנטיולתא דכרז חסדא דלטיט אמאן דמהדר אמאי צעידן צלותא^א ומדלא חזיר שם ק"ש משמע דכל ענין מותר וההיא דרשב"ל דלמר ולתפלה ד' מילין פירש רש"י לתפלה שם בבנין: דילמא ר' יהודה היא. וא"ת והלא אין מוכר ר' יהודה צרישא. וי"ל דפשיטא מדסיפא ר' יהודה צרישא נמי ר' יהודה (ו) ופליגי במילתא דר' יהודה:

להודיען כחו דרבי יוסי. וא"ת לשמעין כחו דרבי יהודה דכח דהתירא עדיף. וי"ל כיון דרבי יהודה לא דריש השמע לאונך אין כאן שום מדוס ופשיטא דלתפלה (ו) ומכילא תימי לאוסרו אי שרי דיעבד הוא הדין לתפלה: א"ר יוסי דיעבד גבי צ"א. וא"ת לעולם אימא לך רבי יוסי היא וצרכה המזון שאני דלא כתיב ציה שמע דשנלמא תרומה דלעיל ומגילה דלקמן שהן מדרבנן יש לדמוס לק"ש שחקנו שפיר שישמע לאזני כמו בק"ש ומקנו ממנו שלא ילא כמו בק"ש אבל צהמ"ז שהיא מדאורייתא כיון דלא כתיב ציה שמע למה יש לנו לתקן שלא ילא אם לא השמיע לאזני כיון דמה"ת יצא. וי"ל כיון שחקנו שפיר להשמיע לאזני כמו בק"ש הואיל ומדרבנן מיהא צריך להשמיע אין לחלק בין ק"ש ובין צהמ"ז דלפילו דיעבד אית לן למימר שלא ילא: ורבי יהודה מכשיר בקשן. וא"ת צלחה קטן מיירי אי בקשן שלא הויע צלחה הא אמרינן צפרק לחורו בית דין (ר"ה ד' כט.) שכל שאינו מחוייב צדצר אינו מוילא את הרבים ומי"ט דר' יהודה דמכשיר ואי צהגיע לתקן מאי טעמיהו דרבנן דלאסרי קרי קריאת מגילה דרבנן ואמרי קטן שאינו לתקן מדרבנן כגדול ופוטור דרבנן דלאמר לקמן צפ' מי שמתו (ד' כ:) דקטן מוילא אצוי שלא אכל אלא כזית דהיינו דרבנן. וי"ל שאני צרכה המזון שהיא חומרלא יתיראא יומר מדאורייתא ויכל נפטרס ממנה כדאמרין לקמן (סס) והם החמירו על עצמם או בזכות או כצדקה"ה אי"ה המס ליכא בקשן אלא חד דרבנן דמיירי שהקטן אכל כדי שציעה לך אחי דרבנן ומוילא דרבנן אכל הכא דגבי קטן איכא חמת דרבנן דהמגילה דרבנן והקטן דרבנן אינו יכול להוילא היכא דליכא אלא חד דרבנן: דילמא

^אשמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אמר ליה רבי מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להכי אפילו תימא רבי יהודה כרביה סבירא ליה ולא קשיא הא רבי מאיר הא רבי יהודה. תנן ה"חש כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ורבי יהודה מכשיר בקטן מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה רבי יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזני יצא דרבי ר' יהודה רבי יוסי אומר לא יצא א) ממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא דילמא

האלהים לנשון נמיעה נופלת בהם שנאמר ויעט אהלי אפדנו (דניאל ה:)
קשריו ליש גנגה. קושרין לו חופה לפשוטו אשה: יחזור לראש.
כגון שהיה יודע שצפרק זה טעה ודלג אבל אינו יודע בזהא מקום

אחלים זכחלים פ"ה הקונטרס דכמיז כנחלים נטיו כנחלים
נטע. ולי נראה להאליס דהאי קרא לאו לשון אהל אלא
לשון בשמים אלא נראה מדמסקין מה טובו אהליק לנחלים נטיו:
הקורא את שמע ואינו יודע להיכן מזה חוזר דראש. פ"ה מטעם
שאנו יודע מהיכן טעה אבל אנו

בז טעה: בין פרק לפרק. שידע
בגמר הפרשה ותרץ להחמיל פרשה
אחרת ואינו יודע בזהא מין:
יחזור לפרק ראשון. להפסק ראשון
(ו) והיה אם שמוע: בין כפייה לכפייה.
שידע שצריך לומר דבזכנת ואינו יודע
לכא ראשון אם שני: (ו) וא"ר יוחנן.
לנחא וכו': סרייה נקט. ס"א
לעשות מכאן עד אמת ויציז וא"ל
בראש אלא לאמת שהפרשה שגורה
בפיו: מתנני. האומנין. שהם
עוסקים במלאכתן בראש האילן או
בראש הנדבך ויגיעו זמן ק"ש קורין
לשם מיד: נדבך. בנין של אצנים
כמו נדבכין די אבן גלל (שורא ו):
מה שאין ראשין לנשום כן בהפלה.
לגלותא רחמי היא ובעי כוונה הלך
אין מתפללין בראש האילן וצרכא
הנדבך דמתמחפי דילמא נפלי דלין
יכולין לעמוד שם אלא על ידי הדחק
ומחמת צעמיתא לא מני מכווני:
גב' ומתפללין בראש הוית וצרכא
ההפלה. כזמן שעוסקין בזה מפי
שנעביהם מרובים ויכולין לעמוד שם
שלא בדוחק ואין שם פחד ליפול
לפיכך מתפללין בראש אבל בשרא
אילנות אין מתפללין: בין כך ובין
כך. כלומר בין מתאנה בין משאר
אילנות: יורד ומתפלל. דהא אינו
משועבד למלאכה שהוא בשרא
עליו: לפי שאין דעמו מיושבה
עליו. מצעמיתא ואם הקלו אלא
פועלים מפני בטול מלאכה לא הקלו
אלא בעל הבית: ברה דכא שמואל.

הא בפרק ראשון. לאו דוקא
נקט פרק (דף י:). דהיינו אליבא
דרבא ורבא אמר לעיל (דף יג:). פסוק
ראשון לצד גבי הלבנה:
אפי' כל אדם נבי. וא"ת הא
שאר כל אדם רשות ופועלים
חובה. וי"ל דפשיטא ליה כיון שיכול
לומר מעין י"ח אין זה שום חדוש אם
הפועלים אומרים אפילו לנחמיה:
פירותם בכרית הארץ. אע"ג
דמדאורייתא הסי. י"ח כח
בית חכמים לעקור דבר מן המורה
הואיל וטורודים ב"ז במלאכת בעל הבית:
א"י

בגמר התאנה ושאר כל האילנות יורדים
למטה ומתפללין יובעל הבית בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל לפי
שאין דעתו מיושבת עליו רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא תנן
האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך אלמא לא בעי כוונה ורמיניה
הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר
הסבת ושמע ישראל מה להלן בהסבת אף כאן בהסבת אשתיק א"ל מידי
שמיע לך בהא א"ל הכי יאמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין
והתניא בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק
ראשון הא בפרק שני ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית
קורין ק"ש ומברכין לפניו ולאחריה ואוכלין פתן (ו) ומברכין לפניו ולאחריה
ומתפללין תפלה של שמונה עשרה אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין
כפיהם והתניא מעין י"ח אמר רב ששת לא קשיא א"ר הא ר"י יהושע
א"ר יהושע מאי איריא פועלים אפילו כל אדם גמי אלא אידי ואידי ר"ג
ולא קשיא כ"כאן בעושין בשכרן כאן בעושין בסעודתן והתניא הפועלים
שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן
ואין מברכים לפניו (א) אבל מברכין לאחריה שתיים כיצד בירכה ראשונה
בתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ
בעל הבית מייסב עמהו מברכין בתקונה: חתן פטור מק"ש: (ו) תנו רבנן
בבשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובביתך בדרך פרט לחתן מכאן
אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר
רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף הכא גמי רשות מי לא עסקינן
דקאזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בלכת
מאי בלכתך שמע מינה בלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת

לפי שאין דעתו מיושבת ע"י.
ואם חלמא חיפוק ליה משום
דאמרין לעיל (דף י:). לא יעמוד
אדם במקום גבוה ויפתלל. ויש לומר
דהתם מיירי על גבי כסא או ספסל
אבל באילן שעלה שם לעשות
מלאכתו הוי כמו עלייה:
הא בפרק ראשון. לאו דוקא
נקט פרק (דף י:). דהיינו אליבא
דרבא ורבא אמר לעיל (דף יג:). פסוק
ראשון לצד גבי הלבנה:
אפי' כל אדם נבי. וא"ת הא
שאר כל אדם רשות ופועלים
חובה. וי"ל דפשיטא ליה כיון שיכול
לומר מעין י"ח אין זה שום חדוש אם
הפועלים אומרים אפילו לנחמיה:
פירותם בכרית הארץ. אע"ג
דמדאורייתא הסי. י"ח כח
בית חכמים לעקור דבר מן המורה
הואיל וטורודים ב"ז במלאכת בעל הבית:
א"י

רבי יהושע אומר מעין י"ח: עושין בשכרן. שטותין שכר פועלתן לצד סעודתן צריכין למחר המלאכה ומתפללין מעין י"ח:
אבל עושין כסעודתן. בשביל האכילה לגדה מתפללין י"ח: וספטיא. נתיחמתא דיש חלוק בין עושין בשכרן לעושין כסעודתן:
ובין מברכין לפניו. שאלה מן המורה: (א) כלל מברכין לאחריה. שהיא מן המורה דכמיז (א) ואלתא ושבעת וצרכת (למקן דף מה:).
וכוללין. שני ברכות בלכת הארץ ובנין ירושלים דומות: כשנבך בנימך פרט לעוסק במצוה. כד פירשמה צפרק ראשון (דף יג:).
מתני'

רבי יהושע אומר מעין י"ח: עושין בשכרן. שטותין שכר פועלתן לצד סעודתן צריכין למחר המלאכה ומתפללין מעין י"ח:
אבל עושין כסעודתן. בשביל האכילה לגדה מתפללין י"ח: וספטיא. נתיחמתא דיש חלוק בין עושין בשכרן לעושין כסעודתן:
ובין מברכין לפניו. שאלה מן המורה: (א) כלל מברכין לאחריה. שהיא מן המורה דכמיז (א) ואלתא ושבעת וצרכת (למקן דף מה:).
וכוללין. שני ברכות בלכת הארץ ובנין ירושלים דומות: כשנבך בנימך פרט לעוסק במצוה. כד פירשמה צפרק ראשון (דף יג:).
מתני'

אִי הָכִי מֵאִי אִירִיא בְּתוֹרָה. אִי אֲחֵרֵת בְּשִׁלְמָה לְעֵמֶל מֵשׁוֹם מֵשִׁי
טִרְדָּה שְׁפִיר אֵלֶּה מֵאֲחֵר שֶׁהוּא תוֹלֵה הַטֶּעַם בְּמִזְוֵה אֲלֵמָנָה נְמִי:
אֲסֻמִּינִים אִנִּי. וְאִיֶּכָּה נֶעֱבַר אֵם לֹא הִיָּה רֹחוֹךְ דְּלִיטוֹ אֲסוֹר
לְרֹחוֹךְ בִּימֵי אֲבָלֹו אֵלֶּה מֵשׁוֹם תַּעֲנוּג וְגַם לְחוֹף רֶאשׁוֹ
אִי אִיֶּת לִיָּה עֲרֻבִיזֵל בְּרִישָׁה שְׁרִי
אִפִּי מִן שְׂעֵפָה וְכֵן הִמְיָר בְּרִישׁוֹ שְׁמוֹלֵל
לִיֹּלֶמֶת אֲבָלָה לְרֹחוֹךְ מִן שְׂעֵפָה
וְלְרֹחוֹךְ נְמִי בְּתַשְׁעָה בִּלְבָב וְכֵן מִשְׁמַע
נְמִי בְּמִמִּי יוֹמָה (ד' טו:) מִי שִׁישׁ לֹו
חֲטוּטִין בְּרֶאשׁוֹ סֶךְ דִּכְרֻוֹ בִּיֹּס
הַכְּפֹרִיס וְאִינוֹ חוֹשֶׁשׁ אֲעִיג דְּסִיָּה
שְׂמִיָּה בְּיֹוֶה"ל וְכֵן מִשְׁמַע בְּרִישׁוֹלִמִי
אֲבָל אֲסוֹר בְּרִישָׁה הִדֵּל דְּמִיָּמָה
בְּרִישָׁה שֶׁל תַּעֲנוּג אֲבָל בְּרִישָׁה
שְׂמִיָּה שֶׁל תַּעֲנוּג מוֹתֵר כִּדְרָה לְדִיֵּתֵמֵר
מִי שִׁישׁ לֹו חֲטוּטִין בְּרִישָׁה וְכו':
אֲנִינֹת לִיָּה הִדֵּה הִדְבֵּן. וְאִיֶּת וְהִי
אֲזוֹן נְמִי אִינוֹ טוֹבָה אֵלֶּה
בְּתַעֲשֵׁר אֲבָל לְעִנֵּן רִישָׁה לְדִבְלִיֹּת
דְּרִבֵּן הוּא וְאִיֶּת לְעוֹלָם אִיֶּמָה לֶךְ
לְדִינִיֹּת לִילָה לְדוֹרִישָׁה הִי גְבִי
מַעֲשֵׁר. וְיֵשׁ לוֹמֵר דֵּלִי אִיֶּמָה דְּהִי
לְדוֹרִישָׁה גְבִי מַעֲשֵׁר. גְבִי שֶׁלֵּר
דְּרִישׁוֹ דְּרִבֵּן נְמִי הוּא לֶךְ לְתַגְוֹר דִּלֵּךְ
דְּמִקוֹן רִבֵּן כְּעִין לְדוֹרִישָׁה מִקוֹן:
אִין עוֹמְדִין עֲלֵיהֶם בְּשׁוֹרָה.
דִּלְמָה אִיֶּת לְאֲסוֹקִי לְיוֹסֶפֶן:
וּנְפִשׁ

2 ואחריתו כיום מר ובמקום
עבדו וכו': ת"ר עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים
עליהם ברכת אבלים ותנחומי אבלים מעשה ומתה שפחתו של רבי
אליעזר נכנסו תלמידיו לנחמו כיון שראה אותם עלה לעלייה ועלו
אחריו נכנסו לאנפילון נכנסו אחריו נכנסו לטרקלין נכנסו אחריו אמר
להם כמדומה אני שאתם נכונים בפושרים עכשיו אי אתם נכונים אפילו
בחמי חמין לא כך שניתי לכם יעבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה
ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלא מה אומרים
עליהם כשם שאומרים לו לאדם על שורו ועל חמורו שמתו המקום ימלא
לך חסרונך כך אומרים לו על עבדו ועל שפחתו המקום ימלא לך חסרונך
תניא אידיך יעבדים ושפחות אין מספידין אותן ר' יוסי אומר אם עבד
כשר הוא אומרים עליו הוי איש טוב ונאמן ונהנה מיגיעו אמרו לו אם
כן מה הנחת לכשרים: ת"ר אין קורין אבות אלא לשלשה ואין קורין
אמהות אלא לארבע אבות מאי טעמא אילימא משום דלא ידעינן אי
מראובן קא אתינן אי משמעון קא אתינן אי הכי אמהות נמי לא ידעינן
אי מרחל קא אתינן אי מלאה קא אתינן אלא עד הכא חשיבי טפי לא
חשיבי תניא אידיך יעבדים ושפחות אין קורין אותם אבא פלוני
ואמא פלונית ושל ר"ג היו קורים אותם אבא פלוני ואמא פלונית מעשה
לסתור משום דחשיבי: א"ר אלעזר מאי דכתיב כן אברכך בחיי בשמך
אשא כפי כן אברכך בחיי זו ק"ש בשמך אשא כפי זו חפלה ואם עושה
כן עליו הכתוב אומר יכמו חלב ודשן תשבע עשוי ואל עור אלא
שנוחל שני עולמים העוה"ל והעולם הבא שנאמר וישפתי רננות יהלל
פי: ר' אלעזר בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה'

אלהינו שתשכח בפורינו אהבה ואחזה ושלום וריעות ותרבה גבולנו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית
ותקוה וחשים חלקנו בגן עדן ותקנו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך וגשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה
את שמך ותבא לפניך קורת נפשנו לטובה. רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך
ה' אלהינו שתצו בבשנתו וחביט ברעתו ותתלבש ברחמך ותתכסה בעזך ותתעטף בחסידותך ותתאזר
בחנינותך ותבא לפניך מדת טובך וענותותך. ר' זירא בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך
ה' אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו. ר' חייא בתר דמצלי אמר הכי יהי רצון מלפניך
ה' אלהינו שתהא תורתך אומנותנו ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו. רב בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון
מלפניך ה' אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה
חיים של חלוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא חיים שאין בהם בושה וכלימה חיים של עושר וכבוד חיים
שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים שתמלא לנו את כל משאלות לבנו לטובה. רבי בתר צלותיה אמר
הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעוות פנים מאדם רע ומפגע רע מיצר
רע מחבר רע משכן רע ומשטן המושחית ומדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית
ואע"ג דקיימי קצוצי עליה דרבי. רב ספרא בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשים שלום
בפמליא

במנ"י רחץ לילה הראשון שחמש אשטו. ונקברה בו זיוס ואע"פ
שאכל אסור ברחילה הוא רחץ כדלמר טעמא אסטיים
אזי והוא אדם מעוגר ומפוק: גמ' קסבר אגינות לילה דרבנן.
ואע"פ שהיה ליל יום המיתה וכחציה אגינות באורייתא דכתיב לא
אכלתי בלוי ממנו (דברים כו) ופחות
מיום אחד אלו אגינות דלפי רבנן
מואחריתא כיום מר קסבר ר"ג אין
לילה של אחריו עם היום אלא מדרבנן
הוא כשאר ימי האכל ובגי אסטיים
לא גזור זה רבנן. פלוגמיהו דתנאי
היא בזהבא (דף טז:) באגינות לילה
אי מדאורייתא אי מדרבנן: אין
עומדין עליהם בשורה. כחציה
מזית הקצרות היו עושים שורות
סביב האכל ומנחמין אותו ואין
שורה פחותה מעשרה: ברכת
אכלים. ברכת רחצה שמצדין אותו
סעודה ראשונה משל אחרים ומצריין
שם ברכת אכלים והיא מפורשת
בכחציות פרק ראשון (דף טז:).
לאנפילון. בית קטן שלפני טרקלין
הגדול: נכויס בעושרים. כלומר
סבך הייתי שצניז דבר כדמו מועט
שראיתם אותי סר מעליכם לכנס
לאנפילון: סיו. לשון גיחה וטענה:
אין קורין אבות. לישראל: אלא
לשנשא. אברהם יצחק יעקב לאפוקי
שכתיב: אלא לארבע. שרה רבקה
רחל ולאה: אבא פלוני אמא פלונית.
לא בזהבא קאמר אלא כשאר בני
אדם כעין שאנו קורין עכשיו מר
פלוני מרת פלונית כך היו רגילין
לומר אבא פלוני ואמא פלונית: כן
אברכך. וכמו חלב ודשן. מרי
קראי דסמיך להדדי: רגשות. סמיס:
בעורינו. גבולנו: אחרים ופוקסו.
שפחה אחריתו טעיה ונגלה מה
שקיו: וסקנו. לשון מקון: וגשכים
ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך.
שלא יתגבר עלינו יצר הרע בזהבא
הלילה לסור מאחרך ביום אלא
כשנשים בכל בקר נמצא לבבנו
מיחל לך: וסבא לפניך קורת
נפשנו. כלומר ספוק נרכנו וקורת
רוחנו: וסביב ברעפנו. מדע
ותמן לכן ברעה בזהבא עלינו:
מעזי פנים. שלא יתגרו בי: ומעוות
פנים. שלא יוצאו עלי לעו ממזרות:
שאין בן ברית. שאינו מהול:
ואע"ג דקיימי קצוצי עליה דרבי. שהיו
שטרים עומדין בנחות אנטוניוס
להכות ולהנקס בכל העומדים עליו:
בפמליא

נפלא של מעלה. נחצרות שרי האומות. נשפאשרם של מעלה יש מגר זינייהם חקף יש קטטה בין האומות כדכמתי ועמה אלוהי להללם עם שר פרס (והלא י) **ובפמליא של מעס.** נחצרות החכמים: **בקרן אורה.** בזוית אורה: **ומי מעכב.** שאין אנו עושים רצונך: **שאר שבועיס.** יתר הרע שנלכדנו המחמילני: **איני כדאי.** לא הייתי חשוב והגון להיות נולד: **ועכשיו שנולדתי.** מה חשיבותי הרי אני כאלו לא נולדתי: **ק"ו.** שנחמיתני עפר אני: **מרק.** כלה והמס: **כי הוה מסיים ספרא דאינו.** על שם שאינו נפטר בשם טוב: **מרגלא בפומיה.**

ונפשי בעפר דכ"ז תהיה. מה עפר אינו מקבל כליה לעולם כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם כמו שהוא אומר והיה זרעך בעפר הארץ: **אני** בריה וחברי בריה. כלומר יש לו לא נחמתי להכניח בין טוב לער: **העושה** שלא לשמה נוח לו ש"א נברא. ואל"ה האמר רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (ד' ג:) לעולם יעקוב אלס נחורה ובמזות אפי' שלא לשמה שמתן שלא לשמה בלא לשמה וי"ל דהכא מיירי שאינו נולד" אלל לקנען חבירו והסס מיירי שנולד ע"מ שיכדוהו: **פרק**

בלבב שלם. רבא בתר צלותיה אמר הכי ⁶אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחי" ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלומה יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד ומה שהמאיתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא ע"י יסורין וחלאים רעים והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. מר בריה דרבנא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי "אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי בעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי ירבון העולמים גלוי לפניך בזמן שביט המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאלו הקרבתי לפניך על גבי המזבח ותצרני. ⁷ר' יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה יטוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. מרגלא בפומיה דר"מ גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתך נצור תורתך בלבך ונגד עיניך תהיה יראתי שמור פיד מכל חטא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום. מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה

אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי באשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתי ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט ⁸שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה ⁹מענה רך ¹⁰משיב חמה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר ¹¹ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם ¹²לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא] יהיוכלם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבים ועמדותיהם בראשיהם ונהנים מזיו האנשים שנא' ¹³גשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי הקב"ה לגשים יותר מן האנשים שנא' ¹⁴גשים יאיוחו את האלהים ויאכלו וישתו: גדולה הבטחה שהבטיחון א"ל רב לר' חייא גשים במאי זכיין ¹⁵באקרוי בנייהו לבי כנישתא וכאתנווי גברייהו ורבנן ונמרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן. כי הוה מפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי עולמך תראה בחיך ואחרייתך לחיי העולם הבא ותקוחד לדור דורים לבך יהגה תבונה פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רגנות עפעפיך יישירו נגדך עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כוזהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים ופעמך ירצו לשמוע דברי עתיק יומין. כי הוה מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי ר' שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי ¹⁶אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים ואמרי לה רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסובלים ביסורים

בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה. ר' אלכסנדר בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשבו עינינו איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה ור' אלכסנדר בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך

בלבב שלם. רבא בתר צלותיה אמר הכי ⁶אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחי" ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלומה יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד ומה שהמאיתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא ע"י יסורין וחלאים רעים והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. מר בריה דרבנא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי "אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי בעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי ירבון העולמים גלוי לפניך בזמן שביט המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאלו הקרבתי לפניך על גבי המזבח ותצרני. ⁷ר' יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה יטוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. מרגלא בפומיה דר"מ גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתך נצור תורתך בלבך ונגד עיניך תהיה יראתי שמור פיד מכל חטא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום. מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה

אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי באשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתי ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט ⁸שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה ⁹מענה רך ¹⁰משיב חמה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר ¹¹ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם ¹²לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא] יהיוכלם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבים ועמדותיהם בראשיהם ונהנים מזיו האנשים שנא' ¹³גשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי הקב"ה לגשים יותר מן האנשים שנא' ¹⁴גשים יאיוחו את האלהים ויאכלו וישתו: גדולה הבטחה שהבטיחון א"ל רב לר' חייא גשים במאי זכיין ¹⁵באקרוי בנייהו לבי כנישתא וכאתנווי גברייהו ורבנן ונמרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן. כי הוה מפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי עולמך תראה בחיך ואחרייתך לחיי העולם הבא ותקוחד לדור דורים לבך יהגה תבונה פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רגנות עפעפיך יישירו נגדך עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כוזהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים ופעמך ירצו לשמוע דברי עתיק יומין. כי הוה מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי ר' שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי ¹⁶אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים ואמרי לה רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסובלים ביסורים

בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה. ר' אלכסנדר בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשבו עינינו איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה ור' אלכסנדר בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלכר זה רגיל בפיו: **אני.** העוסק בתורה בריה אני וכן ¹חברי עם הארץ בריה הוא: **אני מלאכתי בעיר.** כלומר נוחה מלאכתי ממלאכתי: **מתגדר.** מתגדל לתפוס אומנותי: **ושמא סאמר.** הדין עמו שאינו מתגדר ממלאכתי שאילו היה תופס אומנותי לא היה לו לב פתוח להרבות נחמה כמותי והיה נמנעתי ואין לו שכר: **שנינו.** שיש לו שכר לממעט כמו למרבה: **ובלבד שיכוין לבו לשמים.** ואכל קרבנות הוא במחנות כסופה: **ערום ביראה.** להערים בכל מיני עברה להיראת בוראו: **תכלית חכמה.** עיקרה של תורה שיהא עמה תשובה ומעשי: **העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא.** פירוש שאינו נולד כדי לקיים אלא לקנען דכפרת מקום שנהגו (פסחים כ:) אמרי' רבא רמי כהנין עד שמים חסדן וכתיב) מעל השמים כאן בעולם שלא לשמה כו' והסס איירי בתקיים כדי שיכדוהו וכן משמע בירושלמי דפירקין: **ויאכלנו וישאנו.** שצטו מזיו השפירה כאלו אכלו ושתו: **גדולה הכנסה.** שהרי קראן שאננות ונחמיות: **לבי כניסא.** תינות של בית רבן היו רגילין להיות למדים לפני רבן בבית הכנסת: **כי רבנן.** בית המדרש ששם שונים שנהגו וגמרא: **וערין לגברייהו.** ממחנות לצעיליהן ונחמיות להם רשות ללכת וללמוד תורה בעיר אחרת: **מפטרי רבנן.** זה מזה שהיה נוטל רשות מחצירו לשב לצינו ולאנשי: **עולמך סאמר בחיך.** כל צורך תמלא: **פיך ידבר חכמות.** גלשון נכרה היו אומרים: **יישירו.** לשון ישר. שמהא מבין נחמה כהלכה: **כל**

אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי באשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתי ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט ⁸שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה ⁹מענה רך ¹⁰משיב חמה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר ¹¹ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם ¹²לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא] יהיוכלם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבים ועמדותיהם בראשיהם ונהנים מזיו האנשים שנא' ¹³גשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי הקב"ה לגשים יותר מן האנשים שנא' ¹⁴גשים יאיוחו את האלהים ויאכלו וישתו: גדולה הבטחה שהבטיחון א"ל רב לר' חייא גשים במאי זכיין ¹⁵באקרוי בנייהו לבי כנישתא וכאתנווי גברייהו ורבנן ונמרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן. כי הוה מפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי עולמך תראה בחיך ואחרייתך לחיי העולם הבא ותקוחד לדור דורים לבך יהגה תבונה פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רגנות עפעפיך יישירו נגדך עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כוזהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים ופעמך ירצו לשמוע דברי עתיק יומין. כי הוה מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי ר' שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי ¹⁶אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים ואמרי לה רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסובלים ביסורים

פֶּרֶץ זה אֲחִיתוֹפֶל שֶׁמֶט פָּרַח בְּמַלְכוּת דָּוִד. יוֹאֵל לֹא דָוִד שָׁלַח לְמַרְכֹּת רַעַה דִּמְפָּרֶשׁ בְּחֶלֶק (דָּף ק"ו) גִּבִּי וְיִי שָׁלַח זֶה: צוּחָה זֶה נַחֲוִי. שְׁהִי מְאוּרַע וּבְמִי צִיָּה טַמָּא טַמָּא יִקְרָא וְהִינּוּ נֹחֵמֶ: וְהֵם נוֹנִין בּוֹרֹעַ. וְלֹכֵךְ יֵשׁ לְהִגִּיעַ " לְבַתְּקִיעוֹת וְהֵם צוּרֵעַ בְּדָף: וְלֹא גִרְסִין עֵדִיק לֹא צוּרֵעַ:

תָּרִי יוֹמֵנִי בִּשְׂמֹא. אֲבָל בַּעֲרַת שְׁאִינוֹ אֵלֶּה יוֹם אֶחָד לֹא הָיָה כֵּן מִתְּחַסְּפִין וְשִׂמְחָה יִסָּא אִתְּרַחֵשׁ לְהוּ וְרַחֲמֵי כִסְפֵּר הַעֲמִיס שְׁחַר הַרֵב רֵבִי יְהוּדָה בֵּר גִּרְזִילִי שֶׁמֶט שְׁהִי עֲמוּד עַל אֵשׁ יוֹדֵר מִן הַשָּׁמַיִם עֲלֵיהֶם כִּלְכֵּל לְחַלּוֹל וּבְכֵלָה לְדַלֵּךְ: **רַב** שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי אִמְרַי קִרְוִיָּה אִי תַּלְמִידִי. פֶּרֶץ"ה דְּהִלְכֵה כִּרְבִּי (ס) שֶׁמֶט דְּהוּא בִּמְרַחֵה וְהִלְכֵה כִּרְשִׁיג' דְּאִמְרַי לֹא כֵּל הַרְוָה לִיטְרוֹ אִלּוּ הֵשֵׁי יוֹטֵל (ס) וּבְכֵל מְקוֹם שֶׁנֶּה רִבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בִּמְשַׁמְתֵּינוּ הִלְכֵה כְּמוֹתוֹ חוֹךְ מַעֲרַב וְיִקְרָא וְרַחֲמֵי אֲחִירָהּ (מְבוֹטָה ע"ה) וְכֵן פֶּסֶק ר"ח וְיִמְיָה אֵנוּ שֶׁשֶּׁסֶס פֶּסֶק שֵׁן אֵנוּ מְכוּוֹנִים הֵיטֵב גַּם חֲמוֹן יֵשׁ לְקִרְוֹת לְדִלְרִיבֵה נִרְחָה כִּיּוֹהֵא אֵס לֹא יִקְרָא כְּלוֹמַר אִי מְכוּין בְּכֵל שְׁעָה אֲבָל לַעֲשׂוֹת מִלְּאכָה בַּמַּשָּׁעָה בָּאֵב אִין לַעֲשׂוֹת מִלְּאכָה:

הדרן עלך היה קורא

ב"י שְׁמָתוֹ מוֹטֵל לַפְּנִי. רש"י גִּרְסִי מִי שְׁמָתוֹ אַחֵר תַּפְּלָה הַשְּׁחַר אֲבָל נִרְחָה לְר"י שְׁהוּא אַחֵר הִיָּה קוֹרֵא לְחִירִי בְּקִסְפִּיהַ מִק"ש וְכֵלֵן מִתְחִיל נִמִּי מִפְּטוֹר ק"ש וְיִזְכִּירֹשְׁלִי. גִּרְסִי כְּמוֹ כֵּן: **פְּטוֹר** מִק"ש. בִּירְוֹשְׁלַמִּי מִפְּרֶשׁ טַעְמָה אִי"ר בֵּין כְּמוֹי לִמְעַן מְחֹזֵר כ' עַד כֵּל יִמִּי חִיךְ יִמִּים שִׁתָּה עוֹסֵק בְּחִיִּים וְלֹא יִמִּים שִׁתָּה עוֹסֵק בְּחִיִּים: הִי גִרְסִין פְּטוֹר מִקְרִיאַת שִׁמְעָה וּמִן הַתַּפְּלָה וּמִן הַתַּפְּלִין:

חב"י גִּרְסִי רש"י שֶׁלְאַחַר הַמַּטָּה אִפְּלִיו הַמַּטָּה נִרְכִּיָּה לְהַס חִיבִין לִפִּי שְׁלֹעֻס: לֹא הָיָה רִגְלִים לְשִׁתָּה שֶׁכֵּר שָׂאֵל תַּלְקֶס וְזִמְיָה קָתָה לְשֹׁן לְפָרֶשׁ מֵאִי קֶאֱמַר אִפִּי נִרְכִּיָּה לְהַס וְהִלָּל לֹא הָיָה שְׁוֹעִין כֻּלָּם אֵת הַמֶּת לֵכֵן נִרְחָה בְּגִרְסַת הַסְּפָרִים שֶׁלִּפְנֵי הַמַּטָּה וְשִׁלְאַחַר הַמַּטָּה אֵת שְׁמָתָה נִרְכִּיָּה לְהַס פְּטוֹרִין אִין נִרְכִּיָּה לְהַס חִיבִין: **אָלֵו** וְאִי פְּטוֹרִין מִן הַתַּפְּלָה. אֲבָל בְּק"ש וּבַתַּפְּלִין שֶׁכֵּן מִלְּאורִייתָה חִיבִים וְיִרְשָׁא דְקֶאֱמַר מִי שְׁמָתוֹ מוֹטֵל לַפְּנִי דְפְטוֹר מִן קִרְיָתָה שִׁמְעָה וּמִן הַתַּפְּלִין וְכ' כֵּל שֶׁכֵּן דְפְטוֹר מִן הַתַּפְּלָה אֵלֶּה לֹא בְּעִי לִמְיָתִי בִּרְשָׁא אֵלֶּה הַחֲלוּק שִׁזִּין נוֹשָׂא הַמַּטָּה לִמְתוֹ מוֹטֵל לַפְּנִי:

ואי"נ מִבְּרִי. פֶּרֶץ"ה וְאִין זְקוֹק לִנְכָךְ. וּמִשְׁמַע מִתְּחִיל פִּירוּשׁוֹ שֶׁאֵס רָחָה לִנְכָךְ רִשָּׁא מִיָּה בִּירְוֹשְׁלַמִּי קֶאֱמַר אֵס רָחָה לְהַחֲמִיר אִין שׁוֹמְעִין לוֹ לִכֵּךְ נִרְחָה לִמְרִי אִינוּ מִבְּרִי אִינוּ רִשָּׁא לִנְכָךְ וּמִפְּרֶשׁ בִּירְוֹשְׁלַמִּי לִמְתוֹ קֶאֱמַר מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֶת אִי נִמִּי מִפְּנֵי שֶׁאִין לוֹ מִי שֶׁשָּׂא מִשְׁאוֹ וּפְרִיךְ וְהַמִּנִּי פְטוֹר מִנְטִילֹת לִנְכָךְ וְקָא ק"ד דְּמִירִי בִּירְיָע וְכ' אִינוּ טְרוּד לִישָׁא מִשְׁאוֹ וּמִשְׁנֵי תַּפְתֵּר בְּחוּל פִּי בְּחוּלֵי שֶׁל מוֹעֵד. וְהַמִּנִּי

כל העולם כולו נוזין בצדקה. בְּצִדְקָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ וְלֹא בִּזְכוּת בְּנִדָּךְ: וְהֵם נוֹנִין צוּרֵעַ. בִּזְכוּת שְׂבִידֶם. וּבְצִדְקִים מִשְׁתַּעִי קֶרֶב וְקִרִי לְהו צוּחָה זֶה נַחֲוִי. שְׁהִי מְאוּרַע וּבְמִי צִיָּה טַמָּא טַמָּא יִקְרָא וְהִינּוּ נֹחֵמֶ: וְהֵם נוֹנִין בּוֹרֹעַ. וְלֹכֵךְ יֵשׁ לְהִגִּיעַ " לְבַתְּקִיעוֹת וְהֵם צוּרֵעַ בְּדָף: וְלֹא גִרְסִין עֵדִיק לֹא צוּרֵעַ:

אִין פֶּרֶץ שְׁלֹא תַהֵא סִיעַתָּנוּ כְּסִיעַתָּה שֶׁל דָּוִד שִׁישָׁא מִמְּנוֹ אֲחִיתוֹפֶל וְאִין יוֹצֵאת שְׁלֹא תַהֵא סִיעַתָּנוּ (ס) כְּסִיעַתָּה שֶׁל שְׁאוּל שִׁישָׁא מִמְּנוֹ דְּרֹאג הָאֲדוּמִי וְאִין צוּחָה שְׁלֹא תַהֵא סִיעַתָּה כְּסִיעַתָּה שֶׁל אֲלִישֶׁע שִׁישָׁא מִמְּנוֹ גַּחֲוִי בְּרַחֲבוּתֵינוּ שְׁלֹא יֵהֵא לָנוּ בֶן אוֹ תַלְמִיד שְׁמִקְרִיָּה תַבְשִׁילוֹ בְּרַבִּים: יִשְׁמְעוּ אֵלִי אֲבִירִי לֵב הַרְחוֹקִים מִצְדָּקָה רַב וְשִׁמְוֹאֵל וְאִמְרִי לֵה רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֲלֶעָזֵר חֵד אִמְרַי כֹּל הָעוֹלָם כּוֹלֵו נוֹנִין בְּצִדָּקָה וְהֵם נוֹנִין בּוֹרֹעַ וְחֵד אִמְרַי כֹּל הָעוֹלָם כּוֹלֵו נוֹנִין בְּזִכּוּתָם וְהֵם אִפְּלִיו בִּזְכוּת עֲצֻמּוֹ אִין נוֹנִין כְּדִרְבִּי יְהוּדָה אִמְרַי רַב (ס) דְּאִמְרַי רַב יְהוּדָה אִמְרַי רַב בְּכֵל יוֹם וְיוֹם בֵּת קוֹל יוֹצֵאת (ס) מִהֵר חוֹרֵב וְאוֹמֶרֶת כֹּל הָעוֹלָם כּוֹלֵו נוֹנִין בְּשִׁבִּיל חֲנִינָא בְּנִי וְחֲנִינָא בְּנִי דִי לוֹ בִּקֵּב חֲרוּבִין מַעֲרַב שֶׁבֶת לַעֲרַב שֶׁבֶת וּפְלִיגָא דְרַב יְהוּדָה דְּאִמְרַי רַב יְהוּדָה מֵאֵן אֲבִירִי לֵב גּוֹבֵאִי מִפְּשָׁאִי אִמְרַי רַב יוֹסֵף תְּדַע דְּהָא לֹא אִיגִיר גִּיּוֹרָא מִיִּנְיָהּוּ אִמְרַי רַב אִשִּׁי בְּנִי מִתָּא מַחְסִיא אֲבִירִי לֵב יַנְיָהוּ דְקָא חוּזִי יִקְרָא דְאֲדוּרִייתָא תִרִי וְזִמְנִי בִּשְׂמֹא וְלֹא קִמְגִיר יוֹרָא מִיִּנְיָהּ: חֲתָן אֵם רֹצֵחַ לְקִרְוֹת וְכ' (ס) לְמִימָרָא דְרַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חִיִּישׁ לִיּוֹהֲרָא וְרַבִּנּוּ לֹא חִיִּישִׁי לִיּוֹהֲרָא וְהָא אִיפְכָא שִׁמְעִין לְהוּ דַּתְנִי "מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לַעֲשׂוֹת מִלְּאכָה בַּתְּשַׁעָה בָּאֵב עוֹשִׁין מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת אִין עוֹשִׁין וְכֵל מְקוֹם תַּלְמִידִי חֲכָמִים בְּטִלִּים רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אִמְרַי בְּלַעוֹלָם יַעֲשֶׂה כֹל אָדָם אֵת עֲצֻמּוֹ כְּתַלְמִיד חֲכָם קִשְׁיָא דְרַבִּנּוּ אֲדִרְבִּנּוּ קִשְׁיָא דְרַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲדִרְבִּנּוּ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אִמְרַי רַבִּי יוֹחָנָן מוֹחֲלַת הַשִּׁישָׁה רַב שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי אִמְרַי לַעוֹלָם לֹא תַחֲלִיף דְרַבִּנּוּ אֲדִרְבִּנּוּ לֹא קִשְׁיָא ק"ש כִּיּוֹן דְּכ"ע קָא קְרוּ וְאִיהוּ גַּמִּי קְרִי לֹא מִיחִזִּי כִּיּוֹהֲרָא (ס) הֵכָא כִּיּוֹן דְּכּוֹלִי עֲלֵמָא עֲבָדִי מִלְּאכָה וְאִיהוּ לֹא קָא עֲבִיד מִיחִזִּי כִּיּוֹהֲרָא דְרַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲדִרְבִּנּוּ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא קִשְׁיָא "הַתָּם בְּכוֹנֵה תִלְיָא מִילְתָּא וְאֵנִי סְהִדִי דִלָּא מִצִּי לְכוֹנִי דַּעֲתִיהָ אֲבָל (ס) הֵכָא הָרֹאֵה אִמְרַי מִלְּאכָה הוּא דָאִין לוֹ פּוֹק חוּזִי "כְּמוֹהַ בְּמַלְנִי אִיכָא בִּשְׁוָקָא:

הדרן עלך היה קורא

ב"י (ס) שְׁמָתוֹ מוֹטֵל לַפְּנִי יִפְטוֹר מִק"ש (ס) וּמִן הַתַּפְּלָה וּמִן הַתַּפְּלִין וּמִכָּל מִצּוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּתוֹרָה יְנוֹשָׂאִי הַמַּטָּה וְחֲלוּפִיהָ וְחֲלוּפִיָּה חֲלוּפִיהָ אֵת שֶׁלִּפְנֵי הַמַּטָּה וְאֵת שֶׁלְאַחַר הַמַּטָּה אֵת שֶׁלִּפְנֵי הַמַּטָּה צוּרֵךְ בְּהֵם פְּטוֹרִים וְאֵת שֶׁלְאַחַר הַמַּטָּה צוּרֵךְ בְּהֵם חִיבִין "וְאֵלֵו וְאֵלֵו פְּטוֹרִים מִן הַתַּפְּלָה יִקְבְּרוּ אֵת הַמֶּת וְחֹזְרוֹ אֵם יִכּוֹלִין לְהַתְחִיל וּלְגַמּוֹר עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ לְשׁוּרָה יִתְחִילוּ וְאֵם לֹא לֹא יִתְחִילוּ הָעוֹמְדִים בְּשׁוּרָה הַפְּנִימִיִּים פְּטוֹרִים וְהַחֲצוֹנִים חִיבִים (ס) יְנוֹשִׂים וְעַבְדִּים וְקִטְנִים פְּטוֹרִים מִק"ש וּמִן הַתַּפְּלִין וְחִיבִין בַּתַּפְּלָה וּבְמִזְוָה וּבְבִרְכַת הַמּוֹזֵן: **גמ'** מוֹטֵל לַפְּנִי אִין וְשִׁאִינוֹ מוֹטֵל לַפְּנִי לֹא וְרַמְיָהּ "מִי שְׁמָתוֹ מוֹטֵל לַפְּנִי אוֹכֵל בְּבֵית אַחֵר וְאֵם אִין לוֹ בֵּית אַחֵר אוֹכֵל בְּבֵית חֲבִירוֹ וְאֵם אִין לוֹ בֵּית חֲבִירוֹ עוֹשֶׂה מַחֲצִיָּה אוֹכֵל וְאֵם אִין לוֹ דְּבֵר לַעֲשׂוֹת מַחֲצִיָּה מוֹחִיר פְּנִי אוֹכֵל וְאִינוּ מִיִּסֵּב וְאוֹכֵל וְאִינוּ אוֹכֵל בִּשְׂר וְאִינוּ שׁוֹתֵה יִין וְאִינוּ מִבְּרֵךְ וְאִינוּ מוֹמֵן וְאִין

וְאִינוּ מִשְׁתַּעִי קֶרֶב וְקִרִי לְהו צוּחָה זֶה נַחֲוִי. שְׁהִי מְאוּרַע וּבְמִי צִיָּה טַמָּא טַמָּא יִקְרָא וְהִינּוּ נֹחֵמֶ: וְהֵם נוֹנִין בּוֹרֹעַ. וְלֹכֵךְ יֵשׁ לְהִגִּיעַ " לְבַתְּקִיעוֹת וְהֵם צוּרֵעַ בְּדָף: וְלֹא גִרְסִין עֵדִיק לֹא צוּרֵעַ:

ואין מברכין עליו. אין גרץ שיצרכו לו אחרים בצרכיהם: והנה פטור מתקיעת שופר איתן לך לזמיר בחול וצ"ע ואין מומנין עליו. אין מנערף עם שלשה לזמון: **פשיטא המטה איכא בינייהו.** לר"ש חייב אבל בעונה בשבת: **קטני מיהא פטור מק"ש ומכל ברכות.** ואפילו כשהוא אוכל צנית תצרכו: **פרגמא.**

להא דמני פטור אמי שאין לו בית אחר דקאמר מחזיר פניו ואוכל: **רב אשי אמר.** לעולם אכלה ומתקנין נמי אפילו צנית אחר נמי פטור ליה דכל שמוטל עליו לקבורו קרי מוטל לפניו: **ויקס אברהם וגו' ופסיב ואקברה מתי מלפני.** והיא שעתא לאו לפניו הוי: **משמרו.** אדם אחר שאינו קובעו אלא משמרו: **סופס ד' אמות לק"ש.** שאסור לקרות בתוך ארבע אמות שלו משום לועג לרש: **פטור מק"ש.** משום דעוסק בנפשו: **חושני לעכברים.** תנא קמא חייש לעכברים גזיל נפשיה: **דסקיא.** מנורף גזיל של עור: **ואם היה מסייר.** וצריך לרכוב על הסוס ולרוץ: **אלא אסיפא.** אם היה ממירא רוכב: **מלוה ה' חונן דל.** קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ואין לו דל מן המנו והמלוה אומר כאלו מלוך את ההקס: **דלייה.** הגדיהו: **לא שנים.** לא חודרת עליו פסם שנית כדי שתצטונן זו: **אלו לדיקים.** ומאי יודעים שימותו ותננים אל לבם יום המיתה ומושיבים ידיהם מן העצירה. ורשעים אינם יודעים מלומה עושנים עמם כאלים יודעים וחוטאים: **הוא הכה.** השפיל את הסנים של דורות משני מקדשים שלא היה צהם כמותו: **אריאל.** זה בית המקדש שנא' **הי אריאל אריאל קרית חנה דוד** (ישעיה טו): **מואב.** על שם שגנאו דוד דלתי מרות המואבים: גזיף

ואין מברכין עליו ואין מומנין עליו ופטור מקריאת שמע וזמן התפלה וזמן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומומן ומברכין עליו ומומנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה ^(ב)רשב"ג. ואומר מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכלן וא"ר יוחנן מאי בינייהו תשמיש המטה איכא בינייהו קטני מיתה פטור מקריאת שמע וזמן התפלה וזמן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה אמר רב פפא תרגמא אמהור פניו ואוכל רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי שנאמר **ויקס אברהם מעל פני מותו ונאמר** **י ואקברה מתי מלפני כל זמן שמוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי מותו אין אבל משמרו לא והתניא המשמר את המת אע"פ שאינו מותו פטור מק"ש וזמן התפלה וזמן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה משמרו אע"פ שאינו מותו פטור אע"פ שאינו משמרו מותו ומשמרו אע"פ שאינו בבית הקברות לא והתניא **"לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בורעו וקורא ואם עושה בן עובר משום** **לועג לרש חרף עושהו התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר** **ב"מ תופס ד' אמות לק"ש הכא חוץ לד' אמות נמי פטור:** גופא **המשמר את המת אע"פ שאינו מותו פטור מקריאת שמע וזמן התפלה וזמן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי** אומר היו באים בספינה מניחו בוית וז מתפללין שניהם בוית אחת מאי בינייהו אמר רבינא חוששין לעכברים איכא בינייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: **ת"ר** **המוולך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדם קיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו** **בספר תורה אהי"א אילימא ארישא פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא:** אמר רחבה **אמר רב יהודה** **וכל הרואה המת ואינו מלווה עובר משום לועג לרש חרף עושהו ואם הלווה מה שכרו** אמר רב אשי עליו הכתוב **אומר** **במלוה ה' חונן דל** **י ומכבוד חונן אביו:** רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוו קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא **ידליה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו** **מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי** **האי והא כתיב** **והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה** **אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך** **כ"י החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר** **ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג****

דעתך לאסור ס"ת אבל צנצנים וצנתיים שפיר דמי ^(א)מדנקט ס"ת ולא מסתבר לומר משום שרייתא לזכרם ולקטים דהא פשיטא דמותר דלקה יהיה אסור ועוד דזהדיא אמר בירושלמי דסקיא מלאה ספרים או שהיו זה עצמות של מת הרי זה מפשילן לאחוריו ורוכב עליו: **אלא אסיפא** משום **אסיפא** מותר לרכוב עליהם. וה"ה לאחוריו מותר אפילו בלא לקטעים: **למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו.** ומינה והא אמר' **ב"מ** **התכלת (מנחות דף מה.)** **היא שעתא דלא רמינן ליה פ"י** **נותרין צניצין בטליתותיהן (ב)** **משום לועג לרש דה"פ** **הכל דמצינין אותם צנה שהם מלווים ומתים אינם מלווים וגדול המלווה וכו' (א)** **וההיא דתכלת היינו דרמו חוטים למתים ועכשיו אנו מסלקין אותן (א)** **ומאי שנא אמר ר"מ דוקא** **שם שהיו רגילים כולם צניצין ללבוש עליהם דה"פ** **כפופים וללבוש צניצין אף לכל העוסקים בהם יש להם צניצין והוא לועג לרש אם לא היה להם צניצין או משום דכתיב לדורותם לדור תם אבל אנו שגם צניצין אין מנהגינו ללבוש תמיד צניצין אי הוי רמינן להו הוי כמו לועג לרש וכ"ת נשים לאותם שהיה להם צניציהם א"כ יהיה לועג לרש לאחרי ועוד ארי"ת שמעמ מאשני לומי"ב (ד)** **דמקרים הציצין לציצין עולה למנין מתי"ג** **עם ח' חוטין ומחשה קשרים ואם לובש צניצין נראה כאלו קיים כל המורה ומימיז כשיקרא וזה לא נהירא דגם חיים עמה למה לובשים הלא לא קיימו כל המורה כולה ומימיז י"ל דאנו סומכים על מסכת שמחות (פ"ב)** **שנא אלא שאלו צניצין הטילו תכלת מאפילוינו ואע"פ שהגדרת חולק עליו יש צדיקים שאנו מניחין הגמ' שלנו ואנו עושין צניצין לחיובים כמו מחזין ושיעור כפסיקתא וכו' ויחל שם בגמ' (מנלה דף כז.)** **דבמענין קורין ברכות וקללות וצמח' סופרים (פ"י)** **מפרש ויחל והריצ"א** **היה רגיל שלא להסירם מן הכנף אלא לקשרם ולהדקם בתוך הכנף לאפוקי נפשיה ממלוגמא** **אם הם חייבין צניצין יש להם צניצין ואם לאו הרי הם מכוסין (ט)** **שנ' אריאל מואב.** על שם דוד ושלמה שגנו את הצנית וצאו מרות המואבים: **בן**

והנה פטור מתקיעת שופר איתן לך לזמיר בחול וצ"ע ואין מומנין עליו. אין מנערף עם שלשה לזמון: **פשיטא המטה איכא בינייהו.** לר"ש חייב אבל בעונה בשבת: **קטני מיהא פטור מק"ש ומכל ברכות.** ואפילו כשהוא אוכל צנית תצרכו: **פרגמא.**

להא דמני פטור אמי שאין לו בית אחר דקאמר מחזיר פניו ואוכל: **רב אשי אמר.** לעולם אכלה ומתקנין נמי אפילו צנית אחר נמי פטור ליה דכל שמוטל עליו לקבורו קרי מוטל לפניו: **ויקס אברהם וגו' ופסיב ואקברה מתי מלפני.** והיא שעתא לאו לפניו הוי: **משמרו.** אדם אחר שאינו קובעו אלא משמרו: **סופס ד' אמות לק"ש.** שאסור לקרות בתוך ארבע אמות שלו משום לועג לרש: **פטור מק"ש.** משום דעוסק בנפשו: **חושני לעכברים.** תנא קמא חייש לעכברים גזיל נפשיה: **דסקיא.** מנורף גזיל של עור: **ואם היה מסייר.** וצריך לרכוב על הסוס ולרוץ: **אלא אסיפא.** אם היה ממירא רוכב: **מלוה ה' חונן דל.** קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ואין לו דל מן המנו והמלוה אומר כאלו מלוך את ההקס: **דלייה.** הגדיהו: **לא שנים.** לא חודרת עליו פסם שנית כדי שתצטונן זו: **אלו לדיקים.** ומאי יודעים שימותו ותננים אל לבם יום המיתה ומושיבים ידיהם מן העצירה. ורשעים אינם יודעים מלומה עושנים עמם כאלים יודעים וחוטאים: **הוא הכה.** השפיל את הסנים של דורות משני מקדשים שלא היה צהם כמותו: **אריאל.** זה בית המקדש שנא' **הי אריאל אריאל קרית חנה דוד** (ישעיה טו): **מואב.** על שם שגנאו דוד דלתי מרות המואבים: גזיף

ואין מברכין עליו ואין מומנין עליו ופטור מקריאת שמע וזמן התפלה וזמן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומומן ומברכין עליו ומומנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה ^(ב)רשב"ג. ואומר מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכלן וא"ר יוחנן מאי בינייהו תשמיש המטה איכא בינייהו קטני מיתה פטור מקריאת שמע וזמן התפלה וזמן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה אמר רב פפא תרגמא אמהור פניו ואוכל רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי שנאמר **ויקס אברהם מעל פני מותו ונאמר** **י ואקברה מתי מלפני כל זמן שמוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי מותו אין אבל משמרו לא והתניא המשמר את המת אע"פ שאינו מותו פטור מק"ש וזמן התפלה וזמן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה משמרו אע"פ שאינו מותו פטור אע"פ שאינו משמרו מותו ומשמרו אע"פ שאינו בבית הקברות לא והתניא **"לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בורעו וקורא ואם עושה בן עובר משום** **לועג לרש חרף עושהו התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר** **ב"מ תופס ד' אמות לק"ש הכא חוץ לד' אמות נמי פטור:** גופא **המשמר את המת אע"פ שאינו מותו פטור מקריאת שמע וזמן התפלה וזמן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי** אומר היו באים בספינה מניחו בוית וז מתפללין שניהם בוית אחת מאי בינייהו אמר רבינא חוששין לעכברים איכא בינייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: **ת"ר** **המוולך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדם קיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו** **בספר תורה אהי"א אילימא ארישא פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא:** אמר רחבה **אמר רב יהודה** **וכל הרואה המת ואינו מלווה עובר משום לועג לרש חרף עושהו ואם הלווה מה שכרו** אמר רב אשי עליו הכתוב **אומר** **במלוה ה' חונן דל** **י ומכבוד חונן אביו:** רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוו קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא **ידליה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו** **מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי** **האי והא כתיב** **והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה** **אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך** **כ"י החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר** **ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג****

דעתך לאסור ס"ת אבל צנצנים וצנתיים שפיר דמי ^(א)מדנקט ס"ת ולא מסתבר לומר משום שרייתא לזכרם ולקטים דהא פשיטא דמותר דלקה יהיה אסור ועוד דזהדיא אמר בירושלמי דסקיא מלאה ספרים או שהיו זה עצמות של מת הרי זה מפשילן לאחוריו ורוכב עליו: **אלא אסיפא** משום **אסיפא** מותר לרכוב עליהם. וה"ה לאחוריו מותר אפילו בלא לקטעים: **למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו.** ומינה והא אמר' **ב"מ** **התכלת (מנחות דף מה.)** **היא שעתא דלא רמינן ליה פ"י** **נותרין צניצין בטליתותיהן (ב)** **משום לועג לרש דה"פ** **הכל דמצינין אותם צנה שהם מלווים ומתים אינם מלווים וגדול המלווה וכו' (א)** **וההיא דתכלת היינו דרמו חוטים למתים ועכשיו אנו מסלקין אותן (א)** **ומאי שנא אמר ר"מ דוקא** **שם שהיו רגילים כולם צניצין ללבוש עליהם דה"פ** **כפופים וללבוש צניצין אף לכל העוסקים בהם יש להם צניצין והוא לועג לרש אם לא היה להם צניצין או משום דכתיב לדורותם לדור תם אבל אנו שגם צניצין אין מנהגינו ללבוש תמיד צניצין אי הוי רמינן להו הוי כמו לועג לרש וכ"ת נשים לאותם שהיה להם צניציהם א"כ יהיה לועג לרש לאחרי ועוד ארי"ת שמעמ מאשני לומי"ב (ד)** **דמקרים הציצין לציצין עולה למנין מתי"ג** **עם ח' חוטין ומחשה קשרים ואם לובש צניצין נראה כאלו קיים כל המורה ומימיז כשיקרא וזה לא נהירא דגם חיים עמה למה לובשים הלא לא קיימו כל המורה כולה ומימיז י"ל דאנו סומכים על מסכת שמחות (פ"ב)** **שנא אלא שאלו צניצין הטילו תכלת מאפילוינו ואע"פ שהגדרת חולק עליו יש צדיקים שאנו מניחין הגמ' שלנו ואנו עושין צניצין לחיובים כמו מחזין ושיעור כפסיקתא וכו' ויחל שם בגמ' (מנלה דף כז.)** **דבמענין קורין ברכות וקללות וצמח' סופרים (פ"י)** **מפרש ויחל והריצ"א** **היה רגיל שלא להסירם מן הכנף אלא לקשרם ולהדקם בתוך הכנף לאפוקי נפשיה ממלוגמא** **אם הם חייבין צניצין יש להם צניצין ואם לאו הרי הם מכוסין (ט)** **שנ' אריאל מואב.** על שם דוד ושלמה שגנו את הצנית וצאו מרות המואבים: **בן**

אותה ריבה אמרה לה ל'כי ואראך בתך שהיא קבורה במחצלת של קנים לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן רוחות שמספרות זו עם זו אמרה לה חברתי בואי ונשוש בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתי הניחני דברים שביני לבינך כבר נשמעו בין החיים אלמא ידעי דילמא איניש אחרינא שכב ואויל ואמר להו ת"ש דזעירי הוה מפקיד וזוי גבי אושפיוכיתיה עד דאתי ואויל לבי רב שכיבה אזל בתרה לחצר מות אמר לה וזוי היכא אמרה ליה זיל שקלינהו מתותי "בצנורא דרשא בדרך פלן ואימא לה לאימא תשרד לי מסרקאי וגובתאי דכוחלא בהדי פלניא דאתאי למחר אלמא ידעי [דלמא] דומה קדים ומכריו להו ת"ש דאבוה דשמואל הוו קא מפקדי גביה וזוי דיתמי כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה הוו קא קרו ליה בר אכיל וזוי דיתמי אזל אבתריה לחצר מות אמר להו בעינא אבא אמרו ליה אבא טובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אמרו ליה אבא בר אבא נמי טובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אבוה דשמואל היכא אמרו ליה סליק למתיבתא דרקינא אדהכי חזייה ללוי דיתבי אבראי אמר ליה אמאי יתבת אבראי מאי טעמא לא סלקת אמר ליה דאמרי לי כל כי הגך שני דלא סליק למתיבתא דרבי אפס ואחלישתיה לדעתיה לא מעיילינך לך למתיבתא דרקינא אדהכי והכי אתא אבוה חזייה דהוה קא בכי ואחזיך אמר ליה מאי טעמא קא בכית אמר ליה דלעגל קא אתית מאי טעמא אחיכת דחשיכת בהאי עלמא טובא אמר ליה אי חשיבנא נעיילוה ללוי ועיילוהו ללוי אמר ליה וזוי דיתמי היכא אמר ליה זיל שקלינהו באמתא דרחיא עילאי ותתאי דידן ומיצעי דיתמי אמר ליה מאי טעמא עברת הכי אמר ליה אי גנובי גנובי מגנובי מדידן אי אכלה ארעא אכלה מדידן אלמא דידעי דילמא שאני שמואל כיון דחשיב קדמי ומכריו⁹ פנו מקום¹⁰ ואף ר' יונתן הדר ביה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מנין למתים שמספרים זה עם זה שנאמר¹¹ ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר מאי לאמר אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב שבעה שבועה שנשבעתי לכם כבר קיימתיה לבניכם ואי

של ארון דמני' וכל אשר יגע על פני השדה לנדות גולל ודופק ואפי' גם הגולל מטמא כהאל והאלק היו מדלגין עליו וי"ל דלא קשה דהא תני' בשמחות (פ"ד הלכה כה) וכל טומאה שאין הטיור

העומדים בשורה וכו' (ב) ת"ר אשורה הוראה פנימה פטורה ושאניה רואה פנימה חייבת רבי יהודה אומר הבאים מחמת האבל פטורין מחמת עצמן חייבין: אמר רב יהודה אמר רב יהמציא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק מ"ט ואין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' יב"כ מ"ט שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב מתיבי יקברו את המת וחזרו ולפניהם ב' דרכים אחת טהורה ואחת טמאה בא בטוהרה באין עמו בטוהרה בא בטמאה באין עמו בטמאה בשום כבודו אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' תרגמה רבי אבא בבית הפרס דרבנן דאמר י"ב יהודה אמר שמואל המנפה אדם בית הפרס והולך ואמר רב יהודה בר אשי משמיה דרב יבית הפרס שנדש טהור ת"ש דאמר ר' אלעזר בר צדוק ומדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו אלא אפי' לקראת מלכי עכו"ם שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כדרכא דאמר רבא דבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפה חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפה אינו חוצץ בפני הטומאה ורוב ארונות יש בהן חלל טפה וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן ת"ש גדול כבוד הבריות שדוחה [את] לא תעשה שבתורה ואמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו דלא תסור אחיכו עליה לאו דלא תסור דאורייתא היא אמר רב כהנא גברא רבה אמר מילתא לא תחיכו עליה כל מילי דרבנן אסמכיניהו על לאו דלא תסור ומשום כבודו שרו רבנן ת"ש והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם מהם ופעמים שאין אתה מתעלם מהם הא כיצד אם היה בהן והיא בבית הקברות או היה זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכתו מרובה משל חברו לכך נאמר והתעלמת אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' שאני התם דרתיב והתעלמת מהם וליגמר מינה יאיסורא מממונא לא ילפינן ת"ש יולאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יחזור ויטמא אמרת לא יטמא יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא אבל

העומדים בשורה אשורה פטורה אשורה והאכל שם: מחמת עצמן. ולא מחמת כבוד שלא בלא לנחם אלא לראות את המאורע: אין חכמה. משונה נגד ה': אהם טמאה. שיש בה קבר: לא כטהורה. האכל: בנים הסרס. דלא מטמא אלא מדרבנן והוא שדה שנחרש בו קבר וחשו חכמים שמת דללו כל המסירה את המצוות והדורים עליה המסירה ועם כשעורה מטמא במגע וצמחא ולא באלה וכיון דמרבנן הוא דאסור רבנן הוא דאחלוה ליקרייהו גבי אכל: מנפח אדם. לפניו שאם היה שם עלם יראנו דאי דאורייתא הוא לא היה מוזלזל דיה כולי האי למיסחך אנפיה. וכן צדיקה לעושה פסח אישמהי ולא לאוכלי תרומה דלאמרין בחומר בקדש (מגיגה דף כה): שנה. הרגלים: (א) לקראת מלכי ישראל. הרגלים הנצרות עוצרים לא נפש לא יעמא (ויקרא כה) דהא ר' אלעזר בר צדוק כהן הוה דלאמרין צבורות (דף נ:.) מלגין. מלחין לארון: דבר תורה. הלכה למשה מסיני: אינו חוצץ בפני פטומה. דנקראת טומאה רצוה וזקוקת ועולה: אם לא תעשה. קס"ד כל י"ט קאמר: בלאו דלא תסור וגו' אחיכו עליה. אינהו קבור דאפי' אמרו לו דבר תורה והוא עומד בפני הכבוד יעבור עליו והוא האי נמי דאורייתא הוא: כל מילי דרבנן וכו'. והכי קאמר להו דבר שהוא מדברי סופרים נדחה מפני כבוד הבריות וקרי ליה ג'ית משום דמצינן תוס' ודקא קיאי לכו דאורייתא הוא רבנן אחלוה ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דליכא כבוד הבריות כגון לטולל בשבת אכנים של בית הכסא לקנות (שם דף פה:) או מי שנפסקה ליתת טליתו צרכמלית לא תהיכו ליתת טליתו שם ויכנסם ליתתו ערס (מנחות דף לה:) והוא בנים הקצרות. האנדה: ואינה לפי כבודו. אין האנדה משונה לפי כבודו להשיבה: או שהיה מלאכה מרובה. שמי טעול מלאכתו לרדוף אחריה יתירים על דמי האנדה ולא יצו העצלים להשיב לו יותר ממה שמשיב להם וגמלא הוא מפסיד: וגמר מינה. לגבי כלאים דאמין פושטן אפילו בשוק: ממונא. קל מחסורא: ולאחותו מה תלמוד לומר. בנייר כתיב) כל מי הויה לה' על נפש את לא יבא וסמך ליה לאחי וללמו לאחי ולאחותו לא יטמא להם דהא כולהו בכלל על פרט למת מלוא לאחי מה תלמוד לומר משום מה מלוא לא איטריק דמלאכה נפקא ודרשי ליה כספיה ללמוד שאם היה נזיר זה כהן דהוה עליה שמי קדושות אף הוא לאמו הוא דלא יטמא

רוב ארונות יש דהם חלל טפה. וי"ל שראש הארון פתוח שאם היה סתום אדרבה כי יש בו פותח טפה מטמא ואפילו נגד הריקן שבו דלאמרין שמסתם אהלו מן הפ"ו (מ"א) נפש אטומה הנוגע בה מן האדנין טהור פי' נגד הריקן מפני שטומאה צוקעת ועולה צוקעת ויורדת ואם היה מקום הטומאה טפה ע"ע (ו) על רוס טפה הנוגע בה מכל מקום טמא מפני שהוא קצור סתום אלאמה נגד צדק כשם אינו מטמא לו כספיו אלא כסוס עליו טפה אכל בטומאה רצוה אינו מטמא אלא כנגד הטומאה ולא מלד הריקן ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף ק:) יש להאריך: ולאחותו מה ת"ש. גבי יצר חדיש על (כל נפשות) מן [פסח] מ"ה לא יצא וכמיני כהנה לאחי ולאחי לאחי ולאחותו לא יטמא וכולהו יתירי יניהו דמנפש מת נפקא ודרשינן לאחי

מה תלמוד לומר לגופיה לא איטריק דהא מנפש מת נפקא כולהו ולא אלא להוציא מת מלוא שמת לטמא בו לאמו מה תלמוד לומר לגופיה לא איטריק ולהצית מת מלוא דמלאכיו נפקא אלא להוציא שאם היה נזיר וכהן שיש עליו שמי קדושות אין הכבוד מזהירו מלגמא אלא לאמו אבל מטמא הוא למת מלוא לאחי מה תלמוד לומר שאם היה כהן גדול וזויר דקדושתו חמור דגם בלא זוירות אסור לגמא לקרוביו אעפ"כ לאחי הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מלוא וכהן שיש ענין לנזיר גירא לכהן לכהן הדיוט מצינו תנאה ענין לכ"ג ואי ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שאם היה כ"ג וזויר והלך לשחוט פסחו ולמול את בנו דליכא מלוא טווא אפי' לאחותו מפני שקאי על אדם שהוא נזיר וכהן גדול ועושה פסח משמע דעושה פסח גרידא רשאי לטמא לקרובים ומימיה דבזבחים (פי"ב דף ק.) גבי מעשה דיוסף ההין שמהה אשתו עברז פסח וטמאזיו אחיו צע"כ ופרין מהא צרייתא דהכא דקאמר לא יטמא ומאי פרין דילמא שאני הכא דמיירי דכל קדושות האלו צו כדפרישי' אבל עושה פסחו גרידא אימא רשאי לטמא על כן נראה לפרש אמרת

אכל מטמא הוא למת מלוא לאחי מה תלמוד לומר הרי שאם היה כ"ג וזויר אף הוא לאחי לא יטמא אבל מטמא למת מלוא לאחותו מה תלמוד לומר לאחי לא יטמא ענין להו תהוה ענין למי שהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמתמלא למת מלוא: ושם שם לו מס. מקרוביו יכול יטמא להם: אמרת לא יטמא. הואיל ועונת שחיטת הפסח היא ויחלה עלי חונת הפסח שהוא כזרת אם יטמא יבטל מלעשות פסח. ולמול את בנו נמי (ה) מלות כרת היא ואיך דאמרי צערי פסחים נמי קאמר דמילת זכירו מעכב פסחא: אכל

הוא דאינו מטמא אבל מטמא למת מלוא: אמרת לא יטמא. אכל מטמא פסח משמע דעושה פסח גרידא רשאי לטמא לקרובים ומימיה דבזבחים (פי"ב דף ק.) גבי מעשה דיוסף ההין שמהה אשתו עברז פסח וטמאזיו אחיו צע"כ ופרין מהא צרייתא דהכא דקאמר לא יטמא ומאי פרין דילמא שאני הכא דמיירי דכל קדושות האלו צו כדפרישי' אבל עושה פסחו גרידא אימא רשאי לטמא על כן נראה לפרש אמרת

צ' פעמים צ' מאות כלומר השם

טעמאל דמלות עשה שהזמן גרמא הוא כדאמרינן בסוכה (דף נח.) מי שהיה עבד ואשה או קטן מקרינ אותו עונה לאחרים מה שהם אומרים לדין השומע פטור מקריאתו כיון שהם פטורים: **אית דגסי בברכת המזון פשיטא.** ומשני כיון דכתיב במה ה' לכם בערב צר לאכול ולחם צחקר לשבוע כמ"ע שהזמן גרמא הוא קמ"ל: **נשים בברכת המזון דאורייתא או דרבנן.** פ"י הקונטרס דסלקא דעתך דלא מחייבי מדאורייתא משום דכתיב על הארץ הטובה וגו' ולא נטלו חלק בדרך ומה שנטלו נטלו ללפחד חלק אציהם נטלו. ותימה הדין וליהם נטלו מעט שהרי לא נטלו חלק בדרך וא"כ לא יוצאו אחרים ידי חובתן צרכת המזון אלא י"ל דעמנא משום דכתיב ערב צחקר לשבוע ונשים לימננה לא צריכה ולא בתורה ואמרינן לקמן (דף מט.) מי שלא אמר ברית ותורה צרכת המזון לא יצא ידי חובתו והשתא קא מבעיא ליה כיון דלא מנא למימר ברית ותורה לא הוה אלא מדרבנן לא דלמא כיון דלא שייך צרכו הוה שפיר דאורייתא והא דלקמן מייירא בנשים דשייך צרכת ותורה: **בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה.** פ"י אפילו בהרהור דכחשתע בגמ': והיינו טעמא דשרינא טפי כק"ס מברכות משום דק"ס דאורייתא וברכות דרבנן ואפי' למ"ד ק"ס דרבנן היינו היכל דהיכר יציאת מנרים אצל מתניתין שלא הוציר יציאת מנרים שלא הסירו לו לומר אמת ויצו והו' ק"ס דאורייתא ואמת ויצו וצו שהרי הוציר יציאת מנרים צק"ס ואין להקשות נתקן דלמא אמת ויצו ולא לימא ק"ס דהא עדיף דלימא ק"ס דאית ציה נמי מלכות שמים: **יציא בשפתיו.** כיון דשרית ליה להרהר אע"פ שהוא כדבור לענין ללמא ידי ק"ס כמו כן מקרי דבור לענין דמקרי עוסק בתורה ומדשרית ליה להרהר אע"פ שהוא צעל קרי תמיד לו גס דבור: **כדאשכחן בספי.** כפי ע"ג דכדבור דמי לענין שיהא מ"מ לאו כדבור דמי לענין שיהא צעל קרי אסור להרהר כדאשכחן בספי דהא שס דבור והו' צרימין לטובל ונע"פ שהיו שומקין שומע אע"פ (סופה נח.): **ורב חסדא אמר לאו כדבור דמי.** ר"ח פירש דהלכה כרב חסדא מדתנן רב אדא ורבי אלעזר למתניה שמע מיניה טויה קיימי ולא יצא בקריאת שמע בהרהור: ורבי חסדא אמר **הרהור** לאו כדבור דמי יוציא בשפתיו אלא כדבור דמי לאו כדבור דמי רבי אלא ורבי אלעזר וגרסו בפרקא אחרינא **אמר רב אדא בר אבהו דברך שהצבור עוסקין בו והר'**

יִקְרָא. כֵּן גִּזְרָה וְזָרְכָה: דְּלִים צֶה מַלְכוּת שְׁמִים. אֵין מַלְכוּת שְׁמִים. הֵ"ג וְהִי בִּרְכָה הַמּוֹזֵן לַפְּנִיָּה דְּלִים כֶּה מַלְכוּת שְׁמִים כו'. לִישָׁנָה אַחֲרִיתָא שְׁאִין סִפְלָה דְּלִים צֶה מַלְכוּת שְׁמִים. קִבְּלָה מַלְכוּת שְׁמִים דְּבִרְיָתָא בְּק"ש שֶׁמֶקְבֵּל עָלָיו אֵת הַשֵּׁם לְדַלּוּן וּלְמַלְכָּן מִיּוֹחַד וְלֹאֵלִי לִישָׁנָה גִּרְסִין וְהִי

בִּרְכַּת הַמּוֹזֵן לְאֲחֵרֵיו דְּלִים צֶה מַלְכוּת שְׁמִים וְלֹשֶׁן זֶה נִרְשָׁה שְׂהוּא עֵינֵךְ מִדְּמַשְׁנִי לִיֶּה אֵלֶךְ ק"ש וְזָרְכָה הַמּוֹזֵן לְדֹאֲרִייתָא וְהִיא בְּלֹאֲחֵרֵיו עֲסָקִין וְהִי לִישָׁנָה קִמָּה הֵא לֹא אֲחֵרֵי בִּזְרָכָה הַמּוֹזֵן לְאֲחֵרֵיו בְּדִקְשָׁתָפִתִּיה דְּלֹהֲדֵרִי לְתַלְמוּדָא עֵרִירִי אֵלֶךְ ק"ש וְזָרְכָה הַמּוֹזֵן לְדֹאֲרִייתָא כו'. וְהִיא דְּגִרְסִי הֵכָּה בְּלֶשֶׁן קוֹשִׁיָא ק"ש דְּרַבְנָן הִיא אֵלֶךְ ק"ש דְּלִים צֶה מַלְכוּת שְׁמִים וְזָרְכָה הַמּוֹזֵן לְדֹאֲרִייתָא לִאֲפֻקֵּי מִפְּלֵה דְּרַבְנָן וְאֵין צֶה מַלְכוּת שְׁמִים לִמְלָאן דְּגִרְסִי מִפְּרָשֵׁין לִקְטֹן בְּשִׁכְרֵי וּבְקוֹמָן דְּזָרְכִי מוֹרֵה כְּתִיב: **כִּי שָׁם ה' אֱלֹהֶיךָ כִּשְׁבָה מִשָּׁה לַפְּתוֹחַ דְּזָרְכִי שִׁירָה אֲמַר לָהֶם לִישָׁרָאֵל אֵין אֲנִיכְךָ תַּחֲלָה וְהִתְּם עֲנוּאֲחֵרֵי אֲמֵן כִּי שָׁם ה' אֱלֹהֶיךָ בִּזְרָכָה אֲתֶם הֵכָּה גִדּוּל לֹאֲלֵהִינוּ אֲחֵרֵי צֶה מִפְּרָשֵׁי צֶה בְּהִמְכַּסֵּת יוֹמָה (דף 10:). שְׁאִינוּ עֲטוּן לַפְּנִי. כְּלוֹמֵר שֶׁלֹּא מִנִּיתִי לוֹ מִקְרָא מִפְּרָשֵׁי לִבְרֵךְ לַפְּנִי: עֲטוּן לְאֲחֵרֵיו. דְּכִתְבִי וְאֵלֶכָה וְשַׁבְתָּ וְזָרְכָה: **תוֹרָה שְׁטַעוֹנָה לַפְּנִיָּה.** בְּדִמְרִי: **אֵיכָה לַמַּפְּרָךְ.** בְּדִמְרִי: כֵּאלֶּכָה צֶה לְלַמּוֹד תוֹרָה מִן הַמּוֹזֵן אֵיכָה לַמַּפְּרָךְ מִה לַמּוֹזֵן שֶׁן נִתְּנָה וְשִׁאֲחָה צֶה לְלַמּוֹד מוֹזֵן מִן הַתוֹרָה אֵיכָה לַמַּפְּרָךְ מִה לְתוֹרָה שֶׁן חִי הַעוֹלָם הֵכָּה: ק"ש דְּרַבְנָן. לִקְטֹן פִּרְקִי לֵב: **אֵת וְיִצִּיב דְּלֹאֲרִייתָא הִיא.** שְׂמוּכִיר צֶה יִצִּיאֵת מִזְרִים דְּחִיבִיָּה לְדֹאֲרִייתָא הִיא דְּכִתְבִי לִמְעַן מוֹכֵר אֵת יוֹם אֲתֶמָּךְ מִזְרִים מִזְרִים (דְּמִרִים 10:). **דְּלִים צֶה פִּרְשֵׁי.** יִצִּיאֵת מִזְרִים וּמַלְכוּת שְׁמִים: **חוֹזֵר וְקוֹרֵא ק"ש.** קִסְכָּר ק"ש לְדֹאֲרִייתָא הִיא: וְלֹאֵי שִׁיפְלָה אֲדָם כֹּל הַיּוֹם. בְּהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת פִּסְק הַלְכָה כְּרִבִּי יוֹחֵן בְּסִפְק וְהַלְכָה כְּשִׁמּוּאֵל בְּדוּדֵי הַתַּפְּלָל: **מִהוּ שִׁינְגִּמְרו.** אֵת הַזָּרְכָה אֵין מוֹכֵר בְּחִמְלָה הַזָּרְכָה בְּחִמָּה מִן הַזָּרְכוֹת שְׁטַעֲנָה: **יִסְדִּי וְיִסְדֵּי.** כְּשִׁתְּפַלֵּל תַּחֲלָה הִיא יִסְדִּי וְשִׁתְּפַלֵּל שִׁתְּפַלֵּל וְהַתַּפְּלָל הִיא יִסְדִּי: 10**

וְהִי תַּפְּלָה דְּדִבְרֵי שְׂהַצְבוֹר עֲסוֹקִין בּוֹ וְתַנּוּ **הִיהָ עוֹמֵד בְּתַפְּלָה וְנוֹכַח שְׂהוּא בַּעַל קְרִי לֹא יִפְסִיק אֲלֵא יִקְצֵר טַעְמָא דְּאֲתַחֲחִיל הֵא לֹא אֲתַחֲחִיל לֹא יִתְחִיל שְׁאִין תַּפְּלָה דְּלִית בָּהּ מַלְכוּת שְׁמִים וְהִי בִּרְכַת הַמּוֹזֵן לְאֲחֵרֵיו דְּלִית בָּהּ מַלְכוּת שְׁמִים וְתַנּוּ עַל הַמּוֹזֵן מִבְּרַךְ לְאֲחֵרֵיו וְאִינוּ מִבְּרַךְ לַפְּנִי אֲלֵא ק"ש וְזָרְכָה הַמּוֹזֵן דְּאֲרִייתָא וְתַפְּלָה דְּרַבְנָן: **אֲמַר רַב יְהוּדָה (6) יִמְנִין לְבִרְכַת הַמּוֹזֵן לְאֲחֵרֵי מִן הַתוֹרָה שְׁנֹאמֵר יוֹאכְלָת וּשְׁבַעַת וְזָרְכָה מִנִּין לְבִרְכַת הַתוֹרָה לַפְּנִיָּה מִן הַתוֹרָה שְׁנֹאמֵר יְכִי שָׁם ה' אֱלֹהֶיךָ הֵכָּה גִדּוּל לֹאֲלֵהִינוּ אֲמַר ר' יוֹחָנָן לְמוֹדֵנו בִּרְכַת הַתוֹרָה לְאֲחֵרֵי מִן בִּרְכַת הַמּוֹזֵן מִקֵּל וְחוֹמֵר וְזָרְכָה הַמּוֹזֵן לַפְּנִיָּה מִן בִּרְכַת הַתוֹרָה מִקֵּל וְחוֹמֵר בִּרְכַת הַתוֹרָה לְאֲחֵרֵי מִן בִּרְכַת הַמּוֹזֵן מִקֵּל וְחוֹמֵר וּמֵה מוֹזֵן שְׁאִין עֲטוּן לַפְּנִיָּה טַעוֹן לְאֲחֵרֵיו תוֹרָה שְׁטַעוֹנָה לַפְּנִיָּה אִינוּ דִּין שְׁטַעוֹנָה לְאֲחֵרֵי וְזָרְכָה הַמּוֹזֵן לַפְּנִיָּה מִן בִּרְכַת הַתוֹרָה מִקֵּל וּמֵה תוֹרָה שְׁאִין טַעוֹנָה לְאֲחֵרֵי טַעוֹנָה לַפְּנִיָּה מוֹזֵן שְׂהוּא טַעוֹן לְאֲחֵרֵיו אִינוּ דִּין שִׁירָה טַעוֹן לַפְּנִיָּה אֵיכָה לְמַפְרָךְ (8) מֵה לַמּוֹזֵן שֶׁן נִתְּנָה וְהֵא לְתוֹרָה שֶׁן חִי עוֹלָם וְעוֹד תַּנּוּ עַל הַמּוֹזֵן מִבְּרַךְ לְאֲחֵרֵיו וְאִינוּ מִבְּרַךְ לַפְּנִיָּה תִּיּוֹבְתָא: **אֲמַר רַב יְהוּדָה סִפְק קְרֵא קְרִיאַת שְׁמַע סִפְק לֹא קְרֵא.** אִינוּ חוֹזֵר וְקוֹרֵא סִפְק אֲמַר אֲמַת וְיִצִּיב סִפְק לֹא אֲמַר חוֹזֵר וְאֲמַר אֲמַת וְיִצִּיב **מֵבֵיא טַעְמָא קְרִיאַת שְׁמַע דְּרַבְנָן אֲמַת וְיִצִּיב דְּאֲרִייתָא מִתְּכִיב רַב יוֹסֵף יוֹבִשְׁכַבְךָ וּבְקוֹמָךְ אֲמַר לִיֶּה אֲבִיִּי הֵהוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב תַּנּוּ בַּעַל קְרִי מִהֲרֵהָ בְּלָבוֹ וְאִינוּ מִבְּרַךְ לֹא לַפְּנִיָּה וְלֹא לְאֲחֵרֵי וְעַל הַמּוֹזֵן מִבְּרַךְ לְאֲחֵרֵיו וְאִינוּ מִבְּרַךְ לַפְּנִיָּה וְאִי ס"ד אֲמַת וְיִצִּיב דְּאֲרִייתָא לְבָרוּךְ לְאֲחֵרֵי מֵבֵיא טַעְמָא מִבְּרַךְ אֵין מִשְׁוֹם יִצִּיאֵת מִזְרִים הֵא אֲדַכְרָ לִיֶּה בְּקְרִיאַת שְׁמַע וְיִצִּיאֵת הֵא וְלֹא לְבַעֲי הֵא קְרִיאַת שְׁמַע עֲרִיפָא דְּרִיאַת בָּהּ תַּחֲרִי וְר' אֲלֵעֶזֶר אֲמַר **"סִפְק קְרֵא קְרִיאַת שְׁמַע סִפְק לֹא קְרֵא חוֹזֵר וְקוֹרֵא ק"ש סִפְק הַתַּפְּלָל סִפְק לֹא הַתַּפְּלָל אִינוּ חוֹזֵר וּמִתַּפְּלָל אֲדָם כֹּל הַיּוֹם כּוּלֹ: וְאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל יְהִיָּה עוֹמֵד בְּתַפְּלָה וְנוֹכַח שִׁתְּפַלֵּל פּוֹסֵק וְאִפְּלִי בְּאֲמַצַּע בִּרְכָה אִינוּ וְהֵאמֵר רַב נַחֲמָן כִּי הוֹיֵן כִּי רַבָּה בַר אֲבוּהָ בַּעַן מִיִּנְיָה הֵנִי בְּנִי כִי רַב דְּמַעֵן וּמְדַכְרִי דְּחֹל בְּשַׁבַּת מִהוּ שִׁיגְמָרו וְאֲמַר לֵן גִּזְמָרִין כֹּל אוֹתָהּ בִּרְכָה הִכִּי הִשְׁתָּא הַתֵּם גִּבְרָא בַר חִיּוּבָא הוּא וּרְבָנָן הוּא דְּלֹא אֲטַרְחֵהוּ מִשְׁוֹם כְּבוֹד שַׁבַּת אֲבָל הֵכָּה הֵא צִלִּי לִיֶּה: וְאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל יְהִתְפַּלֵּל וְנִכְנָם לְבִיחֵיכֶן וּמַצָּא צְבוֹר שְׁמַתְפַּלְלִין אֵם יִכּוֹל לְחַדֵּשׁ בָּהּ דְּבַר יַחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל וְאֵם לֹא אֵל יַחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל וְצִרְכָּא דְּאֵי אֲשַׁמְעִין קִמִּיתָא ה"מ יַחֲדִי וְיַחֲדִי********

וְהִי תַּפְּלָה דְּדִבְרֵי שְׂהַצְבוֹר כו'. וְהִיא אֲמַלִּי שֶׁן צֶבֶל דִּקֵּשׁ דְּלִים הַעוֹלָם בְּזָרְכוֹת שֶׁן י"ח: ה"ג וְהִי בִּרְכָה הַמּוֹזֵן לַפְּנִיָּה דְּלִים כֶּה מַלְכוּת שְׁמִים כו'. לִישָׁנָה אַחֲרִיתָא שְׁאִין סִפְלָה דְּלִים צֶה מַלְכוּת שְׁמִים. קִבְּלָה מַלְכוּת שְׁמִים דְּבִרְיָתָא בְּק"ש שֶׁמֶקְבֵּל עָלָיו אֵת הַשֵּׁם לְדַלּוּן וּלְמַלְכָּן מִיּוֹחַד וְלֹאֵלִי לִישָׁנָה גִּרְסִין וְהִי **בִּרְכַת הַמּוֹזֵן לְאֲחֵרֵיו דְּלִים צֶה מַלְכוּת שְׁמִים** וְלֹשֶׁן זֶה נִרְשָׁה שְׂהוּא עֵינֵךְ מִדְּמַשְׁנִי לִיֶּה אֵלֶךְ ק"ש וְזָרְכָה הַמּוֹזֵן לְדֹאֲרִייתָא וְהִיא בְּלֹאֲחֵרֵיו עֲסָקִין וְהִי לִישָׁנָה קִמָּה הֵא לֹא אֲחֵרֵי בִּזְרָכָה הַמּוֹזֵן לְאֲחֵרֵיו בְּדִקְשָׁתָפִתִּיה דְּלֹהֲדֵרִי לְתַלְמוּדָא עֵרִירִי אֵלֶךְ ק"ש וְזָרְכָה הַמּוֹזֵן לְדֹאֲרִייתָא כו'. וְהִיא דְּגִרְסִי הֵכָּה בְּלֶשֶׁן קוֹשִׁיָא ק"ש דְּרַבְנָן הִיא אֵלֶךְ ק"ש דְּלִים צֶה מַלְכוּת שְׁמִים וְזָרְכָה הַמּוֹזֵן לְדֹאֲרִייתָא לִאֲפֻקֵּי מִפְּלֵה דְּרַבְנָן וְאֵין צֶה מַלְכוּת שְׁמִים לִמְלָאן דְּגִרְסִי מִפְּרָשֵׁין לִקְטֹן בְּשִׁכְרֵי וּבְקוֹמָן דְּזָרְכִי מוֹרֵה כְּתִיב: **כִּי שָׁם ה' אֱלֹהֶיךָ כִּשְׁבָה מִשָּׁה לַפְּתוֹחַ דְּזָרְכִי שִׁירָה אֲמַר לָהֶם לִישָׁרָאֵל אֵין אֲנִיכְךָ תַּחֲלָה וְהִתְּם עֲנוּאֲחֵרֵי אֲמֵן כִּי שָׁם ה' אֱלֹהֶיךָ בִּזְרָכָה אֲתֶם הֵכָּה גִדּוּל לֹאֲלֵהִינוּ אֲחֵרֵי צֶה מִפְּרָשֵׁי צֶה בְּהִמְכַּסֵּת יוֹמָה (דף 10:). שְׁאִינוּ עֲטוּן לַפְּנִי. כְּלוֹמֵר שֶׁלֹּא מִנִּיתִי לוֹ מִקְרָא מִפְּרָשֵׁי לִבְרֵךְ לַפְּנִי: עֲטוּן לְאֲחֵרֵיו. דְּכִתְבִי וְאֵלֶכָה וְשַׁבְתָּ וְזָרְכָה: **תוֹרָה שְׁטַעוֹנָה לַפְּנִיָּה.** בְּדִמְרִי: **אֵיכָה לַמַּפְּרָךְ.** בְּדִמְרִי: כֵּאלֶּכָה צֶה לְלַמּוֹד תוֹרָה מִן הַמּוֹזֵן אֵיכָה לַמַּפְּרָךְ מִה לַמּוֹזֵן שֶׁן נִתְּנָה וְשִׁאֲחָה צֶה לְלַמּוֹד מוֹזֵן מִן הַתוֹרָה אֵיכָה לַמַּפְּרָךְ מִה לְתוֹרָה שֶׁן חִי הַעוֹלָם הֵכָּה: ק"ש דְּרַבְנָן. לִקְטֹן פִּרְקִי לֵב: **אֵת וְיִצִּיב דְּלֹאֲרִייתָא הִיא.** שְׂמוּכִיר צֶה יִצִּיאֵת מִזְרִים דְּחִיבִיָּה לְדֹאֲרִייתָא הִיא דְּכִתְבִי לִמְעַן מוֹכֵר אֵת יוֹם אֲתֶמָּךְ מִזְרִים מִזְרִים (דְּמִרִים 10:). **דְּלִים צֶה פִּרְשֵׁי.** יִצִּיאֵת מִזְרִים וּמַלְכוּת שְׁמִים: **חוֹזֵר וְקוֹרֵא ק"ש.** קִסְכָּר ק"ש לְדֹאֲרִייתָא הִיא: וְלֹאֵי שִׁיפְלָה אֲדָם כֹּל הַיּוֹם. בְּהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת פִּסְק הַלְכָה כְּרִבִּי יוֹחֵן בְּסִפְק וְהַלְכָה כְּשִׁמּוּאֵל בְּדוּדֵי הַתַּפְּלָל: **מִהוּ שִׁינְגִּמְרו.** אֵת הַזָּרְכָה אֵין מוֹכֵר בְּחִמְלָה הַזָּרְכָה בְּחִמָּה מִן הַזָּרְכוֹת שְׁטַעֲנָה: **יִסְדִּי וְיִסְדֵּי.** כְּשִׁתְּפַלֵּל תַּחֲלָה הִיא יִסְדִּי וְשִׁתְּפַלֵּל שִׁתְּפַלֵּל וְהַתַּפְּלָל הִיא יִסְדִּי: 10**

אֲמַר כְּכִי שְׁמִיָּה מ"מ שְׁמָא אֲמַר ק"ש וְלֹא אֲמַר אֲמַת וְיִצִּיב שׁוֹה יִכּוֹל לִהְיוֹת וְעַפְּסָה כְּשִׁיאֲמַר אֲמַת וְיִצִּיב נִמְלָא שְׁהַשִּׁים הֵכָּה וְכִי מִימָה שְׁמָא לֹא קִרְבָּה לֹא זֶה וְלֹא זֶה כִּיּוֹן דְּסִפְקָא הוּא כּוּלִי הֵא לֹא אֲטַרְחֵהוּ דְּרַבְנָן לְחַזוֹר שְׁהִיָּס אֲנֵל אֵם יִאֲמַר ק"ש אֵין זֶה מִקְרָה גִּמְרוּהָ כֹּל כִּי דְּמֵאָה אֲחֵרֵי וְלֹא יֵאֵל כֹּלֵל בְּמֵה שְׁטַעֲנָה עַתָּה וְאֵם כְּבוֹד שֶׁלֹּא אֲמַר כְּכִי ק"ש אֵם כֹּל אֲמַר נִמִּי אֲמַת וְיִצִּיב שְׁאִין גִּבְלוֹת לֹאֵר אֲמַת וְיִצִּיב בְּלֵא ק"ש כִּי כְּשִׁיאֲמַר עַתָּה ק"ש לֹא פִקֵּן כֹּלֵל וְלֹא יֵאֵל מִדִּי סִפְקֵי עוֹד אֲמַר הִר"ר שְׁמַעוֹן: **דְּמִייר שְׁפִיר שְׁאִין טַעְמָא מִסּוּפֵק אֵלֶךְ מִאֲמַת אֵין ק"ש אֲמַר הוּא שְׂמֵרָא ק"ש וְשִׁפְלִי הֵא הוּא אֲמַת וְיִצִּיב דְּאֲרִייתָא שְׁר"ל סִפְק לֹא אֲמַר דְּמִייר וְיִצִּיב עִם פִּרְשָׁה צִלִּיָּה שְׁמַסּוּפֵק אֵין לֹא אֲמַר לֹא פִּרְשָׁה צִלִּיָּה וְלֹא אֲמַת וְיִצִּיב וְאֵם כִּן לֹא הִזְכִּיר כֹּלֵל יִצִּיאֵת מִזְרִים וְכוּלָהּ מִלְתָּא דְּיִצִּיאֵת מִזְרִים קְרִי לִיֶּה אֲמַת וְיִצִּיב לִפִּי דְּעַעֵס אֲמַת וְיִצִּיב הוּא מִשּׁוֹם יִצִּיאֵת מִזְרִים וְהִלְכָן הוּא פִּרְשָׁה צִלִּיָּה כֹּלֵל אֲמַת וְיִצִּיב: **דְּהוּא** בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב. וְהֵא לְאֲחֵרִין לְעִיל בְּפִרְק קִמָּה (דף 10:). בְּעִירָב מִשּׁוֹם דְּכִתְבִי וְזִשְׁכַּךְ אֲסַמְכָתָא בְּעִלְמָה הוּא: 10**

וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר וְיֹאֵי שִׁתְּפַלֵּל אֲדָם כֹּל הַיּוֹם. אֲמַר ר"י דְּהַלְכָה כְּרִבִּי יוֹחָנָן דּוּקָא בְּסִפְק הַתַּפְּלָל **"אֲנֵל וְהִיא הַתַּפְּלָל לֹא יִתְּדַע דְּהֵא מִתְּמַתָּה לֹא פִּלִּיג אֵהָא לְדַמֵּר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל בְּסִמּוֹן וּמוֹכֵר שְׁהַתַּפְּלָל פּוֹסֵק וְכִי וְכִן אֵם יִכּוֹל לְחַדֵּשׁ דְּבַר תַּחֲפִלּוֹ: 10**

שלא יגיע צבור רמורים וטעמא לפי שצריך לשות עם הצבור שלא יראה ככופר במי שהצבור משתחווין לו והוא הדין נמי אם יגיע למודים בשלילה כצור יגיע למודים דשפיר דמי כיון שהוא משתחוה עם חביריו אבל אין גמרא פסיקא ליה כי האי גוונא

או לצור ולצור. בין צרואה בין צביה היה עם הצבור עם עשרה אחר עשרה וזה עמיהם צביהן ששכח שהתפלל עם הראשונים: רב הונא פיר. יחיד המתפלל עם הצבור אומר קדוש הלך אס לא גמר עד שלא יגיע ש"ך לקדוש לית לן בה אבל מודים

אז צבור וצבור אבל יחיד לגבי צבור כמאן דלא צלי דמי קמ"ל ואי אשמעינן הכא משום דלא אתחיל בה אבל התם דאתחיל בה אימא לא צריכא אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין "אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל ריב"ל אמר "אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל במאי קא מפלגי מר סבר יחיד אומר קדושה ומר סבר אין יחיד אומר קדושה "וכן אמר רב אדא בר אבהו "מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי משמע דתני "רבנאי אחוה דרבי חיאי בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם "הבדלו מתוך העדה ויאת "מה להלן עשרה אף כאן עשרה ורבנאי עלמא מיהת מפסק לא פסיק איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמו הגדול מבורך כי אתא רב דימי אמר ר' יהודה "ור"ש תלמידי דרבי יוחנן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ מן יהא שמו הגדול מבורך שאפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית דהלכתא כותיה: ר' יהודה אומר מבורך לפנייהם ולאחרייהם: למימרא דקסבר רבי יהודה בעל קרי מותר בדבריו תורה והאמר ריב"ל מנין לבעל קרי שאסור בדבריו תורה "שנאמר "והודעתם לבניך ולבני בניך וסמך ליה יום אשר עמדת וגו' מה להלן בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין וכי תימא "רבי יהודה "לא דריש סמוכים והאמר "רב יוסף אפילו מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה במשנה תורה דריש דהא רבי יהודה לא דריש סמוכים בכל התורה כולה ובמשנה תורה דריש ובכל התורה כולה מנא לן דלא דריש דתניא "בן עזאי אומר נאמר "מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו לומר מה שוכב עם בהמה בסקילה "אף מכשפה נמי בסקילה אמר ליה

אף על פי שיחיד אומר מודים אס אינו אומר עם הצבור היראה את כלם כורעים והוא אינו כורע נראה ככופר במי שחבירו משתחווין לו: מפסק לא פסיק. מפלגו לקדושה לענות עם הצבור וכן למודים: במשנה פורה דריש. והאי קרא משנה תורה הוא נאמר: "מכשפה לא תחיה. פירש בחלו מיתת ממות ונאמר אכלו כל שוכב עם בהמה מות יומת: סמכו ענין לו. סמכו פירש מכשפה לא תחיה לשוכב עם בהמה: מה שוכב עם בהמה בסקילה. כדאמרינן לה בסנהדרין פירש ד' מיתות (ו: ד:): בגזרה שיה דמהרגו דהא מדי הרוב מהרגו דמיתת אף מכשף בסקילה: אמר ליה רבי יהודה ובי מפני שסמכו ענין. לשוכב עם בהמה נולא וזה המכשף לקסילה שהיא תמורה וכל מיתות צבורה אלא מקרא מפורש יש לו במקום אחר שהוא בסקילה: אוב וידעוני ככלל. לא תחיה דכל המכשפים היו ולמה ילאו בפני עצמן כשהפריש לקסילה דכתיב כאן ייגמו ראות דמיתת בס"ה להקיש אליהם את כל הכלל שזו מדה צמורה שכל דבר שהיה ככלל ויאל מן הכלל ללמד לא ללמד על ענינו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל: זב שראה קרי וכו'. לענין צביה שמתן עורא לבעלי קריין לעסוק צמורה קאי ולאשר עמאליס לא הצריך וקאמר הכא דאס יש לו טומאה אחרת עם הקרי שאינו יכול ללכת ממנה צביה צו כגון זו ונדה שהם טמאים טומאת צבעה אפילו הכי צריך לטבול לקריין קודם שיעסוק צמורה: פולטת ששכח זרע. הרי היא כבעל קרי: ורבי יהודה פוטר. (ט) קס"ד דאין טבילה זו מטהרתו מכל וכל: המכשפה למאן קסתי לה. להשיענו כח מי הולדו למחוק ע"ה. אלימא לרבנן. להודיע כחן דמחייבי בה: השפא זב שראה קרי. שקדמתו טומאת היצה מעיקרה: דמעיקרה. בשעה שראה קרי לאו בר טבילה הוא ומחייבי ליה רבנן טבילה לקרי לדברי מורה: משמשת

ר' יהודה ובי מפני שסמכו ענין לו נוציא לזה לסקילה אלא אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש להן ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתניא רבי אליעזר אומר "יושא אדם אנוסת אביו ומפוחת אביו אנוסת בנו ומפוחת בנו ר' יהודה אומר "באנוסת אביו ובמפוחת אביו ואמר רב גידל אמר רב מאי טעמא דר' יהודה דכתיב "לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה (את) כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה וממאי דבאנוסת אביו כתיב דסמך ליה "ונתן האיש השוכב עמה וגו' אמרי אין במשנה תורה דריש והני סמוכין מבטי ליה לאידך דריב"ל דאמר ריב"ל "כל המלמד לבנו

תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנאמר "והודעתם לבניך ולבני בניך וכתוב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב "תנן זב שראה קרי ונדה שפלטת שכתב זרע המשמשת וראתה "דם צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר עד כאן לא פטר רבי יהודה אלא בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי גרידא מחייב וכי תימא ה"ה דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה והאי דקא מפלגי בזב שראה קרי להודיעך כחן דרבנן אימא סיפא המשמשת וראתה "דם צריכה טבילה למאן קתני לה אלימא לרבנן פשיטא השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן המשמשת וראתה "דם דמעיקרא בת טבילה הוא לא כל שכן אלא לאו ר' יהודה היא ודוקא קתני לה משמשת

ונמי

משמש **וראם** נדר. דטומא קרי קדמה וכשלאמה הקרי ראיה
היתה לטובל מיד: **לא כ"ש**. דלא אחיה טומאת נדה שהיא אחרונה
ומפקעה לטבילה שמתחייבה בה ככר: **אלא לאו רבי יהודה**. קמי
להודיע דלפי' היכא דקדש הקרי אחיה טומאת נדה ומפקעה טבילה
לאין טבילה אלא המתהרת ואי לרבי
יהודה לית ליה חזקה עורא למת ליה
לאשמעינן בזה כל בעלי קריין נמי
לא צעו טבילה לדברי מורה הלך
על כרחק דוקא קמי ליה: **לא סימא**.
במתי' מנצח אלא מההרר: **עשן**
ר' יהודה. לצרכת המזון: **שלא**
ד"א. שמונת לשנותו בעל קרי
דכרי: **מה להלן באימה**. דכתיב
וירא העם וינעו וגו' (שמות ט)
מכאן אמרו. כל העמלים מותרים
בחורה שאף הם יכולים להיות באימה
וכרתם אצל בעל קרי אינו אלא מתוך
קלות ראש וחסות הדעת: **ובעלי**
גדום. אס טביל' *לקריין לדברי מורה
הטבילה אינה עולה להם לטהרם
מטומאת נועל נדה שהיא שצעת
מיים אצל למקנת עורא עולה להם
דכתיב שומעין (ז) וזו שראה קרי
וגדה כו' לריקין טבילה: **ברגילות**.
במשניות השגורות בפיו שהוא
מולידן מפיו במרובה ואין לריק
להלךין בהן: **שלא יעט**. צטעמי
פירושין: ואינו מצי' **אם המדרס**
גרסי'. מפני שגדול הוא המד
להסיר בו את הפסוקים שהוא דורס:
אזכרות. שצמקאות הנדרשים:
לא יכנס למדרס כל עיקר. לא להניע
ולא לשנות אצל גניס המדרס הוא
כנס וסומק: **לכנס דרך ארץ**. כגון
דרך של מים: שהיא צרימאס) ופרק

משמשת וראתה נדה אינה צריכה טבילה
אבל בעל קרי גירדא מחייב לא תימא מברך
אלא מהדרר ומי אית ליה לרבי יהודה
הרהור והתניא בעל קרי שאין לו מים למבול
קורא קריאת שמע ואינו מברך לא לפניה ולא
לאחריה ואוכל פתו ומברך לאחריה ואינו
מברך לפניה אבל מהרהר בלבו ואינו מוציא
בשפתיו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר
בין כך ובין כך מוציא בשפתיו אומר רב נחמן
בר יצחק עשאן ר' יהודה כהלכות דרך ארץ
דתניא ¹⁶ והודעתם לבניך ולבני בניך וכתוב
בתורה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב
מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף
כאן באימה וביראה וברתת ובזיע מכאן אמרו
¹⁷ איהובים והמצורעים ובאין על גדות מותרים
לקרות בחורה ובנביאים ובכתובים לשנות
במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות אבל בעלי
קריין אסורים רבי יוסי אומר שונה הוא
ברגילות ובלבד שלא ¹⁸ יציעו המושגה
רבי יונתן בן יוסף אומר מצי' הוא את
המושגה ואינו מצי' את ¹⁹ הגמרא רבי נתן בן
²⁰ אבישלום אומר אף מצי' את הגמרא
ובלבד שלא יאמר אוזכרות שבו רבי יוחנן
הסנדלר תלמידו של רבי עקיבא משום ר"ע
אומר לא יכנס למדרש כל עיקר ואמרי לה
לא יכנס לבית המדרש כל עיקר ר' יהודה
אומר שונה הוא בהלכות דרך ארץ מעשה

ברבי יהודה שראה קרי והיה מהלך על גב הנהר אמרו לו תלמידיו רבינו
שנה לנו פרק אחד בהלכות דרך ארץ ידד וטבל ושנה להם אמרו לו לא כך למדתנו רבינו שונה הוא
בהלכות דרך ארץ אמר להם אע"פ שמיקל אני על אחרים מחמיר אני על עצמי: תניא ר' יהודה בן
בתירא היה אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי
יהודה בן בתירא אמר ליה בני פתח פיר' ויאריו דברך שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר ² הלא
כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה אמר מד מצי' את
המושגה ואינו מצי' את הגמרא מסייע ליה לרבי אלעאי דאמר רבי אלעאי אמר ר' אחא בר יעקב
משום רבינו הלכה מצי' את המושגה ואינו מצי' את הגמרא כתנאי מצי' את המושגה ואינו מצי' את
הגמרא דברי רבי מאיר רבי יהודה בן גמליאל אומר משום רבי חנינא בן גמליאל זה וזה אסור ואמרי
לה זה וזה מותר מ"ד זה וזה אסור כרבי יוחנן הסנדלר מ"ד זה וזה מותר כרבי יהודה בן בתירא אמר
רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא כהני תלת סבי כרבי אלעאי בראשית הגז כרבי יאשיה בכלאים כרבי
יהודה בן בתירא בר"ת כרבי אלעאי בראשית הגז דתניא ³ רבי אלעאי אומר בראשית הגז אינו נהוג
אלא בארץ כרבי יאשיה בכלאים כדכתיב ⁴ [כרמך] לא תזרע [כרמך] כלאים ⁵ רבי יאשיה אומר גלעולם
⁶ אינו חייב עד שיוזע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה דתניא רבי יהודה
בן בתירא אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה כי אתא זעירי אמר בטלוה לטבילות ואמרי לה
בטלוה לטבילות מאן דאמר בטלוה לטבילות כרבי יהודה בן בתירא מאן דאמר בטלוה לטבילות
כי הא ⁷ דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמאי בעידן צלותא: תנו רבנן בעל קרי שנתנו עליו תשעה
קבין מים טהור נחום איש גם זו לחשה לרבי עקיבא ורבי עקיבא לחשה לכן עזאי וכן עזאי יצא
ושנאה לתלמידיו בשוק פליגי בה תרי אמוראי במערכא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבדא חד
תני שנאה וחד תני לחשה מאן דתני שנאה משום בטול תורה ומשום בטול פריה ורביה ומאן דתני
לחשה ישלא יהו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים אמר רבי ינאי שמעתי שמקילין בה
ושמעתי שמחמירין בה יוכל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר ריב"ל מה טיבן של
טובלי שחרין מה טיבן הא איהו דאמר בעל קרי אסור בדברי תורה הכי קאמר מה טיבן בארבעים
סאה אפשר בתשעה קבין מה טיבן בטבילה אפשר בנתינה אמר רבי חנינא גדר גדול גדרו בה דתניא
מעשה באחד שתבע אשה לדבר עבירה אמרה לו ריקא יש לך ארבעים סאה שאתה טובל בהן מיד פירש
אמר להו רב הונא לרבנן רבותי מפני מה אתם מולולין בטבילה זו אי משום צינה אפשר במרצאות
אמר ליה רב חסדא ¹⁰ ויכי יש טבילה בחמין אמר ליה רב אדא בר אהבה קאי כוותך רבי זירא הוה יתיב
באגנא דמיא כי מסותא אמר ליה לשמעיה זיל ואייתי לי תשעה קבין ושדי עלואי אמר ליה רבי חיאי בר
אבא למה ליה למר כולי האי והא יתיב בגווייהו אמר ליה כארבעים סאה מה ארבעים סאה בטבילה
ולא בנתינה אף ¹¹ תשעה קבין בנתינה ולא בטבילה רב נחמן תקן חצבא בת תשעה קבין כי אתא רב
דימי אמר רבי עקיבא ורבי יהודה גלוסמרא אמרו לא שנו אלא לחולה לאונסו אבל לחולה המגריל
ארבעים סאה אמר רב יוסף אתבר חצביה דרב נחמן כי אתא רבין אמר ¹² באושא הוה עובדא

בין עזאי ורבי יהודה אחרונה דברים אלו (לכ"ט): **מגמגם וקורא**. נזעל
היה: נראה צעניי דה"ג א"ר **אלעאי הלכס כו'**. ולא גרסינן מסייע
ליה: **משום רבינו**. רב: **כי הכך חלה פני**. וכוהיה לקולא: אינו
נוכח **אלא בארץ**. בשמיטת חולין יליף טעמא צפיק הוריו: **חטא**
ושעורה וחרצן. ששמן במפולת
יד דהוו לכו כלאי זרעים וכלאי
הכרס כחמא: **לטבילותא**. דבעלי
קריין: **חד תני**. צנן עזאי לחשה
לתלמידים: **משום בטול פריה ורביה**.
שהיו נמנעים מתשמיש מפני טורח
הטבילה: **שמקילין כס**. במרחלאות
או צניעות תשעה קבין: **שמחמירין**
כס. בארבעים סאה: **של טובלי**
שחרין. בעלי קריין הטובלין שמיטת:
וכאן אמר כו'. לעיל דריש
שמעתי ¹³: **אפשר צניסא**. תשעה
קבין ואע"פ דלא חנא לקמן אלא
בחולה (כ) סמס תלמידי חכמים חולים
הס כדאמר במסכת נדרים (דף מט):
כמאן מללינן קאקריי ואמריעי כרבי
יוסי. קאריי חולין מריעי רבינו:
גדר גדול גדרו. צמה שדכין
בארבעים סאה: **שפצע אשכ**. אותה
אשה פניה היתה וחכמים גזרו על
היחוד אף על הפניה: **אסם מולוליס**.
לנהוג כרבי יהודה בן בתירא:
אפשר במרחלאות. חמין: קאי
כוותך. דבעי טבילה זו במקום
כשאר טבילות: **באגנא דמיא**.
גינית: **תקן חצבא**. לימן מים
לתלמידים עליהם שמיטת קודם
קריאת התורה: **לא שנו**. דסגי
בנתינה אלא בחולה שמה קרי
לאונסו: **וממרגיל**. וממשך את הקרי
עליו שמשמש מטמו: **אפשר חלביס**.
אינו צריך לנו דחולה לאונסו לא שמיטת:
בקילעא

וּבְחִיזָה עוֹרָא חִיבֵן תִּקֵּן. בְּהִרְבֵּה מִקּוּמוֹת* (ט) גִּבִּי שֶׁאֵר מִקּוּמוֹת לֹא פִּירְקוּ גִּמְרָא קִבִּי אֲלֵא שְׂמִי הֵכָל דְּכִרָּה הִרְגִּיל כֻּלּוֹ יוֹם הוּא עַל כֵּן אֵלֹו זְכוּרִים: וְלִילִית הִלְכְּתָא כּוּוֹתִיהָ. דְּטִבִּילָה כֻּלּוֹ יוֹם אֲרַעְסִים סָאָה אֲלֵא אִפְּלִינָו לֵאחֲרָיָה נִמִּי סָגִי כְּתֻשָּׁה קִבִּין אִי נִמִּי הֵכִי פִירְשׁוּ וּלְיָת הִלְכְּתָא כּוּוֹתִיהָ אֲלֵא כִּי יִהְיֶה בֵּן בְּמִירָא דְּלֹאֵר דְּכִרָּה מוֹרֵה אִין מִקְנֵלִין טוֹמְאָה וְיָ"מ דּוֹקָא לְמוֹרֵה: אֲכַל לְתַפְּלָה לְרִיךְ טִבִּילָה וְפִי רִי" דֵּלָא שְׁנָה וְהַטּוֹבֵל בְּעֶרְבַּי יוֹהִ"כ אִין לוֹ לִנְכִּיךְ וְהַמְנַחֵךְ הוּא בִּזְרָכָה לְנִעְטָה:

(ט) אֲלֵא רְבוּיָא עֲלֵמָא חוּדָר דְּרֹאֲשָׁה וְהִי"ה דְּהִי"ה מִלּוֹקֵמִי דְּכּוּלִּי עֲלֵמָא אִין חוּדָר לְרֹאֲשָׁה וּמִדֵּלָא מוֹקִי הִי שִׁ"מ דְּהִלְכָה דְּחוּדָר לְרֹאֲשָׁה וְכֵן לִקְמֵן (י) בְּהִדִּיא אֲמַר ר' אֲבָהוּ חוּדָר לְרֹאֲשָׁה וְיִתְמֵה דְּכִסְמַתָּה קִרְיָה (דף לז:) אִי"ר יוֹחֵן שְׂמַע תִּשַׁע מִקְוֵוֹת בְּנֵי שְׁמֹת בְּיוֹם יֵלָא אֲלֵמָא מִקְוֵוֹת מִתְקִיפֹת מִתְקִיפֹת אַע"ג דְּשִׁהָה כְּדִי לַעֲשׂוֹת כּוֹלֵס וְכֵן בְּמִגִּילָה (פ"ג ד' י"ח:) נִמִּי דְּלֹאֲמִירֵן אֲמַר רב אִין הִלְכָה כְּרִבִּי מוֹנָא דְּלֹאֵר אֵס שִׁהָה חוּדָר לְרֹאֲשָׁה דְּקֹאֲמֵר נִקּוּט דְּכִרָּה בִּינִי בִּינִי דִּיךְ וְאֹמַר הִשָּׁר מִקּוּלִּי דִּישׁ לְחֵלֵק דְּשִׁמִּי הֵכָל דִּלִּין אֲרִיב לְקִרּוֹת וְכֵן לִקְמֵן (ד' כז:) דְּכִרָּה אֲבָהוּ אֲלוֹ בְּמִנְבוֹאוֹת הַמְּנוּסוֹת דִּהֲמַס כִּי"ע מוֹדוֹ דְּחוּדָר לְרֹאֲשָׁה אֲכַל הִיכָל דְּגִבְרָא חִי כְּמוֹ מִגִּילָה וְשׁוֹפֵר כּוּלִּי עֲלֵמָא מוֹדוֹ דִּלִּין חוּדָר לְרֹאֲשָׁה אֲלֵא לְמָקוֹס שְׁפַקֵּךְ וְכִרְבִּי יְהוּדָה פִּירֵשׁ (י) דִּהֲכָל לֹא מִנִּי לְמִימֵר דְּכּוּלִּי עֲלֵמָא דִּלִּין חוּדָר לְרֹאֲשָׁה וּבְדִשָּׁהָה קִמְיַפְּלֵגִי דִּהָא לִכִּי"ע הוּי גִּבְרָא חִי כִּיֵּן דִּלִּין חוּדָר לְרֹאֲשָׁה אֲכַל וְדִלִּי אִי הוּי"מ לְמִימֵר לִי הוּא אֲמַר לִיָּה: וְהָא זְבַח רִשְׁעִים תוֹעֵבָה. פִּרְיָא דְּדוֹקָא בְּמָקוֹס שְׁהִי יִכּוֹל לְהַסְתַּמֵּךְ וּלְתַלּוּתִי שִׁישׁ שֵׁס זֹאֲהָ:

אֲע"פ שֶׁהַתַּפְּלָה הַפְּלִיטָה תוֹעֵבָה. וְהוּי מַעֲשֵׂה לֹא יוֹכֵל לִמְקֵן וְרִי" פִּי דְּחוּדָר וְיִתְפַּלֵּל: **בְּמִתְנִי** צִדָּה שִׁבְעִיתִי הִמִּס. כְּתֻשָּׁמִין עַל גִּבִּי קִרְקַע אֲלו ע"ג בְּגָדִים וְאִין שֵׁס טוֹפֵס ע"מ לְהַטְפִּיחַ כְּתֻשָּׁמֵע לִקְמֵן (ד' כה:) כְּגוֹן דְּעִבִּיד טִיף טִיף שֶׁנִּלְנֵעַן מִהֲרָה כֵּן פִּי הִרָב רִבִּי יוֹסֵף וְיִתְיָה נִרְאֵה אִפְּלִינָו אֵס שֵׁס בְּכֵן טוֹפֵס עַל מִנֵּה לְהַטְפִּיחַ מוֹתֵרִין כִּיֵּן דְּמִדְּלֹאֲרִימָא אִין אֲסוּרִין אֲלֵא כִּגְגֵד הַעֲמוּד בִּלְבָד וְרִבִּין הוּא גְּזוּר וְכִיֵּן שְׁעוּמָה כְּכֵר כְּתַפְּלָתוֹ לֹא אֲטַרְחוּהוּ רִבִּין לְחוּדָר כְּתַפְּלָה: מִישִׁינִן

עִילּוּאִי לֹא הָאִי וְלֹא הָאִי רַב חֲמָא טָבִיל בְּמַעֲלִי יוֹמָא דְּפַסְחָא לְהוֹצִיא רִבִּים יְדִי חוֹבְתָן וְלִית הִלְכְּתָא כּוּוֹתִיהָ: **בְּמִתְנִי** הִי"ה עוֹמֵד בְּתַפְּלָה וְזוֹכֵר שְׁהוּא בַּעַל קִרִּי לֹא יַפְסִיק אֲלֵא יִקְצֵר יִידָּר לְטָבּוּל אֵם יִכּוֹל לַעֲלוֹת וּלְהִתְכַּסּוֹת וּלְקִרּוֹת עַד שֶׁלֹא תִהְיֶה הַנֶּגֶז הַחֲמָה יַעֲלֶה וְיִתְכַסֶּה וְיִקְרָא וְאֵם לֹא יִתְכַסֶּה בְּמִים וְיִקְרָא וְלֹא יִתְכַסֶּה לֹא בְּמִים הָרָעִים וְלֹא הִי"בִּי הַמְּשִׁרָה עַד שֶׁיִּטֵּיל לְחוֹכֵן מִים וְיִכְמֹה יִרְחִיק מֵהֵן וּמֵן הַצּוּאָה ד' אֲמוֹת: **גִּמְ' ת"ר** הִי"ה עוֹמֵד בְּתַפְּלָה וְזוֹכֵר שְׁהוּא בַּעַל קִרִּי לֹא יַפְסִיק אֲלֵא יִקְצֵר הִי"ה קוֹרָא בְּתוֹרָה וְזוֹכֵר שְׁהוּא בַּעַל קִרִּי אִינוֹ מַפְסִיק וְעוֹלָה אֲלֵא מִגְמָגֵם וְקוֹרָא ר"מ אֹמֵר אִין בַּעַל קִרִּי רִשְׁאִי לְקִרּוֹת בְּתוֹרָה יוֹתֵר מִג' פְּסוּקִים תִּנְיָא אִידֵךְ הִי"ה עוֹמֵד בְּתַפְּלָה וְרֹאֵה צוּאָה כִּגְגֵדוֹ מֵהֵלֵךְ לִפְנֵיו עַד שִׁיזְרְקֶנָה לְאַחֲרֵיו ד' אֲמוֹת וְהַתִּנְיָא לְצִדְדִין ל"ק הִיא דֹאֲפִשֵׁר הָא דֵּלָא אֲפִשֵׁר הִי"ה מִתְפַּלֵּל וּמִצָּא צוּאָה בְּמָקוֹמוֹ אֲמַר רַבָּה אַע"פ שֶׁחֲמָא תַּפְּלָתוֹ תַּפְּלָה מִתְקִיף לִיָּה רַבָּה וְהָא יִזְבַּח רִשְׁעִים תוֹעֵבָה אֲלֵא אֲמַר רַבָּה הוּאִיל וְהֲמָא אַע"פ שֶׁהַתַּפְּלָה תַּפְּלָתוֹ תוֹעֵבָה: "ת"ר הִי"ה עוֹמֵד בְּתַפְּלָה וּמִים שְׁתוּתִין עַל בְּרִכְיוֹ פּוֹסֵק עַד שֶׁיְכַלּוּ הַמִּים וְחוּדָר וּמִתְפַּלֵּל לְהִיבֵן חוּדָר רַב חֲסִדָּא וְרַב הַמְּנוּנָא חֵד אֲמַר חוּדָר לְרֹאֲשָׁה וְחֵד אֲמַר יִלְמָקוֹס שְׁפַסֵּק לִימָא בְּהָא קִמְיַפְּלֵגִי מִר

בְּקִילְעָא דְּרַב אֹוֹשְׁעִיא אֲתָרוֹ וְשִׁאֲלוֹ דְּרַב אֲסִי אֲמַר לְהוֹ לֹא שֵׁנו אֲלֵא לְחוּלָה הַמְּרִגִּיל אֲבָל לְחוּלָה לְאוֹנוֹס פְּטוּר מִכְּלוֹם אִי"ר יוֹסֵף אֲצִטְמִיד חֲצִבִּיהָ דְּרַב נַחֲמָן מְכַדִּי כּוּלְהוֹ אֲמוּרָאִי וְתַנְיָא בְּרַעוּרָא קִמְיַפְּלֵגִי וְנַחֲזִי עוֹרָא הִיבִי תִקֵּן אֲמַר אֲבִי עוֹרָא תִקֵּן לְבִרְיָא הַמְּרִגִּיל מ' סָאָה וְכִרְיָא לְאוֹנוֹס מ' קִבִּין וְאִתּוֹ אֲמוּרָאִי וּפְלִיגִי בְּחוּלָה מִר סָבֵר חוּלָה הַמְּרִגִּיל כְּכִרְיָא הַמְּרִגִּיל וְחוּלָה לְאוֹנוֹס וּמִר סָבֵר חוּלָה הַמְּרִגִּיל כְּכִרְיָא לְאוֹנוֹס וְחוּלָה לְאוֹנוֹס פְּטוּר מִכְּלוֹם אֲמַר רַבָּה נְהִי דְּתִקֵּן עוֹרָא טָבִילָה נְתִיבָה מִי תִקֵּן וְהָאֲמַר מִר עוֹרָא תִקֵּן טָבִילָה לְבַעֲלִי קִרְיִין אֲלֵא אֲמַר רַבָּה "עוֹרָא תִקֵּן טָבִילָה לְבִרְיָא הַמְּרִגִּיל מ' סָאָה וְאִתּוֹ רַבִּין וְהַתְקִינוּ לְבִרְיָא לְאוֹנוֹס מ' קִבִּין וְאִתּוֹ אֲמוּרָאִי וְקָא מִיַּפְּלֵגִי בְּחוּלָה מִר סָבֵר חוּלָה הַמְּרִגִּיל כְּכִרְיָא הַמְּרִגִּיל וְחוּלָה לְאוֹנוֹס וּמִר סָבֵר לְבִרְיָא הַמְּרִגִּיל מ' סָאָה וְחוּלָה הַמְּרִגִּיל כְּכִרְיָא לְאוֹנוֹס מ' קִבִּין אֲבָל לְחוּלָה לְאוֹנוֹס פְּטוּר מִכְּלוֹם אֲמַר רַבָּה "הִלְכְּתָא בְּרִיָּא הַמְּרִגִּיל וְחוּלָה הַמְּרִגִּיל אֲרַבְעִים סָאָה וְכִרְיָא לְאוֹנוֹס תִּשְׁעָה קִבִּין אֲבָל לְחוּלָה לְאוֹנוֹס פְּטוּר מִכְּלוֹם: "ת"ר בַּעַל קִרִּי שֶׁנִּתְּנוּ עָלָיו מ' קִבִּין מִים טַהוֹר בְּד"א לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים אֲרַבְעִים סָאָה ר' יְהוּדָה אֹמֵר מ' סָאָה מִכֵּל מָקוֹס ר' יוֹחֵן וְרִיבִי"ל וְר"א וְר' יוֹסִי בְר' חֲנִינָא חֵד מוֹהָא זֹוגָא וְחֵד מוֹהָא זֹוגָא אֲרִישָׁא חֵד אֲמַר הָא דֹאֲמַרְתָּ בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה לֹא שֵׁנו אֲלֵא לְחוּלָה הַמְּרִגִּיל אֲבָל לְחוּלָה לְאוֹנוֹס מ' קִבִּין וְחֵד אֲמַר כֵּל לְאַחֲרִים אִפְּלִינָו חוּלָה לְאוֹנוֹס עַד דֹּאִיכָא מ' סָאָה וְחֵד מוֹהָא זֹוגָא וְחֵד מוֹהָא זֹוגָא אִסִּיפָא חֵד אֲמַר הָא דֹאֲמַר רַבִּי יְהוּדָה מ' סָאָה מִכֵּל מָקוֹס לֹא שֵׁנו אֲלֵא בְּקִרְקַע אֲבָל בְּכִלִּים לֹא וְחֵד אֲמַר אִפ' בְּכִלִּים נִמִּי בְּשִׁלְמָא לִמ"ד אִפ' בְּכִלִּים הֵינֵן דְּתַנִּי ר' יְהוּדָה אֹמֵר מ' סָאָה מִכֵּל מָקוֹס אֲלֵא לִמ"ד בְּקִרְקַע אִין בְּכִלִּים לֹא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי אֲרַבְעִים סָאָה אֲמַר לְהוֹ רַב הוֹנָא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּה (בְּרַבִּי) בְּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי א"ל רַב פַּפָּא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דְּנִפּוֹל עִילּוּאִי מ' קִבִּין אֲמַר לְהוֹ רַבָּה (בְּרַבִּי) [בְּר] שְׁמוּאֵל תִּנְיָא בְּמָה דְּבִרִּים אֲמוּרִים לַעֲצֻמוֹ אֲבָל לְאַחֲרִים מ' סָאָה אֲלֵא הָבו לִי לִידִידִי לְבִרוּךְ דִּלִּיכָא מִכֵּל מָקוֹס לְאַתּוּי מֵאִי לְאַתּוּי מִים שְׁאוּבִין רַב פַּפָּא וְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַ

דמר סכר. כל המפליג בתפלתו אם שהה כדי לגמור כולה חזרה חזרה
לראש כדלמדין גבי ק"ש לקמן בפירקין (דף מד:) ובשעה קא
מיפליג הכא: האי אם שהה אם לא שהה מיבעי ליה. במילתא דרבי
חסדא ורב המנונה מיבעי ליה לאפלוגי בין שהה ללא שהה ומדלא

אפליג שמע מינה אפילו בלילה שהה
קאמר: **גברא דחויא הוא.** שהתחיל
להתפלל והיה צריך לנקבו דחוי הוא
מלהתפלל הלכך מה שהתפלל אינה
תפלה וחזר לראש: **ומר סכר גברא**
חויא. אע"פ שאינו יכול להמתין עד
שיסיים תפלתו תפלה רחיה היא מה
שהתפלל קודם שמתה: **ועד כמה.**
יכול להעמיד עצמו מנקבו שיהא
מותר להתחיל בתפלה: **איכא דמסי.**
להאי כמה דברים אמורים במתניתא
גופא ולא משמעתא דרבי זבד ורב
יהודה וכי איירי אינהו כשיעורא הוא
לחייב: **שמור עולך של חסדא.**
ומטריך רגלך ללכת אל בית האלהים
להביא חטאת: **הוי קרוב לשמוע.**
תשובה בזהבא קרבן מתת אורתו
כסילים בלל תשובה: **שמור נקיבך.**
מבין רגלך כמו להסך נמי רגליו
(שמואל ב' מד) שמור נקיבך של ישיחו:
בית הכסא קבוע. שיש בו זכאה וכל בתי
כסאות שבמרחק על פני השדה
הם בלל חפיה: **עראי.** שזה מתחיל
עכשיו לעשותו בית הכסא: **חולץ**
ונכנס לבלתי. ויחזק תפילין בידו
כדלמדין לקמן ובקבוע נמי אוחזן
בידו אלא שצריך לחלץ ברחוק ד'
אמות שבזמן שהם בראש הס גגלי
וגדלי הדבר: **מהו שיכנס כספיו.**
כשהן בראש קאמר: **שמה יפנה כסן.**
גדולים: **בחורים הסמוכים לבית**
הכסא. לפניו מן הגדר בשדה שהוא
נפנה זה נותן בחורים שבכחול:
בחורים הסמוכים לרשות הרבים.
חורי כותלי מחיצות השדה אין
עכברים מתיין במקום הילוך דא כיס
הוא יכנס לאחור הגדר לפנות:
גוללן. בלעזות שלהן: **"שלל שלל**
לעושה. שיש בה קדושה שהרי בהן
הוא קושטן ובקשר נראה בעשייתו
כמין לדיית על שם אחת מאותיות
של שדי והש"ן עשויה בכותלי הקניצה
החילוטה והיו"ד עשויה בראש לעזת
תפילין של יד ורעושה קטנה מאד
כסוף ראשה וגדלות כמין יו"ד:
ואוחזן בימינו. שלל בנגדו כדי שלל
יפלו: **כסא.** כשהוא חולץ בשביל
בית הכסא גולל כמין ספר כדלמדין:
ובלילה. כשהוא חולץ בצינו על
מנת להנמיט עד הצקר: **עושה להם**
כיס טפה. דחללו טפה דחשיי הכלי
אכל להפסיק בינם לקרקע: **לא שנו.**
דבעי טפה אלא בכלי שהוא כליין.
כיס העשי לנרנך דכליין קרוב להיות
בעל אולם הילוך בעיני דרב הייכר
שיהא חולץ בפניהם: **שהרי פכין**
קטנים מזילין. בהיקף למד פחיל
בזהל המת ואף על גב דלא היו
טפה חייבי: **אמר הוואי ושרונו**
רבנן. לאוחזן בידו משום שמירמן:
נעטרן

מר סכר ^א שהה כדי לגמור את כולה
חזר לראש ומר סכר ^ב למקום שפסק אמר
רב אשי האי אם שהה אם לא שהה מיבעי
ליה ^א אלא ^ב דכולי עלמא אם שהה כדי
לגמור את כולה חזר לראש ^א והתם בדלא
שהה קמיפלגי דמר סכר גברא דחויא הוא
ואין ראוי ואין תפלתו תפלה ומר סכר
גברא חויא הוא ותפלתו תפלה תנו רבנן
ואם התפלל תפלתו תועבה אמר רב זבד
ואיתימא רב יהודה לא שנו
אלא שאינו יכול לשהות בעצמו אבל אם
יכול לשהות בעצמו תפלתו
תפלה ועד כמה אמר רב ששת יעד פרסה
איכא דמתני לה ^א אמתניתא
במה דברים אמורים כשאין יכול לעמוד
על עצמו תפלתו תפלה ועד כמה אמר רב
זבד ^א יעד פרסה אמר רבי
שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן ^א והנצרך
לנקבו הרי זה לא יתפלל
משום שנאמר יהכון לקראת אלהיך ישראל
ואמר רבי שמואל בר נחמני
אמר רבי יונתן מ"ד ^א שמור רגלך כאשר
תלך אל בית האלהים שמור
עצמך שלא תחטא ואם תחטא הבא קרבן
לפני וקרוב לשמוע ^א (דברי
חכמים) אמר רבא הוי קרוב לשמוע דברי
חכמים שאם חוטאים מבאים
קרוב ועושים תשובה מתת הכסילים
[וזכא] אל תהי ככסילים שחוטאים ומבאים
קרוב ואין עושים תשובה כי אינם יודעים
לעשות רע אי הכי צדיקים
יניהו אלא אל תהי ככסילים שחוטאים
ומבאים קרבן ואינם יודעים אם
על הטובה הם מבאים אם על הרעה הם
מבאים אמר הקב"ה בין טוב
לרע אינן מבחינים והם מבאים קרבן לפני
רב אשי ואיתימא רב חנינא
בר פפא אמר שמור נקיבך בשעה שאתה
עומד בתפלה לפני. תנו
רבנן ^א ההנכנס לבית הכסא חולץ תפיליו
ברחוק ד' אמות ונכנס אמר רב
אחא בר רב הונא אמר רב ששת לא שנו
אלא בית הכסא קבוע אבל
בית הכסא עראי חולץ ונפנה לאלתר
וכשהוא יוצא מרחיק ד' אמות
ומניחן מפני שעשאו בית הכסא קבוע
איבעיא להו מהו שיכנס אדם
בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין
מים רבינא שרי רב אדא בר מתנא
יאסר אתו שייליה לרבא אמר להו אסור
חיישין שמא יפנה בהן ואמרי
לה שמא יפיה בהן תניא אידיך ההנכנס
לבית הכסא קבוע חולץ תפיליו
ברחוק ד' אמות ומניחן בחלון הסמוך
לרשות הרבים ונכנס וכשהוא
יוצא מרחיק ד' אמות ומניחן דברי
בית שמאי ובית הלל אומרים אוחזן
בידו ונכנס ר"ע אומר אוחזן בבגדו
ונכנס בבגדו ס"ד זימנין מישתלי
להו ונפלי אלא אימא אוחזן בבגדו ובידו
ונכנס ומניחם בחורין הסמוכים
לבית הכסא ^א ולא יניחם בחורין הסמוכים
לרשות הרבים שמא יטלו אותם עוברי
דרכים ויבא לדיי חשד ומעשה בתלמוד
אחד שהניח תפיליו בחורין הסמוכים
לרשות הרבים ובאת אחת ונטלתן
ובאת לבית המדרש ואמרה ראו מה
נתן לי פלוני בשכרי כיון ששמעו אותו
תלמיד כך עלה לראש הגג ונפל ומת
באותה שעה התקינו ^א שיהא אוחזן
בבגדו ובידו ונכנס תנו רבנן בראשונה
היו מניחין תפילין בחורין הסמוכין
לבית הכסא ובאין עכברים ונוטלין
אותן התקינו שיהו מניחין אותן בחלונות
הסמוכות לרשות הרבים ובאין עוברי
דרכים ונוטלין אותן התקינו שיהא
אוחזן בידו ונכנס אמר רבי מיאשא
^א בריה דרבי"ל הלכה גוללן כמין
ספר ואוחזן בימינו כנגד לבו אמר רב
יוסף בר מניומי אמר רב נחמן
ובלבד בשלא תהא רצועה יוצאת מתחת
ידו טפה אמר רבי יעקב בר אחא
אמר רבי יורא ^א לא שנו אלא שיש
שהות ביום ללבשן עושה להן כמין
כיס טפה ומניחין ^א אמר רבה בר
בר חנה אמר רבי יוחנן ביום גוללן
כמין ספר ומניחין בידו כנגד לבו
ובלילה עושה להן כמין כיס טפה
ומניחין אמר אבוי ^א לא שנו אלא
בכלי שהוא כליין אבל בכלי שאינו
כליין אפילו פחות מטפה אמר מר
זוטרא ואיתימא רב אשי תדע שהרי
יפכין קטנים מצילין באהל המת ואמר
רבה בר בר חנה כי הוה אוליגן
בתריה דרבי יוחנן כי הוה בעי למיעל
לבית הכסא הוה יריב לן כי הוה נקיט
תפילין לא הוה יריב לן אמר הוואלי
ושרונו רבנן

חיישין שמא יפנה בהן ואסור. ודוקא
בבית הכסא חיישין שמא יפנה בהן
אזל בבית הכסא עראי שאין
רגילים לפנות שם מותר להשתין
בהן ולא חיישין שמא יפנה בהן
והא דתניא לקמן לא ישתין בהן
אפילו בבית הכסא עראי היינו
דוקא כשאוחזן בידו דחיישין שמא
ישפסך בזה הענין ואם יפלו
מים על רגליו או יגע בלבוש:
שהרי פכין קטנים מצילין באהל
המת. ועל כרחך מטעם
אחר הוא דלא לית בזה ^א אחר כלל לא
היו מזילין דהוה כמו אוחזין שגבן
נעט ^א שמקבלין עומאה בזהל המת:
דברים

הנצרך לנקבו אל יתפלל
ואם התפלל תפלתו תועבה אמר רב
זבד ואיתימא רב יהודה לא שנו
אלא שאינו יכול לשהות בעצמו אבל אם
יכול לשהות בעצמו תפלתו
תפלה ועד כמה אמר רב ששת יעד פרסה
איכא דמתני לה ^א אמתניתא
במה דברים אמורים כשאין יכול לעמוד
על עצמו תפלתו תפלה ועד כמה אמר רב
זבד ^א יעד פרסה אמר רבי
שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן ^א והנצרך
לנקבו הרי זה לא יתפלל
משום שנאמר יהכון לקראת אלהיך ישראל
ואמר רבי שמואל בר נחמני
אמר רבי יונתן מ"ד ^א שמור רגלך כאשר
תלך אל בית האלהים שמור
עצמך שלא תחטא ואם תחטא הבא קרבן
לפני וקרוב לשמוע ^א (דברי
חכמים) אמר רבא הוי קרוב לשמוע דברי
חכמים שאם חוטאים מבאים
קרוב ועושים תשובה מתת הכסילים
[וזכא] אל תהי ככסילים שחוטאים ומבאים
קרוב ואין עושים תשובה כי אינם יודעים
לעשות רע אי הכי צדיקים
יניהו אלא אל תהי ככסילים שחוטאים
ומבאים קרבן ואינם יודעים אם
על הטובה הם מבאים אם על הרעה הם
מבאים אמר הקב"ה בין טוב
לרע אינן מבחינים והם מבאים קרבן לפני
רב אשי ואיתימא רב חנינא
בר פפא אמר שמור נקיבך בשעה שאתה
עומד בתפלה לפני. תנו
רבנן ^א ההנכנס לבית הכסא חולץ תפיליו
ברחוק ד' אמות ונכנס אמר רב
אחא בר רב הונא אמר רב ששת לא שנו
אלא בית הכסא קבוע אבל
בית הכסא עראי חולץ ונפנה לאלתר
וכשהוא יוצא מרחיק ד' אמות
ומניחן מפני שעשאו בית הכסא קבוע
איבעיא להו מהו שיכנס אדם
בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין
מים רבינא שרי רב אדא בר מתנא
יאסר אתו שייליה לרבא אמר להו אסור
חיישין שמא יפנה בהן ואמרי
לה שמא יפיה בהן תניא אידיך ההנכנס
לבית הכסא קבוע חולץ תפיליו
ברחוק ד' אמות ומניחן בחלון הסמוך
לרשות הרבים ונכנס וכשהוא
יוצא מרחיק ד' אמות ומניחן דברי
בית שמאי ובית הלל אומרים אוחזן
בידו ונכנס ר"ע אומר אוחזן בבגדו
ונכנס בבגדו ס"ד זימנין מישתלי
להו ונפלי אלא אימא אוחזן בבגדו ובידו
ונכנס ומניחם בחורין הסמוכים
לבית הכסא ^א ולא יניחם בחורין הסמוכים
לרשות הרבים שמא יטלו אותם עוברי
דרכים ויבא לדיי חשד ומעשה בתלמוד
אחד שהניח תפיליו בחורין הסמוכים
לרשות הרבים ובאת אחת ונטלתן
ובאת לבית המדרש ואמרה ראו מה
נתן לי פלוני בשכרי כיון ששמעו אותו
תלמיד כך עלה לראש הגג ונפל ומת
באותה שעה התקינו ^א שיהא אוחזן
בבגדו ובידו ונכנס תנו רבנן בראשונה
היו מניחין תפילין בחורין הסמוכין
לבית הכסא ובאין עכברים ונוטלין
אותן התקינו שיהו מניחין אותן בחלונות
הסמוכות לרשות הרבים ובאין עוברי
דרכים ונוטלין אותן התקינו שיהא
אוחזן בידו ונכנס אמר רבי מיאשא
^א בריה דרבי"ל הלכה גוללן כמין
ספר ואוחזן בימינו כנגד לבו אמר רב
יוסף בר מניומי אמר רב נחמן
ובלבד בשלא תהא רצועה יוצאת מתחת
ידו טפה אמר רבי יעקב בר אחא
אמר רבי יורא ^א לא שנו אלא שיש
שהות ביום ללבשן עושה להן כמין
כיס טפה ומניחין ^א אמר רבה בר
בר חנה אמר רבי יוחנן ביום גוללן
כמין ספר ומניחין בידו כנגד לבו
ובלילה עושה להן כמין כיס טפה
ומניחין אמר אבוי ^א לא שנו אלא
בכלי שהוא כליין אבל בכלי שאינו
כליין אפילו פחות מטפה אמר מר
זוטרא ואיתימא רב אשי תדע שהרי
יפכין קטנים מצילין באהל המת ואמר
רבה בר בר חנה כי הוה אוליגן
בתריה דרבי יוחנן כי הוה בעי למיעל
לבית הכסא הוה יריב לן כי הוה נקיט
תפילין לא הוה יריב לן אמר הוואלי
ושרונו רבנן

חיישין שמא יפנה בהן ואסור. ודוקא
בבית הכסא חיישין שמא יפנה בהן
אזל בבית הכסא עראי שאין
רגילים לפנות שם מותר להשתין
בהן ולא חיישין שמא יפנה בהן
והא דתניא לקמן לא ישתין בהן
אפילו בבית הכסא עראי היינו
דוקא כשאוחזן בידו דחיישין שמא
ישפסך בזה הענין ואם יפלו
מים על רגליו או יגע בלבוש:
שהרי פכין קטנים מצילין באהל
המת. ועל כרחך מטעם
אחר הוא דלא לית בזה ^א אחר כלל לא
היו מזילין דהוה כמו אוחזין שגבן
נעט ^א שמקבלין עומאה בזהל המת:
דברים

יִשְׁמְרוּ אֲכִיסָס עַמִּי וְיִשְׁמְרוּ מִן הַמִּיָּקִין לֹא יֵאָחֹז בִּידוֹ וְכו' וּפִסְלָה שֶׁאֵין דַּעְמוּ מִיֹּשְׁבֵת נָלִיו בְּתַפְלֵה שְׁהִי לְבו תַּחֲד עֵלְיָה שֶׁלָּא יִפְלו מִיָּדוֹ: וְלֹא יֵשֶׁן בָּכָן. * שְׁמָה וְאִי יֵשִׁי: כִּי אֵלֹה יִכְלֹל בָּכֶן. לְעֵינֵי תַפְלֵה שְׁדוּלָה עֲלֵיכֶן שֶׁלָּה תַפְלו הַסִּכִּין וְתִזְקִינָה וְהַקְטֵרָה תַּשְׁכֵּךְ וְהַמַּעֲוֹת יִבְדְּדוּ וְהַכֹּכֵב יִטְעֵף: לֹיִם הַלִּכְתָּה כִּי הֵם מַסְתִּיפִים. דַּקְתָּנִי לֹא יִשְׁמִין בְּתַפְלִינָן: דְּבִים שְׁמָה יֵהִי. דְּלֹאמֵר יֵלְעִילִי מִנִּיחָן בְּחִלּוֹן הַסִּמְקוֹן לִרְ"ה וְלֹא יִכְנָס בִּידוֹ וּיְכַנֵּס: דְּאִי צִ"ה. הֵם אֲמָרִי לְעֵלִילִם אֲחוּזִין בִּידוֹ וְנִכְנָס: צִים הַכֶּסֶף הַזֶּה צִבְיָלִים לְצִית הַכֶּסֶף וְהַפֶּסֶס הַזֶּה

נִשְׁמָרִין אֲמָר רַבָּא כִּי הוּהוּ אֲוֹלִינָן בְּתַרְיָה דְּר"ג כִּי הוּהוּ נָקִיט סַפְרָא דֶּאֱגִדְתָּה יִהְיֶה לָן כִּי הוּהוּ נָקִיט תַּפְלִין לֹא יִהְיֶה לָן אֲמָר הוּאִיל וְשְׁרוּגְהוּ רַבְנָן נִשְׁמָרִין ת"ר ⁶ לֹא יֵאָחֹז אֲדָם תַּפְלִין בִּידוֹ וס"ת בִּזְרוּעוֹ וְיִתְפַּלֵּל יִלְא יִשְׁתִּין בְּהֵן מִים ⁷ יִלְא יֵישֶׁן בְּהֵן לֹא שִׁנִּית קִבֵּעַ וְלֹא שִׁנִּית עֲרָא. אֲמָר שְׁמוּאֵל יִסְכִּין וּמַעוֹת וְקַעֲרָה וְכַכֵּר הָרִי אִלּו כִּיּוּצָא בָּהֶן. אֲמָר רַבָּא אֲמָר רַב שִׁשְׁת

לִית הַלִּכְתָּה כִּי הֵם מַתְנִיתָא דְּכ"ש הֵיא דְּאִי ב"ה הִשְׁתָּא בֵּית הַכֶּסֶף קִבּוּעַ שְׂרִי בֵּית הַכֶּסֶף עֲרָא מִיבְעִיא מִיתִיבֵי דְּבָרִים שְׁהִתְרִית לָךְ כָּאֵן אֲסַרְתִּי לָךְ כָּאֵן מֵאִי לֹא תַפְלִין אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא בֵּית הַלֵּל הַתְּרִית לָךְ כָּאֵן קִבּוּעַ אֲסַרְתִּי לָךְ כָּאֵן בֵּית הַכֶּסֶף עֲרָא אִלָּא אִי אֲמַרְתָּ ב"ש הָרִי לֹא שְׂרִי וְלֹא מִידִּי כִּי תִנְיָא הֵהִיא לְעֵינֵי טַפַּח וּמַפְחִיִּים דְּתַנִּי חֲדָא כְּשֹׁהָא נִפְגַּה מַגְלָה לֹאֲחָרִיו טַפַּח וּלְפָנָיו מַפְחִיִּים וְתִנְיָא אִידֵךְ לֹאֲחָרִיו טַפַּח וּלְפָנָיו וְלֹא כְּלוֹם מֵאִי לֹא אִידִי וְאִידִי בִּאִישׁ וְלֹא קִשְׁיָא כָּאֵן לְגִדּוּלִים כָּאֵן לְקַטְנִים וְתַסְבְּרָא אִי בְּקַטְנִים לֹאֲחָרִיו טַפַּח לְמָה לִּי אִלָּא אִידִי וְאִידִי בְּגִדּוּלִים וְלֹא קִשְׁיָא יֵהִיא בִּאִישׁ הֵם בִּאִשָּׁה אִי הִכִּי הֵם דַּקְתָּנִי עֵלָה ⁸ וְהוּ ק"ו שֶׁאֵין עֲלֵיו תְּשׁוּבָה מֵאִי אֵין עֲלֵיו תְּשׁוּבָה דְּרַכָּא דְּמִילְתָּא הִכִּי אִיתָא אִלָּא לֹא תַפְלִין וְתִיּוּבְתָא דְּרַכָּא אֲמָר רַב שִׁשְׁת תִּיּוּבְתָא מִכָּל מְקוֹם קִשְׁיָא הִשְׁתָּא בֵּית הַכֶּסֶף קִבּוּעַ שְׂרִי בֵּית הַכֶּסֶף עֲרָא לֹא כָּל שֶׁכֵּן הִכִּי קִאֲמַר יֵבִית הַכֶּסֶף קִבּוּעַ דְּלִיכָא נִיצוּצוֹת שְׂרִי בֵּית הַכֶּסֶף עֲרָא דְּאִיכָא נִיצוּצוֹת אֲסַרִי אִי הִכִּי אֲמַאי אֵין עֲלֵיו תְּשׁוּבָה מַעֲלִיתָא הֵיא הִכִּי קִאֲמַר הֵם מִילְתָּא תִּיתִי לֹה בְּתוֹרַת טַעֲמָא וְלֹא תִיתִי לֹה בְּק"ו דְּאִי אֲתִיָּא לֹה בְּתוֹרַת ק"ו וְהוּ ק"ו שֶׁאֵין עֲלֵיו תְּשׁוּבָה: ס"ת ר' הִרְצָה לִיכְנֵס לְסַעֲוֹת קִבֵּעַ מֵהֶלֶךְ עֲשֶׂרָה פַעֲמִים ד' אֲמוֹת או ד' פַעֲמִים י' אֲמוֹת ויִפְנֶה וְאֲח"כ נִכְנָס אֲמָר ר' יִצְחָק הִנְכֵּם לְסַעֲוֹת קִבֵּעַ חוֹלֵץ תַּפְלִין וְאֲח"כ נִכְנָס וּפְלִיגָא דְּר' חִיָּא דֹא"ר חִיָּא מִנִּיחָן עַל שְׁלַחְנוּ כָּן הָדוֹר לֹה וְעַד אִימַת אֲמָר רַב נַחֲמָן בְּר' יִצְחָק יַעֲד זְמַן בְּרַכְהָ תִנִּי חֲדָא צוֹרֵר אֲדָם תַּפְלִין עִם מַעֲוֹתָיו בְּאַפְרָסוֹתָיו תִּנְיָא אִידֵךְ לֹא יִצוֹר הֵם קִשְׁיָא הֵם דְּאֲזֻמְנִיה הֵם דְּלֹא אֲזֻמְנִיה ⁹ דְּאֲמָר רַב חֲסִדָּא יֵהִיא סוֹרְרָא דְּתַפְלִין דְּאֲזֻמְנִיה לְמִיצֵר בִּיה תַּפְלִין צַר בִּיה תַּפְלִין אֲסוֹר לְמִיצֵר בִּיה פְּשִׁימִי אֲזֻמְנִיה וְלֹא צַר בִּיה צַר בִּיה וְלֹא אֲזֻמְנִיה שְׂרִי לְמִיצֵר בִּיה וְזוּי וְלֹאֲבִי דְּאֲמָר ¹⁰ הִזְמִנָה מִילְתָּא הֵיא אֲזֻמְנִיה אַע"ג דְּלֹא צַר בִּיה צַר בִּיה אִי אֲזֻמְנִיה אֲסִיד אִי לֹא אֲזֻמְנִיה לֹא בַעַל מִינִיה רַב יוֹסֵף בְּרִיה דְּרַב נַחוּנְיָא מְרַב יְהוּדָה מְהוּ שִׁינִית אֲדָם תַּפְלִין תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו יִתַּחַת מְרָגְלוֹתָיו לֹא קָא מִיבְעִיא לִי שְׁנוּהָ בְּהֵן מִנְהָ בּוּיָן כִּי קָא מִיבְעִיא לִי תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו מֵאִי א"ל הִכִּי אֲמָר שְׁמוּאֵל לְמִתוֹר אֲפִילוֹ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ מִיתִיבִי לֹא יִנִּיחַ אֲדָם תַּפְלִין תַּחַת מְרָגְלוֹתָיו מִפְּנֵי שְׁנוּהָ בְּהֵן דְּרִךְ בּוּיָן אֲבָל מִנִּיחָן תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו וְאֵם הִיתָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ אֲסוֹר הִיָּה מְקוֹם שְׁנוּבָה ג' טַפְחִים או נְמוֹךְ ג' טַפְחִים מוֹתֵר תִּיּוּבְתָא דְּשְׁמוּאֵל תִּיּוּבְתָא אֲמָר רַבָּא אַע"ג דְּתַנִּיא תִּיּוּבְתָא דְּשְׁמוּאֵל הַלִּכְתָּה כּוּתִּיָּה מ"ט כֵּל

צִימִינוּ מַעַל רַגְלֵיו: צִים הַכֶּסֶף עֲרָא. לְקַטְנִים: דְּאִיכָּא נִילוּטוֹת. הִנִּיחָן עַל גְּבִי רַגְלֵיו וְאִמְרִין שֶׁאֲסוֹר לֹאֲדָם שִׁינָה צִינִילוֹת שַׁעַל גְּבִי רַגְלֵיו שְׁמָה יִרְאֵה כְּכֹרֹת שִׁפְתֵּה וּמִנְחָלָה מוֹזִילָה לַעֲוֹ עַל צִנִּי שֶׁהֵם מְמַרְמֵרִים הֵילֵכֶן אִי אֲפַסֵּר לֵאחֹר תַּפְלִין בִּידוֹ: אִי מִילְתָּא. דְּתַפְלִין דְּבִית הַכֶּסֶף עֲרָא קִבּוּעַ: טִיפִּי לֹה בְּצוֹרֵם טַעֲמָא. לְהַסִּיר צִבִּית הַכֶּסֶף קִבּוּעַ אִתְּ אֲתֵּה אֲסוֹר צִבִּית הַכֶּסֶף עֲרָא מִשּׁוּם טַעֲמָא דְּלִילוּטוֹת: דְּאִי אִפִּילָה לֹה בְּצוֹרֵם ק"ו. לְמַר דִּין הוּא לְהַקֵּל צִבִּית הַכֶּסֶף עֲרָא קֵל וְלַהֲמַרִּיר צִבִּית הַכֶּסֶף אִי חֲמוֹר וְלֹא מוֹזֵל בְּתַר טַעֲמָא אִלָּה בְּתַר חוֹמְרָא וְקוּלָּה וְאֵלֶּן עַבְדֵּינָן אִיפְסָה אֵין לִי עֲלִיו מַה לְהַשְׁכִּיךְ שֶׁאֵין לִי לְמַזְלוֹ שִׁיחָה בְּשׁוּם מְקוֹם צִבִּית הַכֶּסֶף עֲרָא חֲמוֹר מִן הַקְּבוּעַ שְׁאוּלֵל לְהַשְׁכִּיךְ אִם הִתְרִית קִבּוּעַ שְׁאוּלֵל קֵל בְּצִדֵּךְ פְּלוּיָה נִמִּיר בְּשַׁל עֲרָא שְׁהוּא חֲמוֹר צֶה אֲכַל טַעֲמָא אִיכָּא לְמַאי דַּעֲבָדִין דְּהַכָּא אִיכָּא נִילוּטוֹת וְהַכָּא לִיכָּא דְּבַר זֶה לֹא קֵל וְחֹמֶר לֹא קֵל וְלֹא חֲמוֹר: הִנְכֵּם לְסַעֲוֹת קִבֵּעַ. וְגַבִּי הוּא שְׁלִיטָרָךְ לְנִקְבִּי בְּחוּץ הַסַּעֲוֹת: מַהֲלָךְ עֲשֶׂרָה פַעֲמִים דו'. וְכָל פַּעַם וּפַעַם בְּזִדּוֹק עֲלֵמוֹ וְיוֹצֵז אֲוִלִי יוֹכֵל לְהַפְנוֹת שְׁהֵילִיךְ מוֹרִיד הַגִּדּוּלִים לְנִקֵּב: חוֹלֵץ סְפִילָיו. שְׁמָה שְׁחַכֵּר בְּסַעֲוֹדָה וְתִגְמַנָה בְּתַפְלִין: וְכֵן הָדוֹר זֶה. שִׁיחַ מוֹמִינִים לוֹ וְחֹמֶר וְיִנְיָם בְּשַׁעַת צָרָה: כְּסִרָא סְפִסְפִּי. סוֹרֵד שֶׁל רֶשֶׁף: עִם מַטְוִיָּה לֹא עִם הַמַּעֲוֹת מִמֶּשׁ אִלָּה שְׂרִי קַעֲרִים הֵם אִלָּה זֶה. ה"ג הֵם דְּאֲזֻמְנִיה הֵם דְּלֹא אֲזֻמְנִיה. לְהַסִּיר סוֹרֵד לְסַפִּילֵין דְּבִית דְּאֲזֻמְנִיה שׁוֹב אֲסוֹר לְלוֹר כּו מַעֲוֹת מֵאֲחֵר שֶׁהָקֵל לָךְ: לֹר צִיָּה. אִי אֲזֻמְנִיה אֵין אִי לֹא אֲזֻמְנִיה לֹא קִדֵּשׁ וְשִׂרִי לְמַלִּיךְ צִיָּה דְּהִכִּי תִנְיָא בְּחִדִּיל בְּסַהֲדֵרִין (מח): הֵנִיחַ צוֹ תַּפְלִין יִיתַח צוֹ מַעֲוֹת: וְלֹאֲבִי דְּאֲמָר הוֹמָנָה מִילְתָּא יֵהִי. גְּבִי אֲרֹכֵךְ בְּגַד לְמַת בְּסַהֲדֵרִין בְּפִיכָךְ נִגְמַר הִדִּין (ד מו): מַה שִׁינִית סְפִילָיו תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו. צִלִּילָה כְּשֹׁהָא יֵשֶׁן: אִם הִיָּה מְקוֹם גְּבוּהָ ג' טַפְחִים. לְמַעַל מְרָאשׁוֹתָיו וְעֲלִיו נִוְתָן הַתַּפְלִין אִי לְמַטָּה מְרָאשׁוֹתָיו יוֹלָא מְקוֹם מִן הַמַּעֲוֹת:

אבל לפסלה. צריך הוא להראות את
ולעמוד בצומת אבל ק"ש אינו מדבר
המצבה את הכרס: **סילון.** של מי
גלגליה: **ידיו צבים הכסא.** מחילה יש
דיו לפנים מן המחילה: כל כעשה
הפה והפוסם בכלל ההילול ולא שאר
אברים: **שיש לו עיקר.** שהנזוה
מונחת שם ומסרחת. ושאלין לו עיקר
הפחת רוח: **מרחיק ד' אמות.**
מן העיקר ואע"פ שהריח בא אליו
וכגון שהיה לאחוריו שאינו רוחה
אוחה: **ממקום שפסק הריח.** שהריח
לה שם: **לא כנגד זואת אדם כו'.**
ואע"פ שאין ריח: **לום הכסא כי**
הא מסיניא. לנעיל דאסר זואת
כלבים וחזירים בשאין צום עורות:
בזמן קיש כן עורות. אלוהם כלבים
וחזירים שאי **ש' שדרן** לממן **צענוד**
העורות אבל זואת אדם אפי' בלא
עורות שהרי אין דרכן לממן שם
הלך ע"כ בלא עורות קאמר: **שאין**
עיקר. הפחת רוח: **ליפי.**
מחללות את צית המדרש: **דמי גנו**
וכי גרסי. ואע"פ שדך השינים
להפית: **וכ"מ לגרסא.** משום דלא
אפשר: **אבל לק"ש.** ילא לחוק ויקרא:
אבל לדידיה. הפית הוא עצמו מממן
עד שיהיה הריח: **זואת עוברת.**
על שנושאים לפניו בקר של רע
להעבירו: **מוטר גרפוס.** וא"ל
להפסיק: **הטמא עומד תחת האילן.**
ולא בנושא את המת קאי דמת לא שאל
עומד ול"ש יושב ול"ש הולך אהל הוא
וגבי מאורע קתי לה ב"כ דגלי ציה
רחמנא ישיבה דכתיב דדל שז מחוץ
למחנה מושבו: **[מושב] טמא.** מכאן
אמרו עומד נמי כיושב דמי דקביע
אבל מהלך לא קביע: **אכן הטנוגעת.**
הרי היא כמאורע שהקיסה הכתוב
זאת הסורה לכל נגע הורעת ולנתק
ולנרעת הבגד ולצית (ויקרא ד')
פשיעא. דפי חזיר אינו בלא זואה:
צבים מוסר. דאין דרך להניח זואה
צבית: **לא אסרה תורה.** צמי רגלים
לקרות אלא כנגד עמוד הקלות בלכד:
ויאלף טמא חזק. ולא הנכרי סקור
וכתיב וקביע: **דך כמא.** יסכו על
גצי קרקע ויהא אסור: **שרא ליה**
מריה. יתחול לו רצונו דודאי שער
הערד משמיה דרב: היצפה נפרעת
היא יומת מן הלחה: **איבא דאמרי.**
חומרת היא חף ע"פ שאל שאלה
נפרעת הואיה ואינה נפרעת מנגלה
לחה היא: **קרמו.** לשון קרום
טי"ל כלומר גלד מעט: **אי**
מפלאי אפלויה. אם יש זה סדקים
סדקים יבשה היא ושרי: **מאי**
הוי עלא. דמי רגלים: **נכלעו.**
בלחך: **יבשו.** על גבי צבים נחמיה:
צטופה

עצמו כעומד לפני המלך
לפני המלך: **סדיוקן.** חולי
רגלים: **ידיקון.** חולי ששמו
צית לבין צית הכסא ופסח
אבל "לתפלה עד שיכסה את לבו וא"ר
הונא יושב ונכנס בתפילין לבית הכסא
מניח ידו עליהן עד שיגמור עד שיגמור ס"ד
אלא כדאמר ר"ג בר יצחק עד שיגמור עמוד
ראשון ולפסוק לאלתר וליקום משום
דרשב"ג **ד' דתניא רשב"ג** אומר עמוד החזר
מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החזר
מביא את האדם לידי ירקון: **איתמר** צואה
על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא רב הונא
אמר ימותר לקרות ק"ש רב חסדא אמר
אסור לקרות ק"ש אמר רבא מ"ט דרב הונא
דכתיב יכל הגשמה תהלל יה ורב חסדא
אמר אסור לקרות ק"ש מ"ט דרב חסדא
דכתיב **כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך:**
אתמר ריח רע שיש לו עיקר רב הונא אמר ימרחיק ד' אמות וקורא ק"ש
ורב חסדא אמר מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח וקורא ק"ש תניא
כותיה דרב חסדא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת
כלבים כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת תרנגולים **ואלא** כנגד **וא**
צואת אשפה שריחה רע ואם יהיה מקום גבוה עשרה טפחים או גמור
עשרה טפחים יושב בצדו וקורא ק"ש ואם לאו מרחיק מלא עיניו יוכן לתפלה
ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות ממקום הריח וקורא ק"ש אמר רבא לית
הלכתא כי הא מתניא **וכ** (בכל הני שמעתתא) אלא כי הא **ד' דתניא** הלא יקרא
אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם **וא** ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת
כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר
מהו אמר להו **א**תו חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי וה"מ בדברי
תורה אבל בק"ש לא ובדברי תורה נמי לא אמרן **אלא** דחבריה אבל ידידיה
לא: **אתמר** צואה עוברת אביי אמר מותר לקרות ק"ש רבא אמר לאסור
לקרות ק"ש אמר אביי מנא אמינא לה **ד' דתנן** הטמא עומד תחת האילן
והטהור עובר טמא טהור עומד תחת האילן וטמא עובר טהור ואם עמד
טמא יוכן באבן המנוגעת ורבא אמר לך התם בקביעותא תליא מילתא
דכתיב **בדד** יושב מחוץ למחנה מושבו הכא **והיה** מחניך קדוש אמר
רחמנא והא ליכא: **א"ר** פפא **פי** חזיר כצואה עוברת דמי פשיטא לא
צריכא **א"ע"ג** דסליק מנהרא **א"ר** יהודה ספק צואה אסורה ספק מי
רגלים מותרים **א"ד** אמר רב יהודה **ספק** צואה בבית מותרת באשפה
אסורה ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין סבר לה כי הא דרב
המנוא דאמר רב המנוא **אלא** אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלכד וכדברי
יונתן דר' **יונתן** רמי כתיב **ויד** תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ
וכתיב **ויד** תהיה לך וגו' וכסתי את צאתך הא כיצד כאן בגדולים **כאן**
בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלכד הא נפול
לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בודאן אבל בספקן
לא גזרו ובודאן עד כמה אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שממפיחין
וכן אמר רבה בב"ח **א"ר** יוחנן כל זמן שממפיחין וכן אמר עולא כל זמן
שממפיחין גניבא משמיה דרב אמר כל זמן שרשומן ניכר **א"ר** יוסף שרא
ליה מריה לגניבא השתא צואה אמר רב יהודה אמר רב כיון שקרמו פניה
מותר מי רגלים מיבעיא **א"ל** אביי מאי חזית דסמכת אהא סמוך אהא דאמר
רבה בר רב הונא אמר רב צואה אפילו כחרס אסורה והיכי דמי צואה כחרס
אמר רבה בב"ח **א"ר** יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת וא"ד כל זמן
שגוללה ואינה נפרכת אמר רבינא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה
מדפתי חזא צואה אמר לי עיין אי קרמו פניה אי לא **א"ד** הכי **א"ל** עיין אי

לית הלכתא אלא כי הא דתניא ב' פרכי
הלכתא כי הא מתניא לנעיל דאסרה זואת כלבים וחזירים
אפי' בשאין צום עורות אבל זואת אדם לא שייך ואסור בכל ענין
משמע אבל זואת תרנגולים
גם זואת תרנגולים כלל פליג
בהא אמתניתא לנעיל ולפי זה יש
לאסור זואת תרנגולין ואומר רבינו
יהודה דדוקא כשהן בלול שלהם
שיש שם סרחון גדול אבל בתרנגולים
ההולכים צבית אין צורך
וצירושלמי **יש דבאזמא** צבצב
למוש **טולא** ידעינן לפרש ועוד קאמר
מרחיקין מגללי צבמה ד' אמות ר'
שמואל צבצי יתקן אומר ובלבד
של חמור:
ריח רע שאין לו עיקר. י"מ
דכמי כסאות שלנו צטופה
אם יש צהן מחילה מפסקת הריח
כמו ריח רע שאין לו עיקר כמו
דמי כסאות דפרסאי לקמן (ד' מ:).
והרי

מפלאי אפלויה מאי הוי עלה
הלכתא צואה כחרס אסורה ומי רגלים כל זמן שממפיחין מיתבי מי רגלים כל זמן שממפיחין אסורין
נבלעו או יבשו מותרים מאי לאו נבלעו דומיא דבישו מה יבשו דאין רשומן ניכר אף נבלעו דאין רשומן
ניכר הא רשומן ניכר אסור אע"ג דאין ממפיחין ולטעמך אימא רישא כל זמן שממפיחין הוא דאסור הא דאסור רשומן
ניכר שרי **אלא** מהא ליכא למושעב מינה לימא כתנאי כי שנספכו ממנו מי רגלים אסור לקרות ק"ש
כנגד ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו מותר לא נבלעו אמר ר' יוסי אומר כל זמן שממפיחין מאי נבלעו ומאי
לא נבלעו דקאמר ת"ק אילימא נבלעו דאין ממפיחין לא נבלעו דממפיחין ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שממפיחין
הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי היינו ת"ק אלא נבלעו דאין רשומן ניכר לא נבלעו דרשומן ניכר ואתא ר' יוסי
למימר כ"ז שממפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי לא דכ"ע כ"ז שממפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי
והכא

והרי לבו רואה את הערוה. פירש ר"א מדפדף גמרא הלא כפשיטות משמע דלבו רואה את הערוה אסור אלל דרבינו שמעיה תלמידו של רש"י פסק כח"ק דלבו רואה את הערוה מותר ומיהו כסמך משמע דאסור דלא פליגי הני אמוראי אלל בעקבו רואה את הערוה אלל בלבו בלבו רואה את הערוה כ"ע מודו דאסור: והלבנתא נוגע עובד אסור. וטעמא דגזירין נוגע עקבו שמא יגע צידיו: גרף של רעי. פיר' רש"י של חלם בלוע משמע לפירושו אלל כלי דלא בלע כגון זכוכית אפשר דשרי (א) ובלבד שיטיל בהן רביעית מים. אלל בגרף אפשר דלא מהי מים: ספר

והכא בטופח על מנת להטפוח איכא בינייהו: ירד למבול אם יכול לעלות בו: לימא תנא סתמא בר' אליעזר דאמר ⁶עד הנץ החמה אפי' תימא ר' יהושע ודלמא כותיקין ⁷א"ר יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה: ואם לאו יתכסה במים ויקרא: והרי לבו רואה את הערוה א"ר אלעזר ואי תימא ר' אחא בר אבא בר אחא משום רבינו ⁸במים עובדין שנו דדמו כארעא סמיכתא שלא יראה לבו ערותו. ת"ר מים צלולין ישב בהן עד

כטופח ע"פ להטפוח איכא בינייהו. ח"ק צני על מנת להטפוח: ור' יוסי מחמיר: לימא תנא סתמא בר' אליעזר. והלכה כמותו: דילמא לוסיקין. קאמרה מחי' עם הנץ החמה אלל לביע' עד שלש שעות: והרי לבו רואה את הערוה. קס"ד כל אבר שאין דרכו לראות את הערוה (ורואה) אותו בשעה שקורה בתורה קריין ביה ולא יראה כן עדות דכרש"י: לא נפנה תורה למלאכי השדש. שאין להם ערוה על כדמו יש לנו ערוה ואין לנו יכולים להשמר מכל זה: (ט) כל שהוא. מעט: ברק. רוקק עליה ומכסה אותה ברק: בעשש. לנמיצ'א בלגלי' כלומר ממיסת זכוכית או קלף דק מפסיק בנתיים והיא נראית: בכסוי תליא מילתא. וכסית את חמקין: מים הרעים. קרוחים: (י) מי המשרה שזורים שם הפסוק והקנבוס וסס מפרושים: ומה מיל' רמי וואלי. כמה ישליך לתוכם ויבטלם הלא מרובין הם: ומי רגלים. מועטין והם בגלי והוא בל לקיות ק"ש אללם: לבסוף. שמי רגלים בגלי זה נתון לתוכן מים צהלים קאמר ר' זכאי רביעית: ולא נכסתה. שקדמו המים למי רגלים דברי הכל כל שהוא ששטמילי מי רגלים בגלי לבסוף ראשון ראשון שטפל לתוך המים מתבטל ואע"פ שהם רבים והולכין ⁹כבר בטלו: אייתי לי רביעיתא. אפי' בתמלה: גרף ועביע. עשש. כלי חרס הם אלל של רעי קרוי גרף ושל מי רגלים קרוי עביע: אסור לקרות ק"ש כנגדם. הואיל ומיוחדין לכך ואע"פ שאין בתוך כלום: ומי רגלים עלתן. בגלי שאינו מיוחד להם: בין לפני המטה. שאין המטה מפסקת בינו לביןם: בין לאחר המטה. שהמטה מפסקת ביניהם אסור: או שנייהם תחת המטה גרסינן. ולא קרינן כלי בחור כלי: תחת המטה. הואיל היו טעונים בשר: כי קאמר. רש"י: כענין איפשיטא לן. שאלתנו נתפרשה לה בחוק שצין לפני המטה ולאחר המטה: מתייבא מיהו קשיין. שהחפשה שיעט: מאן שטמ' ליה וכו'. ¹⁰לא ידעתי היכן היא: פשיטא לי. במתןן תחת המטה ורגליה קצרים שאין הימנה ולקרקע שלש טפחים בלבד דמי והרי הן כטעונים: עשרה ודאי. לא שאלתי ממנו דנראה כאלו אינה תחתיה מאחר שיש הפסק כל כך אינן הם כסוי: עייליה לתופה ולא הוה מסטיעא מילתא. דנישואין שלא היה יכול לנעול: סכנתון לבדי. כמעט סכנתם את בני נמות בעונש העון: אפילו עשרה מאני. וכו' כלין כחד ממנה דמי: אקמטרא

צוארו וקורא וי"א עוכרן כרגלו ות"ק והרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר והרי עקבו רואה את הערוה קסבר עקבו רואה את הערוה מותר אתמר עקבו רואה את הערוה מותר נוגע אביי אמר אסור ורבא אמר מותר רב זבד מתני לה להא שמעתא הכי רב חיננא בריה דרב אקא מתני לה הכי נוגע דברי הכל אסור רואה אביי אמר אסור רבא אמר מותר ¹¹לא נתנה תורה למלאכי השרת ייהלכתא נוגע אסור רואה מותר אמר רבא יצואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה יצואה אסור רביעית אסור לקרות ק"ש כנגדה יצואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה יצואה בכסוי תליא מילתא והא מיכסיא ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה יולא יראה כך ערות דבר אמר רחמנא והא קמיתחזיא אמר אביי יצואה כל שהוא מבטלה ברק אמר רבא יברוק עבה אמר רבא יצואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא ק"ש בעא מר בריה דרבינא יצואה דבוקה בסנדלו מאי תיקו ¹²אמר רב יהודה ¹³עכו"ם ערום אסור לקרות ק"ש כנגדו מאי איריא עכו"ם אפילו ישראל נמי ישראל פשיטא ליה דאסור אלא עכו"ם אצטריכא ליה מהו דתימא הואיל וכתוב בהו ¹⁴אשר בשר חמורים בשרם אימא כחמור בעלמא הוא קמ"ל דאיניהו נמי איקרו ערוה דכתיב ¹⁵וערות אביהם לא ראו: ולא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים: וכמה מיא ואזיל אלא ה"ק לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה כלל ומי רגלים עד שיטיל לתוכן מים ויקרא ת"ר ¹⁶כמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר רביעית אמר רב נתמן מחלוקת לבסוף אבל בתחלה כל שהן ורב יוסף אמר למחלוקת לבתחלה אבל לבסוף דברי הכל רביעית אמר ליה רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעיתא דמאי בר' זכאי: ת"ר בגרף של רעי ועביש של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואף ע"פ שאין בהן כלום ומי רגלים עצמן עד שיטיל לתוכן מים וכמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר רביעית בין לפני המטה בין לאחר המטה רבן שמעון בן גמליאל אומר לאחר המטה קורא לפני המטה אינו קורא אבל מרחיק הוא ארבע אמות וקורא ר"ש בן אלעזר אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה איבעיא להו היכי קאמר ¹⁷אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות וקורא או דלמא הכי קאמר לאחר המטה מרחיק ר' אמות וקורא לפני המטה אינו קורא כלל ת"ש דתניא ר"ש בן אלעזר אומר יאחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות רבן שמעון בן גמליאל אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה בעיין איפשיטא לן מתנייתא קשיין אהרדי איפוך בתרייתא מה חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמיתא מאן שמעת ליה דאמר "כוליה בית כארבע אמות דמי ר"ש בן אלעזר היא אמר רב יוסף בעא מיניה מרב הונא ממה משלשה פשיטא לא דלכבוד דמי שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמונה תשעה מהו א"ל לא ידענא עשרה ודאי לא מיבעי לי אמר אביי שפיר עבדת דלא איבעיא לך כל עשרה רשותא אחריתי היא אמר רבא הלכתא פחות משלשה כלבוד דמי עשרה רשותא אחריתי היא

משלשה עד עשרה היינו דבעא מיניה רב יוסף מרב הונא ולא פשט ליה אמר רב הלכה כר"ש בן אלעזר וכן אמר באלי א"ר יעקב ¹⁸ברה דבת שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ורבא אמר אין הלכה כר"ש בן אלעזר רב אחאי איעסק ליה לבריה בי רב יצחק בר שמואל בר מרתא עייליה לחופה ולא הוה מסתייעא מילתא אול בתריה לעיוני חזא ספר תורה דמנחא אמר להו איכו השתא לא אחאי סכנתון לכרי דתניא ¹⁹בית שיש בו ספר תורה או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי אמר אביי לא שנו ע"אלא בכלי שאינו כלין אבל בכלי שהוא כלין אפילו עשרה מאני כחד מאנא דמי אמר רבא גלימא אקמטרא

תרגם יונתן וצנגלי דרומים (יחזקאל ד') אלמין דזיירין מחתין בקמטריין וכן לאשר על המלמחה (מלכים ב') לדעל קמטרה: כעלי כחור כלי דמי. דהא גלימא לאו כלניין הוא: מחילא

עטרה. ואם לאו לא ישמע: לרופסיה. בנקום ממוט: לאו אדעמא. לא נחמי לבי: כנגד בית הכסא. ברחוק ארבע אמות: דליה

בה לואה. שפיו אמות: בית המרחץ. אסור להרבה בו: דמסאף. תפירה היו ופיהם ברחוק מן הגומא והוא

שיפוע והרעי מתגלגל ונפול לגומא: בתנין" וז שרש קרי. אט"פ שטמא טומאת שבעה משום זיבה

ואין טבילה זו מטהרתה אפ"ה נרץ טבילה לדברי תורה כמקנה עורא משום קרי וכן נדה אם נזה להתפלל

י"ח: שפלת שבעה זבתי. הרי הלא כבעל קרי כדאשכחן דברי. שלשת ימים אל תגשו אל אשה (שמות יט)

לפי שכבת זרע מטמא צוליטמו כל שלשה ולאחר מכן כבד הסריח בגופה ואין ראוי עוד להזרע להיות

עוד ולד נזה הימנה והי"פ נדה שפלתו ענה התשמים שמשמה

אחמול קודם שראתה: ורבי יהודה פוסק. קא סלקא דעתך השתא

הואיל וטומאת זיבה קודמת והרי הוא טמא טומאה חמורה ואינו

אוסרתו דדברי תורה כדאמרינן בפרקין) הוצים והמנועים מותרים

מו לא אחיט טומאת קרי דקילא ואסרה ליה: גמ' לאו בר טבילה

הוא. לדברי תורה ואט"פ שטומאתו חמורה ומו לא אחי קרי ומנרץ ליה:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד הערב. עד חשכה: עד פלג המנחה.

בגמרא) מפרש לה: אין לה קבע. כל הלילה זמנה. ובגמרא) מפרש מאי

לשון אין לה קבע:

גמ' מלושה. של קריאת שמע: לנסיקין. המקדימין למלות

ומחזרים לעשות דבר בזמנו ומזמנו מקדימים (א) לאחר הנך החמה להתפלל

וכי מנן במתני' למאחרים שלא יאחר יותר מחלות שמעם ואילן עבר

הזמן: וכויל ענפא. שאר המתפללין המאחרין עד מלות יכולין לאחר

ותו לא: במנחה. היינו אחר מלות: אם פתילי לומר. כלומר

אם תשיני בשאלתי ממה שאמרתו טעם ולא תחפול ערבים וכו': ויזון

דעבר יתפלל בעל קרבנו. ואינו מקרינו ביום אחר אם זמנו קבוע

כגון מוספין) של כל יום יום: מבדיל

אקמטרא יכבלי בתוך כלי דמי. אמר רבי יהושע בן לוי ס"ת צריך לעשות לו מחיצה

עשרה מר וזמרא איקלע לבי רב אשי חזירה לדוכתיה דמר בר רב אשי דמנח

ביה ספר תורה ועבד ליה מחיצה עשרה אמר ליה כמאן כרבי יהושע בן לוי ביאמר

דאמר רבי יהושע בן לוי בלית ליה ביתא אחרינא מר הא אית ליה ביתא אחרינא

אמר ליה לאו אדעתאי: כמה ירחיק מהן ומן הצואה ארבע אמות: אמר רבא אמר

רב סחורה אמר רב הונא לא שנו אלא לאחוריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו יוכן

לתפלה איני והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא

ומתפלל הכא במאי עסקין בבית הכסא שאין בו צואה איני והאמר ר' יוסף בר

הנינא הבית הכסא שאמרו אט"פ שאין בו צואה ובית המרחץ שאמרו אט"פ שאין בו

אדם אלא הכא במאי עסקין בחדתי ויהא מיבעי ליה לרבינא יהומינו לבית הכסא

מהו ישימונו או אין זימון כי קא מיבעי ליה לרבינא למיקם עליה לצוליי בגויה

אבל כנגדו לא אמר רבא יהני בתי כסאי דפרסאי אט"ג דאית בהו צואה כסתומין

דמו: מתני' יזב שראה קרי שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה

יצריבין טבילה ורבי יהודה (ח) פוסק: גמ' איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה

לר' יהודה מהו כי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה

הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנה

תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוסק והא משמשת

וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא

בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוסק:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר יעד ר' שעות תפלת המנחה עד

הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע וישל מוספים כל היום (ר') יהודה אומר עד

ז' (שעות): גמ' ורמינהו מצותה עם הנץ החמה כדי שישמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום כי תניא ההיא לותיקין דא"ר יוחנן ותיקין היו

גומרים אותה עם הנץ החמה וכ"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא

מתפלל במנחה שתיים כולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה בזמנה מכאן ואילך ששכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל

ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב יהיה ערב ויהי בקר יום אחד אבל הכא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו בטל קרבנו או דילמא כיון דצולותא

רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן טמעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתביי זמעות לא יוכל לתקון

וחסרון לא יוכל להמנות זמעות לא יוכל לתקון זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר

יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקין שבטל כמוזד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני בטל ולא קתני טעה ש"מ: ה"ו

ספר תורה עושה לו מחיצה. ודוקא ספר תורה וגם נחמסיה

יש להחמיר כמו נספר תורה אבל נשאר ספרים דין נכסיו נעלמה: הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות וכו' תפלת המנחה עד הערב. וא"ת אמאי לא קתני גבי תפלת

המנחה כל היום כמו גבי תפלת המוספין וי"ל דזמן מוספין הוא כל

היום אפילו משחרית שהרי קרבנות יכול להקריב מיד אחר התמיד

א"כ גם תפלת מוספין יכול להתפלל מיד מן הנקרב מה שאין קן במנחה

(א) אלא משש שעות ומחלה והכי נמי בפ"ק דע"ג (ד' י') לא לילי איני

ללוא דמוספין בתלה שעי קמיימא בריש שחא ציחיד כו' אלמא נשאר ימות השנה יכול להתפלל ולהכי

מקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין משום שהיא חדירה בכל

יום אט"פ תפלת מוספין קודמת: טעה ולא התפלא ערבית במנחה

בשחרית שתיים. וא"ת והאמר רב לקמן (ד' טו:) תפלת

ערבית רשות וקי"ל כותיה צאיסורי ועוד קשה דלמה לקמן (ד' טו:) טעה

ולא התפלל ויהא ויזבא צלילה אין מחזירין אותו משום דאין מקדישין

את החדש צלילה ולמה ליה האי טעמא חיפוק ליה דתפלת ערבית

רשות וי"ל הא דאמרינן דתפלת ערבית רשות היינו לגבי מצוה

אחרת והיא עוברת: דלא אמרינן מדמה תפלת ערבית מפניה אבל

למס אין לו לצטלה וומיחו אם איחר עד המנחה נראה דעבר זמנו

בעל קרבנו כיון ששהה כל כך ולאחר ז' תפלות לא מינו שתיקנו חכמים

לחזור ולהתפלל אף שכן ואפילו תפלה אחת אם בעל ממוזד לא יוכל

לתקן ובסמוך קרי ליה מעוות לא יוכל לתקן:

איבעיא דהו טעה ולא התפלא תפלת מנחה בו. לא

בעי אם טעה ולא התפלל תפלת מוסף דהא דלא אינו מתפלל צעריה

דהאין יקרא את הקרבנות וכבר עבר זמן מוסף וגם לא חיקנו

שבע זכרות של מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו וזוה דלא

עבר זמנו בטל קרבנו אבל שאר תפלות דרחמי יניחו ולואי

שיתפלל אדם כל היום כולו ואין כלן עבר זמנו תפלה אחרת: טעה

מנחה בראשונה וכו'. כחך רבינו יהודה אס טעה ולא הזכיר ר"ח בשבת מתפלה ערבית שחיים. דהיינו של מנחה שבת ומבדיל בראשונה וכו'. כחך רבינו יהודה אס טעה ולא הזכיר ר"ח במנחה לא יתפלל עוד בלילה דלמא יתפלל עוד הרי כבר התפלל כל תפלת המנחה מנצוד יוס לזכר ר"ח של הזכיר א"כ א"כ מנחה כלום אס יחזור ויתפלל במונח ר"ח הרי לא חזיר עוד תפלת ר"ח וי"ח כבר התפלל ולא דמי להא דאמר כחך טעה ולא התפלל מנחה בשבת דתתפלל ערבים בחול שחיים פירוש של חול שחיים שלא התפלל כלל א"כ ירוח פלג ר"ח כשתתפלל במו"ש אע"פ שלא חזיר של שבת וא"ח והלא הוא התפלל יותר ממה שהוא חייב להתפלל שכן היה לו להתפלל כי אס ו' ברכות והוא התפלל ר"ח כך אין לחוש שגם בשבת היה דין שיתפלל כל ר"ח רק שלא הצריכוהו מפני הטורה ומנח שמרחה כל תפלתו אבל כשטעה ולא הזכיר של ר"ח כבר התפלל א"כ לא יחזיר כלום אס יתפלל במונח ר"ח (דחא) וזהו נמי אס התפלל במנחה בשבת ר"ח שלמות ולא הזכיר של שבת נראה דלמי"ש לא יתפלל שחיים דכבר התפלל ר"ח ברכות ומיהו ברך אלפס לא משמע כי דלפ"י היכא דלמינו מרחה כלום דמנח להתפלל פעם אחת וזה לשונו שכתב אחא דקאמר שמבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה ואס לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו דלמי"ש לא להקדמו תפלת שניה ברישא (דחא) (דחא) חובה וכיון דלא אבדיל ברישא ואבדיל בנתינתא גלי דעמיה דקב בנתינתא הוא חובה הלכך צע למחדר וללוי זימנא אחרימי ואי להקדים חובת שמיים ברישא ואי אבדיל בנתינתא ואי חובה דלא מיצטע ליה למעבד הכי לא מחוייב לאהדורי ואי לא אבדיל אפילו כדחא מנהון לא מהדרין ליה דמינח טעה ולא הזכיר הדלה בחון הדעת אין מחזירין אותו מפני שיתול לאומרה על הכוס עכ"ל אלמא דמנחך להתפלל זימנא אחרימי אע"ג שלא יחזור ויתפלל פעם שניה יותר מבראשונה. כך היה נראה לה"ר משה מאלחאז"ר מתוך לשון האלפסי: כן ש"א. תימה אחת: מפני דמיירי קודם דאמרין לקמן בפרק אין עומדין (דף ג.) העשירו קצתו על הכוס וי"ל דלא אשכחן ברייתא דנשנית בין שתי קטנות:

יצחק תקן תפלת המנחה. ואע"ג דאמרין (יומא סז:) כלותא דאברהם מבי שמי כחלי וי"ל היינו אחר שנקנה יצחק: ואין שיחה אלא תפלת שניאמר תפלה לעני כ"י יעקוב. תימה דכפ"ק דע"ו (ד' ז: וע"ש) מוכיח דשיחה [ו] תפלה מוילא יצחק לשון כשדה י"ל דכיוצא בו מצינו במגילה (פ"ק ד' ג.) ויהי אומן את הדסה ואין הדסים אלא לדיקים דכתיב והוא עומד בין הדסים וצ"ע חלק (פסחין ד' ג.) הוא אומר להפוך:

יעקב תקן תפלת ערבית. תימה דאמר בפרק גיד הנשה (חולין ד' סא:) וילך חרנה כי מתי לתקן צע למיהדר אמר אפשר שעצמי במקום וכו' אלמא דהתפלל ערבים ציזי מנחם שהתפלל כבר והוא דעמיה דהתפלל וקשה למתמיהן דפרק קמא דקאמר שאינו (ב) ומן תפלה עד זאת הכיכוס ופ"י מה שפירשנו דק"ל כ"י יהודה דאמר עד פלג המנחה ינחא ויפה מנחה שלנו ודלדארה טוב להתפלל מנצוד יוס קמא:

עד פלג המנחה. תימה מנח ליה הא בשלמא עד תשע שעות ומנחה דעד אותו זמן הו' תפלת המנחה ינחא דהיינו מנחה קטנה אבל אנה ליה וי"ל דר' יהודה ס"ל דתפלה כנגד קטרת תקנוה דכתיב תכון תפילתי קטרת לפניך (תהלים קמא):

איבעיא להו עד ועד בבבא וכו'. תימה דאמר בנדה פרק הרוואה כס (ד' נח:) כל שיעורי נכמים להחמיר חוץ מכגרים של נכמים אלמא עד ככלל וי"ל אי אמרי' עד ועד ככלל יש בו צד חומרה שיתפלל ולא אמרי' עבר זמנו ככלל קרבנו ואפי' במזיד:

עד פלג המנחה. תימה מנח ליה הא בשלמא עד תשע שעות ומנחה דעד אותו זמן הו' תפלת המנחה ינחא דהיינו מנחה קטנה אבל אנה ליה וי"ל דר' יהודה ס"ל דתפלה כנגד קטרת תקנוה דכתיב תכון תפילתי קטרת לפניך (תהלים קמא):

איבעיא להו עד ועד בבבא וכו'. תימה דאמר בנדה פרק הרוואה כס (ד' נח:) כל שיעורי נכמים להחמיר חוץ מכגרים של נכמים אלמא עד ככלל וי"ל אי אמרי' עד ועד ככלל יש בו צד חומרה שיתפלל ולא אמרי' עבר זמנו ככלל קרבנו ואפי' במזיד:

עד פלג המנחה. תימה מנח ליה הא בשלמא עד תשע שעות ומנחה דעד אותו זמן הו' תפלת המנחה ינחא דהיינו מנחה קטנה אבל אנה ליה וי"ל דר' יהודה ס"ל דתפלה כנגד קטרת תקנוה דכתיב תכון תפילתי קטרת לפניך (תהלים קמא):

איבעיא להו עד ועד בבבא וכו'. תימה דאמר בנדה פרק הרוואה כס (ד' נח:) כל שיעורי נכמים להחמיר חוץ מכגרים של נכמים אלמא עד ככלל וי"ל אי אמרי' עד ועד ככלל יש בו צד חומרה שיתפלל ולא אמרי' עבר זמנו ככלל קרבנו ואפי' במזיד:

עד פלג המנחה. תימה מנח ליה הא בשלמא עד תשע שעות ומנחה דעד אותו זמן הו' תפלת המנחה ינחא דהיינו מנחה קטנה אבל אנה ליה וי"ל דר' יהודה ס"ל דתפלה כנגד קטרת תקנוה דכתיב תכון תפילתי קטרת לפניך (תהלים קמא):

מנחה בראשונה. פעם ראשונה מתפלל מבדיל תפלה של מנחה בראשונה וכו'. לשיך אומר דה הדלה בחון הדעת והשניה דהיא בשביל תשלומי תפלת שבת אינו מבדיל בה: שניה עלתה לו. בשביל תפלת מ"ש וראשונה לא עלתה לו שאינה כלום שאין לו להקדים (ב) תפלה שעבר ומנה לתפלת שומנה עשוי והשניה נמי עלתה לו לשל שבת והוא והבדיל בה גילה דעתו שאינה של שבת והיא תחשך לשל ערבים: אבות קטנס. דקמתי בנתינתא לקמיה: כנגד פסחים קטנס. אנשי נכסת הגדולה: רבי יהודה. ס"ל שאין תמיד של שחר קרב אלא עד ארבע שעות: אכרים. של עולות: ופדרים. של שחר קרנות שזרק דמן קודם שקיעת החמה קרצין כל הלילה וכנגדן תקנו תפלת ערבית: מנחה גדולה. אס צא להקדים תמיד של צין הערבים אינו יכול להקדימו קודם שש שעות ומנחה דצין הערבים כתיב ביהו"ו מבי ימנו כללי ערב משתחממה נטות למערב דהיינו משש שעות ומנחה ולמעלה דאמר מר ח"י שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם בלמעלה הרקיע (פסחים ד' זד.):

מנחה קטנה. ומן תמיד של צין הערבים ככל יוס מתשע שעות ומנחה ולמעלה דקמין תמיד נשטע (פסחים נח.) נשטע בשומנה ומנחה וקרב בנשע ומנחה והתם מפרש טעמא: פלג מנחה אחרונה. חלק אס צ' שעות ומנחה הנותנים ציזי ומנחא פלג אחרון של מנחה מ"ח שעות חסר רביע ולמעלה: דא"ל לא תימא הכי דמודה רבי יוסי ברבי חנינא דרבנן אסמכיהו אקרבנות: פלג המוספין מאן קטנה. אלא ע"כ רבנן אסמכיהו אקרבנות וכי עיינו במוספין ולא מלאו תפלה כנגדן עמדו אס ומקנהו: עד ועד ככלל. לרבי יהודה הוא דקא צע דאילו לרבנן עד ולא עד ככלל: היינו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ושהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע ושהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום ושהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואינו היא מנחה גדולה משש שעות ומנחה ולמעלה ואינו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומנחה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתנאי ר' יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא ר"ח שעות חסר רביע נימא תיהו תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו עד ועד ככלל או דלמא עד ולא עד ככלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד ככלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד ככלל ר' יהודה היינו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ושהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע ושהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום ושהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואינו היא מנחה גדולה משש שעות ומנחה ולמעלה ואינו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומנחה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתנאי ר' יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא ר"ח שעות חסר רביע נימא תיהו תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו עד ועד ככלל או דלמא עד ולא עד ככלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד ככלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד ככלל ר' יהודה היינו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ושהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע ושהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום ושהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואינו היא מנחה גדולה משש שעות ומנחה ולמעלה ואינו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומנחה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתנאי ר' יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא ר"ח שעות חסר רביע נימא תיהו תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו עד ועד ככלל או דלמא עד ולא עד ככלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד ככלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד ככלל ר' יהודה היינו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ושהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע ושהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום ושהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואינו היא מנחה גדולה משש שעות ומנחה ולמעלה ואינו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומנחה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתנאי ר' יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא ר"ח שעות חסר רביע נימא תיהו תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו עד ועד ככלל או דלמא עד ולא עד ככלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד ככלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד ככלל ר' יהודה היינו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ושהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע ושהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום ושהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואינו היא מנחה גדולה משש שעות ומנחה ולמעלה ואינו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומנחה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתנאי ר' יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא ר"ח שעות חסר רביע נימא תיהו תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו עד ועד ככלל או דלמא עד ולא עד ככלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד ככלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד ככלל ר' יהודה היינו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ושהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע ושהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום ושהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואינו היא מנחה גדולה משש שעות ומנחה ולמעלה ואינו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומנחה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתנאי ר' יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא ר"ח שעות חסר רביע נימא תיהו תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו עד ועד ככלל או דלמא עד ולא עד ככלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד ככלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד ככלל ר' יהודה היינו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ושהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע ושהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום ושהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואינו היא מנחה גדולה משש שעות ומנחה ולמעלה ואינו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומנחה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתנאי ר' יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא ר"ח שעות חסר רביע נימא תיהו תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו עד ועד ככלל או דלמא עד ולא עד ככלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד ככלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד ככלל ר' יהודה היינו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ושהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע ושהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום ושהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואינו היא מנחה גדולה משש שעות ומנחה ולמעלה ואינו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומנחה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתנאי ר' יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא ר"ח שעות חסר רביע נימא תיהו תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכיהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו עד ועד ככלל או דלמא עד ולא עד ככלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד ככלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד ככלל ר' יהודה היינו

יחינו רבנן. דקמ"ד רבי יהודה פלג אחרון של מנחה אמרין קאלר: **מתפלל של מנחה וכו'.** רבנן לטעמיהו דלמרי תפלת המוספים כל היום כמו של מנחה הלכך מדר קודם ור' יהודה לטעמיה דלמרי מוספין עד שבע שעות וכו' לא והוא לה מנחה עוברת ושל מנחה יס לה עוד שעות עד פלג המנחה: **שמי פסלות כהדי הדדי.** תלי האחרון של שעה שביעית הוא זמן לשמיה דהא אחר מנחה גדולה משש שעות ומתחלה ולמעלה: **היכי משכחת לה.** הרי עבר זמן המוספים משעברת שעה ששית: **פלג ראשונה.** של מנחה אחרונה ועד בכלל ואף על גב דהנא הדי סימנא לפלג אחרונה דקתני איזו פלג מנחה מ"א שעות חסר רביע ה"ק כו': **אף אן נמי סיניא.** לרבי יהודה עד ועד בכלל: **שמהאנין ארבי פקטנא.** קטנא שהשיאמה אמה לאחר מיתא אביה דמראייהא אין קדושיה כלום שהרי קטנא אינה נח דעת ואת אמה לא וכתה תורה להיות לה כח לקדשה אלא לאכ שגחמא את נתי נתמי לאיש הזה (דברים כג) ומיהו רבנן קטני לא קדושין להכריעה מילין כרי שישאלו ואל תאל לנות לפיכך אם מיאנה לאחר זמן ואמרה אי אפשר צו יולאת ומותרת לכל אדם ואינה לריבה היינו גז. והעיד ר' יהודה בן צבא שפעמים שמונה על בית דין ללמדה שמתאן צו כגון שני אחים שזאלין שמי אחיות יתמות אחת גדולה וקדושיה קדושי תורה ואחת קטנה שאין קדושיה אלא מדרבנן ומת בעלה של גדולה בלא בנים ונפלה לפני אחיו ליבוס וגמלאן וקדוקה לו מן המורה ויקדוקה וז אורסת את אשתו עליו מן משום אחרות וקדוקה שהיא כאחות אשתו וא"ר אליעזר במסכת יבמות (דף קט) מלמדן קטנה וז שמתאן צבעלה ותעקור קדושיה למפרע ותעשה כל צעלויה כאלו לן על זנות כדי להסיר את צעלה ליבס את אחותה דמן ונשאין על האנוסה ועל המפוסה (יבמות דף קט) והעיד רבי יהודה בן צבא ביום שנשנית עדיות שהלכה כר"א: **ע"פ עד אחד.** שאמר לה מת צעליך דמנחת היום (יבמות דף קכב):

שנקבל פרגנוס. שנקבל דקדוק של מיטוק במקום שהמזכר רופף וינקט את מזוה וסקלוהו כמשפט שור שגגה את האדם דמתיב (שמות כח) השור יסקל וגמרינן בג"ש שור שור משנת לעשות כל צבמה חיה ועוף כשור (ב"ק ד' מ"ג): **ועל יין בן ארבעים יום.** שיא מכלל יין מגמור וצא לכלל יין גמור וקרינן ציה נכך שכן (מגדרי כח): **בארבע שעות.** וכו' לא אלאה כרבי יהודה ס"ל וקאלר בארבע שעות אלאה לרבי יהודה עד ועד בכלל: **הלכה כרבי יהודה.** דמתני' דאין תמיד של שחר קרב לאחר ארבע שעות וה"ה לתפלה: **בביתרמא.** עדיות קרי בביתרמא שחם כמותן

תנא שמע ושל מוספין כל היום ורבי יהודה אומר עד שבע שעות ותניא היו פאניו וכו'. ולא גרסי' אימא סיפא ושל וכו' שאינו במשנה שדכרי רבי יהודה שאמר עד שבע שעות אינו במשנה ויש ספרים שהגיהו אותו במשנה ומיהו בכל הספרים הישנים אינו. וא"ת ורבי למה לא הזכיר אותו במשנה וי"ל משום דלא ס"ל כוותיה בזה דלמרי עד שבע שעות אכל בזה דקאלר עד ארבע שעות ס"ל כוותיה משום דמן בביתרמא כוותיה ובההיא דפלג המנחה נמי משום דלמרינן לקמן דעמד כמר עמד ודעמד כמר עמד דהכי פירושא דעמד כר' יהודה (עמד) דלמרי מפלג המנחה ליליא הוא עמד ומשום הכי מנחה לא אכל אין לפרש הכל בתפלת המנחה ועמד כרבי יהודה שהתפלל מנחה קודם פלג דשמיטא דרבנן ומדו כשעוריו לרבי יהודה:

דרב צ"י ש"ש שבת בע"ש. מיתה דהא אמרינן בפרק במה מדליקין (ד' ג:) ובלגד שלא יקדים ושלא יאחר. ויש לומר דהתם בצשאי מקבל עליו שנת מיד אכל הכה מיירי שמקבל עליו שנת מיד הלכך לא הויה הקדמה ויעמא משום דס"ל כרבי יהודה וכן הך דלקמן שהתפללו של מ"ש בצשנת היינו משום דסניא להו כרבי יהודה לענין תפלת הערב שחיה שעה ורביע קודם הלילה אעפ"י [ואין] אסור לעשות מלאכה (ב' (ס' במ"ש מיד לאחר פלג המנחה וכן לענין מוספת שבת (טו' (בא) וי"ה דק"ל שהוא מן המורה י"אס כן לא לרין שיעור גדול כל כך: ולא

חמיד של שחר שקרב בארבע שעות: מאן תנא להא דרבתן יוחם השמש ונמס בארבע שעות אתה אומר בארבע שעות או אינו אלא בשש שעות כשהוא אומר ב' כהום היום הרי שש שעות אמור הא מה אני מקיים וחס השמש ונמס בארבע שעות מני לא רבי יהודה ולא רבנן אי רבי יהודה עד ארבע שעות נמי צפרא הוא אי רבנן עד חצות נמי צפרא הוא אי בעית אימא רבי יהודה אי בעית אימא רבנן אי בעית אימא רבנן אמר קרא בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים ואי בעית אימא רבי יהודה האי בקר יתירא להקדים לו שעה אחת דכולא עלמא מיהא וחס השמש ונמס בארבע שעות מאי משמע אמר רבי אחא בר יעקב אמר קרא וחס השמש ונמס איזו היא שעה שהשמש חם והצל צונן הוי אומר בארבע שעות: תפלת המנחה עד הערב וכו': אמר ליה רב חסדא לרב יצחק התם אמר רב כהנא הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בביתרמא כוותיה הכה מאי אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי אמר רב חסדא נחוי אגן מדרב מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום ש"מ הלכה כרבי יהודה אדרבה מדרב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא שמע מינה אין הלכה כרבי יהודה השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ויערב כמר ערב ודעמד כמר ערב רב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בערב שבת והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא *לאחוריה דרב וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה דרבי ירמיה שמע מינה תלת שמע מינה *מתפלל אדם של שבת בערב שבת ושמע מינה מתפלל תלמיד אחורי רבו ושמע מינה אסור לעבור כנגד המתפללין מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי אסור לעבור כנגד המתפללין אינו והא רבי אמי ורבי אסי חלפי רבי אמי ורבי אסי חוץ לארבע אמות הוא דחלפי ורבי ירמיה היכי עביד הכי והא אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יתפלל אדם

לא עדיות קרי בביתרמא שחם כמותן כהום היום הרי שש שעות אמור. כלומר מנינו במקום אחר ששינה המכוב בלשנו ואמר והוא יושב פתח האהל כהום היום ולא אמר כהום השמש אלא היום משמע כל המקומות חמין בין חמה בין לל הוא מדרב צשנת ששית: הא מה אני מקיים וחס השמש דמשמע השמש חם והצל צונן: **בארבע שעות.** דאילו קודם ארבע שעות אף השמש צונן: מני. הא דמשמע דלרבע לאו נקר הוא דהא כתיב וילקטו אותו צנקר צנקר וחס השמש ונמס הוטר ומדמיק ונמס בארבע שעות מכלל ללאו זמן לקיטה הוא ולא נקר מיקרי: **ארבע שעות נמי לפרא הוא.** דהא אמרת עד ועד בכלל וגבי תמיד כתיב מעשה צנקר: **למי בקיאי.** שלא היו לוקטים אלא בשלש שעות ראשונות שהוא נקר ראשון: **התם אמר רב כהנא.** גבי תפלת השחר: של שבת בערב שבת. שקבל עליו שנת מצעוד יום: **שמע מינה.** כרבי יהודה ס"ל דלמרי מפלג המנחה חילי ליה זמן תפלת המנחה ועייל ליה זמן תפלת ערבית: **ולא פסקיה ללוחיה.** כלומר לא הפסיק בין רבי ירמיה ולכותל לעבור לפניו ולישב במקומו אלא עמד על עמדו:

ולא אחורי רבו. פירש רש"י משום יוהרא ויש מפרשים שנראה כמסתמחה לרבו: והנהנות שיום לרבו והמחזור שיום. פירש כשאר בני אדם שאינו אומר שיום עליך רבי והיינו דלמרתין (ז"ק דף עג:) כדי שאלת תלמיד לרב אי נמי ההוא למחלה קאמר ובתלמיד חכם דשרי ככל הי' לקמן:

הואיל והתפלה וכו'. הכא נמי יתמא (ט) לענין (ט) ומומח' ונאמ' שרי ליה ובקונטרס פ' צנינים אחר: **שאני** צבור. אע"ג דלא מטא זמן (אין (ט) איסורא חסור בעשיית תלפלה אף ע"ג ג' דטענותא הוא: צליי' ש' מוצאי שבת וכו'. יט לומר דהכא מיידי שיש לו נזק מזה לעשות כמולא שבת כגון ללכת למול חתן וכו' ולא יהיה לו יין להבדלה אם לא יקדים דודאי תריך להוסיף מחול על הקדש דלחייבהא אלא כחוס לא ופשיטא שלא היו ממהרים להבדיל ולהתפלל של מוצאי שבת בשבת דגם במלכה אסור עם חשיכה:

הלכה בדברי האומר רשות. לאו דוקא רשות אלא כדפרישית לעיל (ד' טו.) ולכן נקרא רשות לבטלה עבור מזה חלטה העוברת:

והלכתא כוותיה דרב. ונראה דלכן תקנו פסוקים וקדיש בין גאולה למפלה לרשות היא"ל: ופי' מוס' לעיל ד' ד"ה אחר ר"י:

צלי של שבת בערב שבת אומר קדושה על הכוס או אינו אומר קדושה על הכוס ת"ש דאמר רב נחמן אמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס והלכתא כוותיה רבי יאשיהו מצלי של מוצאי שבת בשבת אומר הבדלה על הכוס או אינו אומר הבדלה על הכוס ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס אמר ר' זירא אמר רבי אסי אמר ר' אלעזר א"ר חנינא אמר רב בצד עמוד זה התפלל ר' ישמעאל בר' יוסי של שבת בערב שבת כי אתא עולא אמר בצד תמרה הוה ולא בצד עמוד הוה ולא ר' ישמעאל ברבי יוסי הוה אלא ר' אלעזר בר' יוסי הוה ולא של שבת בערב שבת הוה אלא של מוצאי שבת בשבת הוה: תפלת הערב אין לה קבע: מאי אין לה קבע אלימא שבת בעי מצלי כוליה ליליא ליתני תפלת הערב כל הלילה אלא מאי אין לה קבע כמאן דאמר תפלת ערבית רשות דאמר רב יהודה אמר שמואל תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר' יהושע אומר רשות אמר אביי הלכה כדברי האומר חובה ורבא אמר יהלכה כדברי האומר רשות. ת"ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע א"ל תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה רשות בא לפני רבן גמליאל א"ל תפלת ערבית רשות או חובה א"ל חובה א"ל והלא ר' יהושע אמר לי רשות א"ל המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לכית המדרש כשנכנסו בעלי תריסין עמד השואל ושאל תפלת ערבית רשות או חובה אמר ר' יהושע כלום יש אדם שחולק בדבר זה אמר ליה ר' יהושע לאו א"ל והלא משמך אמרו לי רשות אמר ליה יהושע עמוד על גרליך ויעידו כך עמד רבי יהושע על גרליו ואמר אלמלא אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת ועכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי היה רבן גמליאל יושב ודורש ור' יהושע עומד על גרליו עד שרגנו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן עמוד ועמד אמרי עד כמה נצעריה וניייל בר"ה אשתקד צעריה בבכורות במעשה דר' צדוק צעריה הכא נמי צעריה תא ועבריה מאן נוקים ליה נוקמיה לרבי יהושע בעל מעשה הוא נוקמיה לר' עקיבא דילמא עניש ליה דלית ליה זכות אבות אלא נוקמיה לר' אלעזר בן עזריה דהוה חכם והוה עשיר והוה עשירי לעזרא הוא חכם דאי מקשי ליה מפרק ליה והוה עשיר דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר אף הוא אול ופלה והוה עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה אתו ואמרו ליה נחא ליה למר דליתוי ריש מתיבתא אמר להו איזיל ואימליך באינשי ביתי אול ואמליך בדביתוהו אמרה ליה דלמא

ה"א

ה'ג דלמא מעברין לך אמר לה יומא חדא נכסא דמוקרא ולמחר ליסבד. וליג מעלין בקדש: כסא דמוקרא. (ס' כוס וזכית יקרה שקורין לה בלשון ישמעאל ערקי"א ואומרים בני אדם במשל הדיוט יום אחד ישתמש בו בעליו ויתכבד בו ואם ישבר ישבר: לים לך חירותא. אין לך שערות בלנות על זקנה ונאה לדרש להיות זקן: י"ח דרי חירותא. י"ח שניות של זקנה: קא חלשא דעסיס דר"ג. כשראה שמוספו היום תלמידים רבים והיה דואג שלא יענש בזה שמענס בימיו מלנא: דמליין קטפא. כלומר אף אלו אינם ראויים: תלוי. בנספ של פירשמו ממון שרבו התלמידים רב החדוד והפסול: לאשיסא דביסיס דמשחרן. כותלי ביתו של ר' יהושע שהיו שמורות: שפמי אסא. עושה פחמים ור"א נסח: נעמיין לך. דברתי למוך יומר מן הרמז: דלכיש מדא. הרגיל ללבוש המעיל ילגש כלומר הרגיל בגשמיאות יהיה נשיא: מזה בן מזה. כן בן כהן וזה את מי חטא: אפר מקלס. אפר הקלר כמנורס: וכמיות כלומר אפר קסם: כסם של מי סיפס. כמסכת חגיגה: ואוסו תלמיד. שאל תפלת ערבית רשות או חובה רשביי הוא: וקרא פושט. המאחר כ"כ: מתפלל על מנחה. מאחר שהגיע זמנה כדי להקדימה במתנה וזמנה שלא יקרא פושט גם עליה: ואח"כ של מוספין. הואיל ואיחר (זמנה אינו עובר דהא אמרי רבנן ושל מוספס כל היום: שוו מלוה עוברת. ר' יהודה נעמייה דלמר עד שבע שעות ומו לא: כי חמרי רבנן. תלמידים היואלס מבית ר' נתן: מאן אמר הלכס כי מדרשא. מי מבני הישיבה אמר צבית המדרס שהלכס כר' יהודה: חדא היא לך או חדס לך. אחת היא לך שאלה למדס דבר משמו של ר' יוחנן אלא לו בלנד לך מציבס היא לך או חדסה היא לך שהיית סבור שאלד מן האחרים אמנה: ה'ג א"ל חדס היא לי דמספא לי דר' יהושע בן לוי. סבור הייתי שר' יהושע בן לוי אמנה: הייתי ריב"ל גרסי. וליג דלמר: ממועד. מחמת שהעבירו מועדי התפלות ותגס יהיו נוגיס ואסופס וכלס:

ולש' מוספין כ"ה היום. הקשה הרב רבינו שמשון ז"ל על דבר זה. וליג מעלין בקדש: כסא דמוקרא. (ס' כוס וזכית יקרה שקורין לה בלשון ישמעאל ערקי"א ואומרים בני אדם במשל הדיוט יום אחד ישתמש בו בעליו ויתכבד בו ואם ישבר ישבר: לים לך חירותא. אין לך שערות בלנות על זקנה ונאה לדרש להיות זקן: י"ח דרי חירותא. י"ח שניות של זקנה: קא חלשא דעסיס דר"ג. כשראה שמוספו היום תלמידים רבים והיה דואג שלא יענש בזה שמענס בימיו מלנא: דמליין קטפא. כלומר אף אלו אינם ראויים: תלוי. בנספ של פירשמו ממון שרבו התלמידים רב החדוד והפסול: לאשיסא דביסיס דמשחרן. כותלי ביתו של ר' יהושע שהיו שמורות: שפמי אסא. עושה פחמים ור"א נסח: נעמיין לך. דברתי למוך יומר מן הרמז: דלכיש מדא. הרגיל ללבוש המעיל ילגש כלומר הרגיל בגשמיאות יהיה נשיא: מזה בן מזה. כן בן כהן וזה את מי חטא: אפר מקלס. אפר הקלר כמנורס: וכמיות כלומר אפר קסם: כסם של מי סיפס. כמסכת חגיגה: ואוסו תלמיד. שאל תפלת ערבית רשות או חובה רשביי הוא: וקרא פושט. המאחר כ"כ: מתפלל על מנחה. מאחר שהגיע זמנה כדי להקדימה במתנה וזמנה שלא יקרא פושט גם עליה: ואח"כ של מוספין. הואיל ואיחר (זמנה אינו עובר דהא אמרי רבנן ושל מוספס כל היום: שוו מלוה עוברת. ר' יהודה נעמייה דלמר עד שבע שעות ומו לא: כי חמרי רבנן. תלמידים היואלס מבית ר' נתן: מאן אמר הלכס כי מדרשא. מי מבני הישיבה אמר צבית המדרס שהלכס כר' יהודה: חדא היא לך או חדס לך. אחת היא לך שאלה למדס דבר משמו של ר' יוחנן אלא לו בלנד לך מציבס היא לך או חדסה היא לך שהיית סבור שאלד מן האחרים אמנה: ה'ג א"ל חדס היא לי דמספא לי דר' יהושע בן לוי. סבור הייתי שר' יהושע בן לוי אמנה: הייתי ריב"ל גרסי. וליג דלמר: ממועד. מחמת שהעבירו מועדי התפלות ותגס יהיו נוגיס ואסופס וכלס:

דלמא מעברין לך אמר לה [לשתמש אינש] יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליסבד אמרה ליה לית לך חירותא והוא יומא בר תמני סרי שני הוה אתרדשי ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חירותא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזריה ^אהרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ^אונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה ר"ג מכריז ואומר ^אכל תלמיד שאין תוכו כבדו לא יכנס לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי א"ר יוחנן פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר אתוספו ארבע מאה ספסלי וחד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דר"ג אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל אחזו ליה בחלמיה חצבי חיויר דמליין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה תנא עדיות בו ביום נשנית וכל היכא דאמרינן בו ביום הוה יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף ר"ג לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו עשה אחת דתנן ^אבו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם ^אמה אני לבא בקהל א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל א"ל ר' יהושע ^אמותר אתה לבא בקהל א"ל ר"ג והלא כבר נאמר ^אלא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' א"ל ר' יהושע וכו' עמון ומואב במקומן הן יושבין ^אוכבר עלה סנחריב מלך אשור וכלכל את כל האומות שנאמר ^אואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כאביר יושבים ^אוכל דפריש מרובא פריש אמר לו ר"ג והלא כבר נאמר ^אואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה' וכבר שבו אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר ^אישבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו מיד התירוהו לבא בקהל אר"ג הואיל והכי הוה איזיל ואפייסיה לר' יהושע כי מאא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן א"ל ^אמכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה א"ל אוי לו לדור שאתה פרנסו ^אישאי אתה יודע בצערן של ת"ח יכמה הם מתפרנסים וכמה הם נוזנים אמר לו נענית לך מחול לי לא אשגח ביה עשה בשביל כבוד אבא פייס אמרו מאן ניזיל ולימא להו לרבנן אמר להו ההוא כובס אנא אוילנא שלח להו ר' יהושע לבי מדרשא מאן דלכיש מדא ילכיש וילכיש מאן דלא לכיש מדא יימר ליה למאן דלכיש מדא שלח מרדך ואנא אלכשיה אמר להו ר"ע לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דר"ג ולצערו לרבנן א"ר יהושע מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו אתא מרף אבבא א"ל ימזה בן מזה ויה ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימך מי מערה ואפרך אפר מקלה א"ל ר"ע רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל כבודך למחר אני ואתה נשכים לפתחו אמרי היכי נעביד נעבריה ^אגמירי מעלין בקדש ואין מורידין נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאווי אלא לדרוש ר"ג ^אתלתא שבתי וראב"ע חדא שבתא והיינו דאמר מר ^אשבת של מי היתה של ראב"ע היתה ואותו תלמיד ר' שמעון בן יוחאי הוה: יושל מוספין כל היום: א"ר יוחנן ^אונקרא פושט ת"ר ^אהיו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה ר' יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וא"ר יוחנן ^אהלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ר' זירא ^אכי הוה חליש מניסיה הוה איזיל וייתב אפתחא דבי ר' נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן או איקום מקמייהו ואקבל אגרא נפק אתא ר' נתן בר טובי א"ל מאן אמר הלכה בי מדרשא א"ל הכי א"ר יוחנן אין הלכה בר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה א"ל רבי יוחנן אמרה אמר ליה אין ^אתנא מיניה ארבעין זמנין א"ל חדא היא לך או חדת היא לך א"ל חדת היא לי משום דמספא לי בר' יהושע בן לוי: אריב"ל ^אכל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב ואומר ^אנוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי רב יוסף תברא אתי על שנאימהו דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דכירושלים א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב ואומר ^אנוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דצערא הוא דכתיב ^אדלפה נפשי מתוגה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ^אבתולותיה נוגות והיא מר לה

בכורך למחר אני ואתה נשכים לפתחו אמרי היכי נעביד נעבריה ^אגמירי מעלין בקדש ואין מורידין נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאווי אלא לדרוש ר"ג ^אתלתא שבתי וראב"ע חדא שבתא והיינו דאמר מר ^אשבת של מי היתה של ראב"ע היתה ואותו תלמיד ר' שמעון בן יוחאי הוה: יושל מוספין כל היום: א"ר יוחנן ^אונקרא פושט ת"ר ^אהיו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה ר' יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וא"ר יוחנן ^אהלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ר' זירא ^אכי הוה חליש מניסיה הוה איזיל וייתב אפתחא דבי ר' נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן או איקום מקמייהו ואקבל אגרא נפק אתא ר' נתן בר טובי א"ל מאן אמר הלכה בי מדרשא א"ל הכי א"ר יוחנן אין הלכה בר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה א"ל רבי יוחנן אמרה אמר ליה אין ^אתנא מיניה ארבעין זמנין א"ל חדא היא לך או חדת היא לך א"ל חדת היא לי משום דמספא לי בר' יהושע בן לוי: אריב"ל ^אכל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב ואומר ^אנוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי רב יוסף תברא אתי על שנאימהו דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דכירושלים א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב ואומר ^אנוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דצערא הוא דכתיב ^אדלפה נפשי מתוגה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ^אבתולותיה נוגות והיא מר לה

ביון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לשעוס כלום וכו'. ואית ליה לרבי יהושע מפסיקין ואפילו מן האכילה ולא היא: ז"ע

רב אויא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף למחר כי אתא בעא אביי לאנחי דעתיה דרב יוסף א"ל מ"מ לא אתא מר לפרקא א"ל דהוה חליש לבאי ולא מצינא א"ל אמאי לא טעמת מידי ואיתא א"ל לא סבר לה מר להא דרב הונא דאמר רב הונא אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין א"ל איבעי ליה למר לצלווי צלותא דמוספין ביחוד ולטעום מידי ולמיתא א"ל ולא סבר לה מר להא דא"ר יוחנן "אסור לו לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור א"ל לאו אתמר עלה א"ר אבא יבצבור שנו ולית הלכתא ילא כרב הונא ולא יכריב"ל כרב הונא הא דאמרן כריב"ל דאריב"ל ביון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה: **מתני'** ר' נחוניא בן הקנה היה מתפלל בבניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בבניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי: **גמ'** ת"ר הבניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר וא' על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת: ת"ר "וכשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבוכם בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו ביון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחרו בממון אעפ"כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחרו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון "שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תדעו כשאדם עובר עברה אומר שלא יראני אדם. בשעת פטירתו להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקתו מלך יהודה שבא: **מתני'** רבן

המוספין א"ל איבעי ליה למר לצלווי צלותא דמוספין ביחוד ולטעום מידי ולמיתא א"ל ולא סבר לה מר להא דא"ר יוחנן "אסור לו לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור א"ל לאו אתמר עלה א"ר אבא יבצבור שנו ולית הלכתא ילא כרב הונא ולא יכריב"ל כרב הונא הא דאמרן כריב"ל דאריב"ל ביון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה: **מתני'** ר' נחוניא בן הקנה היה מתפלל בבניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בבניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי: **גמ'** ת"ר הבניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר וא' על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת: ת"ר "וכשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבוכם בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו ביון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחרו בממון אעפ"כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחרו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון "שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תדעו כשאדם עובר עברה אומר שלא יראני אדם. בשעת פטירתו להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקתו מלך יהודה שבא: **מתני'** רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמנה עשרה רבי יהושע אומר מעין י"ח ר"ע אומר יאם שגורה תפלתו בפיו מתפלל י"ח ואם לאו מעין י"ח ר"א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ר' יהושע אומר ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה' את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור ויהיו צרכיהם לפניך ברוך אתה ה' שומע תפלה היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסדה יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: **גמ'** הני י"ח כנגד מי א"ר הלל בריה דר' שמואל בר נחמני כנגד י"ח אזכרות שאמר דוד יבהבו לה' בני אלים רב יוסף אמר כנגד י"ח אזכרות שבקריאת שמע (א) א"ר תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה: ואמר ר' תנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיברע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה עולא אמר יעד כדי שיראה איסר כנגד לבו רבי חנינא אמר יכוין שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא יתווא דמצער נפשיה ומחוי כמאר דכרע הני תמני סרי תשסרי הוויין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנה כנגד מי תקנהו א"ר לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד י"ח הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לר' תנחום א"ר יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה: ת"ר ישמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיועד לתקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שכחה והשקיף

גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמנה עשרה רבי יהושע אומר מעין י"ח ר"ע אומר יאם שגורה תפלתו בפיו מתפלל י"ח ואם לאו מעין י"ח ר"א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ר' יהושע אומר ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה' את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור ויהיו צרכיהם לפניך ברוך אתה ה' שומע תפלה היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסדה יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: **גמ'** הני י"ח כנגד מי א"ר הלל בריה דר' שמואל בר נחמני כנגד י"ח אזכרות שאמר דוד יבהבו לה' בני אלים רב יוסף אמר כנגד י"ח אזכרות שבקריאת שמע (א) א"ר תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה: ואמר ר' תנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיברע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה עולא אמר יעד כדי שיראה איסר כנגד לבו רבי חנינא אמר יכוין שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא יתווא דמצער נפשיה ומחוי כמאר דכרע הני תמני סרי תשסרי הוויין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנה כנגד מי תקנהו א"ר לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד י"ח הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לר' תנחום א"ר יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה: ת"ר ישמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיועד לתקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שכחה והשקיף

התחיל לאומרה וטעה באמצעיה: **לא שט**. הא דאמר רב יהודה מעלין איתו: **שבעה קולות**. במזמור קול ה' אצל המים (תהלים כט): **ששברה חנה**. ופירשט עקל לבי (ש"א ז: ב): **ר' רננו**. ובפרשת ויעמוד שלמה (מלכים א ח) רנה תפלה תחנה ליהוה כ"ד איצא: **ביומא דרמא**. שזהו צדק לנפש רחמים שדבוק בעמים וזה ואלה היו מחזיקין להרים ארון ביום קדש הקדשים כדאמר' במעמד קטן (דף טז:) **מעין כל ברכה**. אומר בקולו ויזכר על כל אחת ואחת: **הביינו**. ויאמר מזכר אלא שומע תפלה בכל הברכות שצין שלש ראשונות לשלש האחרונות. הביינו כנגד אלה חזון ומול את לבבנו כנגד השינוי לטוב לנו כנגד קלנו לנו להיות גאולים כנגד גאולה וכן כולם: **בנאות ארץ**. לשון גאון כמו בנאות דשא רביעני (תהלים נה) והוא כנגד ברכת השמים: **והסוטים על דעתך**. העוזרים על דרכיך: **ישפטו**. כנגד דקדק ומשפט. לשון אחר והסוטים במשפט על דעתך ישפטו השנים ללמוד לשפוט בדרכיך וכן עיקר נהאלי וכן בה"ג: **ליטע עליה אבי**. לפי שמדלג הברכות וכוללן בברכה אחת: **כל השנים מי עדיין יזכרי עקיבא**. כלומר כשאני מתפללין לזכור השנים מי עדיין כר' עקיבא? אומר כלומה רביעית בפני עצמה להשתא כשמתפללין הביינו נעבד כותיה: **שבע תקון**. שלש ראשונות ושלוש אחרונות והביינו: **ונכללה**. להכללה: **מכלל**. בתוך הבינו דרך שהוא כוללה בחזון הדעת ואומר הבינו ה' אליהו המבדיל בין קדש לחול לדעת דרכיך: **לשטרודי**. לשטות: **במחלה**. התפלה יכול אדם ללכוין דעתו יותר מן האמצע: **גבורות גשמים**. הזכרה בעמלה היא לשיכך מחזירין אותו שאינה תפלה שיכול לאומרה בשומע תפלה: **ביחיד**. מחזירין אותו: **בלבד**. יחיד המתפלל עם הצבור: **ודאכר קודם ש"ס**. אין מחזירין אותו שיכול לאומרה בשומע תפלה: מחזירין

ר' אלעזר אומר בהודאה ^אאמי מאי טעמא לא עבדינן כר"ע מתקיף לה מר זוטרא ונכלל בר אביי הכל השנה כולה מ השנים מתקיף לה מר זוטרא הבדלה בחונן הדעת נמי אר דאתא כאמצע צלותא משריר ולא הזכיר גבורות שגשים בתוך לאומרה בשומע תפלה והבדל גופא א"ר תנחום אמר רב בברכת השנים אין מחזירין או מפני שיכול לאומרה על הכר שאלה ו' בברכת השנים מחזירין ל"ק הא ביחיד הא בצבור בצבור תפלה מפני ששומע משליח צ

לישקם נפשיה: אל יתפלל תפלה קצרה בלשון יחיד אלא בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת: **עד כמה:** זמנה להתפלל: **וק"ל כרז ששת:** ומיהו במוספ' פסק ה"ר יוסף כרז **עד פרסה:** אצל לא לאחר שהלך פרסה, ובה"ג מפרש עד כמה יבקש לילך שיטה נרץ להתפלל עד פרסה אפי' אין לו לילך

אלא עד פרסה אצל דרך פחות מפרסה אין נרץ להתפלל תפלה זו: **רב ששת:** מאור עינים הוה: **מכיון טוב אל חקרה רע:** הואיל ואני יכול להתפלל מעומד שהרי חבורתי עומדת לא חקרה רע וה' להתפלל מהלך ואע"פ שמוחר: **וכי מתי לביאים בעי מהדר ללוי:** שהרי לא התפלל כלום מתפללת י"ח: **שאין דעמו מיושבים עליו:** ששקה עליו עכו"ם הדרך: **לכיון אם הרוחות:** תל ארץ ישראל כדעתיך למיחר לא שיהלך פונים זו: **אחורי צים הכפורה:** במערה העזרה היו י"א אמה חצר מכותל צים קדשי הקדשים לכותל מערבי של עזרה והעומד שם מחזיר פניו לצית הכפורה למזרח: **הוה מקדמי:** קודם היום: **בקרן ונכספיה:** איכה בעמדת דמיה: **קורא ק"ש:** יתמין עד שיגיע זמן ק"ש ויקראנה ואח"כ יתפלל: **תפלה מעומד עדיף:** שיכול לכיון את לבו לפיכך הוה מקדמין להתפלל מעומד בצינים שלא יטריכו להתפלל בדרך במהלך: **בשכסא דרגלא:** שלפני פסח ופזרת וסוכות, ומרימר בעירו ומר וזטרא בעירו היו הדרכים ושחרית וכו' העם הולכים לצית המדרש כששמעו זמן ק"ש קורין והדרשן דורש והעם נשמעים ומתפללים איש איש לבדו ולכן הם היו מאספין להם י שחרית קודם שילכו לצית המדרש וקורין ק"ש ומתפללים בסמיכת גאולה לתפלה והדר נפקי לפרקא דרשי: **ומגלי כסדי כצורה ל"ג:** רב אשי: היה ראש ישיבה במתא מקסיה דורש והוא לא היה מתפלל קודם צית המדרש אלא כשנגיע זמן ק"ש לוחש הרבה יחד למתורגמן העומד לפניו וצעוד מתהורגמן משמיע לרבים הוא קורא את שמע וקומץ גאולה לתפלה ומתפלל מיושב שלא היה רוצה ללכת שלא להטריח את הצעור לקום מפניו: **כסדי כצורה:** בשעה שהצבור נשמעין ומתפללין, אי נמי כסדי כצורה כמו שהוא יושב בחור הצעור כלומר שאינו יואל, וכי הוה אחי לציתיה חזר ומתפלל מעומד לכיון את לבו: **טריחא לי מילתא:** לאחר צית המדרש עד שאתפלל: **ולעביד מר כאכזב דשמואל:** ולי: שמתפללין קודם היום ציתים מעומד ולא תפלות לנ' תפלות ומשום מסמך גאולה לתפלה כיון דמגלי קודם ק"ש לא קפדי: לא חזין לכו לרבנן קשישי מינ דעבדי כפי: שיקדימו תפלה לקריאת שמע הלכן עיר דממתין מתפללה עד זמן ק"ש מזה לסמוך תפלה אחר גאולה לפיכך מתפלל מיושב במקומו ולפי שאין דעמו מיושבת עליו כ"כ נרץ לחזור ולהתפלל בצינים: **מתנני' אין תפלה המוספין אלא בצבור עיר:** לא תקוה אלא בצבור, חצר עיר חבורת העיר, אצל לא ליחיד: **משמו:** של רבנן: **כל מקום כו' ונגמ' פריך היינו ת"ק אליבא דרבנן:** **גמ' יחיד שלא כצבור עיר:** יחיד הדר בעיר שאין שם עשרה לת"ק אליבא דרבי אלעזר דאמר לא תקוה

לישתף איניש נפשיה בהדי צבורא הכי נימא יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתולכנו לשלום וכו' אימת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא "משעה שמהלך בדרך עד כמה אמר רבי יעקב אמר רב חסדא יעד פרסה ויהי מצלי לה רב חסדא אמר מעומד רב ששת אמר יאפילו מהלך רב חסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי א"ל רב ששת לשמיעה מאי קא עביד רב חסדא אמר ליה קאי ומצלי א"ל אוקמן נמי לדידי ואצלי ⁶מהיות טוב אל חקרה רע. מאי איכא בין הבינו לתפלה קצרה יהבינו בעי לצלויי ג' קמיינתא וג' בתרייתא וכי מטי לביתיה לא בעי למהדר לצלויי בתפלה קצרה לא בעי לצלויי לא ג' קמיינתא ולא ג' בתרייתא וכי מטי לביתיה בעי למהדר לצלויי והלכתא יהבינו מעומד תפלה קצרה בין מעומד בין מהלך: היה רוכב על החמור וכו': ת"ר ⁷היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה אם יש לו מי שיאחז את חמורו ירד למטה ויתפלל ואם לאו ישב במקומו ויתפלל רבי אומר יבין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי: ית"ר ⁸סומא ומי שאינו יכול לכיון את הרוחות יכוין לבו כנגד אביו שבשמים שנא' ויהתפללו אל ה' היה עומד בח"ל יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל שנא' ויהתפללו אליך דרך ארצם היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים שנאמר ויהתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש שנאמר ויהתפללו אל הבית הזה היה עומד בבית המקדש יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר ויהתפללו אל המקום הזה היה עומד בבית קדשי הקדשים יכוין את לבו כנגד בית הכפורת ⁹היה עומד אחורי בית הכפורת יראה עצמו כאילו לפני הכפורת נמצא עומד במזרח מחזיר פניו למערב

דיה עומד בח"ל יכוין כנגד ארץ ישראל. ולי' לבו דאפניו קאי דקדמי סיפא היה עומד במזרח מחזיר פניו למערב: **לתלפיות תל שכל פיות פונים בו:** וכהן שמעמח קי"ל וכן מסקינן בלא יחפור (כ"ד דה): דקאמר אסון דקיימיתו לנפונא דל"י אדרינו ולא חסו לחמורא דלעיל (ס) דפליגי אי השכינה במזרח או במערב עכשו אלו במערה של א"י על כן אלו פונים למזרח: **אבדה דשמואל ולי' הוו מקדמי ופצלו:** פירש רש"י קודם עמוד השחר ולא נראה דלס כן לא היו יואלין זו כלל (ב) דעדין אינו יוס לכך נראה כפי ר"ח דמשעלה עמוד השחר קאמר והוו מקדמי קודם הכן החמה קאמר ועדין אינו עיקר זמן תפלה: **במסמך גאולה** תפלה קצרה. מלהתפלל מעומד והכי פסקי בה"ג הלכה כר"ש בן אלעזר ומשמע ד"ח ברכות מותר להתפלל בדרך במהלך ואין נרץ לעמוד וכו' ומ"ס מהבינו דמסקין לעיל דמעומד דוקא וי"ל דשלי הבינו שהא קצרה ואין כאן בעול דרך כ"כ כמו צ"ח ברכות ועוד פירש הר"ם דהכא כי הדר לציתיה מגלי מעומד כדאמרין בסמוך רב אשי מגלי כצורה ציתים מיושב כדי לקרות ק"ש בשעתה ולי' הדר לציתיה מגלי מעומד ור"ח פסק כאכזב דשמואל ולי' ומיהו מדקאמר רב אשי לא חזין לרבנן קשישי דקא עבדי הכי משמע דאין הלכה כמותם: **ה"ג**

במערב מחזיר פניו למזרח בדרום מחזיר פניו לצפון בצפון מחזיר פניו לדרום נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד א"ר אבין ואיתימא ר' אבינא מאי קראה ⁵כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים בו: אבדה דשמואל ולי' ⁶כי הוו בעו למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי וכי הוה מטי זמן ק"ש קרו כמאן כי האי תנא דחניא ⁷השכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנגענע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שישמך גאולה לתפלה במאי קמיפליג' מר סבר תפלה מעומד עדיף ומר סבר מסמך גאולה לתפלה עדיף מרימר ומר וזטרא הוה מכנפי בי עשרה בשבתא דרגלא ומצלו והדר נפקא לפרקא רב אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב כי הוה אחי לביתיה הדר ומצלי מעומד אמרי ליה רבנן ולעביד מר כמרימר ומר וזטרא אמר להו מריחא לי מלתא ולעביד מר כאבדה דשמואל ולוי אמר להו לא חזינא להו לרבנן קשישי מינ דעבדי הכי: **מתנני' ר' אלעזר בן עזריה** אומר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר וחכ"א ⁸בחבר עיר ושלח בחבר עיר ר' יהודה אומר משום כל מקום שיש שם יחיד שלא בחבר עיר ת"ק סבר פטור ור' יהודה סבר חייב א"ר הונא בר חיננא אמר ר' חייא בר רב הלכה כר' יהודה שאמר משום רבא ⁹ע"ל רב חייא בר אבין שפיר קאמרת דאמר שמואל מימי לא מצלינא צלותא דמוספין ביחיד בנהרדעא

אלא בעשרה יחד זה פטור ולרבי יהודה אין יחיד פטור אלא במקום עשרה ששלים לצור פטורו: בנהרדעא

ה'ת"א הלכה רבי יהודה שאמר משום ראב"ע. אלא הלכה כרבנן וכן פסק ר"מ דלמי מיימי (ו) רבי חמי ור' אסי שהיו מתפללים ביחד כרבנן בני עמודי דגרסי לאשמעין דהלכה כרבנן (והתניא) טעה ולא הוכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה דלא אמרין כסמון טעה ולא הוכיר של ר"ח אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין בו אי נמי אי איתא אנב אחרינא נקט ליה: **במה** ישחה בין תפלה לתפלה. כגון אדם שטעה ורואה להתפלל שנים וכן בין תפלה שניה לתפלה המוספין **כדי** שתתחולל דעתו ע"י. ומפרש צירוף למי דיינו כשילך ארבע אמות: **לפי** שאין מקדשין את תפלה כו'. פי' לעיל גרס פירקין (דף כו.) מה שמקדשין ומיפוק ליה משום שבות משום דיינו דוקא לעשות מנהג אחרת עוברת וי"מ דוקא צלילה ראשונה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש צלילה אבל צלילה שניה מחזירין אותו שכבר מקודש מיס שלפניו ולא נראה לתלק:

מסתברא מילתא דרב בחדש מלא. כלומר שהיה אותו שלפניו מלא. דלא יכול לאומרה בערבית של מחר שהוא עיקר והיה אומר ה"ר יתחקר לכל דבר שהיה חכמים אין מחזירין אותו. כגון יעלה ויבא בערבית ועל הנסים לא מייבטיל אם עקר רגליו (ו) ופסח בצרכה שלאחריה דאין מחזירין אותו אלא שפילו לא עקר אלא שסיים אותה צרכה שחקנו בה לאומרה אין מחזירין אותו ולא הניחא לרבינו אלמנן דהא חזינן בצרכה המזון דאותן שאמרו חכמים מחזירין וגם אותן שאין מחזירין שזין היכא דלא עקר רגליו כדלמא לקמן (דף מט.) אם שחם של שבת וזוהי הצרכה כולה ועדיין לא התחיל בצרכה הטוב והמטיב אומר ברוך אשר נתן שבתות לנוחיה כו' וקאמר נמי התם אם טעה ולא הוכיר של ר"ח קודם שעקר רגליו דהיינו קודם שיתחיל צרכה הטוב והמטיב דאותה קורא עקר רגליו אומר ברוך אשר נתן ראשי חדשים וכו' אלמא היכא דלא עקר אלו ואלו שזין ואם עקר רגליו שהתחיל בצרכה הטוב והמטיב של שבת חזר לראש ושל ר"ח מעוות לא יוכל לתקן והכי נמי יתחור (ו) צלומה צרכה אם לא התחיל בצרכה שלאחריה אין ראיה מהתם דשאני התם בצרכה המזון שכבר צריך ג' ברכות וצרכה הטוב והמטיב לא דלורייתא היא על כן אין מחזירין אותו לגמרי כי אין דומה שם הפסק כל כך ואין להבטיח ממנו ראיה ל"מ ברכות דאם יתחורו דבצר שאין לו לחזור ליה כמו הפסקה ועוד דאין להבטיח ראיה לכלל דאם היית אומר היכא שלא עקר רגליו צ"מ ברכות שהיה לו לחזור א"כ היה צריך לחזור לראש ואין זה הגון ומיחו אומר ר"י דראה את ר"מ דהיכא דלא עקר רגליו חזר לראש אפי' בדברים שאין מחזירין כגון על הנסים וכן עמא דבר:

הדרן עלך תפלת השחר

פולמוסא. נכסדרעא. לפי שיש שם צבור השליח פוטריני. ודלני וסדר ללי. ולמה ליה צ' תפלות אלא אחת של שחרית ואחת של מוספין ש"מ לית ליה דרצב"ע: **ודילמא** מעיקרא לא כוון דעפיה. ותווייהו דשחרית: **מאן** גברא רבא דקמסידר עליה. רבי יוחנן שהעיד על הדבר יפה דקדק שנקשרין תפלת המוספין הימה: **משום** רבינו רב: **צ' צבור** שנו. דאין מחזירין משום דשמע ליה מש"ל ואיכא מקמא הזכרה אבל צימד צריך לחזור. וצ"ה מפרש לה בש"ס משום טירחא לצבורא אבל יחיד הדר: **טעה** ולא הוכיר **במוספין** שהתפלל אחת חזון: **כמה** ישהה בין תפלה לתפלה. מי שיש עליו לחזור ולהתפלל או משום דטעה או משום מוספין כמה ישהה בין זו לזו: **שפסוקין**. ששהה דעתו מיושבת לערוך דבריו בלשון תפלה: **שפסוקין**. לשון חילוי. והיא היא אלא בלשנה צעלמא פליגי: **בחדש** מלא. כשהחדש שעבר מלא עושין ר"ח צ' ימים הלכך יכול לאומרה למחר דערבית של מחר ר"ח גמור יוסר מן הראשון: **מדי** טעמא קאמר. שאין מקדשין את החדש צלילה:

הדרן עלך תפלת השחר

בובד ראש. הכנעה: **שזין** עשה **אחם**. כמקום שצאו להתפלל **גמ'** **אשכוסא** אל היכל קדש **ביראפך**. מתוך יראה: **מזין** נפשיה. מקשט עצמו בצננדי: **עבדו** אם ה' **ביראפך**. תפלה שהיא לנו כמקום עבודה עשו אותה ביראפך: **צ' צלל** ע"כ ישיה מוסר. כשאלם מלרע את עצמו ע"כ ישיה לו שכר: **דכוס** קא בדר **טובא**. יותר מדאי וגרעה כפורק עול: **ספילין** מנהגא. והם עדות שממשלת קוין ומשרותיו עלי: **כסא**

עליו דכתיב יואתחנן אל ה' ומ"ל כדי שתתחולל דעתו עליו דכתיב יווחל משה אומר רב ענן אומר רב יטעה ולא הוכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי שאין בידו מקדשין את החדש אלא ביום אומר אמימר מסתברא מילתא דרב בחדש מלא אבל בחדש חסר מחזירין אותו א"ל רב אישי לאמימר מכדי רב טעמא קאמר כמה לי חסר ומה לי מלא אלא לא שגא:

הדרן עלך תפלת השחר

אין 'עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים' אפי' המלך שואל בשלומי לא ישיבנו ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: **גמ'** מנא ה"מ א"ר אלעזר דאמר קרא יהיה מרת נפש ממאי דילמא חנה שאני דהות מיריא לבא טובא אלא א"ר יוסי בר' חנינא מרבא יואני ברב חסדא אבא ביתך אשתחזה אל היכל קדשך ביראתך ממאי דילמא דוד שאני דהות מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אומר ר' יהושע בן לוי מהבא ה' השתחוו לה' בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בהדרת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה יהוה מציינן נפשיה והדר מצלי אלא א"ר נחמן בר יצחק מהבא 'עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה' 'מאי' וגילו ברעדה א"ר אדא בר מתנא אומר 'רבה במקום גילה שם תהא רעדא אביי' הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא בדר טובא אומר ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זורא חזייה דהוה קא בדר טובא אומר ר' ליה 'בכל ערב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוה קבדחי טובא אייתי

דראה את ר"מ דהיכא דלא עקר רגליו חזר לראש אפי' בדברים שאין מחזירין כגון על הנסים וכן עמא דבר:

הדרן עלך תפלת השחר

אל תקרי בהדרת אלא בהדרת. תימה אמאי לא מוכח צהדיא מדכתיב צמריה חילו מלפניו כל האדם וי"ל היינו קרא דכתיב צממור הכו לה' בני אלים ומההוא קרא צעי להוכיח כמסתא מגילה (דף כ.) שאומרים אבות וגבורות וקדושת השם וי"מ ברכות תקנו כנגד האזכרות ומשום הכי דייק מאותו קרא שכתוב צלומה פרשה לכל אותו דחילו וגו' אינו כתוב צלומה פרשה: **איימי**

כסא דמוקרא : ירום של זכריה לנצח : **לשירי לן מר** : שירה : **איייתי כסא דהויתא חיותא** : מכלן נהגו לשכר זכריה וזכריה **סורה ופי מלוא דמגנו עלן** : היכן התורה שעסקנו וידין המלכות שלנו **מקימין שיגינו עלינו מדינה של גיהנם : סלכא פסוקא** : שאינה זריכה עיון שלא יהא מהרהר בה בתפלתו : **יושכא עליה ו' נקיים** :

לכד מלואו יוס שפוסקא והתורה לא הלכיה ו' נקיים אללא לזכא שנאמר ואם טערה מוויכא : ואין זכא אללא הרוואה שלשה ימים לרופין בתוך י"א יום שצין נדה לנדה : **ומכניסא** : צביח : **במוק שלח** : קודם שחזרה אותה שאין מתחייב ממעשר מן התורה אללא זכריהא פני הציט ומשנמרה צברי אלל לפני מירוח אין ראיית פני הציט קובעתו דגבי תרומה ומעשר כתיב וכן ראשית דגןך (דברים י"ז) והוא המירוח לפיכך כשמכניסה לציט קודם מירוח לא הוקבעה למעשר מן התורה ורצון הוא לדסרו אכילת קצע בדבר שלא נגמר מלאכתו אבל אכילת ערלי לא אסרו ומאכל צהמה ערלי הוא דמן במסכת פאה (פ"א מ"ו) מאכל לצהמה היה ועוף עד שימרה הלכך בהמתו אוכלת ופטורה אבל איהו אסור באכילת קצע : **אסור בהנאה ומועלין בו** : ואע"ג דק"ל אין מועלין בדמים ויפליין לה מקראי במסכת יומא (דף ע"ט) ובשחיטת חולין (דף ק"ח) ה"מ נשחטתו בעורה דליכא ליתמר דנתייב לטם על המוצח לכפר (ויקרא י"ז) לכפר נתייב לך ולא למעילה אבל צדס הקוה מועלין כלומר אם נהנה מציא קרנן מעילה : והנן הויין הלכות פסוקות שאין עליהן קושים ומירואים שיהא זרך להרהר בכן : **במסתינא** :

מתוך כויד ראש : **כברייסא** : מתוך הלכה פסוקא : **שיטה** : ליגנות : **מפוך קלות ראש** : חילוף של כויד ראש : **מתוך וסות** : חילוף של ועמק : **אלא מפוך שמה** (ח) : כגון דברי מתחומים של תורה כגון סמוך לגאולה מזרים או סמוך לתהלה לדוד שהוא של שנה ומתחומין כגון רצון יראוי יעשה שומר ה' את כל אהויביו וכגון מקראות הסדורות בתפלת ערבים כי לא יטוש ה' את עמו ויורא צדק : **אלויה ליהוה גדדך** : **לניסא** : דקלים : **אדרכין מילא כו'** : וזה שאומרים מימות אדם הראשון הם שהוא גור על אותו מקום לישב דקלים : **אם פניו לבס** : או תקשיב אוק : **ומנין הלל** : שחרית מנחה וערבית : **יכול משבא לגולה הותלה** : התפלה היתה הותלה כמו נתלה : **אלל קודם לכן לא היה רגיל בכן** : יכול יסא כוללן לשלש תפלות הללו כשעה אחת : **יכול ישאל לגריו** : כגון צרכות דלמח חותן עד ש"מ ואח"כ יתפלל שלש צרכות ראשונות שהן של שנה : **רנה וו ספלה** : של שנה : **בקסא** : שאלת זכריה : **אחר אמר ויליב** : קודם ג' ראשונות : **שגריך** :

איייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה וזו וחבר קמיהו ואעציבו רב אשי עבר הלולא לבריה חזונה לרבנן דהוו קא בדחי מובא אייתי כסא דהויתא חיותא וחבר קמיהו ואעציבו אמרו ליה רבנן לרב המנונא וזמי בהלולא דמר בריה דרבינא לישרי לן מר אמר להו ווי לן דמיתנן ווי לן דמיתנן אמרי ליה אנן מה נעני בתרך א"ל ה"י תורה והי מצוה דמגנו עלן א"ר יוחנן משום רשב"י אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה שנאמר יאז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה אימתי בזמן שיאמרו בבוים הגדיל ה' לעשות עם אלה אמרו עליו על ר"ל שמימיו לא מלא שחוק פיו בעוה"ז מבי שמעה מר' יוחנן רביה : **ת"ר יאין עומדין להתפלל לא מתוך דין ולא מתוך דבר הלכה אלא מתוך הלכה פסוקה והיכי דמי הלכה פסוקה אמר אבי כי הא דר' זירא דאמר ר' זירא בגנות ישראל החמירו על עצמן שפאילו ראות טיפת דם כחרדל יושבת עליה שבעה נקיים רבא אמר כי הא דרב הושעיא דאמר רב הושעיא מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ואב"א כי הא דרב הונא דא"ר הונא א"ר ועירא דהמקין דם בבמהת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו רבנן עברי כמתניתין רב אשי עביד כברייא : **ת"ר יאין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך שמחה של מצוה וכן לא יפטר אדם מחברו ולא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך [א] דבר הלכה שכן מצונו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומים [ב] וכן תנא מערי בר בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרנו כי הא דרב כהנא אלויה דרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי צניחא דבבל כי מטא להתם א"ל מר דאיי דאמרי אינשי הני צניחא דבבל איתנהו מאדם הראשון ועד השתא א"ל אדכרתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב בבראין אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם וכי מאחר דלא עבר היאך ישב אלא לומר לך כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישב נתישבה וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישב לא נתישבה רב מרדכי אלויה דרב שימי בר אשי מהגרוניא ועד בי כיפי ואמרי לה עד בי דורא : **ת"ר דהמתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים אבא שאול אומר סימן לדבר דכתיב לבם תקשיב אוגך תניא דא"ר יהודה כי היה מנהגו של ר"ע כשיבדוהו מתפלל בעין בלתי עם הצבור היה מקצר ועולה מפני טורח צבור וכשיבדוהו מתפלל בעין בלתי עצמו אדם מניחו בויות וזו ומוצאו בויות אחרת וכל כך למה מפני כריעות והשתחויות : **א"ר חייא בר אבא יעלולם יתפלל אדם בבית שיש של חלונות שנאמר יכוין פתיחו ליה וגו' יכיל יתפלל אדם כל היום כלו כבר מפורש על********

די דניאל וזמנין תלתא וגו' יכול משבא לגולה הוחלה כבר נאמר די הוא עבד מן קדמת דנא יכול יתפלל אדם לכל רוח שירצה ת"ל (לקבל) [נגד] ירושלם יכול יהא כוללן בבת כבר מפורש ע"י דוד דכתיב יערב ובקר וצהרים וגו' יכול ישמע קולו בתפלתו ככבר מפורש על ידי חנה שנאמר וקולה לא ישמע יכול ישאל אדם צרכיו ואח"כ יתפלל כבר מפורש על ידי שלמה שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו תפלה תפלה זו בקשה אין אומר דבר (בקשה) אחר אמת וציב אבל אחר התפלה אפי' כסדר וידוי של יה"כ אומר איתמר נמי אמר רב חייא בר אשי אמר רב אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר של יה"כ אומר : אמר רב המנונא כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה וחנה היא מדברת על לבה למכאן למתפלל צריך שיכוין לבו דק שפתיא נעות למכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו וקולה לא ישמע למכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו ויחשבה עלי לשכורה למכאן שישכור אסור להתפלל ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו' א"ר אלעזר מכאן לרואה בחברו

דבר

דבר שאינו הגון. פירוש א"ר דליק אסורא דלורייתא דלי איכא
אסורא דלורייתא פשיטא הוכח מוכיח כמיז (ויקרא יט):
גברא בגוברין. פי' אדם שהיה חשוב לימנות בין אנשים:
מכאן ששכור אסור להתפלא. ירושלמי במסכת תרומות פרק

קמא רבי זירא * דבי

קמיה דרבי זאמי שבור מהו שניכר
א"ל ואלכה ונצטע ונכרתה ואפילו
מדומדם. פירוש ואפי' הוא שמוי
ושכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי
דהכי משמע ונצטע ונכרת:

מכאן שאסור לישב בר' אמות

של תפלה. בין מלפניו (ובין
מלאחוריו) ובין מן הצדדים ופישרו
משום הגאונים דוקא ציושן וצטל
אלל אם היה עוסק בק"ש ונכרמותה
ויכולא דהם אפילו יושב שפיר דמי:

עמך [עמכה]. עמך משמע בתוך

ארבע אמות¹ משום

דכתיב עמכה מלא דה"ל כלומר
שלא היה יושב בתוך ארבע אמות

שלה כי אם בחמישים:

מורה הלכה בפני רבך את. ואף

ע"פ שלא למד עדיין בפניו

מ"מ גדול הדור היה * ונא ללמוד

לפניו: כל היושב בתענית בשבת.

פירש ר"ח בתענית חלוס וכן איתא

במדרש תהלים ובפיושן בתענית

חלוס בשבת פי' דה"ג שאומר עננו

באלהי נזור ואפילו קוצע צרכה

לעננו כיון שאינו בתוך י"ח:

גדולה

שצריך להודיעו. הנחשד צריך
לנדות את עצמו ולהודיע את שצור
לפני כהן בלעז. אל תחנני ככה בלעז
למחשדני בשכרות: ואספסר.
למחשדני בשכרות: ואספסר.
למחשדני בשכרות: ואספסר.

דבר שאינו הגון צריך להוכיחו ותען חנה

ותאמר לא אדני אמר עולא ואיתימא רבי

יוסי ברבי חנינא אמרה ליה לא אדון אתה

בדבר זה ולא רוח הקודש שורה עליך

שאתה חושדני בדבר זה איכא דאמרי

הכי אמרה ליה לא אדון אתה לאו איכא

שכינה ורוח הקודש גבך שדנתני לכף חובה

ולא דנתני לכף זכות מי לא ידעת דאשה

קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי אמר

רבי אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו

שצריך להודיעו אל תתן את אמתך לפני

בת בלעז אמר רבי אלעזר מכאן לשכור

שמתפלל כאלו עובד ע"ז כתיב הכא לפני

בת בלעז וכתיב התם יצאו אנשים בני

בלעז מקרבך מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז

ויען עלי ויאמר לכו לשלום אמר רבי אלעזר

מכאן לחושד את חברו בדבר שאין בו שצריך

לפיוסו ולא עוד אלא שצריך לברכו שנאמר

ואלהי ישראל יתן את שלתך: ותדר גדר

ותאמר ה' צבאות אמר רבי אלעזר מיום

שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו

להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו

צבאות אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע מכל

לנדות את עצמו ולהודיע את שצור
לפני כהן בלעז. אל תחנני ככה בלעז
למחשדני בשכרות: ואספסר.
למחשדני בשכרות: ואספסר.
למחשדני בשכרות: ואספסר.

שהאשה נדקתה בהן בשעת הסכנה

שלא יתנא לה אחר מהלך תמות:

גדה וחלה וסולקת נר. של שבת.

על ג' עבדות הללו נשים תמות

וטעמא לייף במסכת שבת (ד' לא):

שמובלע בין אנשים. רב דמי מפרש

לא לא אדון ולא גזך וכו': אלס. פי'

עב: (ט' יומר. ר"ש בלעז: * גימור.

שהוא לכן יומר מדאי: ולא יחסר.

יומר מדאי. שלא יהיה תימה צעני

הצרכות ומתוך שנדכרין בו שולטת

בו עין העי: הנלכח עמכה. מתעבה

אף הוא עמה צעמידה: אל הנער

הזה. על זה ולא להסר. מכל שחטת

לעלי ורלה לענשו ותספול שיתן לה

בן אחר: ופקידו הסכנים. אמרו

בפרק קמא דגיגיה (ד' טו.) והקריבו

זה קבלת הדם: על שבעים שנה.

כלומר אפילו נגזר עליו מנעוריו לפי

שבעים קשה בשבת לפי שהיה

מתענגים בו והוא מתענה: פעניסא

לפעניסא. יתענה למחר: ותספול

על ה'. כך כתוב הוא במקרא.

ולא גרסינן הכא אל מקרי: שחור

הסודר לליליו. לדבריו הודה

לאחר זמן נצטעם נצטעם: וכו':

דכתיב

דכתיב

דכתיב

דכתיב

דכתיב

דכתיב

דכתיב

דכתיב ואשר הרעוטי: רישא דקרא ארספה הנועלה והנמדה אקבנא ואשר הרעוטי אזי גרמתי להם שנכרמתי יצר הרע: **אלמלא שלש מקראות הללו:** שמעדין שיש ציד הקדוש ברוך הוא למקן יצרנו ולהסיר יצר הרע ממנו: **נחמוטטו:** רגליו נחמטטו אלכל עכשיו יש לנו פתחון פה שהוא גרם לנו שנכרם יצר הרע: **הסית:** לשון זריקה כמו כמטחתי קשת (בראשית 62): **אין ארי נוסס:** שנתה ומשגעת ומזיק: **מלי כריסיה וגי בישי:** מילוי הכרם **ידרו למחולל ע"י תפלה:** הניחה לי. שנמע שיהיה אחוז בו: **שלא רגלים:** אכרסה יצחק ויעקב: **שהתלשו:** הפליר צו אנהיי"ר בלע"ז: **נדרו:** נדורו שאמר ואכלם: **שממר עמלו מליסס:** ויחל לשון חלל: **שהתלה טליסס מדס רחמים:** כמו יחולו על רשע יואב (ש"ב א) לשון היתח: **שמוטו אחילו גרם:** אשסא דגרמי. מוה"י"ר בלע"ז: **אשר נשכעס להם כך:** שנאמר בעקדת יצחק כי נשכעתי (בראשית 22): **עד כאן:** על כוכבי השמים: **מכאן ואילך דברי רב:** אמר לו אעשה כדנריך: **דכריס שאלמרס לי:** נכסה אמרת לי אעלה אחסס מעני מנחיס אל חרץ טובה ורחבה (שמות א): **הסיתני:** צפני האומות: עלה

דכתיב ¹ואשר הרעוטי: ²ואמר רבי חמא ברבי חנינא אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל חד דכתיב ואשר הרעוטי וחד דכתיב ³הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל וחד דכתיב ⁴והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר רב פפא אמר מזהבא ⁵ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ואמר רבי אלעזר משה המיח דברים כלפי מעלה שנאמר ⁶ויתפלל משה אל ה' אל תקרי אל ה' אלא על ה' שכן דבי רבי אילעזר בן יעקב ⁷קורין לאלפין ⁸עיינין ולעיינין אלפין דבי רבי ינאי אמרי מהכא ⁹ודי זהב מאי ודי זהב אמרי ¹⁰דבי ר' ינאי כך אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די הוא גרם שעשו את העגל אמרי דבי ר' ינאי אין ארי נהום מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה ובעלת אברים האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו אמר לה מי גרם לך שתהא מבעטת בי אלא כרשינין שהאכלתיך אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן משל לאדם אחד שהיה לו בן הרחיצו וסכו והאכילו והשקרו ותלה לו כים על צוארו והושיבו על פתח של זוגות מה יעשה אותו הבן שלא יחטא אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה וגי בישי שנאמר ¹¹כמרעיתם וישבעו ויבטלו וירם לכם על כן שכחונו רב נחמן אמר מהכא ¹²ורם לבבך ושכחת את ה' ורבנן אמרי מהכא ¹³וישבע וירשן ופנה ואי בעית אימא מהכא ¹⁴וישמך ישרון וישבעת אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מגין שחזור הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר ¹⁵וכסף הרביתי ¹⁶להם וזהב עשו לבעל: ¹⁷וידבר ה' אל משה לך רד מאי לך רד אמר רבי אלעזר אמר לו הקדוש ב"ה למשה משה רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו ¹⁸אתה למא לי מיד חשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר וכיון שאמר ¹⁹הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים משל למלך ²⁰שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה והיה אוהבו וישב לפניו ומתירא לומר לו דבר אמר המלך אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילי: ²¹ויעתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בכגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם: ²²ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה ולא עוד אלא שיש בי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים: ²³ויחל משה את פני ה' אמר רבי אלעזר ²⁴מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהתחלה ²⁵ורבא אמר עד ²⁶שהפך לו נדרו כתיב הכא ויחל וכתוב התם ²⁷לא יחל דברו ²⁸ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו ושמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר ²⁹ואם אין מחני נא מספרך ³⁰אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שהחלה עליהם מדת רחמים ורבנן אמרי מלמד שאמר משה לפני הקב"ה רבש"ע ³¹חולין הוא לך מעשות כדבר הזה ויחל משה את פני ה' תניא רבי אלעזר הגדול ואומר מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו ואחילו ³²מאי אחילו אמר רבי אלעזר אש של עצמות מאי אש של עצמות אמר אביי אשתא דגרמי ³³זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם כך מאי כך אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ הייתי אומר כשם ששמים וארץ במלים כך שבועתך במלה ועכשיו שנשבעת להם בשמך הגדול מה שמך הגדול חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים: ³⁴ותדבר אלהם ארכה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי האי אשר אמרתי אשר אמרת מיבעי ליה אמר רבי אלעזר עד כאן דברי תלמיד מכאן ואילך דברי הרב ורבי שמואל בר נחמני אמר אלו ואלו דברי תלמיד ³⁵אלא כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם דברים שאמרת לי לך אמור להם לישראל בשמי הלכתי ואמרת לי להם בשמך עכשיו מה אני אומר להם: ³⁶מכלתי יכולת ה' יכול ה' מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע עכשיו יאמרו אומות העולם חשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל אמר הקב"ה למשה והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי להם על הים אמר לפניו רבונו של עולם עדיין יש להם לומר למלך אחד יכול לעמוד לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד אמר ר' יוחנן מגין שחזור הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר ³⁷ויאמר ה' סלחתי כדברך תני דבי רבי ישמעאל כדברך עתידים אה"ע לומר כן אשרי תלמיד שרבו מודה לו ³⁸ואולם חי אני אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שאמר לו הקדוש ב"ה למשה משה החייתי בדברך: ³⁹דרש רבי שמלאי ⁴⁰לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל מגלן ממשה דכתיב ⁴¹ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכתוב ⁴²ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך וכתוב בתריה ⁴³אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו': (סימן מעש"ס צדק"ה קרב"ן כה"ן תעני"ת מע"ל כה"ן):

רבינו ע"ה אף על פי שהיו נידו מעשים טובים^א וצפרשכם כפיכם. אי לאו גדולה תפלה מיון דלמחר למה לי רוב זכיהם למה לי מו וצפרשכם הא אפילו זכיהם לא יחזק ליה: אל חורש. מדלג (ו) כחיו את דמעתי מרחל ש"מ נראית היא לפניו ואין

הולך למפלה:

כל המאריך בתפלתו ומעין בה. פירוש שמנפה שמנא צקשו לפי שכוון בתפלתו. תימה דהכל משמע דעיון תפלה לאו מעליהא הוא וכן משמע פ' הרוחא (לקמן נה). ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם וקאלר עיון תפלה. ולא כן משמע צפ' מפנין (שם קס). דקאלר אדם אולל פירותיו: צעור^א וקא משצי עיון תפלה אלמא מעליהא הוא וכן משמע בגט פשוט (נ"ב קסד): דקאלר משלשה דברים אין אדם ינילו כלל יום וקאלר עיון תפלה: פירוש שאין אדם מעיין צה אס כן משמע שהוא טוב וי"ל דהיינו עיון תפלה יש עיון תפלה דהכל המנפה שמנא צקשו עיון תפלה דהתם שמכוין את לבו למפלה^א: אל דמעתי אל תחרש. פרש"י דייק מדייקא מדלג קאלר דמעתי מרחל ש"מ שהיא נראית בכל פעם ואין להפלל רק שמתקבל: קודם תפלתו מנין שנא' אשר יושבי ביתך. ולפיכך תקנו לומר זה הפסוק קודם תפלה לדוד לאפוקי מהנכו דלמרי אשרי הרצה: אכל

ובין העיר: א"ר חנינא א"ר חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לן ממושה רבינו שנא' ואתפלל אל ה' וכתוב בתריה^א וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא איני והא^א א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המאריך בתפלתו ימעין בה סוף בא לידי כאב לב שנא' תוחלת ממושה מחלה לב מאי תקנתיה יעסוק בתורה שנא' ועין חיים תאווה באה ואין עין חיים אלא תורה שנאמר^א עין חיים היא למוחזקים בה לא קשיא דהא דמאריך ומעין בה הא דמאריך ולא מעין בה א"ר חמא בר' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר^א וקוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה': ת"ר ארבעה צריכין חזק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ ואמץ לבך וקוה אל ה': שנה^א חזק ואמץ מאד לשמור^א ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במעשים טובים תפלה מנין שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' דרך ארץ מנין שנא' חזק ונתחזק בעד עמנו וגו': ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה וזכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתיני אמר לה הקב"ה בתי י"ב מולות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים ורמון ועל כל רמון ורמון בראתי לו שלשים גסמרא ועל כל גסמרא וגסמרא תליתי בו שלש מאות וששית וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזובתני ושכחתיני והתשכח אשה ועולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים ואין ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר אמרה לפני רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפני רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת: מנא הני מילי א"ר יהושע ב"ל אמר קרא^א אשרי יושבי ביתך ואמר ר' יהושע ב"ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא' יאך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תניא נמי הכי המתפלל צריך שישעה שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו יהמלך שואל בשלומו לא ישיבנו: אמר רב יוסף הלא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתבי יהמתפלל וראה אנם בא כנגדו ראה קרון בא כנגדו לא יהא מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא הא דאפשר לקצר^א (יקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא כתוב בתורתכם^א ושמור נפשך וכתבי^א ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתי לך שלום למה לא תחזרת לי שלום אלא הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית מחזיר

זדנר תפלה וז' נמצאיות להראות

נמצאיות להראות

נמצאיות להראות

אכל עקרב פוסק. ונטולו לפי שהעקרב מ"ס מוכן לנחש עולין. לומר לאשמו מח בעליו לנחש פעמים שאין האריות רעזים ואין אורכלין אופו: **נחשים ועקרבנים.** או זה או זה מעידים עליו שמת אלמא מועד הנחש לנחש: **אכל אילנא.** כשנפל עליהם ודחקם היקיוסו: **שור פס.** שלא נגח אלס: **מועד.** שנחג ג' פעמים: **בדקולא.** כל שמולין בו תבן בראשו ואוכל: **ושדי דרגא.** לאו דוקא אלס כלומר הזהר ממנו הרבה: **ביומי ניסן.** מתוך שעברו ימי הסמי שאלך יבשה ועשוי רואה אומה מלאה דשאס וזה דעמו עליו ונכנס בו יר הרע: **עורוד.** מן הנחש והבנ

אבל עקרב פוסק. בירושלמי קלמנר דלס היה נחש מרמיע לנא כנגדו פוסק לפי שנא כנגדו ככעס מתכוין להזיקו ומיהו לא מזניז אס פסק שיחזור לראש מדלג קלמנר ואס פסק חוזר לראש אלל למחלת ברכה מיהא יחזור ואס טעה בג' ראשונות או בג' אחרונות חוזר למחלת הג' בלבות בראשונות ונעברה בלחיות כדלמרינן לקמן בפרקין (דף ג'.) אמר

מחזיר לו א"ל לאו ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך א"ל היו חותכים את ראשי בסייף א"ל והלא דברים ק"ו ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר דם ^(שהיה) כאן ומחר בבקר כך אני שהיית עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה מיד נתפיים אותו השר ונפטרו אותו חסיד לביתו לשלום: אפי' ^(נחש) כרוך על עקבו לא יפסיק: אמר רב ששת לא שנו באלא נחש אבל עקרב פוסק מיתבי ^(נפל) ילגוב אריות אין מעידין עליו שמת נפל

לחפירה מלאה נחשים ועקרבם מעידין עליו שמת שאני התם דאגב איצא מזקי א"ר יצחק יראה שוורים פוסק דתני רב אושעיא ^(מרתיקין) המשור תם חמישים אמה ומשור מועד כמלא עיניו תנא משמיה דר' מאיר ריש תורא בדקולא סליק לאגרא ושדי דרגא מתוך אמר שמואל הני מילי בשור שחור וביומי ניסן מפני שהשטן מרדק לו בין קרניו ת"ר ^(מעשה) במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא אמר הלא הראו לי את חורו הראוהו את חורו ^(נתן) עקבו על פי החור יצא ונשכו ומת אותו ערוד נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש אמר להם ראו בני אין ערוד ממית אלא החמא ממית באותה שעה אמרו אי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא: **מתני'.** ^(מזכירין) גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים ^(הובדלה) בחונן הדעת ^(ר"ע) אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה רבי אליעזר אומר בהודאה: **גמ'.** ^(מזכירין) גבורות גשמים מאי טעמא "אמר רב יוסף מתוך ששקולה בתחיית המתים לפיכך קבעוה בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים מאי טעמא אמר רב יוסף מתוך שהיא פרנסה לפיכך קבעוה בברכת פרנסה הובדלה בחונן הדעת מ"ט א"ר יוסף מתוך שהיא חכמה קבעוה בברכת חכמה ורבנן אמרי מתוך שהיא חול לפיכך קבעוה בברכת חול א"ר אמי גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול וא"ר אמי ^(גדולה) דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר יכי אל דעות ה' וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר יכי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו אמר רבי אלעזר גדול מקדש שנתן בין ב' אותיות שנאמר ^(פעלת) ה' מקדש ה' וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו דעה נתנה בין שתי אותיות

מקדש נתן בין שתי אותיות מתקף לה ^(א"ר) אחא קרחינא אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר אל נקמות ה' אמר ליה אין במילתה מיתה גדולה היא והינו דאמר עולא שתי נקמות הללו למה אחת לטובה ואחת לרעה לטובה דכתיב ^(הופיע) מהר פארן לרעה דכתיב אל נקמות ה' אל נקמות הופיע: רבי עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית כו': א"ל רב שמן בר אבא לר' יוחנן מכדי אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות נחוי ^(היכן) תקון א"ל בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס הענו חזרו וקבעוה בתפלה והם אמרו ^(המבדיל) בתפלה צריך שיבדיל על הכוס איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס חזרו והענו קבעוה בתפלה והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ^(רבא) ומותבינן אישמעתין ^(טעה) ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים ^(ושאלה) בברכת השנים מחזירין אותו ^(הובדלה) בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס לא תימא מפני שיכול לאומרה על הכוס אלא אימא מפני שאומרה על הכוס איתמר נמי אמר רבי בנימין בר יפת שאל ר' יוסי את ר' יוחנן בצידן ואמרי לה ר' שמעון בן יעקב דמן צור את ר' יוחנן ואנא שמעית המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס או לא ואמר ליה צריך שיבדיל על הכוס איבעיא להו המבדיל על הכוס מהו שיבדיל בתפלה אמר רב נחמן בר יצחק ^(קל) וחומר מתפלה ומה תפלה דיעקר תקנתא אמר אמי המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס המבדיל יתר ממי שיבדיל על הכוס ואם הבדיל בוז ובוז ^(ינוחו) לו ברכות על ראשו חנינא המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס ואם הבדיל בוז ובוז ^(ינוחו) לו ברכות על ראשו הא גופא קשיא אמרת המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס אלמא תפלה לחודה סגי והדר תני אם הבדיל בוז ובוז ^(ינוחו) לו ברכות על ראשו וכיון דנפיק ליה בחדא אפטר והויא ^(ברכה) שאינה צריכה ואמר רב ואיתימא ר"ל ואמרי לה ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרויהו יכל המבדך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא אלא אימא הכי אם הבדיל בוז ולא הבדיל בוז ^(ינוחו) לו ברכות על ראשו בעא מיניה רב חסדא מרב ששת טעה בוז ובוז מהו אמר ליה ^(טעה) בוז ובוז חוזר לראש אמר

לכנסת מאי. המהדרני צתלה נצדל נרץ שידל על הכס או לא: לא: ביום טוב שחל להיות אחר השבת. שאין מתפללין אתה מועין: ה"ג הלכה מכלל דפליגי ולא פליגי והא פליגי רבנן אימר דפליגי רבנן בשאר ימות השנה כ"ט שחל להיות אחר השבת מי פליגי והא פליגי ר"ע אכל כל השנה מי עבדינן כ"ע דהשפא נעביד וכו'. והכי פ' פריך א"ל רבי זירא [ג] הלכה מכלל דפליגי בתמיה ופריך הגמרא ולא פליגי והא פליגי רבנן וכו': והא פליגי ר' עקיבא. לומר דהנה דרשית לעצמה ואנטרין למימר הלכה כר"א לאפוקי מדריש: אלא כל שפסג כולה מי עבדינן כ"ע דהשפא נעביד כותיה. דאנטרין למימר הלכה כר"א: הלכה מ"ד הלכה דרשינן לה בפריקין ומ"ד מטין מדרש לא דרשינן דרשים אצל אורחי מורקין לחדל לפשות כ"א פליגי ב"ר שחל להיות ב"א בשבת ומ"ד נראין אורחי נמי לא מורקין ואי עבד לא מהדרין עובדא: מודים. חכמים לה"א ב"ר שחל להיות אחר השבת: נקוט דר' סימא בר אבא בידך. שהוא מדקדק בלשון רבו וקובע עז סימנים שלא יתחלף לו נראין במטין או במודים: כרפא. שהיה מדקדק בלשון רבו ואומר סמיו כפול היה ואע"פ שגלסן משנה קוריה אנטעא בפסחים [ו] ובסוכה [ז] על גב האנטעא הוא דקדק בלשון רבו ולא אמר אנטעא כפולה היסה. יש פותרין הא דרפא מדאמר ר' יהודה דדייק ספיקי דרבותיה אי מדריש יהודה לא מדריש יהודה וקשיא לי בגוה טווא חדא דרפא לא רהא ר' יהודה מימיה לא רבי יהודה דרבי אלעאי ולא ר' יהודה [ט] גשיה ועוד כולה אמוראי נמי דייקו לומר דבר בשם אומרו ועוד ליכא למימר מהא דדייק לישנא דמעמא אלא ספיקי דרבותא: סמיו כפול. אנטעאות וז' לפנים מזו דייק עגול לישן שס: לא פאי ידענא כו'. לא נראין ולא מודים ולא מטין: וסודיענו. לומר

אמר ליה רבינא לרבא הלכתא מאי אמר ליה כי קידוש מה קידוש אף על גב דמרקש בצלותא מקדש אכסא אף הברלה נמי אע"ג דמבדיל בצלותא מבדיל אכסא: ר' אליעזר אומר בהודאה: ר' זירא היה רביב חמרא הוה קא שקיל ואזיל ר' חייא בר אבין בתריה אמר ליה ודאי דאמריתו משמיה דר' יוחנן הלכה כר' אליעזר ביום טוב שחל להיות אחר השבת אמר ליה [א] אין [ב] הלכה מכלל דפליגי ולא פליגי והא פליגי רבנן אימר דפליגי רבנן בשאר ימות השנה ביום טוב שחל להיות אחר השבת מי פליגי והא פליגי ר' עקיבא א"אמו כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא ניקו ונעביד כוותיה כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כרבי עקיבא דתמני סרי תקון תשסרי לא תקון הכא נמי שם תקון ממני לא תקון אמר ליה לאו הלכה אתמר אלא ממין אתמר [ג] דאתמר ר' יצחק בר אבדימי אמר משום רבינו הלכה ואמרי לה ממין ר' יוחנן אמר מודים ור' חייא בר אבא אמר נראין אמר ר' זירא נקוט דרבי חייא בר אבא בידך דדייק וגמר שמעתא מפומא דמרה שפיר כרחבא דפומבדיתא דאמר רחבא א"אמר ר' יהודה א"הר הבית סמיו כפול היה והיה סמיו לפנים מסמיו אמר רב יוסף אגא לא האי ידענא ולא האי ידענא אלא מדרב ושמואל ידענא דתקינן לן מרגניתא בבבל יתודיענו ה' אלהינו את משפטי צדק ותלמדנו לעשות חקי רצונך ותנחילנו זמני ששון וחגי נדבה [ד] ותורישנו

במקום ותמן לנו ולכשיגיע בין קדושת שבת לקדושת יום טוב וקדשת את עמך ישראל בקדושתך יאמר ותמן לנו ה' אלהינו מועדים לשמחה וכו' ומסיים מקדש ישראל והומנים: בתנ"י האומר. בתפלתו: על קן לצור יגיעו רחמיך. אנשים שהיו מראים עצמם כמתכוונים להעמיק בלשון תחנונים ואומרים רחום ותמן אתה ועל קן לצור יגיעו רחמיך שאמרת לשלח את האס או שאומר על טוב שאתה עושה לנו זכר שמך או שאומר מודים מודים משתקין אותו: גמ' שמיטת קנאה. לומר על אלה חס ולא על שאל כריתות: מדושי. מלומדי. והוא לא לרחמים עשה אלא להטיל על ישראל חקי גזרותיו להודיע שהם עבדיו ושומרי מלומיו וגזרות תוקמיה אף צדדים שיש לטען ולעכו"ם להשיב עליהם ולומר מה נוצר בזה: ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דבעי ששיב לו מה שהשיב: אי לאו דאמרינו משה. האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד (דברים א') וספקינו בפתלה. כשהתפלל עזרא על מעל הצולה בספר עזרא (נחמיה ט): הכל בידי שמים. כל הנעל על האדם בידי הקב"ה הוא כגון ארוך קצר עני עשיר חכם שוטה לכן שומר הכל בידי שמים הוא אצל דייק ורשע אינו אצל עידי שמים אלא זו מסר ידו של אדם ונתן לפניו שני דרכים והוא יבחר לו ירחם שמים: מילפא מילפא ומני לה. כל מינה ומינה חחר וסונה מגונה הי שמוקין לא משחקין ליה שאין לו דומה למקנל עליו שמי מלכיות אלא למתלוצץ. אמר פסוק שלם ומני ליה משחקין ליה דמחוי כשמי רשיות: חכמותא

קדושת שבת וכובר מועד וחגיגת הרגל בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הברלת ואת יום השבועי מששת ימי המעשה קדשת הברלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך ותמן לנו וכו': בתנ"י האומר יעל קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב זכר שמך ימודים מודים משתקין אותו: גמ' בשלמא מודים מודים משתקין אותו משום דמיחזי כשתי רשויות ועל טוב זכר שמך נמי משמע על הטובה ולא על הרעה ותנן יחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אלא על קן צפור יגיעו רחמיך מ"ט פליגי בה תרי אמוראי כמערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינו אלא גזרות ההוא דנחית קמיה דרבה ואמר אתה חסת על קן צפור אתה חוס ורחם עלינו אמר רבה כמה ידע האי צורבא מרבנן לרצוי למריה א"ל אביי והא משתקין אותו תנן ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דבעי ההוא דנחית קמיה דר' חנינא אמר האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעזז והיראוי החזק והאמיץ תלת דאמרינן אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא הוינן יכולין למימר להו ואת אמרת כולי האי ואומר משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא גנאי הוא לו: ואמר ר' חנינא א"הכל בידי שמים חזי מיראת שמים שנאמר יעתה ישרא במה ה' אלהך שואל מעמך כי אם ליראה אמו יראת שמים מילתא וזמרתה היא והא"ר חנינא משום ר' שמעון בן יוחי אין לו להקב"ה בבית גגיו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר ייראת ה' היא אוצרו אין לגבי משה מילתא וזמרתה היא דאמר ר' חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול: מודים מודים משתקין אותו: אמר ר' זירא הכל האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי מיתבי הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה מגונה הוא דהוי שתוקי לא משתקינן ליה לא קשיא הא דאמר מילתא מילתא ותני לה והא דאמר פסוקא פסוקא ותני ליה אמר ליה רב פפא לאביי ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולכסוף כוון דעתיה אמר ליה

חברותא כלפי שמאי. מנהג שנוגד אלד כחצרו ינהג אלל המקום ולה זכר בתפלתו: **מחין לוי.** כלומר מלמדן אותו שיכין ומכין אותו אל ירגיל בכך: **מרוספא.** קורנפ. ומשם את המקנת צידה מתרגמין מרוספא (שופטים ד): **מרתנא** ולא יאל סרכן באוהם שטא. לפי ששאר יורדין לפני התיבה כשלוחרים לו כך דר תריך לקרן פעם אחת כלומר איני כדאי לך כדלמנרי לקמן בשמעתינ אלל זה לא יסרב מפני שנחיל הוא שתתא הכפלה מופסקת כל כך: **מפתלה הכרעה שטעה זכ.** אלס דלג א' ויהי הכרעה ואמר אחרת ואני וידע לשון וללחח סדרו יתחיל העובר תחמיו אותה כרעה שדלג זה ואומר משם ולהלן: **לא יענה אמן אחר הכהנים.** הש"י בסוף כל כרעה וכרעה: **מפני הטרופ.** שלא תטרף דעמו ויטעה לפי שש"י הוא תריך להסתיל כרעה שניה ויטעה לפני הכהנים כל מיצה וימינה כדלמנרינ כמס' סוטה (דף נט) ובענינו אמן לא יוכל לכוין מהר ולהסתיל כרעה שללחמיו: **אלס אין שם כסין אלל הוא.** החזן: **לא יטא אלל כפיו.** שמה לא יוכל לחזור לתפלה לדעם לכוין להסתיל: **כזים שלום שדעמו מעורפת מאימת הצבור:** ואלס הכעסו. כלומר אלס טעות הוא שאין דעמו מעורפת מאימת הצבור: **לגב' יסרב.** כשלוחרים לו אין יעשה עזמו כלל רוצה כלומר לא תיך כדאי: **ספקיהסו.** לשון שרפה כמו כי אלס קדשה כלפי (דברים ג): **מסבב.** כלומר מומין עזמו כמו ננער לעמוד: **אין לכן סדר.** ואלס דלג כרעה אחת ואח"כ מוכר זה אומרה אלל שלא במקומה: **מפתלה הכרעה שטעה זכ.** וממילא משמעת דגומר ממנה והלאה אלמל על סדרה תריך לחזור וללחמיה: **חדא כרעפא ניניסו.** ודקמני מתני' מתחלת הכרעה שטעה זה היינו אמה חזון: **ונפטר.** נוטל רשות: **א"ז לטוכיר שמו.** של מולה: **פתלה וסוף.** כמודים ולן נהל להודות: **כסן**

שוב מעשה בתלמיד א' שירד לפני התיבה בפני ר"א והיה מקצר יותר מדאי א"ל תלמידיו כמה קצרן הוא זה א"ל כלום מקצר יותר ממשנה רבינו דכתיב יאל נא רפא נא לה א"ר יעקב אמר רב חסדא כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להוכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה ולא קמדר שמה דמרים: ת"ר אלו ברכות שאדם שוחה בהן באבות תחלה וסוף בהוראה תחלה וסוף ואם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחלת כל ברכה וברכה מלמדיו אותו שלא ישחה א"ר ש"ן בן פזי אריב"ל משום בר קפרא הדיוט כמו שאמרנו

דמה דפי' דהויה הפסקה היינו דוקא צימיהם מיד כשסיימו כרכת הדואה לא היו אומרים (ש) דקאמר אין הקורא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן מפי הנזכר פ"ה אמן משמע שלא היו אומרים אלל כהנים מיד אלל עכשיו וסורגו לומר כרכת ופתלה אין זו הפסק דלג גרע מעניינן אלמל דהכל דלל תשיבא הפסק כדפרישית א"י: **אמצעיית א"ר חזן סדר. פ"ה בקונטרס ואלס דלג כרכת אחת ואחר כך מוכר זה שלא בתקופה אומרה במקום שזכר. ולא נהירא דהל ענין צמיגלה (פ"ה ד' ט.) הקורא את המגילה למפרע לא יאל ותניא (סא) וכן צהל וכן כק"ש וכן בתפלה לך נראה כפירוש רש"י ורב אלפס דאין להן סדר דקאמר היינו שיתחיל במקום שדלג הכרעה ומשם ואילך יאמר הכל על הסדר אלל ודאי לא יתחיל בלמה חזון כמו כג' ראשונות וג' אחרונות שחזר לראש ויהיה דמתיני בתוספתא דמכילתין הקורא את שמע והשמיט זה פסוק אחד לא יקרא אותו פסוק בלל עזמו אלל מתחיל מאותו פסוק ואילך וגומר עד סופה ותניא נמי כפ"י דמגילה (ד' יא): שאל השמיט פסוק א' צמיגלה שקורא על כספי מאותו פסוק ואילך והסם משני פתלה: למגילה לענין הך מילתא כדפרישית ומה"כ פסק כרב אפי' דלמר אלמנעיות אין להן סדר חדא דרב הונא כחלמדי לגבי דרב אפי' כדלמנעיות כהנא מקומות אחר רב הונא אומר דרב אפי' ועוד דלרב הונא תריך לדחוק ולשניי מתני' דכולהו חדא כרכתא וניהו ואשניי דחיקי לא ניקום ונאסמון ועוד דרב אפי' ורב ששת קיימי כחד שיטתא ועוד דכשל סופרים הלך אחר המיקל וא"כ אלס שטעה ודלג כרעה אחת בלמנעיות או שלא אמר המלך המשפט בין ר"ה ליה"כ דק"ל כפ"י (דף ע"ב): דמחזירין אותו לא יחזור ללמה חזון אלל לאותה כרעה שדלג ומשם ואילך יאמר על הסדר כדפי' רש"י והיכא שטעה כגון שטעה שיתחמתן או לא הזכיר בין ר"ה ליה"כ צברתא אבות זכרנו או בתחיתא המתים מי כמון ר"ה שלא אמר המלך הקדוש חזר לראשונה והיכא שטעה בשלל אחרונות חזון שטעה כמו כן שיתחמתן או לא הזכיר בין ראש השנה ליה"כ כזים שלום כספי חיים טובים יא' וכתוב תליים טובים בהוראה חזון לעבודה וטעמא דכיון שכולה שבה היו ככרעה א' ותענית צבור שש"י קובע כרעה לעזמו שאומר ענין בין גואל לרופא אלס שכתה וזכר זה קודם סיום תפלה אין מחזירין אותו כיון שהיה תריך לחזור ולומר על הסדר כפי' רש"י א"כ הויל כרעה לנפלה אלס מחזירין אותו אלל לפי' הקונטרס היה אומרה במקום שזכר ואין כלל כרעה לנפלה: **אל יטא אדם צריכי יא' בג' ראשונות ויא' בג' אחרונות.** פ"ה ר"ח ורבינו האי דוקא ליחיד אלל כרכי צבור שואלין ולכן אנו אומרים זכרנו וקרינן ויעלה ויכל כהם ומדע דדוקא יחיד קאמר שהרי עיקר כרכות אחרונות כרכי צבור הסא: **מלמדיו אותו שלא ישחה.** ואל"ה ישחה ומה בכך וי"ל שלא יאל לעקור דברי חכמים שלא יאמרו כל אחד מתמיר כמו שהוא רוצה ואין כלל תקנת חכמי' ותישנין י"ה: ליהורא: קידה**

אמר מוריס מוריס משחקין אותו. ירושלמי הדל דלמלא כנצור אלל צימד תחמונים הס: **אמר פסוקא פסוקא ובפ"ה** פ"ה בקונטרס משחקין אותו דמחיו כעושה צ' רשויות וזה"ל ובפ"ה מפרש איפכא פסוקא פסוקא אין משחקין אותו מיהו מגונה היו אל לשון הגמרא לא משמע כפי' ואזנן צי אלס שאומרים צ' או פ"ה פעמים שמע ישראל ציב"כ משחקין אותם לפירש"י ולפיר"ח מגונה מיהא היו או שמא אין לחוש רק שקורא ק"ש בעונתה ומקבל עליו עול מלכות שמים ומ"מ טוב שלל לומר דא מה שאומרים ה' הוא האלהים א' פעמים ציב"כ היו ערבה כנגד ז' רקיעים משבחים לצורא שהוא דר למעלה מו' מנהג כשר הוא וגם מלניו בקרה שמי פעמים ה' הוא האלהים גבי אליהו (מלכים א' יא): **מלדיבן** מתחיל (מלכה הברה בשעה בה. ירושלמי ציטיי אשתתק כזאפנים אמן שילון ל' צון אמר להו כשם ריב"ל זה שער תחמיו יתחיל ממקום שפסק ופריך והתנן מתחיל מתחלת הכרעה שטעה זה אמר להו מכיון דענינון קדושת השם כמי שהוא מתלת הכרעה דמי: **לא יענה אמן** אחר הכהנים מפני הטרופ. תימה תיפוק ליה דמפסיק תפלה אלס עונה אמן וי"ל מאחר שלא אמר האי עטמא ש"מ דעניינן אמן כל חשיב ליה הפסקה מאחר שאין תפלה הוא אלל לקרות כהנים לדוכן אומר ר"ת שאין ש"י יכול לקרוא דחשיב הפסקה לתפלה אלס קוראם אלל אחד מציני הקהל קוראם והל דלמנרינ כקוטה פ"ה אלל נלמרים (ד' נה) לשניס קוראם כהנים וכו' לאו אשליט צבור קאי אלל אחזן דתנינא כספרי (פרשת שאל) אמור להם מלמד שהחזן אומר להם אמרו וחוץ לאו היינו שליח צבור דחזן היינו המתעסק כצרכי צבור ר"ת משמע נמי כקוטה (ד' נט): דללא אשליט צבור קאי דמעיקרא קאמר אין הכהנים רשאין להסתיל ככרעה עד שיכלה הדבור מפי הקורא פ"ה הקורא כהנים ואח"כ אומר אין שליח צבור רשאי וכו' משמע דשניס את יוש שיהי רוצים לומר דכמו כן אין ש"י רשאי להקרות יצרך לכהנים דכמו כן היו הפסקה אמוס רבינו יהודה פ"ה דכדדיל יס כמדכש טעמי תפלה ותקורות אמור להם על מלמד ששליח צבור אומר להם עד כל דבור ודבור וכן יס שצויס להמיר לשליח צבור עזמו לקרות כהנים אפילו לפי' ר"ת

אז"ל צברנו ככרעה כדמשמע כקוטה משמע שלא היו אומרים אלל כהנים מיד אלל עכשיו וסורגו לומר כרכת ופתלה אין זו הפסק דלג גרע מעניינן אלמל דהכל דלל תשיבא הפסק כדפרישית א"י: **אמצעיית א"ר חזן סדר.** פ"ה בקונטרס ואלס דלג כרכת אחת ואחר כך מוכר זה שלא בתקופה אומרה במקום שזכר. ולא נהירא דהל ענין צמיגלה (פ"ה ד' ט.) הקורא את המגילה למפרע לא יאל ותניא (סא) וכן צהל וכן כק"ש וכן בתפלה לך נראה כפירוש רש"י ורב אלפס דאין להן סדר דקאמר היינו שיתחיל במקום שדלג הכרעה ומשם ואילך יאמר הכל על הסדר אלל ודאי לא יתחיל בלמה חזון כמו כג' ראשונות וג' אחרונות שחזר לראש ויהיה דמתיני בתוספתא דמכילתין הקורא את שמע והשמיט זה פסוק אחד לא יקרא אותו פסוק בלל עזמו אלל מתחיל מאותו פסוק ואילך וגומר עד סופה ותניא נמי כפ"י דמגילה (ד' יא): שאל השמיט פסוק א' צמיגלה שקורא על כספי מאותו פסוק ואילך והסם משני פתלה: למגילה לענין הך מילתא כדפרישית ומה"כ פסק כרב אפי' דלמר אלמנעיות אין להן סדר חדא דרב הונא כחלמדי לגבי דרב אפי' כדלמנעיות כהנא מקומות אחר רב הונא אומר דרב אפי' ועוד דלרב הונא תריך לדחוק ולשניי מתני' דכולהו חדא כרכתא וניהו ואשניי דחיקי לא ניקום ונאסמון ועוד דרב אפי' ורב ששת קיימי כחד שיטתא ועוד דכשל סופרים הלך אחר המיקל וא"כ אלס שטעה ודלג כרעה אחת בלמנעיות או שלא אמר המלך המשפט בין ר"ה ליה"כ דק"ל כפ"י (דף ע"ב): דמחזירין אותו לא יחזור ללמה חזון אלל לאותה כרעה שדלג ומשם ואילך יאמר על הסדר כדפי' רש"י והיכא שטעה כגון שטעה שיתחמתן או לא הזכיר בין ר"ה ליה"כ צברתא אבות זכרנו או בתחיתא המתים מי כמון ר"ה שלא אמר המלך הקדוש חזר לראשונה והיכא שטעה בשלל אחרונות חזון שטעה כמו כן שיתחמתן או לא הזכיר בין ראש השנה ליה"כ כזים שלום כספי חיים טובים יא' וכתוב תליים טובים בהוראה חזון לעבודה וטעמא דכיון שכולה שבה היו ככרעה א' ותענית צבור שש"י קובע כרעה לעזמו שאומר ענין בין גואל לרופא אלס שכתה וזכר זה קודם סיום תפלה אין מחזירין אותו כיון שהיה תריך לחזור ולומר על הסדר כפי' רש"י א"כ הויל כרעה לנפלה אלס מחזירין אותו אלל לפי' הקונטרס היה אומרה במקום שזכר ואין כלל כרעה לנפלה: **אל יטא אדם צריכי יא' בג' ראשונות ויא' בג' אחרונות.** פ"ה ר"ח ורבינו האי דוקא ליחיד אלל כרכי צבור שואלין ולכן אנו אומרים זכרנו וקרינן ויעלה ויכל כהם ומדע דדוקא יחיד קאמר שהרי עיקר כרכות אחרונות כרכי צבור הסא: **מלמדיו אותו שלא ישחה.** ואל"ה ישחה ומה בכך וי"ל שלא יאל לעקור דברי חכמים שלא יאמרו כל אחד מתמיר כמו שהוא רוצה ואין כלל תקנת חכמי' ותישנין י"ה: ליהורא: קידה

חברותא כלפי שמאי. מנהג שנוגד אלד כחצרו ינהג אלל המקום ולה זכר בתפלתו: **מחין לוי.** כלומר מלמדן אותו שיכין ומכין אותו אל ירגיל בכך: **מרוספא.** קורנפ. ומשם את המקנת צידה מתרגמין מרוספא (שופטים ד): **מרתנא** ולא יאל סרכן באוהם שטא. לפי ששאר יורדין לפני התיבה כשלוחרים לו כך דר תריך לקרן פעם אחת כלומר איני כדאי לך כדלמנרי לקמן בשמעתינ אלל זה לא יסרב מפני שנחיל הוא שתתא הכפלה מופסקת כל כך: **מפתלה הכרעה שטעה זכ.** אלס דלג א' ויהי הכרעה ואמר אחרת ואני וידע לשון וללחח סדרו יתחיל העובר תחמיו אותה כרעה שדלג זה ואומר משם ולהלן: **לא יענה אמן אחר הכהנים.** הש"י בסוף כל כרעה וכרעה: **מפני הטרופ.** שלא תטרף דעמו ויטעה לפי שש"י הוא תריך להסתיל כרעה שניה ויטעה לפני הכהנים כל מיצה וימינה כדלמנרינ כמס' סוטה (דף נט) ובענינו אמן לא יוכל לכוין מהר ולהסתיל כרעה שללחמיו: **אלס אין שם כסין אלל הוא.** החזן: **לא יטא אלל כפיו.** שמה לא יוכל לחזור לתפלה לדעם לכוין להסתיל: **כזים שלום שדעמו מעורפת מאימת הצבור:** ואלס הכעסו. כלומר אלס טעות הוא שאין דעמו מעורפת מאימת הצבור: **לגב' יסרב.** כשלוחרים לו אין יעשה עזמו כלל רוצה כלומר לא תיך כדאי: **ספקיהסו.** לשון שרפה כמו כי אלס קדשה כלפי (דברים ג): **מסבב.** כלומר מומין עזמו כמו ננער לעמוד: **אין לכן סדר.** ואלס דלג כרעה אחת ואח"כ מוכר זה אומרה אלל שלא במקומה: **מפתלה הכרעה שטעה זכ.** וממילא משמעת דגומר ממנה והלאה אלמל על סדרה תריך לחזור וללחמיה: **חדא כרעפא ניניסו.** ודקמני מתני' מתחלת הכרעה שטעה זה היינו אמה חזון: **ונפטר.** נוטל רשות: **א"ז לטוכיר שמו.** של מולה: **פתלה וסוף.** כמודים ולן נהל להודות: **כסן**

קירדה ע"ז אפים. ומיני קר א"ר דלשכתן" אמי צענין אחר
 יש לומר דקים ליה מקבלה דקידה על גמי ומימי קר
 דמסייעו: **חזינא לאביי ורבא דמצלו אצויי.** פירוש שהיו מטין
 על גדיהן: **יבוי' לבו באחת מהן.** והא דלמרי' בסוף פרק ט"ה
 (דף ג:) לעולם ימוד אדם דעתו אם
 יכול לבזק יתפלל ואם לאו אל יתפלל
 יש לפרש ה"מ נמי בלחם מהמין:
חציף ע"ז מאן דמצלי בבקתא.
 וא"ת הכתיב ואל יתק
 (לשון צדקה (נבאשית ד) י"ל דהתם
 מיירי בזה המוריה דלמרי' בפקמים
 פרק האשה (ד' פח.) לא יתק
 שקרלו שדה וכו' א"ר בקתא דהכא
 מיירי בצקעה במקום שרגילין שם
 בני אדם לעבור והולכי דרכים:
בסוי חמאה. וטעמא לפי שא
 מתבטש על מטא אכל אם
 מפרש חמאי דומה שנינו מתבטש
 עליו ואמרין לעיל פרק קמא
 (ד' יג:) כל העושה דבר ומתבטש
 מוחלים לו מיד:

הדרן עלך אין עומדין

כהן גדול בסוף כל ברכה וברכה והמלך
 תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה
 וברכה אמר רבי יצחק בר נחמני לדידי
 מפרשא לי מיניה דריב"ל *הדיוט כמו
 שאמרנו כהן גדול תחלת וא' כל ברכה וברכה
 המלך כיון שכרע שוב אינו זוקף שנאמר
 ירידה ככלות שלמה להתפלל וגו' קם מלפני
 מובה ה' מכרע על ברכיו: ת"ר *קידה על
 אפים שנאמר ויתקד בת שבע אפים ארץ
 כריעה על ברכים שנאמר מכרוע על ברכיו
 השתחוואה זו פשוט ידים ורגלים שנאמר
 *הבא נבא אני ואמך ואחיד להשתחות לך
 ארצה *אמר רב חייה בריה דרב הונא חזינא
 להו לאביי ורבא דמצלו אצויי תני חדא
 הכורע בהודאה הרי זה משובח ותני אידך
 הרי זה מגונה לא קשיא הא בתחלה הא
 הכורע רבא כרע בהודאה וסוף אמרי ליה רבנן אמאי קא עבד מר הכי
 אמר להו חזינא לרב נחמן דכרע וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי
 והתניא הכורע בהודאה הרי זה מגונה ההיא בהודאה שבהלל והתניא הכורע
 בהודאה ובהודאה של הלל הרי זה מגונה כי תניא ההיא בהודאה דברכת
 המזון: **מתני'** המתפלל וטעה סימן רע לו ואם שליח צבור הוא סימן רע
 לשולחיו מפני *ששלוהו של אדם כמותו אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא
 שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת אמרו לו מגין אתה יודע אמר
 להם אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני
 שהוא מטורף: **גמ'** אהייא א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי
 באבות איכא דמתני לה אברייא המתפלל יצריך שיכוין את לבו בכולן ואם
 אינו יכול לכיון בכולן יכוין את לבו באחת א"ר חייא אמר רב ספרא משום
 חד דבי רבי באבות: אמרו עליו על רבי חנינא וכו': מנא הני מילי א"ר
 יהושע בן לוי דאמר קרא יבורא נב שפתים שלום שלום לחזק ולקרוב אמר

ה' ורפאתיו א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן וכל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיח בתי לתלמיד חכם
 ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן *עין לא ראתה אלהים וזולתך
 יעשה למחכה לו ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן וכל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות
 המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים וזולתך ופליגא דשמואל *דאמר שמואל *אין בין העוה"ז
 לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד שנאמר *כי לא יחדל אביון מקרב הארץ וא"ר חייא בר אבא
 א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים
 וזולתך ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו מקום *שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר
 *שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב ורבי יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק
 מדבר עבירה מעיקרא ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה *ונתרחק ממנו השתא *מאי עין לא ראתה
 אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית רבי *שמואל בר נחמני אמר זה
 ערן שלא שטפה בו עין לא בריה שמא תאמר אדם הראשון היכן היה בגן ושמא תאמר הוא בן הוא
 ערן תלמוד לומר ויגדל ר' יצחק בריה דר' יוחנן ויגדל ר' יוחנן ויגדל ר' יוחנן ויגדל ר' יוחנן ויגדל ר' יוחנן
 ר"ג שגר שני ת"ח אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים כיון שראה אותם עלה לעלייה ובקש
 עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה אמרו לו וכי נביא אתה אמר להן לא נביא אנכי
 ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא
 מטורף ישוב וכתבו וכווננו אותה שעה וכשבאו אצל ר"ג אמר להן העבודה לא חסרתם ולא הותרתם
 אלא כך היה מעשה באותה שעה חלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות ושוב מעשה ברבי חנינא בן
 דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ריב"ז אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים
 ויחיה הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים וחיה אמר רבי יוחנן בן זכאי אלמלי הטיח בן זכאי את
 ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה
 לאו אלא הוא דומה כעבר לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך: *ואמר רבי חייא בר אבא אמר
 רבי יוחנן אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר *וכיון פתיון ליה בעלייתה (לקבל)
 [נגד] ירושלם אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא ואמר רב כהנא *חציף עלי מאן דמפרש
 חמאה שנאמר *אשרי נשוי פשע בסוי חמאה:

הדרן עלך אין עומדין

כל מה שאור גדול צימר תריך להכניע
 ולהספיל עלתו: אינו זוקף. עד שיגמר: קם מלפני מובה *מכרוע.
 רשיה דקרא ויהי ככלות שלמה להסתכל והדר קם מכרוע: ארצה.
 לשון משמט משמט: דמללו מללוי. כטופלין על פניהם אין
 פושטין ידיהם ורגליהם אלא מטין
 על גדיהם: **בתפלה.** כורע: **חזינא**
לרב נחמן דכרע. תחלה וסוף:
בסודא דלל. הדול לה' כי טוב
מתני' אם שגור. אם סדורה
 תפילתי בפי במרובה ואני נכשל ומתנמי
 נוצת מלבי אל פי כל מה שאני חפץ
 להאריך בתחנונים: **שוא מטורף.**
 החולה. *נשון אחרן לשון טורפין
 לו תפלתו בפיו כלומר התפלה
 שהסתללו עליו מטורפת וטרודה ממנו
 ואינה מקובלת: **גמ'** אהייא. כהיכא
 ובאחו מן הכרכות היו טעות סימן
 רע: **באבות.** שהוא תחלת התפלה
 רמו הוא שאין חפץ בך: **בורא נב**
שפסס. כשהניב צרף בלדס אז
 מוצטם על השלום: **לא נתנבאו.**
 הטובות והנחמות: עין לא ראה.
 לא נראית ולא נגלת לשום נביא:
 רחוק. שהיה רחוק כל ימיו מן העבירה.
 דהיינו דקדק מעיקרו: **חללנו חמה**
 שלפחו ניטלה מגופו חממה הוא
 החולי הקדמו. חללנו לשון חלץ מהם:
 לא חפרסם. שעה: **כעבר.** בן בית
 נכנס ויואל שלא נדרש: **כשר לפני**
המלך. שאינו רגיל לבא לפניו:
 מלונסו. שגורקין לו שיכוין לבו שפשוט
 מתחלל כלפי שמים ולבו נכנע:
דמלי צקסא. צקקעה. כשהוא
 במקום לניעות חלה עליו אימת מלך
 ולבו נשבר:

הדרן עלך אין עומדין

ביצד מברכין וכו' חוץ מן היין. שמתוך חשיבותו קצטו לו זכרה לעצמו וכן הפת: **בורא מיני דשאים**. לפי שיש בכלל פרי האדמה דשאים חרשים כגון קטניות ורבי יהודה צבי היכר זכרה לכל מין ומין: **גב' קדש הלולים**. בנטע רבעי כתיב ומשמע שני הלולים טעון באכילתו כשחאכלנו בשנה הרביעית שהוא מותר באכילה: **האי מיבעי ליה**. הלולים לשון תולידים חד מינייהו אחת לאורי אחת לאחיה והדר אכליה הוילאחו לחולין ע"י פדיון אס באת לאכלו חוץ לירושלים וחד לנמדך שלא לאמרה מותר רבעי אלא בזכרם שנה' קדש הלולים דבר שמהללני בו טעון חלול חוץ חוץ יין: **שאיין אומרים**. הליט שיר על קרבן במתקדש אלא על היין כשנמסרין נסכי מזבח: **הניחא למד' כו'**. כולה סיומא דפרכא הוא והיך הניחא הא דילפת זכרה מהכא למאן דתני נטע רבעי דלית ליה כל פירות האילן כגורת רבעי וטען דרש מהכא דבר דטעון הלול טעון חלול אייתא ליה חד הלול לזכרה: **מאי איכא למימר**. הא מיבעי ליה למדרש שאין חלול אלא במקום הלול: **חד פני כרם רבעי**. כל מקום שיש בתשנה נטע רבעי חיי אורח כרם: **הניחא אי יליף ג"ש**. דרש למלמיה בג"ש ואייתא ליה חד הלול לזכרה: **אשכחן לאחריו**. כדאשכחן בזכרם המזון דכתיב ואכלת ושבעת וזכרת (דברים ח): **חייב בעוללות**. וכמתן לא תעולל (ויקרא יט). אחריו בעוללות כל שאין להן תפוקה לא כמך ולא נטף) אלא שורה יחידים של ענבים: **קמה פורית**. דאשכחן דלא זכרה רחמנא זכרה דכתיב תאכל זה לחם וגו' (דברים ח) וסמך ליה ואכלת ושבעת וזכרת: **לד מוצא**. יין לנספך וספק למתנות: **ו' מינין**. האמורים נאכר מטא ושעורה וגו' (שם ח) ובתרייהו כתיב ואכלת ושבעת וזכרת: **שכן טעונים כבורים**. דהכי אמרין במנחות (פ"ט ד' פד): נאמר כן ארך י"ב שנים אלא הארץ (דברים טו) ולאמר להכי ארך מטא ושעורה: מה להלן שנה הארץ אף כהן שנה הארץ: **אלא סברה הוא**. דלמחרווייהו אית להו פירכא למאן דתני כרם ויליף זכרה מו' המינים איכא פירכא שכן טעונים כבורים למאן דתני נטע רבעי איכא למפריך התינה מדי דבר נטיעה דלאו בר נטיעה מנלן אלא סברה הוא דכיון דנהנה ר"ך להודות למי שזרעא: **משל**. כנהנה מן ההקדש דכתיב לה' הארץ ומלואה כדאמרין לקמן: **סלמאר זכרה**. הרי היא נגזל:

לח

ביצד מברכין. לא שייך להקשות מנה היכא קאי דוקא כדל דפסרין ברש מכלילין (ו' ג). משום דהכא סברה דאין לנכר דממסין בגמרא דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא זכרה אי נמי י"ל דקאי אמתני' דמי שמחו (ו' כ): דקתני בעל קרי מנכר לאחריו ואינו מנכר לפניו והכי נמי שייך הכא לנכר על כל דבר ודבר ע"כ קאמר הכא על דבר מברכין:

ביצד מברכין על הפירות * על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן ועל יפירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שעל יפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ * ידועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים: **גב' מנא ה"מ** * דתנו רבנן יקדש הלולים לה' מלמד שטעונים זכרה לפנייהם ולאחרייהם מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיכרך והאי קדש הלולים להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה חד דאמר רחמנא * אחליה והדר אכליה ואידך דבר הטעון שירה טעון חלול ושאינו טעון שירה אין טעון חלול וכדר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן * דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין השאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר * ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין הניחא למאן דתני נטע רבעי אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי * חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי ולמאן דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא ר' אומר נאמר כאן * להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן * ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לזכרה ואי לא יליף גזרה שוה זכרה מנא ליה ואי נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתיא בקל וחומר * כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן כרם שאר מינין מנין דיליף מכרם מה כרם דבר שנהנה ומטעון זכרה אף כל דבר שנהנה מטעון זכרה איכא למפריך מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח * וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן דבר שנהנה ומטעון זכרה אף כל דבר שנהנה מטעון זכרה מה להצד השוה שבהן שכן יש בו צד מובח ואיתי נמי זית דאית בה צד מובח וזית מצד מובח אתי והא בהדיא כתיב ביה כרם דכתיב * ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית אמר * רב פפא * כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מ"מ קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מובח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנהנה ומטעון זכרה אף כל דבר שנהנה מטעון זכרה מה לשבעת המינין * שכן חייבין בכבורים ועוד התינה לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נטע רבעי הא תינה כל דבר נטיעה דלאו בר נטיעה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא סברה הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא זכרה: **ת"ר** * אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ו בלא זכרה * וכל הנהנה מן העוה"ו בלא זכרה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביד ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ו בלא זכרה כאילו נהנה מקדשי שמים שנא' * לה' הארץ ומלואה ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב * השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם זכרה

זכרה וכן הפת: **בורא מיני דשאים**. לפי שיש בכלל פרי האדמה דשאים חרשים כגון קטניות ורבי יהודה צבי היכר זכרה לכל מין ומין: **גב' קדש הלולים**. בנטע רבעי כתיב ומשמע שני הלולים טעון באכילתו כשחאכלנו בשנה הרביעית שהוא מותר באכילה: **האי מיבעי ליה**. הלולים לשון תולידים חד מינייהו אחת לאורי אחת לאחיה והדר אכליה הוילאחו לחולין ע"י פדיון אס באת לאכלו חוץ לירושלים וחד לנמדך שלא לאמרה מותר רבעי אלא בזכרם שנה' קדש הלולים דבר שמהללני בו טעון חלול חוץ חוץ יין: **שאיין אומרים**. הליט שיר על קרבן במתקדש אלא על היין כשנמסרין נסכי מזבח: **הניחא למד' כו'**. כולה סיומא דפרכא הוא והיך הניחא הא דילפת זכרה מהכא למאן דתני נטע רבעי דלית ליה כל פירות האילן כגורת רבעי וטען דרש מהכא דבר דטעון הלול טעון חלול אייתא ליה חד הלול לזכרה: **מאי איכא למימר**. הא מיבעי ליה למדרש שאין חלול אלא במקום הלול: **חד פני כרם רבעי**. כל מקום שיש בתשנה נטע רבעי חיי אורח כרם: **הניחא אי יליף ג"ש**. דרש למלמיה בג"ש ואייתא ליה חד הלול לזכרה: **אשכחן לאחריו**. כדאשכחן בזכרם המזון דכתיב ואכלת ושבעת וזכרת (דברים ח): **חייב בעוללות**. וכמתן לא תעולל (ויקרא יט). אחריו בעוללות כל שאין להן תפוקה לא כמך ולא נטף) אלא שורה יחידים של ענבים: **קמה פורית**. דאשכחן דלא זכרה רחמנא זכרה דכתיב תאכל זה לחם וגו' (דברים ח) וסמך ליה ואכלת ושבעת וזכרת: **לד מוצא**. יין לנספך וספק למתנות: **ו' מינין**. האמורים נאכר מטא ושעורה וגו' (שם ח) ובתרייהו כתיב ואכלת ושבעת וזכרת: **שכן טעונים כבורים**. דהכי אמרין במנחות (פ"ט ד' פד): נאמר כן ארך י"ב שנים אלא הארץ (דברים טו) ולאמר להכי ארך מטא ושעורה: מה להלן שנה הארץ אף כהן שנה הארץ: **אלא סברה הוא**. דלמחרווייהו אית להו פירכא למאן דתני כרם ויליף זכרה מו' המינים איכא פירכא שכן טעונים כבורים למאן דתני נטע רבעי איכא למפריך התינה מדי דבר נטיעה דלאו בר נטיעה מנלן אלא סברה הוא דכיון דנהנה ר"ך להודות למי שזרעא: **משל**. כנהנה מן ההקדש דכתיב לה' הארץ ומלואה כדאמרין לקמן: **סלמאר זכרה**. הרי היא נגזל:

סתמא לא אקרי מ"מ קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מובח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנהנה ומטעון זכרה אף כל דבר שנהנה מטעון זכרה מה לשבעת המינין * שכן חייבין בכבורים ועוד התינה לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נטע רבעי הא תינה כל דבר נטיעה דלאו בר נטיעה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא סברה הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא זכרה: **ת"ר** * אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ו בלא זכרה * וכל הנהנה מן העוה"ו בלא זכרה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביד ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ו בלא זכרה כאילו נהנה מקדשי שמים שנא' * לה' הארץ ומלואה ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב * השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם זכרה זכרה וכן הפת: **בורא מיני דשאים**. לפי שיש בכלל פרי האדמה דשאים חרשים כגון קטניות ורבי יהודה צבי היכר זכרה לכל מין ומין: **גב' קדש הלולים**. בנטע רבעי כתיב ומשמע שני הלולים טעון באכילתו כשחאכלנו בשנה הרביעית שהוא מותר באכילה: **האי מיבעי ליה**. הלולים לשון תולידים חד מינייהו אחת לאורי אחת לאחיה והדר אכליה הוילאחו לחולין ע"י פדיון אס באת לאכלו חוץ לירושלים וחד לנמדך שלא לאמרה מותר רבעי אלא בזכרם שנה' קדש הלולים דבר שמהללני בו טעון חלול חוץ חוץ יין: **שאיין אומרים**. הליט שיר על קרבן במתקדש אלא על היין כשנמסרין נסכי מזבח: **הניחא למד' כו'**. כולה סיומא דפרכא הוא והיך הניחא הא דילפת זכרה מהכא למאן דתני נטע רבעי דלית ליה כל פירות האילן כגורת רבעי וטען דרש מהכא דבר דטעון הלול טעון חלול אייתא ליה חד הלול לזכרה: **מאי איכא למימר**. הא מיבעי ליה למדרש שאין חלול אלא במקום הלול: **חד פני כרם רבעי**. כל מקום שיש בתשנה נטע רבעי חיי אורח כרם: **הניחא אי יליף ג"ש**. דרש למלמיה בג"ש ואייתא ליה חד הלול לזכרה: **אשכחן לאחריו**. כדאשכחן בזכרם המזון דכתיב ואכלת ושבעת וזכרת (דברים ח): **חייב בעוללות**. וכמתן לא תעולל (ויקרא יט). אחריו בעוללות כל שאין להן תפוקה לא כמך ולא נטף) אלא שורה יחידים של ענבים: **קמה פורית**. דאשכחן דלא זכרה רחמנא זכרה דכתיב תאכל זה לחם וגו' (דברים ח) וסמך ליה ואכלת ושבעת וזכרת: **לד מוצא**. יין לנספך וספק למתנות: **ו' מינין**. האמורים נאכר מטא ושעורה וגו' (שם ח) ובתרייהו כתיב ואכלת ושבעת וזכרת: **שכן טעונים כבורים**. דהכי אמרין במנחות (פ"ט ד' פד): נאמר כן ארך י"ב שנים אלא הארץ (דברים טו) ולאמר להכי ארך מטא ושעורה: מה להלן שנה הארץ אף כהן שנה הארץ: **אלא סברה הוא**. דלמחרווייהו אית להו פירכא למאן דתני כרם ויליף זכרה מו' המינים איכא פירכא שכן טעונים כבורים למאן דתני נטע רבעי איכא למפריך התינה מדי דבר נטיעה דלאו בר נטיעה מנלן אלא סברה הוא דכיון דנהנה ר"ך להודות למי שזרעא: **משל**. כנהנה מן ההקדש דכתיב לה' הארץ ומלואה כדאמרין לקמן: **סלמאר זכרה**. הרי היא נגזל:

כאן

כאן לאחר ברכה. וכן צ"ל כל כתיב (שם ד' קט"ז) "אמר" כשהיו מניחים השולחן היו אומרים לה' הארץ ומלואה וכשהיו מסלקין השולחן היו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם: **כאן** בזמן ש"ישראל עושין רצונו של מקום שנאמר ואספת דגנך.

וא"ת והלא לקמן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מוקמי' ליה. וי"ל דמיידי ודאי שעושין רצונו אבל אין עושין רצונו כ"כ דאינם דייקים גמורים * ועוד י"ל דפליג ליה שהא דלקמן שכל הפרט מה בין עושים ואין עושין * והכא נעושים: ואין עושים כי הדדי (א' ינשה): דרך מרקסמן. פירש"י היינו דאורייתא אבל מדרבנן גס חזר קובעת כדמשמע צ"ל יולא דופן (מה ד' מו): איזהו חזר שחייב כדמשמע ר"ל וכן מוכח צ"ל המציא (צ"ל ד' ה):

טובא גריד. מכלל שמעט שאסור לשמות יין בערב פסח מן המנהג ולמעלה ואם רוצה לשמר לרין לשמות הרבה דטובא מגריר גריר: **ל**

כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל הנהגה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גזול להקב"ה וכנסת ישראל שנא' יגזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' ²הלא הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנא' ³שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אבך מאי חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כתיב 'ולקחתי דגני בעתו וגו' וכתיב ⁴ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיד יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהגה בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה חורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישא חורע בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' 'ועמרו זרים ורעו צאנכם וגו' וכזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן שנא' 'ועבדת את אויביך וגו' אמר אביו הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן בר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן במטותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרונו במזונייכו כולא שתא: אמר רבא בר בר חנה א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר רבא בר בר חנה א"ר משום ר"י בר' אלעאי ⁶בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך ⁷מרקסמן כדי לחייבן כדמשמע דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיות כדי לפטרן ⁸מן המעשר ⁹דא"ר ינאי אין הטביל מתחייב כדמשמע עד שיראה פני הבית שנא' 'בערתי הקדש מן הבית ור' יוחנן אמר אפי' חצר קובעת שנא' ¹⁰ואכלו בשעריך ושבעו: חזן מן היין וכו': מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה ¹¹דאמר רב יהודה אתר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן וית מברכין עליו כה"ע אמרי חזן משום דלא אפשר היכי נברך בברך בורא פרי הוית פירא גופיה וית אקרי ונברך עליה בורא פרי עץ וית אלא אמר מר זוטרא חמרא ויין משחא לא ויין ומשחא לא ויין והתנן ¹²הגודר ימן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מזון הא כל מילי אקרי מזון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבד וא"ר הונא באומר כל הזן עלי אלמא משחא ויין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד ויהא רבא יהוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה טפי טובא גריר פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב ¹³ויין ישמח

לכבב אנוש ולחם לכבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי נברך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתיהו עליה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאמר אי הוויא קביעותא השתא מיהא ¹⁴בטלה דעתו אצל כל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן ¹⁵שמן וית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא ידקא שתי ליה (משתה) אחוץ מוץ ליה ¹⁶דתניא והשותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ¹⁷ההפך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הוויא ליה פת עיקר והוא טפל ותנן ¹⁸זה הכלל כ"ל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוסט את הטפלה אלא דקא שתי ליה ע"י אניגרון דאמר רבא בר שמואל ¹⁹אניגרון מיא דסלקא ²⁰מיא דסלקא. מים ששלקו בהן מרדכי: דכולהו

וממתיא: **בזמן עושין רצונו**. הדגן שלהם ושלאין עושים רצונו נטלו: **דברים** ומלח להם שהוא שול: **כדכס**. שלא יעסוק בדבר ארץ: **הנהגה כסס**. עם דברי תורה: **מנהג** דרך ארץ. שהם מנהג ליד גורן הצריח סופך ליצטל מדברי תורה: **אפשר**. בתמיא אפשר כדכרי: **ביומי ניסן**. ימי הקציר: **ביומי תשרי**. דריכת הגמות והדסים: **דרך** **ערקסמן**. דרך שערי המלך והבית: **לפני הבית**. פתח כניסה ויציאה: **אין הטבל** **מסתייב מעשר**. און התורה. אבל אכילה קבע מקור לכולל מדרבנן: **זית אקרי**. והוא ליה בורא פרי הפרי שהפרי קרוי זית ואין זו בריאת עשים כי צדיק אדם הוא צריכה זו אבל גבי גפן הגפן היא העץ והענבים הם פרי הגפן: **חמרא ויין**. להכי חשיב לקובע לו ברכה לעצמו: **ואמר רב הונא**. הא דקמיני מותר במים ובמלח ואסור בשאר אוכלין ומשקין לאו באומר קונם מזון עלי דאין מזון אלמא מה' מיני דגן חטין ושעורין וסוסמין ושבלות שועל ושיפון אבל באומר כל הזן עלי קונם ליה מילי נהי דלא אקרי מזון מיהו מין זיניי דר ממס ומלח אלמא משחא זין: **סעיד**. חשיב טפי ממזון: **והכתיב ויין יסמח לבב אנוש**. וסיפא דקל ולחם שלל אנוש יסעד שמעט דאין אין ויין אלמא משחא. ומשני לאו כדקאמרת אלמא לחם יסעד ולא יסמח אבל אין סועד ומשמח: **אי הכי**. דזין וסעיד מזון הוא ולברך עליה שלש ברכות לאמריי ואין אמריין לקמן בפרקין (דף מ"ג) כל שהוא משמח המינין ודקאמרת דגן חמרים ואחרים ברכה אחת: **אחוץ מוץ**. לגופיה ואין זו אכילה שטעונה ברכה דגבי ברכה ואכלת כתיב: **דמילא**. דלאו בר אכילה היא: **הסוסה שמן של תרומה**. בשוק **משלם אס** הקרן. כשאר מוץ את חמריי דממנו: **ואין משלם** **חומש**. דגבי חומש אכילה כמיז ואש כי יאכל קדש בשגגה (ויקרא כג) פרט למיניס: **ע"י הפסח**. משום לפתח: **ע"י אניגרון**. מין מאלל הוא ונחמסין למורי שמן ושני כמשה כמא מקומות: **דאמר רבא בר שמואל**. אלא הכא אלמא לפרושין לן מאי נהיו: **מיא דסלקא**. מים ששלקו בהן מרדכי: דכולהו

דבולטו שלק. כל מיני ירק שנקט: **החושב בגרונו.** ויךך לחתו צו שמן עיקר ואניגרון טפל: **לא יערענו בשמן.** בשבת דמשהי ליה בתוך גרונו ואינו בולעו ויזין דלא בלע ליה מוכחא מילתא דלרפואה הוא ומוכחם גורו על כל רפואות הנכרות משום שחיקת סמינים שהיא מלאכה: **החלה.** כלומר כחלתה לא יתן השמן בפיו לשם ערעור כי אם לשם בליעה ואם בלא להשהותו ישנה: **דאית ליה הנאה מיניה.** לנד הרפואה יש לו הנאה אכילה: **הנפלא וכו' עד פער** להו לא גרסינן ומה"ג הוא: **קמחא דחטי.** אוכל קמח חטים כמות שהיא: **בורא פרי האדמה.** שפאר כוסם חטין דמניא לקמן בפרקין (ד' ג') שמכרך בורא פרי האדמה: **דאשמיני.** וגרע הואיל ולא אשתמי לעלויה מעליהם: **במלסיה קאי.** והוא ליה ככוסם חטין: **הכא אית ליה עלויה אחרונה.** הלכך אית מכלל פרי והכלל דרך אכילתו לא בלא. אבל השמן מיד בלא בשניו לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נעשוהו הלכך פרי הוא: **מאי לאו.** מדאמר שער מכלל דק"ל בחטין בפה"א דחשיב: **ומי גרע ממלה וזמית.** והכי מוסק אדעתין דלא חבשי ברכה: **ומים.** שלמיר"א (ב) **קוקיאני.** מולטים שנמשיים: **דאית ליה הנאה.** באכילה: **קורא.** כך שנה דקל. כשנפני גדלים בכל שנה וכל דרך כל האילנות הנוסף בשנה זו כך נבשלה שניה מתקשה ונעשה: **לנון סופו להקשות.** שאם אינו מולשו בעתו הוא מתקשה כעץ: **אדעתא דפוגלא.** לאכול כשהוא כך ושמו פוגלא: **לנץ.** מין עץ: **אדעתא דפרחא.** סם פרי: **מיני נלפס.** הוא לנץ. לפי שגדלים בו כמה מיני אכילה קרי ליה מיני: **סמרוס.** בתוך העלים גדלים כמין תמרות ויבולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: **אבינויות** הוא הפרי: **קפריסין.** הוא קליפה גדולה שסביבות הפרי כעין קליפה הגדילה קצבי אגחים דקים: **לנץ נטעי אינשי אדעתא דשופא.** לאכול את העלים ואת התמרות שאין מתעטין את האילן בכך: **דקלא לא נטעי אינשי אדעתא.** לאכול את הקורא שהאכול מתעט ענפי האילן: **ערלה בחולה לארץ.** מדברי סופרים היא: **דכל המיקל בארץ.** בערלה הלכה כמותו בחולה לארץ. דמיון דאינה מן המורה הלך אחר המיקל: **גבי מעשר.** דהא דר"ע לגבי מעשר איתמר דמעשר פירות האילן דבארץ גופה דרבנן שהמורה לא חייבה לעשר אלא דגן תירוש וינער: **כלאים בכרם.** קסבר מין ירק הוא: **מ"מ לנץ** הוא ליה ספק ערלה וכו'. (ג) האי מ"מ מסקנה דפירכא דרבינא הוא ולמיתר זקנות הפרי עומד מותר בחולה לארץ דהא בארץ ספק הוא ומן ספק ערלה כו' ונפסורא. ארס לונה שפסד דוד והוספה על גבול ארץ ישראל: **ובחולה לארץ.** הלווקא מן החשוד על הערלה ויודע הוא שיש בפרסו זקנות ונטיעות: **יודר ולוקא.** היינו אף על פי שספק הוא אם יצא מן הנטיעות: **ובגלגל**

לא יערענו. פירש"י להשהותו וא"כ א"כ פלוג ולימיה בדריה מאי אירא ע"י אניגרון אפילו בעיניה שרי לנלעו לאלתר דהא אינו אסור אלא לערער דהיינו להשהות ע"כ פי' הרי" לא יערענו אפי' בצליעה בלא שהיה שכל שמהי שאינה אלא לרפואה קרי ליה ערעור ואפי' כשבולעו והיינו טעמא דמתערב משום דקא מוכחא מילתא דלרפואה קא מכין א"כ יש ליישב פירוש"י רש"י לא יערענו להשהותו אלא בתוך אניגרון ואפילו להשהותו או בולעו (ו) בעיניה בלא שהיה: **כיון דאית ליה הנאה מיניה** בעי ברכי. ונרשין אדברים (ו) דלם אדם שומה ושמקין אם המשקין רעים לשמות דלית ליה הנאה מיניה לא בעי ברכי ואי אית ליה הנאה מיניק בלא הרפואה בעי ברכי: **והלכתא.** נכמתו כספריס הוא גרסי' דלשון ה"ג הוא: **קמחא דחטי.** נראה דלא מיירי בקמחא ממש דלם כן לא שייכא ביה ברכה דבורא פרי האדמה אלא מיירי בקמחא שקורין אשקלא"סיר או קמחא שטועין קשכולט שועל שמייבין בתמור: **לא נטעי אינשי אדעתא דקורא.** וסבר גמ' כוונתה דשמואל וא"כ אותן לולבי פנים דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי מברכין עליהו שהכל נהיה דנדור ואותן שקד' כלה רבים אוכלים קליפתם החיטיות ואלה נטעי להו אדעתא דלכי למילי להו כשהו רבים כי אם לאכול הגרעינים שלהן כשיתבטלו מנכך עליהו נמי שהכל: **קליפי**

דכולהו שלקי א"כ הוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוסט את הטפלה הכא במאי עסקינן יבחושיש בגרונו דתניא (ו) החושש יבגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ויבולע פשיטא (ו) מהו דתימא כיון דלרפואה קא מכין לא לברך עליה כלל קמ"ל יביון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברכי: **קמחא דחטי** רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר ה"שהכל נהיה בדברו א"ל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יוחנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג דאשתני במלחיה קאי ה"ג אע"ג דאשתני במלחיה קאי מי דמי התם לית ליה עלויה אחרינא הכא אית ליה עלויה אחרינא בפת וכי אית ליה עלויה אחרינא לא מברכין עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל יאקרא חייא וקמחא דשערי מברכין עליהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחייא בורא פרי האדמה לא דחייא נמי שהכל נהיה בדברו ולשמעינן דחייא וכו"ש דשערי אי אשמעינן דחייא הוה אמינא ה"מ דחייא אבל דשערי לא לברך עליה כלל קמ"ל ומי גרע ממלח וזמית (ד) דתנן (ע) על המלח ועל הזמית אומר שהכל נהיה בדברו אצטריך סד"א מלח וזמית עביד אינשי דשדי לפומיה אבל קמחא דשערי הואיל וקשה לקוקיאני לא לברך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברכי: **"קורא** רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר ה"שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה (ו) שינא כוונתך מסתברא דהא צנן סופו להקשות ומברכין עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנן נטעי אינשי אדעתא דפוגלא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי לא מברכין עליה והרי צלף דנמעי אינשי אדעתא דפרחא ותנן (ע) מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האבינויות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נטעי אינשי אדעתא דשופא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקליסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל: **אמר** רב יהודה אמר רב יצ"ל של ערלה בחוצה לארץ וזרק את האבינויות ואוכל את הקפריסין למיביות פריה וקפריסין לאו פריי ורמיניהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האבינויות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ הוא דאמר כר"ע דתנן (ו) רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואבינויות וקפריסין ר"ע אומר אין מתעשר אלא אבינויות בלבד מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי' בארץ קמ"ל יכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אי אמר הכי הוה אמינא הנ"מ גבי מעשר אילן דבארץ גופא מדרבנן אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא אימא בח"ל נמי נגזור קמ"ל רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אבינויות וקאכיל קפריסין א"ל מאי דעתך כר' עקיבא דמיקל ולעביד מר כב"ש דמקילי טפי דתנן (ו) צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם וב"ה אומרים אין כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחייב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא הא לא קשיא ב"ש ספוקי מספקא להו ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא מ"מ לב"ש הוה ליה ספק ערלה ותנן (ו) יספק ערלה בא"י אסור ובסורא מותר ובח"ל יודר

ולוקח

אגוים והגרענין חייבין בערלה. דפרי וינהו מנאכלין. והגרענין של גודגדניות וגרענין אפרסקין ושל תפוחים וכל מיני גרענים של פירות בורא פרי העץ: לענין מעשר דלאו פירא יניהו לענין אסירי קפרסין דהוה אין קוצצין אילנות בשביעית. וא"ת בלא שביעית נמי תיפוק ליה ליה שומר: כפולס ליסיה. סופו שנופל הימנו כשנגיע להנשבל: דאסור משום לא תשחית את ענה (דברים ט) וי"ל דלא טעין קבל דלא שייך ביה לא תשחית כדליתא פ' לא יחסור (ב"ב טו.) אי נמי איירי דמעולה בדמים לעשות ממנה קורות דלא י"ל שייך לא תשחית ומיהו משום חסורא דשביעית איכא לנכלה ולא לתסורא ולא להפסד: שיעורו בפרה הלבן ופחוט מכאן לא הוי פירא מכאן י"ש ללמוד דעל בוסר פחוט תמול לא מברכין עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי האדמה: לשון ה"ג והלכתא בפר ב"ר דאשי מרדכי ערלה דאי פירא הוא וכו'. והיה אומר הר"מ דלגבי ערלה לאו פירא הוא היינו משום דכל המיקל בלאך הלכה כמותא"ם ב"מ אכל בלאך ודאי הוי פירא ומברכין עליו בורא פרי העץ ובברכות לכתב חלוק בין בלאך לח"ל: ברמיבא. כגון ליטורא"י בלעז מברכין עליה בורא פרי האדמה אכל יצטתא לא מברכין עליה וכן הלכה בזוגגילא שקורין יומי"צרו בלעז וכן (ק' א) של גרופלי" שזין גרילס ופולס (אלא) כדלכא כגון בליטורא"י אין מברכין עליהם כלל כיצטתא אכל עץ של קנמון שקורין קני"ל מברכין עליו בורא פרי האדמה מפני שרגילין לאכלו ביובש וגם הוא גדל עץ של הארץ כמו קנים ועל זוקר"י מברכין בורא פרי העץ כי יערי עס דבשי (שיר ה) זה זוקר"י ואנן שקורין מוסקד"א מברכין בורא פרי העץ שגם נוהגין לאכול אותו ביובש: כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות. וכן קלימיר"ש בלעז" שנושים מקמת ומים או מחלב מברכין עליהם בורא מיני מזונות וכן כשנומים קמת לתוך פולין או לתוך עדשים לא כרישים וכן לתוך שקדים שטעון לתוה"אם עץין אותו כדי שיעסוד הלז או גרין לנכך בורא מ"מ ואם לדכך (ס) בעלמא"ם *אינו נכרך לנכך בורא מ"מ וטוב להחמיר ולגמטו *במך הסעודה לאחר ברכת המזל ופטור מהנה נפסד: בורא

ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקח רבי עקיבא במקום ר"א עבדינן כותיה ^בוב"ש במקום ב"ה אינה משנה ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי ורחמנא אמר יוערלתם ערלתו את פרוי *את הטפל לפריו ומאי ניהו שומר לפרי אמר רבא היבא אמרינן דנעשה שומר לפרי היבא דאיתיה בין בתלוש בין במחובר הכא במחובר איתיה בתלוש ליתיה איתיה אביי *ביטמא של רמון מצטרפת והנין שלו אין מצטרף מדקאמר הנין שלו אין מצטרף אלמא דלאו אוכל הוא ותנ' גבי ערלה *קליפי רמון והנין שלו קליפי אגוים י'הגרענין חייבין בערלה אלא אמר רבא היבא אמרינן דנעשה להו שומר לפרי היבא דאיתיה בשעת גמר פירא האי קפרס ליתיה בשעת גמר פירא איני והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב *הני מתחלי דערלה אסירי הואיל וגעשו שומר לפרי ושומר לפרי אימת הוי בכופרא וקא קרי ליה שומר לפרי רב נחמן סבר לה כרבי יוסי דתנן *רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי ופלגי י'רבנן עליה מתקין לה רב שימי מנהדרעא ובשאר אילני מי פלגי רבנן עליה והתנן *מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית ב"ש אומרים כל האילנות משיזיצאו וב"ה אומרים י'החרובין משיזשרו והגפנים משיגרעו והיותים משיניצו ושאר כל האילנות משיזיצאו ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן פול הלבן ס"ד אלא אימא ישעורו כפול הלבן מאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל האילנות משיזיצאו אלא אמר רבא היבא אמרינן דהוי שומר לפרי היבא דכי שקלת ליה לשומר מיית פירא הכא כי שקלת ליה לא מיית פירא הוה עובדא ושקלוה לנין דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא דביטתא ואיקיים ביטתא *והלכתא כמר בר ב"ר אשי דרויק את האביונות ואכל את הקפרוסין ומדלגבי ערלה לאו פירא יניהו *לגבי ברכות נמי לאו פירא יניהו ולא מברכין עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי האדמה) פלפלי רב ששת אמר שהכל רבא אמר *לא כלום ואודא רבא למעמיה פטור ביומי דכפורי פטור כס זנגבילא ביומא דכפורי איני יודע ששען מאכל הוא אלא מה ח"ל עין מאכל להביא עין שטעם עזו ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמוד שהפלפלין חייבין בערלה וללמוד שאין ארץ ישראל חסרה כלום שגאמר *ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה לא קשיא *הא ברמיבא הא כיצטתא *אמרי ליה רבנן למרימר *כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור והא אמר *רבא *האי המלתא דאתיא מבי הנדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ברמיבא הא ביבשתא חביץ קדרה וכן דייסא את יהודה אמר שהכל נהיה בדברו רב כהנא אמר רב *במ"מ בדייסא גירא כ"ע לא פלגי דבמ"מ כי פלגי בדייסא כעין חביץ קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמירא עיקר א"ר יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרויהו *כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות ואיתמר נמי רב ושמואל דאמרי תרויהו כל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות וצריכא דאי אשמעינן כל שהוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערוכות לא

ובבבד שלא ידלנו. והחבר כשהו לוקט מן הנטיעות: איני דלמך ואין זה ספק אלא ודאי: ויפוק ליה. דאי נמי ר' עקיבא דלמך לענין מעשר דלאו פירא יניהו לענין אסירי קפרסין דהוה אין קוצצין אילנות בשביעית. וא"ת בלא שביעית נמי תיפוק ליה ליה שומר: כפולס ליסיה. סופו שנופל הימנו כשנגיע להנשבל: פטמא של רמון. הפרח שבראשו כעין שיש לתפוחים ולספרגלין: מטטרס. לכבילה לטומאת ארבעין: והנין שלו. נך ברמון כקפרס באציונות: אין מטטרס. אע"ג דקיי"ל בהעור והכוסט (חולין ד' ק"א): שומרים מטטרפין לטומאה קלה דהיינו טומאת ארבעין הני מילי קליפתא האלון הרמון אכל הני שומר על גבי שומר הוא ואין מטטרס והכי אמרינן בהעור והכוסט (שם ד' ק"ט): חייבים בערלה. דרחמנא רבינא מחא פרוי הטפל לפריו והא נך לימיה שומר כפולס ששטמתיש מעל הקליפה: קפרס לימיה בגמר פירא. כשנגיע סמון לבשולו הוא נופל ממנו: סמולי. בתמרי כקפרס בלנץ: ככופרא. כשהתמרים קטנים קודם בשול: סבר לה כר' יוסי. דכופרא הוא פרי ואע"פ שלא נגמר לפיק שומר שלו חשוב שומר: סמדר אסור. ענבים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר נראה לעיננו קרי סמדר וקאמר ר' יוסי כיון שגב לכלל סמדר קרי פרי ואסור משום ערלה: ופלגי רבנן עליה. והלכה כרביס הלכך אציונות עבוד שהקפרסין כהן לאו פרי יניהו ולא מיקרו קפרסין שומר לפרי: בשאר אילנות. חוץ מן הענבים: אין קוללין בשביעים. דרחמנא אמר לאכלה לא להפסד: פסולא. את *הפרי: משיזשרו. משיראו כהן כמין ששרות של חרובין: משיגרעו. שהענבים גמסו בגרוע ולקמן מפרש לה: משינילו. משיגדל הני סביב: הוא בוסר הוא גרוע. כל מן שזהו בוסר הוא גרוע: פול הלבן פול הלבן ס"ד. הא צענבים קיימין: מאן שטעם ליה דאמר. גבי ענבים בוסר הוא דהוי פרי אכל סמדר לא: רבנן. הוא דפלגי עליה דר' יוסי במשקט ערלה וקאמר בשר אילנות דמשיזיצאו הו פרי הראוי: ביטתא. אציונות: כס פלפלי. כל דבר שאדם אוכל שלא כדרכו מקרי כסיה: פטור. מכתת: המלפא. ליטורא"י בלעז: שריא. אין בה לא משום בשול כריס ולא משום געול כריס: הנדואי. כושיים: חביץ קדרה. מין מאכל קפוי כמו חלב שצנצוהו בקיפה כך עושין מאכל קפוי בקדרה ולקמן מפרש לה קמחא דובשא ומשחא וקרי ליה אכרסותא: דייסא. של חטים כמחשבת: דייסא כעין חביץ קדרה. לקמן *מפרש לה חטי דמתכרי בלסיתא ויהו כהו דובשא ועידי להו נקדירה: סמירא. סלת: קמ"ל

אמירא סבר דהיה ר"מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פרוי ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמוד שהפלפלין חייבין בערלה וללמוד שאין ארץ ישראל חסרה כלום שגאמר *ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה לא קשיא *הא ברמיבא הא כיצטתא *אמרי ליה רבנן למרימר *כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור והא אמר *רבא *האי המלתא דאתיא מבי הנדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ברמיבא הא ביבשתא חביץ קדרה וכן דייסא את יהודה אמר שהכל נהיה בדברו רב כהנא אמר רב *במ"מ בדייסא גירא כ"ע לא פלגי דבמ"מ כי פלגי בדייסא כעין חביץ קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמירא עיקר א"ר יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרויהו *כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות ואיתמר נמי רב ושמואל דאמרי תרויהו כל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות וצריכא דאי אשמעינן כל שהוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערוכות לא קמ"ל

המיניין ואי לא לא מצרכין עליה בורא מיני מזונות: אורו: מ"ל: דיוקן. פ"י: כמעשה קדרה. ברכה שמברכין על מעשה קדרה של חמשת מינין: ברכה אחת מעין ג'. בשלהי פרקין (דף מד.) מפ' לה על המהיה כ"י: ואורו ללא מעשה קדרה. דקא מפקת להי מכלל מעשה קדרה לברכה אחרת: אלו פ' מעשה קדרה. לענין ברכה: חילקא טריגס וריו וערסן. מפרש להו במועד קטן (ו' פ"ג י"ג): חילקא. חקו דמתבני באיתמא חדל לתמי: טריגס. חדל לתל: וריו. חדל לארבע: ערסן. חדל לחמש: פ' מני. הך ממתימא דקמי אורי כמעשה קדרה רבי יוחנן בן טרי: ה"ג אבל רבנן לא ורבנן לא וספטיא ור' ור'ג והלכתא ומהלכות גדולות הו': כפוסס. כמות שיהי: אפא ופסלה. לאחרי שאפא כמנור ועשה לחם חזר ופסלה במים: שהפרוסס קיימוס. שלא נמוחו כצשלן: ברכה אחת מעין ג'. על המהיה ועל הכלכלה. ובשלהי פרקין (דף מד.) מפרש לה: אלא לאו רבנן ה"א. וקמי כ"מ ומיזבחה דרב ושמואל: פ' רבי יהודה כ"י. ה' דקמי בורא מיני זרעים ר' יהודה ה"א דקמי לכל מין ומין מעין ברכתו דמפרש לקמן פירקין (דף נ.) אליהי הלכן בברכות בורא מיני דשאים לחטין חרעיס וניהו בורא מיני זרעים. ולרבנן בין זרעים בין ירקות כפיה"א ולא צעין לכל מין איז מעין ברכתו: ולא כלום. כלומר אין טעון מברכות פירות ארץ ישראל ולא כלום אלא בורא נפשות רבות ככל מידי דליתיה משבעת המינין: כפוסס. הס תמרים (ו') והס דבש האמור כשבעת המינין" שהדבש זכ מן התמרים: קפץ וזכר. לאחריהן: משמו. של ר"ג: ולא

קמ"ל כל שיש בו ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים אין אבל אורו ודוחן לא משום דע"י תערובת יאכל איתיה בעיניה נימא אפילו אורו ודוחן נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות קמ"ל כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות לאפוקי אורו ודוחן דאפילו איתיה בעיניה לא מברכין בורא מיני מזונות ואורו [ודוחן] לא מברכין בורא מיני מזונות והתניא הביאו לפניו פת אורו ופת דוחן מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה וגבי מעשה קדרה תניא בתחלה מברך עליו בורא מ"מ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה כמעשה קדרה דמברכין עליו תחלה וסוף ולא כמעשה קדרה דאילו כמעשה קדרה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג' ואילו הכא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא ואורו לאו מעשה קדרה הוא והתניא אלו הן מעשה קדרה חילקא טריגס (ו) סולת וריו וערסן ואורו הא מני רבי יוחנן בן גורי היא דתניא ר' רבי יוחנן בן גורי אומר אורו מין דגן הוא וחייבין על חמוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח אבל ירבנן לא ורבנן לא והתניא ר' יהודה כ"י: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה ה"חטה אפא ובשלהי בזמן שהפרוסס קיימות בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליה ג' ברכות אם אין הפרוסס קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין ג' יהכוסס את האורו מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש כפי הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי אלא לאו רבנן היא ותיובתא דרב ושמואל אמר מר הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה והתניא בורא מיני זרעים לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתנן ועל ירקות (ו) אומר בורא פרי האדמה ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים: אומר מר הכוסס את האורו מברך עליו בורא פרי האדמה טחנו אפאו ובשלו אע"פ שהפרוסס קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש והתניא 'לבסוף ולא כלום אומר רב ששת לא קשיא הא ר"ג והא רבנן דתניא ז"ה הכלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות והכמים אומרים אחת מעין שלש ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעליה ביריחו והביאו לפנייהם כותבות ואכלו ונתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש אומר ליה רבן גמליאל עקיבא עד מתי אתה מכנים ראשך בין המחלוקת א"ל רבינו אע"פ שאתה אומר כן וחברך אומרים כן למדתנו רבינו ורבים הלכה כרבים רבי יהודה אומר משמו כל שהוא משבעת המינים ולא

מאי מברך כפוסס רבי ירמיה אמר לא אכלית סלת מן יומא וכו': ג' ר' רשות ד' עקיבא דברך כמו שהיה סובר וא"י לר"ג הא ק"ל דאין מומינן על הפירות וי"ל דר"ג היה סבור שהיה מברך על כל ג' מינין ג' ברכות שלמות וכו' בירך ר"ע מעין ג' לעצמו דוקא דק"ל אין מומינן על הפירות ואחרים המסובין ברכו כל אחד לעצמו וא"י לר"ג דלמר ג' ברכות שלמות וס"ל דמומינן על ג' המינים אי ס"ל דברכה טעונה כוס א"כ (ו) חמנו" וא"כ חמנו לעולם וי"ל דיכול להיות שלא יסמה כלל מן כוס של ברכה וא"י מ"מ לאותו המברך שהוא טועם נרץ לנכד פנים אחרת וא"כ אין לנכד סוף וי"ל היכא דלא יג' שומה בקביעות רק מלא לגומיו מודה ר"ג דל"כ וכו' לית ליה לר"ג ברכה אחת מעין שלש כפוסס מקום: [וע"פ מוס' פסחים ק"ה: ד"ה ש"מ]:

כמו לחם ומים שאי אפשר בורא נפשות רבות וחפרנו. הס"י ועל כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר על כל מה שצנעול שגם אם לא בראם יכולין העולם להיות בלא הם שלא בראם כי אם לתענוג צנעולא כמו תפוחים וכיוצא בהן ומסיים בן זכור. לא העולמים וצירושלמי בן זכור. לא העולמים:

אם הפרוסס קיימות. יש מפרשים דהיינו כשהלחם אינו שריר במים כ"כ שאם יקח הפרוסס שלא ישבר: רש"י פ' אורו מ"ה. ויש מפרשים ריחו ולחא פירוש יש לפרש דדוחן היינו מ"ל: תיובתא דרב ושמואל. באורו אכל דוחן לא היו מייבטא ואפשר דהוי הלכתא כותייהא ולא מצרכין עליה בורא מיני מזונות: הכוסס חטה צריך לבדד האדמה. בורא פרי האדמה. שהרי אפילו בקמחא דחטי אמרינן לעיל (ו) מברכין עליה כפיה"א ולרב נחמן לא ס"ל הכי משום דאשמו וימיה בלאחריו יש לספק מאי מצרכין אם מברכין על המהיה ועל הכלכלה ומסיים על האדמה ועל פרי האדמה דלא אשכחן ברכה על המהיה ועל הכלכלה אלא היכל דברך עליהו צרישא קודם אכליה בורא מיני מזונות ור"י הגיה במחזור שלו על האדמה ועל פרי האדמה כ"י וחזר צו דלא אשכחן כסוס מקום הך ברכה דלקמן (דף מד.) מפרש ברכה אחת מעין ג' וקאמר כחמשת המינים על הארץ ועל המהיה ועל ז' המינים על הארץ ועל הפירות ועל האדמה ועל פרי האדמה לא הוכיז ועוד מדקאמר הכא על הכוסס את החטה מברך בורא פרי האדמה וקאמר כהדיא טחנו ואפאו פת עד אם אין הפרוסס קיימות בתחלה מברך בורא מ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ומדלא קמי הכא גבי כוסס החטה מברך לאחריו ברכה אחת מעין שלש ש"מ דבכוסס ליתא ברכה לאחריו מעין ג' והא דקאמר כל שהוא מין דגן ולא עשאו פת וכו' ומכמים אומרים ברכה אחת מעין ג' מימי דעצדינהו כעין דייסא דחשיבא אז אכלתו אכל הכוסס את החטה מי דלא חשיבא אכלתו כ"כ אע"פ דהיא מן חמשת המינים אינו מברך לאחריו ברכה מעין שלש אלא בורא נפשות רבות וכו' ומיהו אומר רבי"ז שיש לספק שמה חכמים כ"ל ליה כההוא מין דגן ולא עשאו פת וכו' ותממים אומרים ברכה אחת מעין שלש וכו' להחמיר שאל לכול קליות או חטים שלוקות אכל בתוך הסעודה שאז ברכת המזון פוטרתן אם לא נתמעכו יפה דהו כמו דייסא וצירושלמי יש שגם האמוראים היו מסופקים דקאמר הדין דאכלי סלת פירוש קליות

כפיה"א

חביצא דאית ביה פרוורין. פרש"י כמו שלניקוק"ן (א) ולא"ם והתנאי לעיל צומן שהפרוסות וכו' אין הפרוסות קיימות לא צרך עליהן המוציא אינו"ל דלית ביה כוית וי"ל דרב יוסף מפרש ליה הפרוסות קיימות אינו"ל בכיות ואין הפרוסות קיימות בשאין צהן כוית וכן מפרש ר' חנניו שלמי ווא"ם ואיך מדמה רב יוסף פרוורי מנחות לפסורי חביצא" וי"ל כיון שנטוגנין בשמן כמבשלו דמי וימיהו קשה ללקט מכולן כוית דקאי אחמשת המינין ולא אחמשת כוית שפרשם והם (ה) גמלי לא מיירי שנבשלו ומאי מדמה לחביצא שהוא מבושל לכך י"ל חביצא היינו פרוורין הנדבקים יחד על ידי מרק או על ידי חלב כמו חביצא דתמרי

(ט) וי"ל דחביצא:

היה עומד ומקריב מנחות. פירש"י
צבל הבית המתנדב מנחה
ודוחק גדול הוא דהיה עומד ומקריב
משמע צבהן המקריב וכן לישנא נטלן
לאכלן משמע דלכבן קלף ונטלן
צבהן העומד להקריב ראשון
במשמרתו וכ"ז משמרות היו וכל צבת
מתחדשת משמרה אחרת אס כן כל
משמרה אינה משמרת אלא צ' פעמים
בשנה וסיון שיש להם זמן קצרים
מזכריות והשינוי ולא פירש"י דמנחות
דמיירי צבהן שלא הקריב מעולם:
לקט מכולן. פירש"י דקאי אמתנות
ולא נהירא דל"כ היכי קאמר
דאס חמץ הוא וכו' והא אמרינן
(מנחות ד' יב:) כל המנחות צלות
מנה ונראה דקאי אמתנות מינין וז"ל
לקט מכל מיני לחמים כו':
אמר רבא והוא דאיבא עליה
הוריתא דנהבא. וכן
קיימא לן דרצב צתראה הוא ולא
צעין ציה פטורין כוית היו דלכא
תוריתא דנהבא לעיני המזיא אפילו
נחבטו לפירוש רש"י והא דמשמע
צירושלמי דפרוקות קיימות הן בכית
היינו לפי שכן דרך להיות תוריתא
דנהבא^ב בכית אכל פעמים דלפילו
בפחות מכית אכל תוריתא דנהבא:
תוריתא דנהבא. נראה דהיינו
כשנותנין הפטורין (א) צמים ואס המים
מתלבשים מתחת הפטורין אלא ליה
תוריתא דנהבא וכן היה רגיל רבינו
דוד מרמ"ץ לזכר פטורין צמים צלילה
על לאלץ בשמר צלה צרבת המזיא
וצלה צרבת המזון שלא לאחר כדי
שיתחוק ראשו ויוכל להגיד ההלכה:
לחם העשוי בצורת פטור מן
החלה. והיינו כשעשהו
כלמודים ופירש"י עיסה שמיצטא
בחמה וקשה דהא אמרינן בשמכת
חלה (פ"א משנה ה) כל שחתלתו עיסה
וסופגין סופגין חייבין בחלה וכל
שחתלתו סופגין וסופו עיסה חייבין
נמי בחלה ושחתלתו סופגין וסופו
נמי סופגין פטור מן החלה ופסק
ר"ת אס כן צניגל"ש ופירש"י וז"ל
דחתלתו עיסה מצרכין עליהן המזיא
וחייבין בחלה אף על פי דסופן

עצמון עבודה ומקושת כגלוסקאות נאות גלי דמיה דללס
עשאל: כלמודין. * כנסים בעמלה של הקפיד על ערסמס
דווגמו שנינו כנועד קטן (פ"ד דף יב.) עשה לו למודין לחזן לצור
של יין נכסות: ויעט בעמלה הוא. ואינו פרי לצרך עליו דורס פרי
העץ: וסומו ספוניס. כופי ענבים

שלין מתכנסים עולמית ועושים מהן
חומץ: מחייב קרן וחומס. לשותה
ממנו כסוג: ור' יוסע שופר.
דמיה בעמלה הוא ואין שם מרומה
כל עליו ואין כלל היתן למשקה
אלא זמנים ונכים כלכל דמינו כמר
ר' רב חשי: טרימא מהו. מה
נצרכין עליו. וס טרימא כל דבר
הכמות קלת ואינו מרוסק: לא הוה
אדעמא דרבה. לא היה מבין מהו
שאל: א"ל. רבינא להווא מרבנן
אזו טרימא אמה שאל: דקורטמי.
כרכוס שכותשים אותו ונותניו בו יין
ושותין: או דשומשי. להווא שמן:
או דפורנני. כתישם ענבים למת
לחן החרגים מים לעשות תמד:
א"ל רבה חשילא קא אפרס. מתוך
דבר רבינא הבין רבא את השאלה
א"ל דבר מעון שאלתי. כמו ציני
חשילא דשמיטת חולין (דף גז).
מומר לעשות מהן טרימא. שאינו
מפסידה אלמא דממילת קאי וסין
דמי הוא מברכין עליה ד"פ העץ:
ספיא. * מאכל העשוי מקמח קליות
שמיכשו כמור צעוד שהשלים
לחם: * עבה לאכילה עבדה.
דמילת קיימא: שבושין. מגיסין
צק לערבו יפה צמימי: וסוס
המלרי. מפורס במסכת פסחים (דף
מב: *). וכל המשקים שופס. אלמא
לאכילה מכין ורפואה ממילא היא
הכא נמי לאכילה מכין כו' (א: *). ה"ג
וצריכא דרב ושמואל. ואע"ג דמניא
לענין שנת דלולל הוא ומותר לאכלו
בשנת אשטריך למימר דטעון ברכה:
ה"ג דסד"א כיון דלרפואה קא מכין
לא נכטי ברכה קמ"ל כיון דמסתני
מיניה. שהרי מאכל הוא בעי דבריו:
והלכסא ל"ג ומהלכות גדולות הוא:
דלפיק משמע. שהוליס כבר הוא
ודלי ברכה הגונה לשעבר בענין
שהרי כבר הוליס הלחם הזה מן הארץ
שהוא צא ליהנות הימנו: דכפיס אל
מוציא ממלריס. וכשנאמרה פרשת
נעלם כבר ידעו: שמוציא לך מים.
וכבר הוליס: ורבי נחמיה סבר דמפיק
משמע. שמתוך להוליס דכתיב המוציא
אתכם וכשנאמר פסוק זה למשה עדיין
לא ידעו והמוציא לך מים עדיין היה
מוציא כל ימי היותם במדבר: דלפיקוס
יסקון. שאני הוא שהוליס אתכם:
אשמינן

דאפיק משמע דכתיב * אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא רבנן סברי
המוציא דאפיק משמע דכתיב * המוציא לך מים מצור החלמיש * ורבי
נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר * המוציא אתכם מתחת סבלות
מצרים ורבנן ההוא הכי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד
מפיקנא לכו עבדינא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקת
יתכון ממצרים דכתיב * וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה
רבנן לרבי יורא [את] בר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביד דאדם גדול
הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי זמנא
חרא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא
שואמרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא
אשמינן
שמיתא עובד מצרך בורא מיני מזונות קלישתא מצרך שהכל ואף על פי שלרפואה נעשית

המוציא וכו'. ואע"פ דנמוציא כ"ע לא פליגי דלפיק אשמעינין טעמא דקרא כמו שפירשטו וזלמנו וזלמנו טעמא ובירושמי מפרש טעמא כדי שלא לערש האומיות כגון העולם מוציא ואע"פ דנלחם מן נמי איכא עירוב מאמיה חזיר לנחמה ועשז שאני הסם דקרא כתיב (תהלים קד) לעזרות האדם להוליך לחם מן הארץ ועל כך יש לנלוט בשתי ידי בעשר אלצעות נגד י' חיות שנמקרה זה: **מדקתני** ידקות דומיא דפת. לא הו' ידקות דומיא דפת שהרי פת אישתי נעליה אש ידקות שאין משמנת נעליה אלא לומר מה הפת אין בשול מנער את זכרה אף הירקות נמי במלתייהו קיימי ולא מנער להו הנשול:

משכחת זה בתומי וברתי. וא"ת והרי נראה לעינים להנשול משכחתן וי"ל דהיינו בשלל הכשר והמלה שנחמק ונראין הדברים שכל דבר שהוא כל כך טוב מבושל כמו חי וחי כמו מבושל כמו מיני קטניות וכן מפוחים יש להן זכרה הראשונה שכל כך שוין מבושלין כמו חיין ומטעם זה מברכין נמי על היין מבושל בורא פרי הגפן ש"ס כל כך הוא טוב אמר הנשול כמו קודם לכן וקרא וסלקא וכרוב ויוצא כהן שטובין יותר מבושלין מחיין כשהן חיין מברכין עליהם שהכל ומבושלין ז"פ האדמה וכן אופן ערמוניות ומבושלין שאין לראוין לאכלן חייין כמו מבושלין במלה מברכין עליהן שהכל ומבושלין בורא פרי העץ אך אופן ערמוניות שקריין מייבד"ש מנכר עליהן בורא פרי העץ אפילו במחלה וכל דבר המתקלקל בנשול כגון תומי וכרתי ויוצא כהן כשהן חיין מנכר עליהן בורא פרי האדמה ומבושלין שהכל כך נראה לרבינו יהודה ומיהו הרב אלפס פסק בשלוק (ו) דלשתי לגרעינות ע"י בשולן אומר בורא פרי האדמה כרז נחמן דאמר שלוקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה דר' חייא בר אבא קאי נמי כותיה וכל שלוקות מיידי חייא בר אבא אף אכל קב צאתי דמשמטי לגרעינות מדפליג ליה גמרא אהדדי ר' חייא בר אבא ור' בנימין בר יפת ואבא מטוגן בדש מנכר עליו בורא פרי העץ דלגא עיקר: **כל תלתין יומין סהדר תלמודיה**. לאו דוקא כל תלמודי אלא כל מה שהיה לומד בשלשים יום היה חוזר הכל לפניו ביום שלשים ואחד: **זית מליה**. ומליה כמות: **בצר**

אשמעינין טעמא ואשמעינין דהלכתא כרבנן אלא דאמר מוציא מאי קמ"ל ואיהו דעבר לאפוקי נפשיה מפלוגתא *והלכתא* המוציא לחם מן הארץ דק"ל כרבנן דאמרי דאפיק משמע: ועל הירקות אומר וכו': קתני ידקות דומיא דפת מה פת שנשתנה ע"י האור אף ירקות נמי שנשתנו ע"י האור אמר רבנאי משמיה דאביי זאת אומרת שלוקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה (ממאי מדקתני ירקות דומיא דפת) דרש רב חסדא משום רבינו ומנו רב שלוקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה ורבותינו היוודין מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלוקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר יכל שתחלתו בורא פרי האדמה שלוק שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלוק בורא פרי האדמה בשלמא כל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלוק בפה"א משכחת לה בכרובא וסלקא וקרא אלא כל שתחלתו בפה"א שלוק שהכל היכי משכחת לה א"ר נחמן בר יצחק משכחת לה יבתומי וכרתי דרש רב נחמן משום רבינו ומנו שמואל שלוקות מברכין עליהם בפה"א וחבריו היוודים מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלוקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר במחלוקת שנויה דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נמוח דברי ר"מ ור' יוסי אומר יוצאים ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נמוח ולא היא דכ"ע שלוקות מברכין עליהן בפה"א ועד כאן לא קאמר ר' יוסי התם אלא משום דבעינן טעם מצה וליכא אבל הכא אפי' רבי יוסי מודה אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן שלוקות מברכין עליהם בפה"א ור' בנימין בר יפת א"ר יוחנן שלוקות מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו א"ר נחמן בר יצחק קבע עולא ל"ש בשבתיה כר' בנימין בר יפת תהי בה ר' זירא וכי מה ענין ר' בנימין בר יפת אצל ר' חייא בר אבא ר' חייא בר אבא א"ר דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רביה ורבי בנימין בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא "כל תלתין יומין סהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן רביה ור' בנימין בר יפת לא מהדר ועוד בר מן דין ובר מן דין דההוא תורמוסא ודרשלקי ליה שבע זמנין בקדרה ואכלי ליה בקנות סעודה אתו ושאלו לר' יוחנן ואמר להו מברכין עליה בורא פרי האדמה ועוד אמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליה וברך עליו תחלה וסוף אי אמרת בשלמא שלוקות במילתייהו קיימי בתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש אלא אי אמרת שלוקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו אלא לבסוף מאי מברך דילמא בורא נפשות רבות וחסרונו על כל מה שברא מתיב רב יצחק בר שמואל י"ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסה יוצא בהן ובקלח שלהן אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ואי ס"ד במילתייהו קאי שלוקין אמאי לא שאני התם דבעינן טעם מרור וליכא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יוחנן היכי מברך על זית מליה יכיון דשקילא לגרעיניה בצר

דרש רב חסדא. כך: **משום רבינו**. רב: שלוקות אומר בורא פרי האדמה ורבותינו כו' ומאן נינהו עולא אמר רבי יוחנן שכל. הרי הדבר במחלוקת: ואני אומר. ליישב דבריהם שאין מחלוקת יש מהן פרי האדמה ויש מהן ששכל. כל. יקרא האכל מי שתחלתו ז"פ האדמה שלוק אפיקה ממלמיה לגרעינות ומנכר שכל ולקמן מוקי לה בתומי וכרתי: וכל. יקרא שאין דרכו ליאכל מי שתחלתו אש אכלו מי ששכל הוא מנכר: שלוק. והביאו לדבר אפיקה הוא עיקר פריו ומנכר בורא פרי האדמה: דרש רב נחמן. כך: **משום רבינו**. שמואל: שלוקות מברך בורא פרי האדמה ומברכיו כו'. רב נחמן משום ולא קרי ליה לעולא רבותיו: אמר שלוקות ששכל ואני אומר. שהם מחלוקין בפלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי ודברי שמואל ודברי ר' יוחנן בכל מיני ירקות הן מחלוקין זה על זה שמואל כר"מ דאמר מבושל קאי במלמיה ור' יוחנן קאי כר' יוסי: יוצאין ברקיק בשרוי. במים יד אפיקה מזה של מלוא וקרינן ביה לחם עוני: **אכל לא במבושל**. דמו לאו לחם איקרי: **אפילו ר' יוסי מודה**. דלענין זכרה במלמיה קאי: אמר רב נחמן קבע עולא לשכסיה כר' בנימין (ב). עולא שאמר משום ר' יוחנן לעיל שהכל למד וקבע בשום דבר בנימין עד שנתקעה בלבו ועכשיו אומר בבית המדרש בשם רבי יוחנן: ספי ביה ר' זירא. במחלוקת זו ספוכה ביה בית המדרש ובי מה ענין להוציא דברי ר' בנימין (ב) אצל דברי רבי חייא בר אבא במחלוקת בית המדרש הרי אינו כדאי לחלוק עליו: **בר מן דין ובר מן דין**. לבר משמי ראיות הללו שמשמיה שאין רבי בנימין (ב) כלום אצל רבי חייא יש לנו עוד ראיה שלא אמר רבי יוחנן מימיו שלוקות ששכל: וא"ל בורא פרי האדמה. אלמא אע"פ דשקיה קאי במלמיה: שאכל זית מליה. מלח זה זה מלח (פסחים עו.) מלח כמות: **אכל לא כבושין**. בירקות של מרור הוה שנויה בפרק כל שעה (שם דף נט.) לומר שאין יוצאין כהן שלוקין משום מרור אלמא לאו במלמיה קיימי. שלוק הוי גיטות טפי ממושל: דבעינן טעם מרור וליכא. אכל לענין זכרה שם פרי עליו: **בצר**

[illegible]

ברבא רבא מברך ואח"כ בוצע. פ"י שלא יפרש הפרוסה המזויל קודם שיחמוך כדי שמהא הפת שלמה בשעת זכרה ואין המנהג נכון לעשות (ג) דהוי הסיח הדעת בין הזכרה לזכירה ומיהו צבנת נכון להחמיר ולבצר קודם שיחמוך שלא תשמענו דין לבצוע קודם שחכלה הזכרה שאז לא יהיה לו לחם משנה ונפרק שלשה שחכלו (לקמן מו). מתקין דבעין עד שחכלה לחן מפי העוין שלא יבצע קודם ויש שמיאנים לרעה שזריך לטעם הזכרה קודם שיבצע ממנה רבי חיאל יירושלמי אין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס והיינו משום שאם יפרוס קודם הזכרה שמה הפול הפרוסה מידו ולא יוכל לאכול פרוסה אחת שיבצע בלא זכרה אלא יטעור לחזור (ו) ולבצר ויש כאן זכרה לבטלה אבל אם (ז) (ח) היה צריך לבצר על כל הפת ולא יוכל לפרוס קודם הזכרה אז אם תפול הפרוסה אינו מברך על פרוסה אחת ויפטר בזכרה ראשון: **מברך** על הפתיתין ופותר את השלמין. פירש"י אם הפתיתין והשלמין שזין יצרך על אחיה שירצה ואם הפתיתין גדולים צריך לבצר על הפתיתין לפטור את השלמין ור' יוחנן אומר על השלמין מזה מן המונחזר אפי' אם הפתיתין גדולי טפי ותימה א"כ צברה הפוסה דלכר הוה פתיתין שהם גדולים עדיפי לר' יוחנן שלמין עדיפי וזין סכרל לומר דפלגי בצפון סכרין ועוד מימה אחאי שניה בצמקן לשוני דנקט לשון פרוסה של חטין ע"כ פירש רבינו תם דמיייר בפתימין גדולים ושלמים קטנים וה"פ אמר רב הונא מברך על הפתיתין כלומר אם ירצה ורבי יוחנן הדין על השלמין אם ירצה ורבי יוחנן אמר שלמין עיקר וכן הלכה כרבי יוחנן דהא רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן וכל שכן לגבי

אבל פרוסה של חטין ושלמים מה שעוירים ד"ה מברך על הפרוסה של חטין. דמיטע עדיפי משום דלמקדמי קרא אכל פתיתין ושלמין ממין אחד אפילו יהיו הפתיתין מפת נקיה והשלמין מפת קיבר מברך על השלמין כדאיתא בתוספתא (פרק ד) שבת פ"א דגלוסקא דשלמין דגלוסקא פרוסה דגלוסקא ושלמין דבעל הני מברך על השלמין דבעל הני מברך על הכשר (תחלה) וכן אמרין בירושלמי פת טהור ופת טמא מברך על הטהור אבל אם פת של נכרי חביב ונקי ופת של ישראל אינו חביב מברך לאיה שירצה כדאיתא בירושלמי פת נקי ופת קיבר טהור מברך לאיה שירצה אבל רבינו שמשון ז"ה תלפלך הפת לבן של נכרי מעל השתן עד לאחר זכרה המזויל. ש"י שלמין ממין אחד אם אחד יותר נקי מברך על הנקי דעביד ליה טפי: **כתנאי** א"ר ר' פירש"י חזי צלל גדול קרי חסוב לפי שיש צו יותר מחדל קטן שלם וזה נראה דהא לכאורה תשמע דלכתי נקט חזי צלל גדול (ו) משום דיש צבאי צלל גדול כמו בקטן שלם ולא יותר ועוד דלשן לא היו דומת דחשוב רגבי פרוסה של חטין דקאי עלה דהתם שזין ויש לפרש דכהדדי שזין הם אבל דגדול טוב יותר לאכילה מן הקטן ועוד פירש"י דמיימי תנאי אסיפא דמברך על הפרוסה של חטין ופותר את השלמה של שעורים ומר סבר חסוב עדיף ומר סבר חטין דמקדמי בקרא עדיפי אבל א"ל לפרש דחטין עדיפי משום שפת של חטין חסוב מפת של שעורים דהא פ"י דצמין אחד פת נקיה ופת קיבר השלם עדיף: **ובמר** סבר ש"ס עדיף. וא"ת מנה ליה הא (ז) אימא דחטין חשיבי טפי משום דלמקדמי קרא ויש לומר דהכי מדמה דהתם אע"פ דמסכר חסוב לכתן עדיף דתבי (במדבר י) כהרימם את חלבן ממנו ואפי' הכי קאמר דלשן עדיף ה"נ נימא שלם עדיף מפתימין של חטין אע"פ דלמקדמי קרא והדין עס רש"י שלא רצה לפרש כתנאי אפלוגמיהו דרבי יוחנן ורב הונא שרי למאי דמפרש (ו) לרב הונא כשהן שזין מברך על אחי שירצה א"כ לא קפיד אחשיבות ולא אשלמות וא"כ מאי כתנאי איכא ולפרש"י נמי דפי' דמברך על הפתיתין גדולים אם ירצה ואי בני ברך על השלמים קטנים אלא לא חשיב ליה עדיף אלא כי הדדי גיהו לרב הונא וא"כ לא מצי קאי כתנאי אפלוגמא דפתימין דכלל דהייב דאיכא בחן ב"ע לא פלגי דחשיב עדיף. ונהי דלעיל קאמר פתימין גדולים ושלמים קטנים דמברך על השלמים היינו דוקא בברכה ליה איכא פת דהייב וזינו נקי מזה אבל גבי נתינה לכתן איכא נפקותא דיתן לו הגדול החשוב טפי וינחא ליה: **בגמרא** פרוסה בתוך השלמה ובוצע. פירש"י ובוצע לשמיהו לא ובוצע לשלמה בלבד והיינו ע"י שיהיו דמיון שהניח הפרוסה תחת השלמה נראה כמו שבוצע נמי אפרוסה ודוקא ובוצע לשלמה אבל לא רצה לפרש ובוצע לאיה מהן שירצה או לפרוסה או לשלמה דמקדמי לחן השלמה תשמע דהשלמה עיקר ולפי' רש"י ה"פ ירח שמים ויאל יד שניהם כדכר הונא ודכר' יוחנן בפתימין ושלמה ולפי' ר"ת לא מצינו לפרש הכי דקאי אפתימין שהרי אינו צריך לעשות כן אלא יצרך על השלמה ודי צכך לבצע דלפילו רב הונא לא קאמר אלא על הפרוסה אם ירצה אבל פטוהא אם צריך על השלמה ליה וגרלה (לפירוש ר"ת שניהם קאי אשני לחמים אפרוסה לא חטין ושלמה של שעורים: **הבבב** מורדים בבפח כבוצה בתוך הפרוסה ובוצע מאי שמעא דהם עוני בתרי. משום דכתיב לחם עוני מניח הפרוסה ונראה כבוצה על הפרוסה ומ"מ אין לבצוע כי אם על השלמה ועל הפרוסה יצרך על אכילה מזה וטורכים ואוכלים משמיהו יחד כדי שיהא נראה כבוצה על הפרוסה וכן המנהג אבל אין לעשות המזויל וגם על אכילה מזה מן הפרוסה דהוי כעושה מזה חצילות חצילות ונראה לי דהא הוי זכרה של נהנין ואינם נקראים חצילות חצילות דהא אקדוש מצרכים קידוש וזכרת היין ורבינו מנחם מווינ"א היה רגיל לעשות הכל על הפרוסה ואין השלמה בזה כי אם בצילת לחם משנה והר"י היה רגיל לבצר תחלה זכרה המזויל על שמיין קודם שיבצע ואחר כך מברך על אכילה מזה ובוצע משמיהו אחר כך ואין לו חצילות מאחר שהיה עושה על שמיין ופעמים מפיק רש"י נפשיה מפלוגמא ולא היה רוצה לשנות המנהג והיה מברך על השלמה תחלה המזויל והיה בוצע קצת ולא היה מפרידה עד שיצרך על הפרוסה על אכילה מזה ובוצע משמיהו יחד: הבה

אלא אמר רבא מברך ואח"כ בוצע נהרדעי עבדי כר' חייא ורבנן עבדי כרבא אמר רבינא אמרה לי אם אבוק עבדי כר' חייא דאמר ר' חייא צריך שתכלה ברכה עם האתר ורבנן עבדי כרבא והלכתא כרבא דאמר מברך ואח"כ בוצע: איתמר הביאו לפניכם פתיתין ושלמין אמר רב הונא מברך על הפתיתין ופותר את השלמין ור' יוחנן אמר ישלמה מצוה מן המובחר אבל פרוסה של חטין ושלמה מן השעורין דברי הכל מברך על הפרוסה של חטין ופותר את השלמה של שעורין א"ר ירמיה בר אבא כתנאי: **תורמין** בצל קמן שלם אבל לא חצי בצל גדול ר' יהודה אומר לא כי אלא חצי בצל גדול מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר חסוב עדיף ומר סבר שלם עדיף איכא דאיכא כהן כולי עלמא לא פלגי דחשוב עדיף כי פלגי דליכא כהן ויחנן רבל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים ר' יהודה אומר אין תורם אלא מן היפה אמר רב נחמן בר יצחק וירא שמים ויצא ידי שניהן ומנו מר בריה דרבינא דמר בריה דרבינא מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק מניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע ומברך אמר ליה מה שמך א"ל שלמין א"ל שלום אחא ושלמה משנתך ששמת שלום בין התלמידים אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע מאי מעמא ילחם עוני כתיב א"ר אבא ובשבת חייב אדם לבצוע על שתי כבדות מ"מ זלחם משנה כתיב א"ר אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא ר' זירא הוה בצע אכולא שירותא א"ל רבינא לרב אשי והא קא מתחוי כרעבתנותא אמר ליה דכל יומא לא קעביד הכי והאידינא קא עביד לא מתחוי כרעבתנותא ר' רב אמי ורב אסי כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ אמרי הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתא אמר

אלא אמר רבא מברך ואח"כ בוצע. (ב) וגומר על הזכרה ואח"כ בוצע. הפרוסה דכליל זכרה אפת שלם: **פתימין ושלמין אמר רב הונא**. אם רצה מברך על הפתימין ואם הפתימין גדולים מן השלמין צריך לבצר עליהן: **כתנאי**. הא דלמרת פרוסה של חטין ושלמה של שעורין כר' תנאי היא: **אבל לא חצי צלל גדול**. ואע"פ שיש צו יותר מקטן שלם: **במקום שיש כהן**. ונחמנו לו מיד: **במקום שאין כהן**. צריך לשראל שילניענו עד שימלא כהן ליחמו לו וחזי צלל אין מתקין: **ויאל יד שניהן**. ידי מחלוקתם של רב הונא ורבי יוחנן: **מניח פרוסה פתא השלמה**. ונמאלו שמהן צידו ובוצע או משמיהו או מן השלמה: **לחם עוני כתיב**. ודרכו של עני בפרוסה לפיכך צריך שירצה כבוצה מן הפרוסה: **אכולא שירותא**. פרוסה גדולה שהיה די לו לכל הסעודה בשבת: **ריפסא דערובא**. שערכו בו אתמול ערובי חצירות: טול

עלמא לא פלגי דחשוב עדיף כי פלגי דליכא כהן ויחנן רבל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן המתקיים ר' יהודה אומר אין תורם אלא מן היפה אמר רב נחמן בר יצחק וירא שמים ויצא ידי שניהן ומנו מר בריה דרבינא דמר בריה דרבינא מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק מניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע ומברך אמר ליה מה שמך א"ל שלמין א"ל שלום אחא ושלמה משנתך ששמת שלום בין התלמידים אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע מאי מעמא ילחם עוני כתיב א"ר אבא ובשבת חייב אדם לבצוע על שתי כבדות מ"מ זלחם משנה כתיב א"ר אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא ר' זירא הוה בצע אכולא שירותא א"ל רבינא לרב אשי והא קא מתחוי כרעבתנותא אמר ליה דכל יומא לא קעביד הכי והאידינא קא עביד לא מתחוי כרעבתנותא ר' רב אמי ורב אסי כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ אמרי הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתא אמר

רב הונא שלמה כמותו שהיה תלמידו של רב דדוקא בלמוראי בתנאי אמרין הלכה כבתנאי: **אבל** פרוסה של חטין ושלמים מה שעוירים ד"ה מברך על הפרוסה של חטין. דמיטע עדיפי משום דלמקדמי קרא אכל פתיתין ושלמין ממין אחד אפילו יהיו הפתיתין מפת נקיה והשלמין מפת קיבר מברך על השלמין כדאיתא בתוספתא (פרק ד) שבת פ"א דגלוסקא דשלמין דגלוסקא פרוסה דגלוסקא ושלמין דבעל הני מברך על השלמין דבעל הני מברך על הכשר (תחלה) וכן אמרין בירושלמי פת טהור ופת טמא מברך על הטהור אבל אם פת של נכרי חביב ונקי ופת של ישראל אינו חביב מברך לאיה שירצה כדאיתא בירושלמי פת נקי ופת קיבר טהור מברך לאיה שירצה אבל רבינו שמשון ז"ה תלפלך הפת לבן של נכרי מעל השתן עד לאחר זכרה המזויל. ש"י שלמין ממין אחד אם אחד יותר נקי מברך על הנקי דעביד ליה טפי: **כתנאי** א"ר ר' פירש"י חזי צלל גדול קרי חסוב לפי שיש צו יותר מחדל קטן שלם וזה נראה דהא לכאורה תשמע דלכתי נקט חזי צלל גדול (ו) משום דיש צבאי צלל גדול כמו בקטן שלם ולא יותר ועוד דלשן לא היו דומת דחשוב רגבי פרוסה של חטין דקאי עלה דהתם שזין ויש לפרש דכהדדי שזין הם אבל דגדול טוב יותר לאכילה מן הקטן ועוד פירש"י דמיימי תנאי אסיפא דמברך על הפרוסה של חטין ופותר את השלמה של שעורים ומר סבר חסוב עדיף ומר סבר חטין דמקדמי בקרא עדיפי אבל א"ל לפרש דחטין עדיפי משום שפת של חטין חסוב מפת של שעורים דהא פ"י דצמין אחד פת נקיה ופת קיבר השלם עדיף: **ובמר** סבר ש"ס עדיף. וא"ת מנה ליה הא (ז) אימא דחטין חשיבי טפי משום דלמקדמי קרא ויש לומר דהכי מדמה דהתם אע"פ דמסכר חסוב לכתן עדיף דתבי (במדבר י) כהרימם את חלבן ממנו ואפי' הכי קאמר דלשן עדיף ה"נ נימא שלם עדיף מפתימין של חטין אע"פ דלמקדמי קרא והדין עס רש"י שלא רצה לפרש כתנאי אפלוגמיהו דרבי יוחנן ורב הונא שרי למאי דמפרש (ו) לרב הונא כשהן שזין מברך על אחי שירצה א"כ לא קפיד אחשיבות ולא אשלמות וא"כ מאי כתנאי איכא ולפרש"י נמי דפי' דמברך על הפתיתין גדולים אם ירצה ואי בני ברך על השלמים קטנים אלא לא חשיב ליה עדיף אלא כי הדדי גיהו לרב הונא וא"כ לא מצי קאי כתנאי אפלוגמא דפתימין דכלל דהייב דאיכא בחן ב"ע לא פלגי דחשיב עדיף. ונהי דלעיל קאמר פתימין גדולים ושלמים קטנים דמברך על השלמים היינו דוקא בברכה ליה איכא פת דהייב וזינו נקי מזה אבל גבי נתינה לכתן איכא נפקותא דיתן לו הגדול החשוב טפי וינחא ליה: **בגמרא** פרוסה בתוך השלמה ובוצע. פירש"י ובוצע לשמיהו לא ובוצע לשלמה בלבד והיינו ע"י שיהיו דמיון שהניח הפרוסה תחת השלמה נראה כמו שבוצע נמי אפרוסה ודוקא ובוצע לשלמה אבל לא רצה לפרש ובוצע לאיה מהן שירצה או לפרוסה או לשלמה דמקדמי לחן השלמה תשמע דהשלמה עיקר ולפי' רש"י ה"פ ירח שמים ויאל יד שניהם כדכר הונא ודכר' יוחנן בפתימין ושלמה ולפי' ר"ת לא מצינו לפרש הכי דקאי אפתימין שהרי אינו צריך לעשות כן אלא יצרך על השלמה ודי צכך לבצע דלפילו רב הונא לא קאמר אלא על הפרוסה אם ירצה אבל פטוהא אם צריך על השלמה ליה וגרלה (לפירוש ר"ת שניהם קאי אשני לחמים אפרוסה לא חטין ושלמה של שעורים: **הבבב** מורדים בבפח כבוצה בתוך הפרוסה ובוצע מאי שמעא דהם עוני בתרי. משום דכתיב לחם עוני מניח הפרוסה ונראה כבוצה על הפרוסה ומ"מ אין לבצוע כי אם על השלמה ועל הפרוסה יצרך על אכילה מזה וטורכים ואוכלים משמיהו יחד כדי שיהא נראה כבוצה על הפרוסה וכן המנהג אבל אין לעשות המזויל וגם על אכילה מזה מן הפרוסה דהוי כעושה מזה חצילות חצילות ונראה לי דהא הוי זכרה של נהנין ואינם נקראים חצילות חצילות דהא אקדוש מצרכים קידוש וזכרת היין ורבינו מנחם מווינ"א היה רגיל לעשות הכל על הפרוסה ואין השלמה בזה כי אם בצילת לחם משנה והר"י היה רגיל לבצר תחלה זכרה המזויל על שמיין קודם שיבצע ואחר כך מברך על אכילה מזה ובוצע משמיהו אחר כך ואין לו חצילות מאחר שהיה עושה על שמיין ופעמים מפיק רש"י נפשיה מפלוגמא ולא היה רוצה לשנות המנהג והיה מברך על השלמה תחלה המזויל והיה בוצע קצת ולא היה מפרידה עד שיצרך על הפרוסה על אכילה מזה ובוצע משמיהו יחד: הבה

טול ברוך. הוציא קודם שטעטס זמן הפרוסה נצט ממנה והושיט למי שאלנו וא"ל טול מפרוסת הכרעה אף על פי שסח צינחיס אין צריך לחזור לבדך. ואף על גב דשיחה היא הפסקה כדאמרין במנחות (פרק ג' דף לו.) סח צין תפילין לתפילין צריך לבדך וכן בכסוי הדס:

הך שיחה נזכר צרכה ולא מפסקה:

הביאו מלח. נמי אין צריך לבדך: שפך זו זוכר צרכה שפחא פרוסה של צרכה נאכלת בטעם: גביל לתורי. גביל אה המורסן במים ללורך השוריס: ונצט לה להדיא. כלומר מיד ולא הממין למלח ולפתן: כצט. עכט כמו צוטש רכנו (שופטים ה.) כלומר פת נקיה היא זו ואין צרכה לפתן: אין מי רגלים כלים. מן הגוף אלא ציטיעה לפי ששקולות קרוב לפיסקוף הוא דואג שלא יפלו נצויות על רגליו ומפסקה: כעט רצות. ליכא נצויות: אפסקה: צוין מלחצט: המקפה אכילתו במים. שותה מים הרבה אחר אכילתו עד שאכילתו נפא במים. ויפך הבחל מתרגמין וקפא פרחל (מלכים ג'): מונע אפסקה. שחולל צא מחמת עזר בני מעיס והבדשים משלשים: קלח. רכותיו מפרשים יי"ל צלע"ו. אכל אני שמעתי מין ורעסי שזרעין אותו חלק יתמעל: למורה גורנו. של קלח שרות מערבית רוח נחה ומתנחתה שרות ומתנחתה הרים בחון הקוף: הא בריחו א"א כעטע"ו. הרים קשה והטעם טוב: מדבקא ליה. בריפתא עד שקלט הטעם: ומקלפא ליה. כבביל הרים: כל יוס ויוס. כצבת מעין כצבת ביום טוב מעין יו"ט: כלי מלח. אדם חסד: אס שמוע. פטס אחרת סופר שטעה אס פטס אחרת: אס שטעט צישן. ששנית ושלשת מה שטעמת אשמתד: דעיקר אילן ארעא היא. דעיקר כל הפירות היא הנקץ והכל גדל הימנה: יכט המעין ונקץ האילן. היה לו צית השלחן וכו' מעין שהוא שטעמיה ממנו וקצר כדוריס ממנו ואחר כך יכט המעין וכן שדה האילן וקץ כדוריס ממנו ואח"כ נקץ האילן: מביא ואינו קורא. שאינו יכול לומר מן האדמה אשר נתת לי (דכין דיכט המעין ונקץ האילן ממה צולה לה ארעא: מביא וקורא. שהאקץ היא עיקר: שהוא הביא יללה. וזה הביא ממה: שאין הסינוק יודע לקרוא אלא ואמא. וזה נקרא עץ הדעת: גוואל. הענף של עץ: מפיק. פירי אחרית: מן

הבא מלח ב' צריך לבדך. דהוי הסאם הדעת והכי אמרי' צ"ל דמנחות (דף לו.) סח צין תפילין לתפילין צריך לבדך וכן הלכה אס סח צין צרכה המוציא לאכילה וצין צרכה קידוש לשמה צריך לחזור ולבדך אי לאו מילתא דשיכא לפעודה כמו טול ברוך וכו' בשמיטה צריך לחזור ולבדך אי לאו מילתא דשמיטה כמו העוד יומר צהמות ותרנגולים לשחוט או שיאמר אחח היטב שלא ישמט קך שלא מפסל השמיטה אין זו הפסקה ואינו אין אלו רגלים להביא על השלחן לא מלח ולא לפתן משום דפט שאלו משו' והרי הוא כי הא דלמך בסמוך לית דין צריך צש מיהו רבי מנחם היה מדקדק מאד להביא מלח על השלחן כדאיתא במדרש כשישראל יושבין על השלחן ומתמחין או דאם זה עד שיעלו ידיהם והן צלל מלות השטן מקטרג עליהם וצרכת מלח מגין עליהם: רבי יהודה היא דתנן יבש המעין וכו'. ונראה דהלכה כרבי יהודה דקטס לן תנא כוופיה ואס צריך על פירות האילן בורא פרי האדמה יא: יבש המעין כו'. יש מפרשים לך מביא ואינו קורא מפני שאינו נראה כמשמע להקצי' אלא כקובל על מה שנתן לו אדמה שאינה ראיה לפירות:

איתיה צוואו והדר אתי. מהכל נראה דמותיס ופריצ"ש וצונטונ"ס וכיוצא בהן צריכין לבדך עליהם בורא פרי העץ שהרי דרך העץ להתקיים ימים רבים וכי שקיל הפר צבנה זו הדך אתי פרי צבאות העץ ענמו ומיהו הרב צין מנחם הביא ראיה מירושלמי דמסכת כלאים (דמנצכין על כל מיי דלטט בורא פרי האדמה דקאמר ההם ההבין וטעדין מין אילן ואין כלאים צבנס ופריך והשתא אלו הן מני דשאים הקודסין והאטד ומשי תמן דנצרכה והכל לכלאים אלמא לענין צרכה מיני דשאין (ה) ומיהו לדברי הכל פריצ"ש צריך לבדך עליהם כפ"ע דליתו גדל על אעדין ועלו מתקיים משנה לשנה: ורבי

אמר רב *טול ברוך טול ברוך אינו צריך לבדך הבא מלח הבא לפתן צריך לבדך ור' יוחנן אמר אפי' הביאו מלח הביאו לפתן נמי א"צ לבדך גביל לתורי גביל לתורי צריך לבדך ורב ששת אמר *אפילו גביל לתורי נמי אינו צריך לבדך דאמר ר' יהודה אמר ר' אסור לאדם *שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנא' ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת: אמר רבא בר שמואל משום רבי חיאי יאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד רבא בר שמואל אקלע לבי ריש גלותא אפיקו ליה ריפתא ובצע להדיא אמרו ליה הדר מר משמעתיה אמר להו הלי' דין צריך בשש: ואמר רבא בר שמואל משום רבי חיאי יאין מי רגלים כלים אלא בשיביה אמר רב כהנא ובעפר תיחוח אפילו בעמידה ואי ליכא עפר תיחוח יעמוד במקום גבוה וישתין למקום מדרון: ואמר רבא בר שמואל משמיה דר' חיאי אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא נמי הכי אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא אידך *אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקין ולא שתה מים ביום ידאג מן ריח הפה ובליילה ידאג מפני אסכרה: ת"ד המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעים *וכמה אמר רב חסדא קיתון לפת אמר רב מרי א"ר יוחנן הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום מונע אסכרה מתוך ביתו *אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לריח הפה ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו *אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לחולשא דלבא אמר רב חיאי בר אשי אמר רב הרגיל בדגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד *אלא שדשים קטנים מפרין ומברכין כל גופו של הרגיל כקצה אינו בא לידי כאב לב מיתבי רשב"ג אמר קצה אחד מששים סמני המות הוא והישן למורה גרנו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו אימיה דרבי ירמיה אפיא ליה ריפתא ומדבקא ליה ומקלפא ליה: ר' יהודה אמר בורא מיני דשאים: א"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא *אין הלכה כרבי יהודה *וא"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא מ"ט דרבי יהודה אמר קרא *ברוך ה' יום וכו' ביום מברכין אותו ובליילה אין מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הכא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו. *וא"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר *ויאמר אם שמוע תשמע אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע ד"א אם שמוע כישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע: מתנ"י *כידך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא ועל כולם *אם אמר שהכל נהיה ברברו יצא: גמ' מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא אמר רב נחמן בר יצחק ר' יהודה היא דתנן *ייבש המעין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא ר' יהודה אמר מביא וקורא: על פירות הארץ וכו': פשימא א"ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר חטה מין אילן היא דתניא *אילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין שנאמר *וישת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שברבר *שנתקלקלו בו נתקנו שנאמר *ויחפרו עלה תאנה ר"י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום מעם דגן *ס"ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לך *היכא מברכין בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגווא והדר מפיק אכל

אמר אבי כוותיה דרב פתחברא
בו. י"מ דמסתברא
בריתא כוותיה ומיהו רב אלפס
פסק כר' יוחנן וכן פסק ר"י דכל
זכרה שאין זה מלכות שמים אינה
זכרה ודלק היה אומר ר"י שאם
היה המלך מלכות של זכרה המלכות
שצריך לחזור ולזכר ואפי' דלג
חיבת העולם צלזל דמלך לצד אינו
מלכות וזכרות (א) של שמונה עשרה
אין בהן מלכות דאין צריך בפתיחה
ואתממה אין שייך מלכות אלא
אלהי אברהם הו' כמו מלכות
לדבריהם אינו המלך הקב"ה על
כל העולם שהודיע מלכותו ומשין
שבע דמלכי צבא הואיל ויש כמו
האל הקדוש שאין כמוהו היינו כמו
מלכות כמו שמע ישראל ה' אלהינו
(ה' אחד דהו' במקום מלכות) ולפי
מה דפרישית דכל היכא דכתיב אלהי
אברהם הו' כמו מלכות יחא ולר'
יוחנן לא קשיא דלא (א) מני מלכות
לדאטו כדוכלל כל האי לימני ואחיל:
אבל

נשאלה למד נבולות דלמאי תמרי דיוקא ונובלות דמנאי אוקינא
בזשלי כמרה היינו דהכא קרי להו נובלות תמרה ובמנאי תמן (ולעיל ד' מ)
נובלות סתמא: **בשרכוכיסין שוות**. כגון זיתים ותפוחים דמרווייהו
ב"פ העץ ובה לפטור את שתייהן בזכרה אחת: **חביב עדיף**. אחי

אבל בשאין ברכותיהן שוות. פירש"י כגון כזון חיות ושור וזאב
מחלוקת כיון שאין האחד פוטר את חבירו אפי' (א) ר' יהודה
מודה דאין עדיפות בשענת המינים אלא מבשר על אחי שירצה מחלה
החביב לו ואחר כך יבשר על השני וכן יש לפרש דרבי יהודה מודה

שירצה דמתניתין את החביב עליו
משמע: **אבל בשאין ברכותיהן שוות**
ד"ה אין זכרה אחת פוטרין ושור
אין כאלו מחלוקת. ואע"ג דתנן (ולעיל
דף מ) יבשר על פירות האילן ב"פ
האדמה ילא ה"מ בחד מינא וטעה
וביכר עדיף ב"פ האדמה אבל כגון
חיות וציד על האילן לא נפטור זית:
פשיטא בלא גרסינן עד מימיבי. חדא
שאין זו שיטת הגמ' מעיקרא קשיא
ליה פשיטא ללא לאינרין למימרא
והדר קשיא היכי מני למימרא ועוד
ללא פשיטא היא לא לאו דלשמעין
עולה היא כגון פוטר את היות התנן
יבשר על פירות האילן ב"פ האדמה
ילא: **שחיה לגון עיקר**. שנשכילו המחיל
האכילה ולא אכל זית אלא להפיג
חורפם של כגון דהוא ליה זית טפל
ותנן (לקמן דף מד). כל שהוא עיקר ועמו
טפלה נבחר על העיקר ופוטר את
הטפלה: **מכרך על זכ כר**. וכאלו לא
נחלקו: **ושני מינים בעלמא**. כגון
זית ותפוח שברכותיהן שוות והאחד
ממין שצנע בזה נחלקו: **חד אמר**
מחלוקת **בשרכוכיסין שוות**.

בשלאמא למ"ד תמרי דיוקא היינו דהכא קרי
לה נובלות סתמא והתם קרי לה תמרה אלא
למ"ד בושלי כמרא ניתני אידי ואידי נובלות
תמרה או אידי ואידי נובלות סתמא קשיא:
היו לפניו מינין הרבה כו': אמר עולא
מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה
סבר "מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב
עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה
מכרך על זה וחוזר ומכרך על זה מיתבי
היו לפניו צנן וזית מכרך על הצנן ופוטר
את היות הב"ע כשהצנן עיקר אי הכי אימא
סיפא ר' יהודה אומר מכרך על היות שהזית
במין שבעה (א) לית ליה לר' יהודה הא רתנן
כל שהוא עיקר ועמו טפלה מכרך על
העיקר ופוטר את הטפלה וכי תימא ה"ג
דלית ליה והתניא רבי יהודה אומר אם
מחמת צנן בא היות מכרך על הצנן ופוטר
את היות לעולם בצנן עיקר עסקינן וכי
פליגי רבי יהודה ורבנן במילתא אחריתי
פליגי וחסורי מחסרא והכי קתני היו לפניו
צנן וזית מכרך על הצנן ופוטר את היות
בד"א כשהצנן עיקר אבל אין הצנן עיקר
ד"ה מכרך על זה וחוזר ומכרך על זה ושני
מינין בעלמא שברכותיהן שוות מכרך על
אזוה מהן שירצה רבי יהודה אומר מכרך
על היות שהזית ממין שבעה פליגי בה רבי
אמי ורבי יצחק נפחא חד אמר מחלוקת
בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין
שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל
בשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מכרך
על זה וחוזר ומכרך על זה וחד אמר אף
בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת בשלאמא
למאן דאמר בשברכותיהן שוות מחלוקת
שפיר אלא למאן דאמר בשאין ברכותיהן
שוות פליגי במאי פליגי א"ר ירמיה להקדים
דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק יכל
המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר
יארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ
זית שמן ודבש ופליגא דרבי חנן דא"ר חנן
כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר חטה רתנן
ההנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפיו
וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד
היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו
באצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורין ועד
שישהא בכדי אכילת פרס (א) פת חמין ולא
פת שעורין מיסב ואוכלן בלפתן שעורה
רתנן (א) עצם כשעורה מטמא במגע
ובמשא ואינו מטמא באהל וגפן כדי
רביעית יין לנויר תאנה כנגזרת להוצאת
שבת רמון כרתנן (א) כל כלי בעלי בתים
שיעורין

בשרכוכיסין שוות מכרך על זה אחד
מין שצנע עדיף כשכא לפטור זו
זו לא כ"ש: **דאמר ר' יצחק כו'**.
אלמא קאדינן אהקדמה. ור' יהודה
קרי ליה דר' יצחק הלך על שן
היכא דחד לאו ממין שצנע דמין
שצנע עדיף ורבנן לית להו דר'
יצחק במקום חביב דחביב עדיף:
ופליגא דרבי חנן. הא דר' יצחק
דלמר המוקדם קודם לזכרה אלמא
קרא לשבח א"י כל שיש בה פירות
החשובים הללו ומנאן כסדר
תשיבותם ופליג אדר' חנן דלמר לא
כל המבוא להודיע שבה תשיבות
הפירות נטעם שלהם אלא שצנע של
א"י שיש בה פירות כשיעורי תורה
נחלין בהן וימין דהכי הוא כל הקדים
הכתוב על סדרן שהרי כזו כולן שזין:
בנים המנוגע. חביב והכא אל היות
יעמא עד התערב (ויקרא יד) ולא
חביב ככוס בגדים והאוכל צבית
יכנס את בגדיו (שם) שבוהא שיעור
אכילה ואכילו לא יוכלו מדיחבין
בסיפיה והשוכב צבית יכנס את
בגדיו. הלכך הנכנס בו ונושא את
בגדיו עמו שלא כדרך מלבושו אין
אלו בגדיו וטמאים מיד שאף כזה
אין קורא והכא אל היות ובהואו לגוש
פרס. חלי ככר כשיעורו צו וכוונתם את העירוב"ש שהוא כולו מוון
שתי סעודות וחזיו מוון סעודה אחת: **פס חטין**. נאכלת מהר:
מיסב. דרך הסבה שהיא נאכלת מהר שאינו פונה אנה ואנה: **ואינו**
טעמא באהל. הלכה למשה מסיני הוא: **כדי רביעית יין לנויר**.

כדי רביעית מים לא מחייב דקלישין בקל חוץ מן הכלי אלא
כי משערין ביין לרבי' שיעורא טפי שאין אלא עד ומחייב גודש
קלח קודם שיפול מן הכוס רביעית יין ואם היה מים היה
(ו) יולא יותר מרביעית: **כלי בעלי בתים**. גבי כלי עץ ממניא:
חייטו
כדי רביעית יין חייב אכל אם אכל מכל
כדי רביעית מים לא מחייב דקלישין בקל חוץ מן הכלי אלא
כי משערין ביין לרבי' שיעורא טפי שאין אלא עד ומחייב גודש
קלח קודם שיפול מן הכוס רביעית יין ואם היה מים היה
(ו) יולא יותר מרביעית: **כלי בעלי בתים**. גבי כלי עץ ממניא:
חייטו
כדי רביעית יין חייב אכל אם אכל מכל
כדי רביעית מים לא מחייב דקלישין בקל חוץ מן הכלי אלא
כי משערין ביין לרבי' שיעורא טפי שאין אלא עד ומחייב גודש
קלח קודם שיפול מן הכוס רביעית יין ואם היה מים היה
(ו) יולא יותר מרביעית: **כלי בעלי בתים**. גבי כלי עץ ממניא:
חייטו

כדי רביעית יין חייב אכל אם אכל מכל
כדי רביעית מים לא מחייב דקלישין בקל חוץ מן הכלי אלא
כי משערין ביין לרבי' שיעורא טפי שאין אלא עד ומחייב גודש
קלח קודם שיפול מן הכוס רביעית יין ואם היה מים היה
(ו) יולא יותר מרביעית: **כלי בעלי בתים**. גבי כלי עץ ממניא:
חייטו
כדי רביעית יין חייב אכל אם אכל מכל
כדי רביעית מים לא מחייב דקלישין בקל חוץ מן הכלי אלא
כי משערין ביין לרבי' שיעורא טפי שאין אלא עד ומחייב גודש
קלח קודם שיפול מן הכוס רביעית יין ואם היה מים היה
(ו) יולא יותר מרביעית: **כלי בעלי בתים**. גבי כלי עץ ממניא:
חייטו

כדי רביעית יין חייב אכל אם אכל מכל
כדי רביעית מים לא מחייב דקלישין בקל חוץ מן הכלי אלא
כי משערין ביין לרבי' שיעורא טפי שאין אלא עד ומחייב גודש
קלח קודם שיפול מן הכוס רביעית יין ואם היה מים היה
(ו) יולא יותר מרביעית: **כלי בעלי בתים**. גבי כלי עץ ממניא:
חייטו
כדי רביעית יין חייב אכל אם אכל מכל
כדי רביעית מים לא מחייב דקלישין בקל חוץ מן הכלי אלא
כי משערין ביין לרבי' שיעורא טפי שאין אלא עד ומחייב גודש
קלח קודם שיפול מן הכוס רביעית יין ואם היה מים היה
(ו) יולא יותר מרביעית: **כלי בעלי בתים**. גבי כלי עץ ממניא:
חייטו

אִיתָנוּ לְקַיִּימוֹת תַּמְדֵּי וְרוּמוֹנוֹ. וְלֹא לִפְנֵי זֶה אֵם הֵפֵט דַּלָּס כֵּן
 הוּא לֹה פֶת עֵיקֶר וְהֵן טַפְלָה וְתָן (דָּף מֵד.) מִזְכֵּךְ עַל
 הַעֵיקֶר וּפּוֹטֵר אֶת הַטַּפְלָה: זֶה שְׁנֵי אַדְרָן. מִ"מ הֵיכָל דְּלִיכָא מִטָּה
 חוּמָא אִם שְׁעוּרִים וּתְמָרִים אַע"ג דְּשׁוּן לֹאֲרֵךְ מִכָּל מָקוֹם הַמּוֹקֵדס

בַּסּוּקוֹס הֵיטִינוּ לֹאֲרֵךְ לִרְאֵשׁן יָקִידס
 זִכְרָה": **הַבִּיאֵנוּ** לְפָנֵיהֶם הָאֲנִים
 וְעֹנֵבִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה. וְכִגוֹן שֶׁאִין
 זִכָּיו לִפְנֵי אֵם הֵפֵט אֵלָּא לְקִנוּחַ
 טַעֲמוֹה: **אֵלָּא** פֶּת הַבָּהָא בִּבְסִינֵן.
 דְּטַעֲמוֹן זִכְרָה לִפְנֵי וְאִין טַעֲמוֹן זִכְרָה
 לֹאֲחֲרֵי רַק זִכְרָה נִשְׁמַח רְבוּת מִיְדֵי
 דְּהוּא אֲלוֹהֵי וְדוֹתוֹן דְּלֹאֲמַרִּי לְעִיל
 (דָּף לֵז.) בְּתַחֲלָה מִזְכֵּךְ בְּמִ"מ וְלִצְסוֹף
 וְלֹא כְּלוֹס הַוָּאֵל וְתַמְנוּ כִּסֵּן שְׁקָדִים
 הִרְבֵּה. וּפִי רַשִּׁי אִפִּי אִם אֲכָל מִהֵן
 אֲחֵר בְּהִמָּ"ו קֹאֲמֵר לֹא הֵיכָל דְּחַד
 דְּלֹאֲמַרִּי לְעִיל כִּי שֶׁסּוּם זִי מִחֲשַׁמֵּת
 הַמִּינִין תְּרִיךְ זִכְרָה מַעֲיִן שֶׁלֹּא וְעוֹד
 אֲמַאי קֹאֲמֵר כִּסְטִין לִימָא נִמִּי אִזְרֵי
 וְדוֹתוֹן עִי"ר תְּרִיךְ לִפְרֵשׁ דְּמִיירִי בְּתוֹךְ
 הַסְּעוּדָה קוֹדֵס בְּהִמָּ"ו דְּמִיירִי זֶה
 וְהִ"ק חוּץ מִן הֵפֵט הַבָּהָה בְּסִינֵן
 בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה קוֹדֵס בְּהִמָּ"ו דְּלֹאֲרֵךְ
 טַעֲמוֹן זִכְרָה לֹאֲחֲרֵי דְּפִטֵּר לִיָּה בְּהִמָּ"ו
 אִפִּי לִרְבִּי שֶׁשֶׁת מִשּׁוֹס דְּהוּי דְּכֵר מוֹעֵט
 אֲכָל זִכָּל סְעוּדָה אֶף לֹאֲחֲרֵי תְּרִיךְ
 לִזְכֵּךְ מַעֲיִן ג' זִכְרוֹת וְלֹהֵב לֹא נִקֵּט
 פֶּת אִזְרֵי וְדוֹתוֹן שְׁחֵרִי אִפִּילֵי זִכָּל
 טַעֲמוֹה מַעֲיִן אִין תְּרִיכִין זִכְרָה מַעֲיִן ג'
 לֹאֲחֲרֵי: לֹא קִי"ל כִּרְבִּי שֶׁשֶׁת אֵלָּא כִּרְבִּי
 הוֹנָא וְכֵן נִחְמֵן דְּלֹאֲרֵךְ הַלֵּכָה מִיְחִיד
 בְּמָקוֹס רַבִּים. הִ"ג: יִי"ן פּוֹטֵר כֹּל
 מִיְדֵי שְׁמִיךְ. וְלִכְלוּרָה מִיירִי בִּינִין
 זִכָּל סְעוּדָה דְּלֵי בְּהִי פֶת מִיְחֻק לִיָּה
 דְּפִטֵּר לִיָּה פֶת דְּלֹאֲרֵי יִין נִמִּי רַחֵם
 לִמֵּר הַסֵּפֶר בְּסִמּוֹן דְּפִטֵּר אִי לֹא
 טַעֲמוֹה דְּקוֹבֵעַ זִכְרָה לְעִנְיָנוּ אֵלָּא
 מִיירִי זִכָּל סְעוּדָה וְאִפִּי"ה יִין פּוֹטֵר
 וְלִיָּה הַלֵּכְתָּא כּוֹחִיָּה שְׁחֵרִי מִפֶּת
 פּוֹטֵרֵת אִין הַלֵּכָה כְּמוֹתוֹ אֵלָּא בַּסּוּק
 רַב פֶּפֶל אִ"כ גַּם מִהָא דְּקֹאֲמֵר יִין
 פּוֹטֵר וְכִי לִיָּה הַלֵּכְתָּא כּוֹחִיָּה:
הַלְבַּתָּא דְּרַבִּים הַבָּאִים בְּתוֹךְ
 הַסְּעוּדָה

הַסְּעוּדָה. פִּי הַקּוֹטֵרס לִפְנֵי זֶה כֵּן
 אֵם הֵפֵט אִין טַעֲמוֹן זִכְרָה דְּהוּא לֹה טַפְלָה וְלֹא הֵיכָל דְּלֵיכָא מִטָּה
 הִיא (דָּף מֵד.) דְּמִזְכֵּךְ עַל הַעֵיקֶר וּפּוֹטֵר אֶת הַטַּפְלָה וּמַאי קִמִּי"ל
 וְעוֹד קָשָׁה דְּפִרְיָךְ בְּסִמּוֹן יִין נִמִּי נִפְטָרִיה פֶּת וּמַאי קָשָׁה וְהֵלֵךְ
 כְּשִׁשְׁמוֹס הִי"ן אִזְרֵי טַפְלָה לֶפֶת וְאִין בְּמִיְדֵי דְּטַפֵּל פֶּת מִיירִינֵן וְאִין
 לִפְרֵשׁ לִפְרִיזֵה הַקּוֹטֵרס יִין נִפְטָרִיה פֶּת כְּשִׁשְׁמוֹס פֶּת זִינִי קֹאֲמֵר
 דְּהוּא לִיָּה יִין טַפֵּל דְּהֵא לֹא אִשְׁתַּכֵּן שְׂעִירֵךְ עֲלֵי זִבְנֵינֵי אִין אֵלָּא
 וְדֵאִי מִיירִי בְּשִׁמְחָה וְעוֹד קָשָׁה מִה שְׁפִי רַשִּׁי דְּזִכְרִים הַבָּאִים שֶׁלֹּא

מִחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּגוֹן דִּיִּסָּא וְתַרְדִּין וְכִרְזוֹ שֶׁאִין שֶׁל לִפְתָן וְזִכָּיו לִחוֹן וְלִשְׁבּוֹעַ טַעֲמוֹן
 וּמִיָּה פְטוּרִין מִזְכְּרָת הַמּוֹן דְּמִיני מוֹן יִינֵהוּ וְלֹא הֵיכָל דְּלֹאֲמַרִּי בְּתַמְנִי" זָכָךְ עַל הֵפֵט פִּטֵּר אֶת הַפִּרְפִּרָת וּבִגְמִי מִפְרֵשׁ דְּהוּא הִדִּין
 כִּל מַעֲשֵׂה קִדְרָה וְדִזְרִים הִרְגִּילִים לִזָּל לֹאֲחֵר הַסְּעוּדָה פִּירַשׁ"י כְּמוֹ פִּירוּת וְאִפִּי הִבִּיא אֲמוֹן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁלֹּא מִחֲמַת לִפְתָן טַעֲמוֹס
 זִכָּל בִּין לִפְנֵיהֶם דְּלֹא טַפְלָה יִינֵהוּ וְזִכָּיו לֹאֲחֲרֵיהֶם דְּלִין זִכְרָת הַמּוֹן פּוֹטֵרֵתן דְּלֹא מוֹן יִינֵהוּ דְּלִינֵי כִרְבִּי שֶׁשֶׁת דְּלֹאֲרֵךְ לְעִיל הִבִּיאֵנוּ לִפְנֵי
 חֲלָסִים וְרוּמוֹנוֹס בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְעוֹנִים זִכְרָה בִּין לִפְנֵיהֶם בִּין לֹאֲחֲרֵיהֶם וְהוּי דְּלֹא הַלֵּכְתָּא דְּקִי"ל כִּרְבִּי נִחְמֵן וְכִרְבִּי הוֹנָא כְּדִרְשִׁינֵי לְעִיל.
 עַל כֵּן פִּי רַשִּׁי דְּזִכְרִים הַבָּאִים מִחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְעוֹמֵר הִרְגִּילִים לִזָּל מִחֲמַת הַסְּעוּדָה זִכָּל שְׁרָגִילִים לֹאֲכָל עַם הֵפֵט כְּגוֹן זִכָּר
 וְזִגִּים וְכֵל מִיני קִדְרָה וְהִבִּיאֵנוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אִין טַעֲמוֹן זִכְרָה לִפְנֵיהֶם וְלֹאֲחֲרֵיהֶם אִפִּי אֲכָל בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה זִכָּל עֲמָן זִכָּל פֶּת דְּכִין
 דְּמִשּׁוֹס פֶּת הֵס זִכָּל הֵפֵט פּוֹטֵרֵתן אֲכָל דְּזִכְרִים שֶׁאִין דְּרִיכֵן לִזָּל בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּגוֹן תְּמָרִים וְרוּמוֹנוֹס וְשֹׁאֵר כֵּל פִּירוּת שֶׁאִין רִגִּילִים לִפְנֵי זֶה
 אֵם הֵפֵט טַעֲמוֹן זִכְרָה לִפְנֵיהֶם דְּכִין דְּלֹא מִשּׁוֹס לִפְתָן אֲמוֹ אִין הֵפֵט פּוֹטֵרֵתן וְהִינֵי כִרְבִּי וְכִרְבִּי הוֹנָא דְּלֵעִיל דְּלֹאֲמַרִּי דְּטַעֲמוֹן זִכְרָה לִפְנֵיהֶם
 וְלֹא לֹאֲחֲרֵיהֶם: **לֹאֲחֵר** הַסְּעוּדָה גִּרָם". וְהוּא וְלֹא גִרָם דְּזִכְרִים הַבָּאִים בִּין לִפְנֵיהֶם וְכִי פִיפֵא וְהִי פִיפֵא אִם הִבִּיאֵנוּ דְּזִכְרִים שְׁחֵרִינֵי אֲחֵר הַסְּעוּדָה
 פִּי לֹאֲחֵר שְׁחֵרִינֵי לֹא יִידִים מִן הֵפֵט שׁוֹב אִין הֵפֵט גִּרָם כִּלָּל וְהוּי כְּמוֹ שֶׁאִין זִכָּל שֶׁסּוּס פְּטוּרֵה וְזִכָּיו דְּזִכְרִים הִרְגִּילִים לִזָּל מִחֲמַת הַסְּעוּדָה
 וְזִכָּיו דְּזִכְרִים שֶׁאִין רִגִּילִים לִזָּל מִחֲמַת הַסְּעוּדָה טַעֲמוֹנוֹס זִכְרָה לִפְנֵיהֶם וְלֹאֲחֲרֵיהֶם דְּלֹאֲכָל דְּזִכְרִים דְּלֵעִיל קֹאִי וְעַכְשִׁי אִין לִנוּ דִּין זֶה דְּלִין מִנְהַג
 שְׁלֵנוּ לְמַשְׁחֵן יִידֵינוּ מִן הֵפֵט כִּלָּל עַד לֹאֲחֵר בְּהִמָּ"ו אֵלָּא כִּלָּל שְׁעֵנוּ אֲלוֹכִינֵן פִּירוּת אִם שׁוֹס דְּכֵר קוֹדֵס בְּהִמָּ"ו דְּעַתְמוּ לֹאֲכוֹל פֶּת כִּלָּל שְׁעֵנוּ וְקִי"ל
 בַּסּוּק דְּרַב פֶּפֶל: **אִי הִבִּי** יִין נִמִּי בְּשִׁמְחָה פֶּת. וְדֵאִי יִין מִחֲמַת סְעוּדָה אֲמִי שְׁהוּא שׁוֹמֵת כְּמוֹהֵם פְּעִמִּים דֵּאִי לֹא הַסְּעוּדָה לֹא יִשְׁתָּה
 וּלְפִטָּרִיה פֶּת וּמַעֲשֵׂי שֶׁאִין יִין דְּרוֹסֵם זִכְרָה לְעִנְיָנוּ פִּירַשׁ"י זִכְרָהִנֵּה מִקּוּמוֹת הוּא אֵלָּא וּמִזְכְּרִין עֲלֵי אִפִּי"ש פִּירַשׁ"י כִּרְכִּין לִשְׁמוֹת כְּגוֹן
 בְּקִידוֹס וְזִכְרָתֵה אִירֻסִין וְרַשִּׁי"ה פִּי"ה מִשּׁוֹס דְּלִרְכִּי לִזְכֵּךְ עַל יִין בְּרוּרָה פִּי"ה הַבֵּן וּבְתַחֲלָה כְּשִׁשְׁמוֹס עֲנִיבִים בְּרוּרָה פִּי"ה הַבֵּן וְעַל שֶׁלֹּא
 מִשְׁקִין שֶׁכֵּל נִהִיָּה בְּזִכְרוֹ וּמִיָּה אֲמוֹר רִ"ת דְּבִשְׁאֵר מִשְׁקִין כְּמוֹ מִיִּס וְשֹׁאֵר הַבָּאִים מִחֲמַת הַסְּעוּדָה פֶּת פּוֹטֵרֵתן דְּלֹאֲרֵי יִין הוּא פּוֹטֵר אִי לֹא
 דְּקוֹבֵעַ זִכְרָה לְעִנְיָנוּ וְדֵלָא כְּמַחְזוֹר וְיִטְרִי"ה שְׁכַת שְׁמִזְכְּרִין לְמִיִּס זִכְרָה כִּלָּל פֶּעַם וּפֶעַם וְאִפִּי בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה דְּהוּי כְּנִמְלֵךְ וְהֵא דְּלֹא פִרְיָךְ הַכֹּהֵן
 (ו) מִהֵן מִשּׁוֹס דִּינִין וְזִין אֲכָל מִיִּס לֹא יִינֵהוּ כְּדֹאֲמֵר (נִשְׁלֵה לֵה) הַטוֹרֵד מִן הַמּוֹן וְכִי וּפְשִׁטָא דְּלֹא פִטֵּר לֹה פֶת דְּלִינֵה כִּלָּל זִכְרָת הֵפֵט:

שִׁיעוּרֵן כְּרוּמוֹנוֹס אֲרָץ יוֹת שְׁמֵן אֲמֹר ר' יוֹסִי
 כְּרִבִּי חֲנִינָא אֲרָץ שְׁכָל שִׁיעוּרִיה בּוֹתִים כֹּל
 שִׁיעוּרִיה סִלְקָא דְּעִתָךְ וְהוּא אִיכָא הֵנָּה דְּאֲמִרִין
 אֵלָּא אֲרָץ שְׁרׁוֹב שִׁיעוּרִיה כּוֹתִים דְּבִש
 "כְּבוֹתֵבַת הַגִּסָּה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים" וְאִידֵךְ הִנִּי
 שִׁיעוּרִין בְּהִדְיָא מִי כְּתִיבִי אֵלָּא מִדְּרַבְנֵן וְקִרָא
 אִסְמִכְתָּא כְּעִלְמָא רַב חֲסֵדָא וְרַב הַמְנוּנָא הוּוּ
 יִתְבִּי בַסְעוּדָתָא אִיתֵּהוּ לְקַמִּייהוּ תַמְרֵי וְרוּמוֹנוֹ
 שְׁקֵל רַב הַמְנוּנָא בְּרִיךְ אֲתַמְרִי בְּרִישָׁא אֲמֹר
 לִיָּה רַב חֲסֵדָא לֹא סְבִירָא לִיָּה מֵר לֵהָא דְּאֲמֹר
 רַב יוֹסֵף וְאִיתִימָא ר' יִצְחָק כֹּל הַמּוֹקֵדס בַּפּוּק
 זֶה קוֹדֵם לְזִכְרָה אֲמֹר לִיָּה יִזוּה שְׁנֵי לֹאֲרָץ וְזֶה
 חֲמִישִׁי לֹאֲרָץ אֲמֹר לִיָּה מִאֵן יִהִיב לֵן נִגְרִי
 דְּפִרְזוּלָא וְנִשְׁמַעִינֵךְ: אִיתַחֲרֵה הִבִּיאֵנוּ לִפְנֵיהֶם
 תַּנִּינִים וְעֹנֵבִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֲמֹר רַב הוֹנָא
 טַעֲמוֹנוֹס זִכְרָה לִפְנֵיהֶם וְאִין טַעֲמוֹנוֹס זִכְרָה
 לֹאֲחֲרֵיהֶם וְכֵן אֲמֹר רַב נִחְמֵן טַעֲמוֹנוֹס זִכְרָה
 לִפְנֵיהֶם וְאִין טַעֲמוֹנוֹס זִכְרָה לֹאֲחֲרֵיהֶם וְרַב
 שִׁשֶּׁת אֲמֹר טַעֲמוֹנוֹן זִכְרָה בִּין לִפְנֵיהֶם בִּין
 לֹאֲחֲרֵיהֶם שֶׁאִין לֹךְ דְּכֵר שְׁמַעוֹן זִכְרָה לִפְנֵי
 וְאִין טַעֲמוֹן זִכְרָה לֹאֲחֲרֵי אֵלָּא פֶת הַבָּהָה
 בְּכַסְנִין בְּלִבֵּר וּפְלִיגָא דְּר' חִיָּא דְּרִי"ה חִיָּא
 פֶּת פּוֹטֵרֵת כֹּל מִינֵי מֵאֲכָל יִי"ן פּוֹטֵר כֹּל מִינֵי
 מִשְׁקִים אֲמֹר רַב פֶּפֶל יִהְלַכְתָּא דְּבָרִים הַבָּאִים
 מִחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אִין טַעֲמוֹנוֹס
 זִכְרָה לֹא לִפְנֵיהֶם וְלֹא לֹאֲחֲרֵיהֶם וְשֹׁאֵל
 מִחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה טַעֲמוֹנוֹס
 זִכְרָה לִפְנֵיהֶם וְאִין טַעֲמוֹנוֹס זִכְרָה לֹאֲחֲרֵיהֶם
 לֹאֲחֵר הַסְּעוּדָה טַעֲמוֹנוֹס זִכְרָה בִּין לִפְנֵיהֶם
 בִּין לֹאֲחֲרֵיהֶם שֶׁאֵלֹא אֵת בֵּן זִוְמָא מִפְּנֵי מַה
 אֲמֹר דְּבָרִים הַבָּאִים מִחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ
 הַסְּעוּדָה אֵינֵם טַעֲמוֹנוֹס זִכְרָה לֹא לִפְנֵיהֶם
 וְלֹא לֹאֲחֲרֵיהֶם אֲמֹר לֹהֵם הַוָּאֵל וְפֶת
 פּוֹטֵרֵתן אִי הִבִּי יִין נִמִּי נִפְטָרִיה פֶּת יִשְׁאֲנֵי יִין
 דְּרוֹס

דִּיִּסָּא וְכֵן כְּרִזוֹ וְתַרְדִּין שֶׁאִין לִפְתָן וְזִכָּיו לִחוֹן וְלִשְׁבּוֹעַ טַעֲמוֹן
 זִכְרָה לִפְנֵיהֶם. דְּלֹא טַפְלָה יִינֵהוּ וְאִין כִּלָּל לֹס דְּנִפְטֵר זִכְרָת
 הַטוֹנִיל: וְלֹא לֹאֲחֲרֵיהֶם. דְּמִיני מוֹן יִינֵהוּ וְזִכְרָת הַמּוֹן פּוֹטֵרֵתן: דְּזִכְרִים
 הִרְגִּילִין לִזָּל לֹאֲחֵר טַעֲמוֹה. כְּגוֹן פִּירוּת אִפִּי הִבִּיאֵנוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה
 שֶׁלֹּא מִחֲמַת לִפְתָן: **טַעֲמוֹן זִכְרָה בִּין לִפְנֵיהֶם.** דְּלֹא טַפְלָה יִינֵהוּ:
 בִּין לֹאֲחֲרֵיהֶם. דְּלֹא זִכְרָת הַמּוֹן פּוֹטֵרֵתן דְּלֹא מוֹן יִינֵהוּ:
 דְּרוֹס

מִחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּגוֹן דִּיִּסָּא וְתַרְדִּין וְכִרְזוֹ שֶׁאִין שֶׁל לִפְתָן וְזִכָּיו לִחוֹן וְלִשְׁבּוֹעַ טַעֲמוֹן
 וּמִיָּה פְטוּרִין מִזְכְּרָת הַמּוֹן דְּמִיני מוֹן יִינֵהוּ וְלֹא הֵיכָל דְּלֹאֲמַרִּי בְּתַמְנִי" זָכָךְ עַל הֵפֵט פִּטֵּר אֶת הַפִּרְפִּרָת וּבִגְמִי מִפְרֵשׁ דְּהוּא הִדִּין
 כִּל מַעֲשֵׂה קִדְרָה וְדִזְרִים הִרְגִּילִים לִזָּל לֹאֲחֵר הַסְּעוּדָה פִּירַשׁ"י כְּמוֹ פִירוּת וְאִפִּי הִבִּיא אֲמוֹן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁלֹּא מִחֲמַת לִפְתָן טַעֲמוֹס
 זִכָּל בִּין לִפְנֵיהֶם דְּלֹא טַפְלָה יִינֵהוּ וְזִכָּיו לֹאֲחֲרֵיהֶם דְּלִין זִכְרָת הַמּוֹן פּוֹטֵרֵתן דְּלֹא מוֹן יִינֵהוּ דְּלִינֵי כִרְבִּי שֶׁשֶׁת דְּלֹאֲרֵךְ לְעִיל הִבִּיאֵנוּ לִפְנֵי
 חֲלָסִים וְרוּמוֹנוֹס בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְעוֹנִים זִכְרָה בִּין לִפְנֵיהֶם בִּין לֹאֲחֲרֵיהֶם וְהוּי דְּלֹא הַלֵּכְתָּא דְּקִי"ל כִּרְבִּי נִחְמֵן וְכִרְבִּי הוֹנָא כְּדִרְשִׁינֵי לְעִיל.
 עַל כֵּן פִּי רַשִּׁי דְּזִכְרִים הַבָּאִים מִחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְעוֹמֵר הִרְגִּילִים לִזָּל מִחֲמַת הַסְּעוּדָה זִכָּל שְׁרָגִילִים לֹאֲכָל עַם הֵפֵט כְּגוֹן זִכָּר
 וְזִגִּים וְכֵל מִיני קִדְרָה וְהִבִּיאֵנוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אִין טַעֲמוֹן זִכְרָה לִפְנֵיהֶם וְלֹאֲחֲרֵיהֶם אִפִּי אֲכָל בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה זִכָּל עֲמָן זִכָּל פֶּת דְּכִין
 דְּמִשּׁוֹס פֶּת הֵס זִכָּל הֵפֵט פּוֹטֵרֵתן אֲכָל דְּזִכְרִים שֶׁאִין דְּרִיכֵן לִזָּל בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּגוֹן תְּמָרִים וְרוּמוֹנוֹס וְשֹׁאֵר כֵּל פִּירוּת שֶׁאִין רִגִּילִים לִפְנֵי זֶה
 אֵם הֵפֵט טַעֲמוֹן זִכְרָה לִפְנֵיהֶם דְּכִין דְּלֹא מִשּׁוֹס לִפְתָן אֲמוֹ אִין הֵפֵט פּוֹטֵרֵתן וְהִינֵי כִרְבִּי וְכִרְבִּי הוֹנָא דְּלֵעִיל דְּלֹאֲמַרִּי דְּטַעֲמוֹן זִכְרָה לִפְנֵיהֶם
 וְלֹא לֹאֲחֲרֵיהֶם: **לֹאֲחֵר** הַסְּעוּדָה גִּרָם". וְהוּא וְלֹא גִרָם דְּזִכְרִים הַבָּאִים בִּין לִפְנֵיהֶם וְכִי פִיפֵא וְהִי פִיפֵא אִם הִבִּיאֵנוּ דְּזִכְרִים שְׁחֵרִינֵי אֲחֵר הַסְּעוּדָה
 פִּי לֹאֲחֵר שְׁחֵרִינֵי לֹא יִידִים מִן הֵפֵט שׁוֹב אִין הֵפֵט גִּרָם כִּלָּל וְהוּי כְּמוֹ שֶׁאִין זִכָּל שֶׁסּוּס פְּטוּרֵה וְזִכָּיו דְּזִכְרִים הִרְגִּילִים לִזָּל מִחֲמַת הַסְּעוּדָה
 וְזִכָּיו דְּזִכְרִים שֶׁאִין רִגִּילִים לִזָּל מִחֲמַת הַסְּעוּדָה טַעֲמוֹנוֹס זִכְרָה לִפְנֵיהֶם וְלֹאֲחֲרֵיהֶם דְּלֹאֲכָל דְּזִכְרִים דְּלֵעִיל קֹאִי וְעַכְשִׁי אִין לִנוּ דִּין זֶה דְּלִין מִנְהַג
 שְׁלֵנוּ לְמַשְׁחֵן יִידֵינוּ מִן הֵפֵט כִּלָּל עַד לֹאֲחֵר בְּהִמָּ"ו אֵלָּא כִּלָּל שְׁעֵנוּ אֲלוֹכִינֵן פִּירוּת אִם שׁוֹס דְּכֵר קוֹדֵס בְּהִמָּ"ו דְּעַתְמוּ לֹאֲכוֹל פֶּת כִּלָּל שְׁעֵנוּ וְקִי"ל
 בַּסּוּק דְּרַב פֶּפֶל: **אִי הִבִּי** יִין נִ

בכמת מקומות הוא צא ומצנניו עליו ואע"פ
שלא היו צריכים לשמחו: **רב הונא אכל תליסר ריפסי**. מפת הבאה
בכסנין ולא צריך לחזרו: **אמר רב נחמן עדי כפנא גרסי**: עדי. אלו.
כלומר אלו לרענן נאכלו ואכלה מרובה מו לא נפטרת מצרכה אלא

דגורם ברכה לעצמו רב הונא אכל *תליסר
ריפתי בני תלתא תלתא בקבא ולא בריך
א"ל רב נחמן עדי כפנא אלא *כל שאחרים
קובעים עליו סעודה צריך לברך רב יהודה
הוה עסיק ליה לבריה בי רב יהודה בר
חביבא אייתו לקמייהו פת הבאה בכסנין כי
אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא אמר
להו מאי ציצי דקא שמענא דילמא המוציא
לחם מן הארץ קא מברכיתו אמרי ליה אין
דחניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה פת
הבאה בכסנין מברכין עליה המוציא ואמר
שמואל הלכה כרבי מונא אמר להו אין
הלכה כרבי מונא אתמר אמרי ליה והא
מר הוא דאמר משמיה דשמואל *לחמניות
מערבין בהן ומברכין עליהן המוציא שאני
התם ידבקע סעודתיה עליהו אבל היכא
דלא קבע סעודתיה עליהו לא רב פפא
איכלע לבי רב הונא בריה דרב נתן בתר
דגמר סעודתיהו אייתו לקמייהו מידי
למיכל שקל רב פפא וקא אכיל אמרי ליה
לא סבר לה מר גמר אסור מלאכול אמר
להו סלק אתמר *רבא ורבי זירא איקלעו
לבי ריש גלותא לבתר דסליקו תבא מקמייהו
שדרו להו *ריסתנא מבי ריש גלותא רבא
אכיל ורבי זירא לא אכיל א"ל לא סבר לה
מר סלק אסור מלאכול א"ל *האנ אתבא
דריש גלותא סמכינן: אמר רב הרגיל בשמן
שמן מעכבו אמר רב אשי כי היונין בי רב
כהנא אמר לן כגון אנן דרגילין במשחא
משחא מעכבא לן ולית הלכתא ככל הני
שמעתתא *אלא כי הא דאמר רבי חיאי
בר אשי אמר רב *ש"לש תכיפות הן *יתכף
לסמיכה שחיטה *יתכף לגאולה תפלה
*יתכף לנשילת ידים ברכה אמר אביי אף
אנו נאמר תכף לתלמיד חכמים ברכה
שנאמר *ויברכני ה' בגללך איביעת אימא
מהבא שנאמר *ויברכ ה' את בית המצרי
בגלל יוסף: **מתני'** *ברך על היין שלפני
המוזון פטר את היין שלאחר המוזון *ברך
על הפרפרת שלפני המוזון פטר את הפרפרת
שלאחר המוזון ברך על הפת פטר את
הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת
בש"א אף לא מעשה קדרה *היו *יושבין כל
אחד מברך לעצמו הסבו אחד מברך לכולן

בא

איהו גופא יכול לחזור ולאכול עס צעה"ב: **אחבא**
דריש גאולה סמכינן. וכשרגיל לאכול
מיני פירות ומצינן להם צוה אחר זה יס
אמר שצריך לברך אכל חד וחד לפי שאין יודעים אם יס
לחם צעה"ב: **אחבא** דריש גאולה. והלכך כיון שומר ידיו
באחרונה לאחר סעודה אסור לאכול עד שיצרך
והוא הדין אם אחר זה לן ונגזרין אפי' בלא
נטיילה"א: **ברך** ע"ה הפת פטר את
הפרפרת. ונראה דמיירי בפרפרת שנתון
הסעודה דאי בפרפרת שלאחר הסעודה הא
פסק רב פפא *דצריס הבאים לאחר סעודה
טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם וכו"י פירש
פרפרת מיני דגים ופרגיות וקאמ קשה
אי"כ מאי קמ"ל דברך על הפרפרת דלא
פטר את הפת ונראה כפירוש ר"ח דפירש
דפרפרת פת נוטתה בקערה דלית בה דמירחא
דנחמא דמנצנין עליה בורא מיני מזונות
ואשתא ניחא לנאטריה לאשמעייהו ברך על
הפרפרת לא פטר את הפת דהוא מין פת
וכן משמע בגמרא דחשיב פרפרת
*מעשה קדרה ומתא היינו חלקא טריגים
ויפסי כדלמרינן לעיל"ה: **הסבו** אחד
מברך דצ"ל. ואנו לן את הסבה אלא
בפת בלבד ופת מהאי אפי' בלא הסבה
דדוקא לדידהו שהיו אוכלים בהסבה היו
צריכים הסבה אלא איביה שלנו היו קציעות
לנו בהסבה לדידהו שהם היו רגילים כל
אחד להסב על אחד להסב על מטמו ועל
שלחנו אכל עכשי כולנו אוכלים על שלחן
אחד וכשאו אוכלין יחד היינו קציעותינו
והכל דקאמר היו יושבין וכו' בגמרא
משמע דמיירי בין בצרכת המזון בצמה"ל
כעובדא דתלמודי דרב בצרכת המזון
מהאיא דפליגי בין אי צעי הסבה ומיירי
בני אדם האוכלים בדרך והולכים ולא
ישבו כל אחד מברך לעצמו וא"ת מאי
שנא דבמוגמר אפילו לא הסבו אחד מברך
לכולם צירושלמי פריך ומשני משום
דבמוגמר כולם נהנים צידד אכל אכילה
ושמיה אינה בזה אלא לאו אחר זה:

על שאחרים קוצנין אכילתן בך
טעון כהמ"ו: כך פירש רב הא.
ורבותיו פירשו תליסר ריפתי מפת
שלנו ולא צריך לחזרו משום דלא
שבע וקרא כתיב (דברים ה) ואכלת
ושבעת וצרכת וכן פ"ה רבי יהודה
א"ר רבי זוטרי ג"ל דלית ליה לרב הונא
הם החמירו על עצמן עד כית ועד
צילה (לעיל דף כ:) ודלא כר"מ ודלא
כר' יהודה (לחקן דף מ:): **לחמניות**.
אוכלי"ש צע"ל: **אסור מלאכול**.
על שיצרך צהמ"ו ויחזור ויברך על
הצ' לפניו דכיון דגמר אסר דעמיה
מצרכה לראשונה ומסעודתיה: **סלק**
אסור. אם סלק הלחם וכל האוכל
מעל השלחן ועדיין לא ברכו אסור
לאכול: **ריסתנא**. אמיניטרשיין:
אסכא דריש גלותא סמכינן. ואין
סילוקין סלק דשעתנו אפי' יס
משאת מאת פניו אליו נאכל: **הרגיל**
בשמן. למשוח ידיו אחר אכילה:
שמן מעכבו. לענין ברכה שאפילו
גמר וסלק ולא נשח ידיו עדיין
סעודה קיימת ואוכל בלא ברכה:
וליה **הלכתא ככל הני שמעתתא**.
אין סיום סעודה מלי לא בגמר ולא
בסלק ולא בשמן אלא במים
אחרונים כ"ז שלא נעל מים אחרונים
הוא מותר לאכול ומשנתו אסור
לאכול: **לנטיילת ידים**. דמיס
אחרונים צהמ"ו ולא יאכל כלום
עד שיצרך על מזונו: **קכף לנ"ה**.
המקריבו אליו ומאחרו צהמ"ו:
ברכה. צהמ"ו: **מתני'** **ברך** על
היין כו'. ויהיין היו להביא קודם
אכילה כוס יין לשמות דחמיה לקמן
(דף מג.) כ"ל פטר הסבה כו'
ומצינן לפניהם פרפרות להמשיך
אכילה כגון פרגיות ודגים ואח"כ
מצינן השלחן ולאחר גמר סעודה
יושבים ושומים ואוכלים ומה הן
אוכלים פרפרות כגון כיסי דמעלו
לצ"ה ולחמניות מהאי יין ופרפרת
שלאחר המזון ושניהם קודם צהמ"ו:
מעשה קדרה. חלקא טריגים *
ויפסי: היו יושבים. בלא הסבה
מטות שמוטים על צדיהן שמאלית על
המטה ואוכלין ושומין בהסבה:
כל אחד ואחד מברך לעצמו. דאין
קצע סעודה בלא הסבה:

בא

מיהו ר"י ור"ת היו אומרים שלא לברך כלל
אשר משקין שאל לברך כלל אשר משקין
שאלה היו צריכים לשמחו: **רב הונא אכל תליסר ריפסי**. מפת הבאה
בכסנין ולא צריך לחזרו: **אמר רב נחמן עדי כפנא גרסי**: עדי. אלו.
כלומר אלו לרענן נאכלו ואכלה מרובה מו לא נפטרת מצרכה אלא
על שאחרים קוצנין אכילתן בך
טעון כהמ"ו: כך פירש רב הא.
ורבותיו פירשו תליסר ריפתי מפת
שלנו ולא צריך לחזרו משום דלא
שבע וקרא כתיב (דברים ה) ואכלת
ושבעת וצרכת וכן פ"ה רבי יהודה
א"ר רבי זוטרי ג"ל דלית ליה לרב הונא
הם החמירו על עצמן עד כית ועד
צילה (לעיל דף כ:) ודלא כר"מ ודלא
כר' יהודה (לחקן דף מ:): **לחמניות**.
אוכלי"ש צע"ל: **אסור מלאכול**.
על שיצרך צהמ"ו ויחזור ויברך על
הצ' לפניו דכיון דגמר אסר דעמיה
מצרכה לראשונה ומסעודתיה: **סלק**
אסור. אם סלק הלחם וכל האוכל
מעל השלחן ועדיין לא ברכו אסור
לאכול: **ריסתנא**. אמיניטרשיין:
אסכא דריש גלותא סמכינן. ואין
סילוקין סלק דשעתנו אפי' יס
משאת מאת פניו אליו נאכל: **הרגיל**
בשמן. למשוח ידיו אחר אכילה:
שמן מעכבו. לענין ברכה שאפילו
גמר וסלק ולא נשח ידיו עדיין
סעודה קיימת ואוכל בלא ברכה:
וליה **הלכתא ככל הני שמעתתא**.
אין סיום סעודה מלי לא בגמר ולא
בסלק ולא בשמן אלא במים
אחרונים כ"ז שלא נעל מים אחרונים
הוא מותר לאכול ומשנתו אסור
לאכול: **לנטיילת ידים**. דמיס
אחרונים צהמ"ו ולא יאכל כלום
עד שיצרך על מזונו: **קכף לנ"ה**.
המקריבו אליו ומאחרו צהמ"ו:
ברכה. צהמ"ו: **מתני'** **ברך** על
היין כו'. ויהיין היו להביא קודם
אכילה כוס יין לשמות דחמיה לקמן
(דף מג.) כ"ל פטר הסבה כו'
ומצינן לפניהם פרפרות להמשיך
אכילה כגון פרגיות ודגים ואח"כ
מצינן השלחן ולאחר גמר סעודה
יושבים ושומים ואוכלים ומה הן
אוכלים פרפרות כגון כיסי דמעלו
לצ"ה ולחמניות מהאי יין ופרפרת
שלאחר המזון ושניהם קודם צהמ"ו:
מעשה קדרה. חלקא טריגים *
ויפסי: היו יושבים. בלא הסבה
מטות שמוטים על צדיהן שמאלית על
המטה ואוכלין ושומין בהסבה:
כל אחד ואחד מברך לעצמו. דאין
קצע סעודה בלא הסבה:

ואע"פ שאין מביאין את המזון אלא לאחר סעודה. וכבר נזכרנו בזה המזון ויש הפסק בין יין למזון: **אומר על המזון.** אותו שזכר על היין הוא מוכר על המזון. שהיו רגילים להביא לפניהם אחר אכילה חנקס רובלן על האם במתנות לרחי טוב ומזכרים עליו בזה עניינים: **לחם סעודה.** לחם בזה"ל שאינו מזכיר סעודה אפי' הכי מי שזכר על היין שהתחיל בצרכים אחרונים גומר: **גמ' לא שנו.** דין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון: **אלא בשכחות כו'.** דלעמו לישב אחר המזון ולשמות וכו' צריך צרישא אדעתא דלפי צריך: **על כל כוס וכו'.** דהוה כנחל ומתחיל בשמים בכל חד וחד: **י"ש.** יפה עשים: **וכן אמר ריב"ל.** לעשות: **לא סבר לה מר כו'.** דבי"ע לאו נחל הוא: **נחל צאנא.** איני רגיל לקבוע סעודה על היין: **כל לפס יין כוס המזון.** וקודם סעודה צריך לקבוע: **כל לפס יין כוס פיומל.** לומר. להביא רחיה ממשתנת דקמני דין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון אינה רחיה דהתם זה לשמות זה לשמות. אבל שנתון המזון לשרות אכילה בשמיעו הוא צאנא ולא היו רגילין לשמות צנור הסעודה אלא מעט לשרות: **לחם סעודה אחד מוכר לכולן.** קס"ד דה"ק דכשיצאו יין שני אחר המזון אחד מוכר לכולן והא' מנה ליה דכל אחד ואחד יצרך על שנתון המזון לעצמו וקא מנכרין עו ברכה על שלאחר סעודה: **ספר את הפרפרה.** אע"פ שאין לזכר סעודה למליה הכרח אלא למגמר אכילה: **וכל שכן מעשה קדרה.** שהוא לאכול לזון ממנו: **בדוך פלן.** במקום פלוני: דקענו להם מתחלה מקום דבורה ועלם והומנה הו' קציעות אבל ישנו מאליהן במקום אחד יחד אינה קציעות: **אזלו פלמדין כפרים.** דקברוהו בעיר אחרת: **נדר דנק.** כך שמו (ה): **ירשא דוקא.** דקמני היו יושבים בלא הומנת מקום הוא דלא היו קציעות אבל אלו שהומניהו לכך היו קציעות ואחד מוכר לכולן: **אהדר**

בה להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו אחר המזון אחד מברך לכולם ויהוא אומר על המזון ואע"פ שאין מביאין את המזון אלא לאחר סעודה: **גמ' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בשבחות וימים טובים ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כוס וכוס רבה בר מרי א"ר יהושע בן לוי לא שנו אלא בשבחות וימים טובים ובשעה שאדם יוצא מבית המרחץ ובשעת הקות דם הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כוס וכוס רבה בר מרי איקלע לבי רבא בחול חזיה דברך לפני המזון והדר בריך לאחר המזון א"ל ר"י וכן אמר ריב"ל רב יצחק בר יוסף איקלע לבי אביי ב"ט חזיה דברך אבל כסא וכסא א"ל לא סבר לה מר להא דריב"ל א"ל נמלך אנא איבעיא להו בא להם יין בתוך המזון מהו שיפטר את היין שלאחר המזון אם תימצי לומר כך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון משום דזה לשמות וזה לשמות אבל הכא ידוע לשמות וזה לשרות לא או דילמא לא שנו רב אמר פוטר רב כהנא אמר יאנו פוטר רב נחמן אמר פוטר רב ששת אמר יאנו פוטר רב הונא ורב יהודה וכל תלמידי דרב אמרי יאנו פוטר איתיביה רבא לרב נחמן בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם א"ל הכי קאמר אם לא בא להם יין בתוך המזון אלא לאחר המזון אחד מברך לכולם: ברך יעל הפת פטר את הפרפרה על הפרפרה לא פטר את הפת ב"ש אומרים אף לא מעשה קדרה: איבעיא להו ב"ש ארישא פליגי או דילמא אסיפא פליגי דקאמר תנא קמא ברך על הפת פטר את הפרפרה וב"ש מעשה קדרה ואתי ב"ש למימר לא מיבעיא פרפרה דלא פטרה להו פת אלא אפילו מעשה קדרה נמי לא פטרה או דילמא אסיפא פליגי דקמני ברך על הפרפרה לא פטר את הפת יפת הוא דלא פטר אבל מעשה קדרה פטרה ואותו ב"ש למימר ואפי' מעשה קדרה נמי לא פטר תיקו: יהיו יושבין כי אחד ואחד כו': הסבו אין לא הסבו לא ורמינהו ע"עשרה שהיו הולכים בדרך אע"פ שכולם אוכלים מכבר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו ישבו לאכול אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אחד מברך לכולם קמני ישבו אע"פ שלא הסבו אמר רב נחמן בר יצחק כ"גון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן כי נפשיה דרב אזלו תלמידיו בתריה כי הדרי אמרי ניזיל וניכול לחמא אנהר דנק בתר דכרכי יתבי וקא מיבעיא להו הסבו דוקא תנן אבל ישבו לא או דילמא כיון דאמרי ניזיל וניכול ריפתא בדוכתא פלגינא כי הסבו דמי לא הוה בידיהו קם רב אדא בר אבהו אהדר**

מיהו נראה כיון דנטל דיו ודעמו לאכול ולשמות שם פוטר אפילו דהצלה דפרש מההיא דערבי פסחים ועוד דלא גרע יין דהצלה מיין שלפני הסעודה דפטר ומיהו יש שמחמירין להבדיל קודם נטילת ידים לאפוקי נפשיהו מפלוגתא דלא ודאי צריך לזכר אחריו ברכה מעין שלם ולא פטר יין שנתון המזון: יין שבתוך המזון מהו שיפטר יין שלאחר המזון. ומיירי דלא הוה להו יין לפני המזון: **הסבו אין דא הסבו דא.** פ"ממה אמאי מקשה מדיוקא ויחזיקי ליה מירשא כהני דקמני היו יושבים מברך כל אחד לעצמו וי"ל דאי מירשא הוה אמרינא שיצנו בצביל עסק אחר שלא היה דעתם מתחלה לאכול אבל אלו ישנו אדעתא לאכול אפילו בלא הסבה נמי מהניא:

עשרה בני אדם שהיו מבלעין כו' נזיר וניכול לחמא כו'. בישוב והסבו דמיא. והשתא נחמא להם דלפני צבילי דמיייר צין בצרכת המזון צין בצרכת המזון דמשמע הכל מתוך הצריכה דעשרה בני אדם וכו' ווא"ל אמאי המעינו למינעי עד ברכת המזון והיאך זכרו על הפת מתחלה וי"ל שמה מיייר דישנו לאכול זה אחר זה ובכך כל אחד לעצמו המזון:

אחד קרעיה לאחוריה קרע שקרע בהספד רבו החזיר החלוק **כל** אחד נופש ידו אחת. מפני כבודו הצרכה ולא דמי דמי לאחוריו ומה שלאחור לפנים כדי לקרוע קרע אחר להראות אצל עכשיו כיום המיתה על שהיו זכרים להוראה ואין יודעים להורות: **בא** דהם יין וכו'. אע"פ דין שלפני המזון פוטר יין שלאחר המזון כ"ש זה שלפניו הוא שאני הנה כיון שעלו להסד קרי שני מקום רמי לכו כו'. כדמתיין לעיל וע"כ מצני ליה לאוקומי כדמתיא כהני

וקמתי אחד מבין כוללם דקציעות הוא: **כביאו** ללם מים. כך היו רגילים: **נוטל ידו אחס.** לקבל מה כוס ששומה לפני המזון: **עלו.** על המטות והסבן: **חזר ונוטל כ' ידיו.** שנריך לנכול בשמיהן: **אע"פ שכל אחד ואחד נכר לעלמו.** זכרין עוד צרכה שאין צרכה לראשונה פוטרמו שאין הראשון קריו שלפני המזון שאני נמקום סעודה והאי צחרה הוא יין שלפני המזון: **אחד מבין לכולן.** דכיון דהסבן הוקצעו: **קשיא רישא.** דקמתי כל אחד ואחד מבין לעלמו: **שאני אורחין דדעמיישו למיעקר.** סופן למיעקר ולעלות ולהסב נמקום אחר שאין זה מקום המסיבה אלא כאן ישנו עד שיתנבמו כל הקדושים. ודך צעלי צמים עשירים היה לזמן כסעודתם אורחיים עניים להבי קרי להו אורחיים. והא דלמך רב יין לא בעי הסבה אלא ישיבה בעלמא שלא בשעת סעודה קאמר או בשעת סעודה ובמקום סעודה: **הואיל ואין בים הבליעה פנוי.** ואין לנ המסובין אל המבין אלא לנעלו: **מכלל דאיכא עדיף מיניה.** ואפ"ה כיון דלחמיל צחרה עביד לאדך: **הנוטל ידיו סתלה.** צמים אחרונים הוא מומן לבהמ"ז: **חויי.** רבי חייל לרב: **דכוס מרפס.** שמה אחר ידי מלכלכות דא שמה אחרתמי צלילה יתר מדלי: **עין בצרכה מונא קאמר לך.** כאן נתן לך רשות לנכך בהמ"ז שהנוטל ידיו סתלה הוא מבין: **על הריח.** של מוגמר: **סמרו.** קיעור העשן שמתמר ועולה: **הא לא ארס.** לא הריח בו עדיון ולא הנה: **מבין עילין בורא עני בשמים.** ואע"פ שנשקף ואינו צעין אלא שהתימור עולה: **חזן ממוקש.** מושג"ל בלע"ז: **שהוא מן חיס.** מן הרעו של חיה: **מיתבי אין מבכרין בורא עני בשמים אלא על אפרסמון.** שהעץ ענמו נא לפעמי: **של בים רבי ושל בים קיסר.** נקט הוי משום שאינו מנאי אלא צבית מלכס ובעלי גדולה: **ועל הסדס שכלל מקום.** וה"ה לכל הדומה להם שהעץ ענמו מריח צלל שרפה אלא דהסד שמיא ודברו חכמים בזהוה בכל מקום. ומוגמר לא מבכרין אלא בורא מיני בשמים: **משחא דאפרסמא מאי מבכרין.** על ריחו: **שמן ארננו.** שהיה גדל צירחו ועל שם הריח היתה נקראת ריחו. והוא פנג האמור כספר יחזקאל (יח). ויהיה וא"ל המה רוכלך בחיטי מנית ופנג כך רחמי כספר יוסף בן גוריון: **בר מיניה דרב יהודה.** אל מצייל לא רחיה מדבריו בור: **כשרתי:** קושט: **משחא כבישא.** שמן שבו טמון הקושט והשמן מריח מן הכוסם שצמחו: **לא.** הואיל ואין נראה לנעיטו אלא השמן: **משחא פחיאל.** שטמנו בו כשרתה: **סמלק**

לא ורב כהנא אמר אפילו אחד קרעיה לאחוריה וקרע קרעיה אחרינא אמר נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן עד דאתא ההוא סבא רמא להו מתניתין אברייתא ושני כיון דאמרי גיזיל וגיבול לחמא בדרך פלן כהסבו דמי: **הסבו אחד מברך:** אמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה ור' יוחנן אמר יאפילו יין נמי בעי הסבה איכא דאמרי אמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה ורבי יוחנן אמר אפילו יין נמי מהניא ליה הסבה מיתבי כ"כיצד סדר הסבה אורחין נבנסין ויושבין על גבי ספסלין ועל גבי קתדראות עד שיכנסו כולם הביאו להם מים כל אחד ואחד נוטל ידו אחת בא להם יין כל אחד ואחד מברך לעצמו עליו והסבו ובא להם מים אף על פי שכל אחד ואחד נוטל ידו אחת חזר ונוטל שתי ידיו בא להם יין אף על פי שכל אחד ואחד בך לעצמו אחד מבין לכולם להאיד לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה קשיא רישא שאני אורחין דדעתיהו למיעקר ולהאיד לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה קשיא סיפא שאני התם דמנו דקא מהניא ליה הסבה לפת מהניא ליה הסבה לין: בא להם יין בתוך המזון: **ישאלו את בן זומא מפני מה אמרו יבא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מבין לכולם אמר להם הואיל ואין בית הבליעה פנוי:** והוא אומר על המוגמר כו': מדקתני והוא אומר על המוגמר מכלל דאיכא עדיף מיניה ואמאי הואיל והוא נוטל ידיו ואי תחלה באחרונה מסייע ליה לרב דאמר רב חייא בר אשי אמר רב יהונטל ידיו תחלה באחרונה הוא מזומן לברכה ר"ב ורבי חייא הוו יתבי קמיה דרבי במעודתא א"ל רבי לרב קום משי ירך חזיה דהוה מרתא אמר ליה רבי חייא ר"ב פחתה עיין בברכת מזונא קאמר לך: אמר רבי זירא אמר רבא בר ירמיה ימאימתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו א"ל רבי זירא לרבא בר ירמיה והא לא קא ארס אמר ליה ולטעמך המוציא לחם מן הארץ דמברך והא לא אבל אלא דעתיה למיכל הכא נמי דעתיה לארוחי אמר רבי חייא בריה דרבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי הכל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים חזן ימומושק שמן חיה הוא שמברכין עליו בורא מיני בשמים מיתבי אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון של בית רבי ועל אפרסמון של בית קיסר ועל ההדס שבכל מקום תיובתא אמר ליה רב חסדא לרב יצחק האי משחא דאפרסמון מאי מברכין עליה א"ל הוי אמר רב יהודה בורא שמן ארצנו א"ל בר מיניה דר' יהודה דחביבא ליה ארץ ישראל לכולי עלמא מאי א"ל הכי אמר רבי יוחנן יבורא שמן ערב אמר ר' אדא בר אבהה האי כשרתא מברכין עליה בורא עצי בשמים אבל משחא כבישא משחא כבישא אבל משחא טחינא לא נהרדעי אמרי אפי' משחא טחינא אמר

שמן והוא שמן לזהים הוא דליל להעביר הוזהבא הא
 למריתן כפרק חלו דברים (לקמן ג.) דליתן מברכין עליו:
הבי אמר רבא הלכתא בבית חלל ולא היא לאשתמוצי נפשיה הוא
 דקא עבדי. כך כתוב בספרים שלנו ובפירוש רש"י אצל רב
 אלפס פסק כרצא משמע שלא היה
 גורם בספרו ולא היה וכו':
ההא מאן דמורה באתרוגא וחבוש'
 מברך וכו'. ודוקא כשמרית
 בהם אצל אס נא לאכול מהם אין לברך
 ברכת ריח כי אס ברכת אכילה:
 באוכלי

אמר רב גידל אמר רב האי אסמלק מברכין
 עלויה בורא עצי בשמים אמר רב חננאל
 אמר רב הני חלפי דימא מברכין עליהו
 בורא עצי בשמים אמר רב זוטרא מאי קראה
 והיא העלתם הגנה והתמננם בפשתי העץ
 (רב משורשי אמר) נדרקום דגנוניא

מברכין עלויה בורא עצי בשמים דברא בורא עשבי בשמים אמר רב ששת
 הני יסגלי מברכין עליהו בורא עשבי בשמים אמר רב זוטרא והא' מאן
 דמורה באתרוגא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות אמר רב
 יהודה והא' מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלכלבי אומר ברוך שלא
 חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני
 אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ימני שמברכין על הריח שנאמר כל
 הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה
 ממנו הוי אומר זה הריח ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עתידי
 בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון שנאמר ילכו יונקותיו ויהי כזית
 הדור וריח לו כלבנון: ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב
 יאת הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו
 אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תלה ליה קורא לדבר אחר והאיהו ידידיה
 עביד ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוקה כשנים וירח כשלשה איבעיא
 להו אבוקה כשנים בהדי ידידיה או דילמא אבוקה כשנים לבר מדידיה ת"ש
 וירח כשלשה אי אמרת בשלמא בהדי ידידיה שפיר אלא אי אמרת לבר
 מדידיה ארבעה למה לי והאמר מר לאחד נראה ומויק לשנים נראה
 ואינו מויק לשלשה אינו נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה
 כשנים בהדי ידידיה שמע מינה: ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב
 ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה
 אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי גוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך
 כבשן האש ויאל ילכין פני חברו ברבים מגלן מתמר שנאמר והיא מוצאת
 וגו': ת"ר הביאו לפניו שמן והדס ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"כ מברך
 על ההדס וב"ה אומרים מברך על ההדס ואח"כ מברך על השמן אמר ר"ג
 אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו וזכינו לסיכתו לא זכינו
 ו"א"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה
 דרב איקא אייתו לקמיהו שמן והדס שקל רב פפא בריך אהדס ברישא
 והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כדברי המכריע אמר ליה
 הכי אמר רבא (ה) הלכה כב"ה ואל היא (ו) לאשתמוצי נפשיה הוא דעבר ת"ר
 הביאו לפניו שמן ויין ב"ש אומרים אוהו השמן בימינו ואת היין בשמאלו
 מברך על השמן וחוזר ומברך על היין ב"ה אומרים אוהו את היין בימינו
 ואת השמן בשמאלו מברך על היין וחוזר ומברך על השמן וטחו בראש
 השמש ואם שמש ת"ח הוא טחו בכותל מפני שגנאי לתלמיד חכם לצאת
 לשוק כשהוא מבושם ת"ר ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם אל יצא כשהוא
 מבושם ולשוך ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים ואל
 יספר עם אשה בשוק ואל יסב בחבורה של עמי הארץ ואל יכנס באחרונה
 לבית המדרש ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה ואל יהלך בקומה זקופה
 יאל יצא כשהוא מבושם לשוק ו"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אמר רבי

יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא ככגדו אבל כגדו זיעה מעברא ליה
 אמר רב פפא ולשערו ככגדו דמי ואמרי לה כגדו דמי ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא ולא אמרן
 אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא מידע ידיע דלעדיניה קא אויל יואל יצא במנעלים המטולאים
 מסייע ליה לרבי חייא בר אבא דאמר ר' חייא בר אבא גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים
 איני והא ר' חייא בר אבא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן כמלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא
 אבל בגילדא לית לן בה ובפנתא (ו) לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא לית לן (ז) בה ולא אמרן אלא בימות
 החמה אבל בימות הגשמים לית לן בה (ח) ואל יספר עם אשה בשוק אמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא
 גמי הכי אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו היא אחותו לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו ואל
 יסב בחבורה של עמי הארץ מאי טעמא דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו (ט) ואל יכנס אחרונה לבית המדרש
 משום דקרו ליה פושע וי"א אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר (י) פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור
 עיניו של אדם מאי תקנתיה להדריה בקדושא דבי שמשו ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר (יא) המהלך
 בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו דוחק רגלי שכינה דכתיב מלא כל הארץ כבודו:

ישמעאל (והוא מין עשב שיש בו שלש
 שורות של עלין זו למעלה מזו ושלה עלין לכל שורה: **חלפי דימא**
 נוסס שקורין אשפיג והוא שזולת נרד ועשוי קעין גבעולי פשמן
 (ו) לאשכחן גבעולין דלוקרי עץ: **נדרקום**. מכללת השרון ביה"ב:
דגנוניא. הגדל צגיגה: **סיגלי**.
 ויול"ש בלע"ז: **חבושין**. קדושי"ש
 בלע"ז: **להנאות**. ליהנות: **לסב**.
 שמריתן עליו ופרחיו: **לפניו**.
אומנתו. ואפי' צורכי נאה לו אומנתו
 בעיניו ועשה הקדוש צ"ה כן שלא
 יחסר העולם אומנות: **קורא**. רב
 הגדל דקל מלה אחר לחזיר וכו'
 יגלגלו באשפה שזו היא אומנתו:
אבוקה. כשני בני אדם. לענין היוצא
 בלילה דלמר מרש' אל יא' אדם יחידי
 בלילה: **וירח כשלשה**. ויש חלוק בין
 שנים לשלשה דלקמן: **לאחד נראה**.
 הסד ומקור: **הוא מוצאם ויהא שלהם**
 וגו'. ואילו כהדילא לא אחרת אלא
 הסימנים של יהודה הם ולו אני הרה
 אלא לאיש אשר חלה לו חכמי הרה הם
 ויהי יורה ואם לאו אשקר ולא אלצין
 פניו: **שמן והדס**. כסוף הסעודה
 שמן והדס ידיו להעביר זאמנתו:
 האוכלים וסודן להרים כמו שאמרנו:
אני אכריע. לנד בית שמאי: **זכינו**
 לריחו ולסיכתו. כגון משחא כבישא
 הלך שמן עדיף: **ולא הוא**. לא אמר
 רבא הלכתא כב"ה אלא רב פפא
 אכספי על שטעמו והשמיט עצמו כדן:
 ואין ויין. זהו יין שללחן המזון ואין
 זה כוס של ברכה: **חוזר ומברך על**
היין. כגון בחול שאין היין קצט ואין
 היין שלפני המזון פטור: (ט) **שמן בימינו**.
 לפי שעליו מברך תחלה: **מברך על**
השמן. בורא שמן ערס: **וטחו בראש**
השמש. כדי שלא יא' יחידי מבוששות
 בשוק שגנאי הוא לתלמיד חכם:
שחשודים על משכב זכור. מנשמן
 עצמם כדי שיחאוו להם: **ושערו**
ככגדו דמי. דלא שכיח ציה זיעה:
ואמרי לה כגדו. דשכיח ציה זיעה:
משום חשדא. של זנות: **דלא קביע**
ליה עידנא. שלא קצטו לו רבו
 קביעות ללמדו בלילה: **כפנתא**.
 אשפיג"א בלע"ז שעל גבי הרגל:
גילדא. עקב שקורין שול"ש: **בימות**
החמים. העיט מפקסו: **אפ"ה** הוא
 אשטו. שאין הכל מכירין בה
 ומושדין אותו: **דקרו ליה פושע**.
 מתעלל: **בקדושא דבי שמש**. שטפה
 כוס של קידוש בשעת בלילה:
 מתני'

מתני'

מתני' מליח. כל דבר מלוח: **גמ'** פירות גנוסר. פירות ארץ ים כנרת חשונים מן הפת: **וינוג.** משמע מידי דבר אכילה: **מונא.** דבר הסועד: **דשריק דודכא מאפוסיה.** שהוצבו מחליק ממנחו. מתוך נהלה פנים בשירי מחליק: **עד דמריד.** דעמו מטרפת: **כאלושי.** אוכלושי בני אדם: **ספלי טרים.** ספלים מלוחים חמיכות דג חתוך שקורים שווי"ח: **לקוללי סאגים.** למאכל פועלים שקוללים תאנים והיו מרובים עד שכל אלו צריכין להם למאכל: **בריכות קוביא"ש** ג' גלע"ו: **מגלש בריכות חדש.** ג' פעמים בחדש מורידים ממנו כך: **שמינים וינוג.** חסידים שנים אכילים היו כולם וכן נשומים: **שריק.** תבשיל לח שיש בו מרק כמו שורפה מיה: **מתני' מנכר אהרבים** ג' ברכות. ר"ג לטעמיה דלחמך בעיל צפיריקין (דף לז). כל שהוא מו' המינים מנכר לחמיו ג' ברכות: **אפילו אכל שלק.** של ירק: **והוא מונוג.** שמך עליו למונוג: **וחסרונן.** צרכי ספוק: **גמ' וברכה.** אכילוהו קאי ובההוא קרא ג' ברכות רמחי דלחמריקן צפרק שלשה שאלו (למך דף מ"א): **ארץ הפסוק הענין** ולא קאי וברכת אלא אלהם דמקין ליה: **ור"ג הסוה.** הפסקה לפרושי חטה דלמניב: **קפלה קמא** אתא ולמעוטי שאם כססה כמות שהיא אין בכלל צרכה אלא"כ מעשה להם: **חמשה המינים.** כולם מין דגן מעין ושעורין וקוסמין ושכול שועל ושיפון. קוסמין מין חטה שכולת שועל ושיפון מין שעורה: **מנכר עליו ב"מ מונוג.** אם עשאו תבשיל: **כל שהוא מו' המינים.** משאר מ' המינים האמורים בפסוק ואינו מין דגן: **אפרי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל ארץ חמדה טובה ורפפסה.** אמרייהו קאי כולה עד סופה: **רז חסיד ברה"כ.** אע"ג דלמדיה ברחמי: **כזה מאי.** מי מחמתין ברחמי כזה: **גוונא כגון על הארץ ועל הפירות** ולא הוה חמשה בשמים ממש דמפרש לה צפרק שלשה שאלו (למך דף מ"א): **הא לן והא לן.** רז חסדא מצבל וצבבל חממי על הארץ ועל פירותיה: **ור"ג יוחנן מנכר** ושאנן והתם חממי על הפירות: **ואנן מבכרין.** על פירותיה ארץ ישראל לחודה קאי ואנן לא אכלין מיניהו ומבכרים עלייהו: קופלה

באובלי פירות גנוסר. שנו. שהמליח עיקר שהוא נא להשיב טבל שמשלש מפני תחיות הפירות והפת שאלחמיו טבל ואינו נא אלא בשביל המליח וא"ת פירות היו עיקר ומליח טבל ולצריך על הפירות ולפטר כולהו ר"ל דמירי שלא אכל הפירות באותו מעמד א"כ בשעה שאכל פירות גנוסר לא היה שם עדיין מליח ופת דלא היה יודע שמשלש לבו מחמת המליח: **מבכר** ע"ה הפסח. ואף על גב דלשמעין דפת פוטר את הפרפרת אינערין ללשמעין דפעמים דפת טפל: **רבי עקיבא** אומר **אפי' אכא שלק והוא מונוג בו.** ולא דמי להסחא דלעיל (דף לו). **דר"ג נתן רשות לר"ע לכרך וכו' דשאני** הכא דליקבע מוניה עליה: **על העץ ועל פרי העץ.** אבל על הפירות מנכרים על הגפן ועל פרי הגפן כיון דמין קובע צרכה לעלמו משום חציבותיה ואין הדין לחמיו וצחמיה יש שחוממין על הארץ ועל הפירות יש שחוממין על הגפן ועל פרי הגפן מהיו לנאורה משמע דא"ל לטעם החממה שהרי אין אנו משמין רק לומר פרי הגפן במקום פרי העץ אבל לעלמא היכא דלא מבכרין על העץ אלא בסתמא על הארץ ועל הפירות ציין נמי אין לטעם וצס' ההימיומי מנכר להוציר זה מעין המאורע בשבת וצ"ט וכן משמע צירו' ומיהו לא נהגו העולם כי ויכול להיות מה שמבכרים מעין המאורע היינו דוקא צימיהם שהיו רגילין לקבוע ציין ואמיני פירות אכל האילנות לא קבעו ופיריהם היכא דאכל מיני מונוג כגון דייסא ותאנים ופמי חמדה מנכר דכר אמה יא אמה"ע הממיה ועל הכלכלה על הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה וכו' ותווסת בא"י אמה"ע על הארץ ועל הממיה ועל הפירות ולא היו חממה בשמים דהאכל היא המוליכה הממיה והפירות:

מתני' אהביאו לפניו מליח (א) תחלה ופת עמו מבכר על המליח ופוסר את הפת שהפת טפלה לו (א) והכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מבכר על העיקר ופוסר את הטפלה: **גמ'** ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה אמר רב אחא בריה דרב עוריא אמר ר' אשי באובלי פירות גנוסר שנו (א) אמר רב בר חנה כי הוה אוליגן בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גנוסר כי הויגן כי מאה מנקטין ליה לכל חד וחד עשרה עשרה וכו' הויגן בי עשרה מנקטין ליה כל חד וחד מאה מאה וכל מאה מינייהו (א) הוה מחזיק להו צנא בר תלמא סאי (א) ואכיל להו ומשתבע דלא טעים זיונא וזיונא ס"ד אלא אימא מונוג רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודכא מאפותיה ורב אמי ורב אסי הוו אכיל עד דנתור מויהו ורשב"ל הוה אכיל עד דמריד ואמר להו רבי יוחנן דרבי נשיאה והוה משדר ליה רבי יהודה נשיאה באלושי אבתריה ומייתי ליה לביתיה כי אתא רב דימי אמר עיר אחת היתה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוציאים ממנה ששים כרובא ספלי טרית לקוצצי תאנים מע"ש לע"ש כי אתא רבין אמר אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידים ממנו ארבעים סאה גוזלות משלש בריכות בחדש כי אתא ר' יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמינים וזוגות אחים כהנים נשואים לשמינים וזוגות אחיות כהנות וברקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנותיה דרב חסדא דהוה נסיבין לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואע"ג דאיניהו הוו כהנותא אינהו לא הוו כהני אמר רב כל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה אמר רבי חיאי בר אבא א"ר יוחנן כל סעודה שאין בה (א) שריף אינה סעודה: **מתני' אכל ענבים ותאנים ורמונים מבכר** אחריהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל (א) וכן"כ אחת (א) (מעין שלש) ר"ע אומר אפי' אכל שלק והוא מונוג מבכר עליו (א) ברכות (א) השותה מים לצמאו מבכר שהכל נהיה כדברו ר' טרפון אומר (א) בורא נפשות רבות וחסרונן: **גמ' מ"ט דר"ג** דכתיב יארץ חטה ושעורה וגו' וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו' וכתיב (א) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ורבנן ארץ הפסוק הענין ור"ג נמי ארץ הפסוק הענין והוא מבועי ליה (א) למעוטי הכוסס את החטה א"ר יעקב בר אידי א"ר חנינא (א) כל שהוא מחמשת המינין בתחלה מבכר עליו במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רב בר מרי אריב"ל כל שהוא משבעת המינין בתחלה מבכר בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש א"ל אביי לרב דימי מאי ניהו (א) ברכה אחת מעין שלש א"ל יאפריי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחת לאבותינו לאכול מפריה ולשבעו מטובה רחם ה' ירושלים עירך ועל מקדשך ועל מזבכך ותבנה ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה (א) ושומחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל דחמשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה כו' וחותם על הארץ ועל המחיה מיחתם במאי חתים כי אתא (א) רב דימי אמר רב חתים ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הכא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור' יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות א"ר עמרם (א) ולא פליגי הא לן והא להו מתקין לה ר"ג בר יצחק אינהו אכיל ואנן מבכרין (א) אלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר' יוחנן אמר על הארץ ועל פירותיה אמר

אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מקדשך ועל מזבכך ותבנה ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה (א) ושומחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל דחמשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה כו' וחותם על הארץ ועל המחיה מיחתם במאי חתים כי אתא (א) רב דימי אמר רב חתים ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הכא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור' יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות א"ר עמרם (א) ולא פליגי הא לן והא להו מתקין לה ר"ג בר יצחק אינהו אכיל ואנן מבכרין (א) אלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר' יוחנן אמר על הארץ ועל פירותיה אמר

עבִירָנָא כבודו. וכן אלו נוהגין כרב אשי דמזכרין בתר מלא וכתר ירקא בורא נפשות רעות: **ולבִנִי מערבא** דמברכין הכי בתר וכו'. ואין לא עבדין כני מערבא דדוקא לדירוהו שהיה דרכם לנקטם בליה שייכא ברכה לשמור חקיו דכמיני ושמרת את התקנה הזאת למועדה מימים ימינו אצל אנו שמסלקין אותן בחי' היום או אפי' נמלקן בלילה לא שיך חקא דדוקא לדירוהו דקסברי לילה לאו זמן מפילין הוא ומימים ימימה אחא למעוטי לילות שייכא ברכה דקסא אצל אנו דקיי"ל לילה לאו זמן מפילין הוא ואפי' ע"מ שמיה הפסוק ושמרת התקנה הזאת נפסקא ממנה שאין אנו מניחים אותן בלילה מפני שמה יפה בהן אפי' נמחקין לנקטן עד הלילה לא מזכרין אע"ג דאין קיימא לא דשבת י"ט לאו זמן מפילין אפי' לא מזכרין דדוקא לדירוהו דסבירא להו חקא קאי אחפילין מזכרין ומדע שהרי אינו נמי לא היו מזכרין אלא אחפילין להודיעו משום דכמיני בהו חקא אצל אשאר מלות כגון לילית וילול וסוכה וכו' וזמן מזכרין י"ט (וה"פ הכה) וקשה דהו מלי לשנויי הכי לאפוקי שאר מלות אפי' לבני מערבא י: דחקמיה

קופרא. כל מיני צמר: **אכל ירקא לא**. צריך לצבורי אחרים: **חד כסרי**. מר זוטרא שהזכר כאן יחיד בלא שם אצוי עבד כרב יצחק בר אבדימי שהזכר בשמו ובשם אצוי: **וסרי כסר**. מר בר רב אשי שהזכר בשמו ובשם אצוי עבד כר' יצחק שהזכר יחיד: **כנולאו**. אף כרב פפא: **כל שטעון ברכה**. משנה היא במסכת נדה: **למעוטי ירקא**. וכו': **מלא: למעוטי מלות**. אין מזכרין כשמסלקין חפילין וליית ואחר תקיעת שופר וילול: **כל שהוא ככילה**. אין לך מין מואכל שיעור ככילה שלא תהא בליה טובה לגוף ממנו: **מגולגלסא**. כללה לתה ורכה שזורפין אותה: **קייסי**. מדות מחזיקות לגו: **מגולגלסא משיא**. טובה משיא קייסי: **מעוסיא**. כליה קשה טובה מארבע קייסי: **מכוסלסא**. במים עלה א"ר ינאי לא שהוא ככילה בליה טובה ממנו: **כללסא על כרוב שנו**. שהוא מוזן דמניא לקמן כרוב למזון: **כרישין**. כרמי: **כל ירק חי מוריק**. נוטל מואר הפנים: **כל קטן**. שלא גדל כל כרוב ולקמן מפרש כמה על כרוב: **כל כרוב נפש**. דבר חי הנאכל שלם כגון דגים קטנים שגדלו כל כרוב: **הקרוב לנפש**. האוכל מן הבשרה במקום חיות שלה ולקמן מפרש לה: **אוי לבית**. לנכס האוכל לפת: **לנעמיס**. כוססו ומשלו: **לנעמיס**. בקדרה כסויה: **שלא יערך לנכסו בשמיני: קודם ארבע שעות**. שאינו זמן סעודה והריח קשה לבני אדם המספרים עמו קודם אכילה שריקן: **כאייד דר' יצחק סבירא לי**. אצל אסור לספר לא סבירא לי: **בר זווא**. כלומר שזן וטוב ששזה זן: **דליס יוס דבעא**. שלא גדל עד רביעית שלו כגון טלה רביעית של איל גדי כדי רביעית של שעיר גדול וכן כל דבר יולדני דבי גילי. דגים קטנים מלא ומלאין בין הקטנים בלגס ואין דרכן לגדל יוסר. אצל דג קטן ממין דג גדול ולא גדל רובע זה הוא קטן ממין: **עונקא**. זלר מקוס בית השחיטה וסמוך לזר למעשים: **לבי בריו**. למקום שברכו שם שם השחיטה: **ומי פיסין**. תבשיל של פוליאלי: **וסרס**. ולדיר"ס שהולך נולד צו: **ויסרס סבדא**. טרפסא דכדלס שקורין איצנ"ס: **מכלי צמר**. היא קשה אצל כשמכילה ע"י צמר שזן ממש כהן: **מכלי יין**. כשאין שותה אחרים יין: **מכלי עלים**. שאינו שולקס הרבה: **סודני**. צעל שזר צמרים: **ור' פפא מוכר שזר היה** כדלמך צאיהו נשך (ב"מ ד' סה). טרסא דרבי פפא שצריח לו פסיד וואמר דר פפא אי לאו דרמיא שזר לא איצמרי (פסחים ק"ג). והוא נקרא סודני כדלמךין תמרי כחלון לבי סודנא רהוט (סו' דלל נפיש לכו חמרא. ששתי שזר חסם: **כמאי פסריסו**. לפ. לכוז של לפת: **אופי פסריסא**. בקעיות של עלים גדולות היטה שזר עשר או ציוס שזר ועשרים: **מלא**

מארבע מבושלחא כל שהוא כביצה ביצה הימנו לבר מבשרא: **רע"א** אפילו אבל שלק כו': ומי איכא מירי דהוה שלק מוזני א"ר אשי בקלא של כרוב שנו ת"ר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוברת בחוכו: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה נלעסיה ונשדייה כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקניהו ונבלעניהו כל ירק חי מוריק א"ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה וא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי טעמא משום ריהא וא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמיייהו ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ורב אשי אוכל ומר זוטרא לא אוכל אמרו ליה מאי דעתך דא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו משום ריהא והא אנו דקא אכלינן וקא משתתית בהון אמר להו אנו כאייד דר' יצחק ס"ל דא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות כל קטן מקטין אמר רב חסדא אפילו גדיא בר זווא ולא אמרין אלא דלית ביה רבועא אבל אית ביה רבועא לית לן בה כל נפש משיב נפש אמר רב פפא אפילו גילדני דבי גילי כל הקרוב לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בר יעקב עונקא א"ל רבא לשמעיה כי מייחית לי אומצא דבישרא טרח ואייתי לי מהיכא דמקרב לבי ברוך כרוב למזון ותרדין לרפואה כרוב למזון אין ולרפואה לא והא תניא ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין דרבש וא וקיבה והרת וויתרת הכבד אלא אימא כרוב אף למזון אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו איני והא אמר ליה רבא לשמעיה כי חיות לפתא בישוקא לא תימא לי במאי כרכת ריפתא אמר אביי מבלי בשר ורבא אמר מבלי יין איתמר רב אמר מבלי בשר ושמואל אמר מבלי עצים ורבי יוחנן אמר מבלי יין א"ל רבא לרב פפא סודני אנו תברין לה בבשרא וחמרא אתון דלא נפיש לכו חמרא במאי תבריתו לה א"ל בציבי כי הא דביתיה דרב פפא בתר דמבשלא לה תבא לא בתמנן אופי פריסיתא תנו רבנן דג קטן מליח פעמים שהוא ממת בשבעה בשבעה עשר ובעשרים ושבועה ואמרי לה בעשרים ושלשה ולא אמרין אלא במטוי ולא מטוי אבל מטוי שפיר לית לן בה ודלא מטוי שפיר לא אמרין אלא דלא שחה בתריה שכרא אבל שחה בתריה שכרא לית לן בה: ויהשותה מים לצמאו וכו' לאפוקי מאי א"ר אידי בר אבין ילאפוקי למאן דחנקתיה

שורפת תחת קדרת הלפת: **פעמים שהוא ממים**. ואלו הן ציוס שזר ימים למליחאו או ציוס

מאי עמא דר. היאן טהגיס. וכבר נגדו לנרד בתחלה שכל
ולנסוף בורה נפשות רבות ומסרונן על כל מה שצדק:

הדרן עלך ביצד מברכין

שלשה שאכלו וכו' לומן. להודמן יחד לנרד ברכה בשלשן

רבים כגון נכדך: שנטלה
פרוממו. קס"ד (ה) תרומת מעשר
שלו שכל הלוי להפרש: מעשר שני
שנפדה. להחירו נאכלה חוץ
לירושלים ואת פדיונו עולה לירושלים
ויאכל: והפסח. ששמש בטעודה
ואכל עמהם כית כדי להטכר עמהם
לומן. ובכל היום אטטין לאשמעטין
אע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה
נעבירה דמפרש ואילן בגמרא: עד
כמה מומנין. כמה יאכל עמהם
וימחיו עמהם בזיומן ונפקא מינה
להוציא יד חובתן אם יתנו לו הכוס
לנרד: גמ"מ. דשלשן לרבים
לברכה לירד: גדלו לה' אפי. הרי
שלשה. וכן אקרא הבו גודל היחיד
אומר לשנים: אין רשאין ליתלק.
ולנרד כל אחד לעצמו דמפקעי לה
לתורת זמון: שלשן אין שנים לא.

הי' דמקדמי אין רשאין ליתלק שמר
מינה שלשה מומנין שנים אין מומנין
ואפילו ר' דאי אמרת שנים נמי אם
ר' מומנין אמאי אין האחד רשאי
ליחלק ליחל הוא ולא מפקעת ברכה
ומון נכדי וזמנו השנים: שאני הפס
דוקדקו בחובה מעיקרא. ואי אזיל
הוא דמפקע להו חובה וקמו להו
ברכות וגדול המלוה ועושה ממי
שאני מלוה ועושה: אורב עמסה.
אין כאן גאווה דניחא להו דמייתי להו
לידי זמון. ואי שנים מומנין אמאי ניחא
להו בלא ידידה נמי דא זמון:

דניחא

דחנקתיה אומצא: רבי טרפון אומר בורה
נפשות רבות וחסרונן: אמר ליה רבא בר
רב חנן לאביו ואמרי לה לרב יוסף הלכתא
מאי אמר ליה: פוק חוי מאי עמא דבר:

הדרן עלך ביצד מברכין

שלשה שאכלו כאחת חייבין לומן אבל
דמאי ומעשר שני והקדש שנפדו והשמש
שאכל כזית והוכותי מומנין עליו יאכל טבל
ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו ומעשר
שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות
מכזית והוכרי אין מומנין עליו הנשים
ועבדים וקטנים אין מומנין עליהן יעד כמה
מומנין יעד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה:
גמ"מ אמר רב אסי דאמר קרא יגדלו
לה' אתי וגרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר
מהבא כבי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו
אמר רב חנן בר אבא מנין לעונה אמן שלא
יגביה קולו יותר מן המבדך שנאמר יגדלו
לה' אתי וגרוממה שמו יחדו אמר ר' שמעון
בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה
קולו יותר מן הקורא שנאמר במשה ידבר
והאלהים יענו בקול שאין תלמוד לומר
בקול ומה תלמוד לומר בקול בקול של משה
תניא נמי הכי אין המתרגם רשאי להגביה
קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם
להגביה קולו כנגד הקורא ימך הקורא קולו
ויקרא: אתמר שנים שאכלו כאחת פליגי רב

ורבי יוחנן חד אמר אם רצו לומן מומנין וחד אמר אם רצו לומן אין מומנין תנן
שלשה שאכלו כאחת חייבין לומן שלשה אין שנים לא התם חובה הכא רשות
תא שמע שלשה שאכלו כאחת חייבין לומן ואין רשאין ליחלק שלשה אין
שנים לא שאני התם דקבעו להו בחובה מעיקרא תא שמע והשמש שהיה
משמש על השנים הרי זה אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות היה משמש
על השלשה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות שאני התם
דניחא

ודאי אם גמרו סעודתם יחד חייבים לומן אבל רשאין לגמור זה בלא זה ולנרד: אבל טבא אין מומנין עריו. ויחל דלמך דאמר ר' זכור
(דף ג.) הכל מנטרפין לומן כהנים לרס וישראלים ופירך פשיטא ושמי לא כריכא אף על גב דכחן אורבן עמשה וישראל חולין אלתא
אף על גב דתרומה אסורה לישראל אחרי שהכחן יכול לנרד עם ישראל לאכול בחולין מנטרפין לומן והכא נמי נהי דחד מנייהו אכל
טבל דאין ראי לאחרים אמאי אין מומנין יש לומר דאכלת טבל לאו שמה אכלת דלא חווי אף לכהן אבל תרומה לכל הפחות ראייה
לכהן האוכלה ויהוה הדין אם אכלו שלשמן טבל דאין חייבים לומן דלמרינן (בב"ק פ"ט ד"ד) הרי שגול סאה חטין וטמאה ואפסא
ואכלה ומכר עליה אינו מבדך אלא מנא דכאן היה אומר רבינו יהודה דשלשה שאכלו והאחד היה מודר המהם היה השנים והוא
אורב משלו יוכל להטכר עמהם לזיומן דלאו דאין שנים אלא עמהם הם לראים לאכול עמו וכן לענין קהורא מפת של נכרי אבל אם
שלשמן מודרין הנאה זה מזה אין מנטרפין אע"פ שיכולים לשאול על דרס והשתא מיהא לא תשעיל: בבב"ק פ"ט משנה. וה"ל הרי מייתי
ראיה ממשה והא נרד ללחמי דמשה היה מתרגם ולא היה מרים קולו יותר מהקב"ה שהיה קורא והוא מביא שהקב"ה היה קורא ומשה היה
מתרגם ופירש רב אלפס בקולו של משה מסתמא משה בכל כמו היה עונה כדי להשמיע קולו לכל העם אבל הקב"ה לא היה נרד לרבים קולו
שהרי לא היה מדבר אלא למשה לבד ואפילו הכי היה מגביה קולו כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם רס יותר מקולו של הקב"ה שהיה
קורא: אם רצו לומן אין מומנין. פירש"י וכן לענין המוציא ושאר ברכות אין האחד מבדך להוציא חברו לגבי הא דלמך אבי
נקטינן שנים שאכלו כאחת מזה ליחלק ולנרד כל אחד לעצמו בין ברכה המוציא בין ברכה המזון לשון רש"י וכן נהירא דלעיל
פרק ב"ק מברכין (דף ג.) ענובדא דבר קפרא נתן ר' קפרא רשות לנרד לכל ר' ושמיה הוו הסם ועוד אי הוו שלשן הסם לא היו שם
אלא פירות וכן נמי אמרינן לקמן (דף ג.) דעל המאור אחד מבדך לכולן ע"כ נ"ל דבברכה ראשונה מוציאין זה את זה שנים לכ"ע והטעם
הואיל ויושבין לאכול יחד דעתן לנרד ואחד מבדך להוציא חברו אבל בברכה של סוף סעודה שמסתלקין זה מזה נרד נרד כל אחד לעצמו
יש מתניס דיש חלוק בין ברכה המוציא ללא הוא כי אם דרכין ע"כ מוציאין זה את זה אבל בברכה ראשונה מוציאין זה את זה ומומנין ליחל הוא לא מייפק:

שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליתלק. מפרש"י אמאי אין רשאין ליחלק האחד מפני השנים כיון דבי' מומנין ליחל הוא והא לא מייפק
ברכה זמון ומומנין דעמא דאין רשאין ליחלק משום דיפטרו שלשין בברכה המזון וגם הוא אין לו להפקיע מזה ברכה המזון
ו"ל דעיקר פירכא. סמך אסיפא דקמני ר' אין רשאין ליחלק אע"ג דליכא שנים מכלא ובי' מכלא ובי' ובי' מכלא בברכה מקומות
ומימה א"כ אמאי לא מקשי מן הסיפא בדידה ע"כ פירש רבינו יהודה דודאי פריך מרישא וה"ל דליכא למימר דמשום היחיד קאמר דא"כ ה"ל
למימר אין היחיד רשאי ליחלק א"כ אין אחד מהם רשאי ליחלק אבל מדקמני אין רשאין ליחלק משמע מכלהו פסק זמון אם נסתלק אחד מהם:
והא

מאי עמא דר. היאן טהגיס. וכבר נגדו לנרד בתחלה שכל
ולנסוף בורה נפשות רבות ומסרונן על כל מה שצדק:
הדרן עלך ביצד מברכין
שלשה שאכלו וכו' לומן. להודמן יחד לנרד ברכה בשלשן
רבים כגון נכדך: שנטלה
פרוממו. קס"ד (ה) תרומת מעשר
שלו שכל הלוי להפרש: מעשר שני
שנפדה. להחירו נאכלה חוץ
לירושלים ואת פדיונו עולה לירושלים
ויאכל: והפסח. ששמש בטעודה
ואכל עמהם כית כדי להטכר עמהם
לומן. ובכל היום אטטין לאשמעטין
אע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה
נעבירה דמפרש ואילן בגמרא: עד
כמה מומנין. כמה יאכל עמהם
וימחיו עמהם בזיומן ונפקא מינה
להוציא יד חובתן אם יתנו לו הכוס
לנרד: גמ"מ. דשלשן לרבים
לברכה לירד: גדלו לה' אפי. הרי
שלשה. וכן אקרא הבו גודל היחיד
אומר לשנים: אין רשאין ליתלק.
ולנרד כל אחד לעצמו דמפקעי לה
לתורת זמון: שלשן אין שנים לא.
הי' דמקדמי אין רשאין ליתלק שמר
מינה שלשה מומנין שנים אין מומנין
ואפילו ר' דאי אמרת שנים נמי אם
ר' מומנין אמאי אין האחד רשאי
ליחלק ליחל הוא ולא מפקעת ברכה
ומון נכדי וזמנו השנים: שאני הפס
דוקדקו בחובה מעיקרא. ואי אזיל
הוא דמפקע להו חובה וקמו להו
ברכות וגדול המלוה ועושה ממי
שאני מלוה ועושה: אורב עמסה.
אין כאן גאווה דניחא להו דמייתי להו
לידי זמון. ואי שנים מומנין אמאי ניחא
להו בלא ידידה נמי דא זמון:

רבי טרפון אומר בורה
נפשות רבות וחסרונן: אמר ליה רבא בר
רב חנן לאביו ואמרי לה לרב יוסף הלכתא
מאי אמר ליה: פוק חוי מאי עמא דבר:
הדרן עלך ביצד מברכין
שלשה שאכלו כאחת חייבין לומן אבל
דמאי ומעשר שני והקדש שנפדו והשמש
שאכל כזית והוכותי מומנין עליו יאכל טבל
ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו ומעשר
שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות
מכזית והוכרי אין מומנין עליו הנשים
ועבדים וקטנים אין מומנין עליהן יעד כמה
מומנין יעד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה:
גמ"מ אמר רב אסי דאמר קרא יגדלו
לה' אתי וגרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר
מהבא כבי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו
אמר רב חנן בר אבא מנין לעונה אמן שלא
יגביה קולו יותר מן המבדך שנאמר יגדלו
לה' אתי וגרוממה שמו יחדו אמר ר' שמעון
בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה
קולו יותר מן הקורא שנאמר במשה ידבר
והאלהים יענו בקול שאין תלמוד לומר
בקול ומה תלמוד לומר בקול בקול של משה
תניא נמי הכי אין המתרגם רשאי להגביה
קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם
להגביה קולו כנגד הקורא ימך הקורא קולו
ויקרא: אתמר שנים שאכלו כאחת פליגי רב

ורבי יוחנן חד אמר אם רצו לומן מומנין וחד אמר אם רצו לומן אין מומנין תנן
שלשה שאכלו כאחת חייבין לומן שלשה אין שנים לא התם חובה הכא רשות
תא שמע שלשה שאכלו כאחת חייבין לומן ואין רשאין ליחלק שלשה אין
שנים לא שאני התם דקבעו להו בחובה מעיקרא תא שמע והשמש שהיה
משמש על השנים הרי זה אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות היה משמש
על השלשה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות שאני התם
דניחא

ודאי אם גמרו סעודתם יחד חייבים לומן אבל רשאין לגמור זה בלא זה ולנרד: אבל טבא אין מומנין עריו. ויחל דלמך דאמר ר' זכור
(דף ג.) הכל מנטרפין לומן כהנים לרס וישראלים ופירך פשיטא ושמי לא כריכא אף על גב דכחן אורבן עמשה וישראל חולין אלתא
אף על גב דתרומה אסורה לישראל אחרי שהכחן יכול לנרד עם ישראל לאכול בחולין מנטרפין לומן והכא נמי נהי דחד מנייהו אכל
טבל דאין ראי לאחרים אמאי אין מומנין יש לומר דאכלת טבל לאו שמה אכלת דלא חווי אף לכהן אבל תרומה לכל הפחות ראייה
לכהן האוכלה ויהוה הדין אם אכלו שלשמן טבל דאין חייבים לומן דלמרינן (בב"ק פ"ט ד"ד) הרי שגול סאה חטין וטמאה ואפסא
ואכלה ומכר עליה אינו מבדך אלא מנא דכאן היה אומר רבינו יהודה דשלשה שאכלו והאחד היה מודר המהם היה השנים והוא
אורב משלו יוכל להטכר עמהם לזיומן דלאו דאין שנים אלא עמהם הם לראים לאכול עמו וכן לענין קהורא מפת של נכרי אבל אם
שלשמן מודרין הנאה זה מזה אין מנטרפין אע"פ שיכולים לשאול על דרס והשתא מיהא לא תשעיל: בבב"ק פ"ט משנה. וה"ל הרי מייתי
ראיה ממשה והא נרד ללחמי דמשה היה מתרגם ולא היה מרים קולו יותר מהקב"ה שהיה קורא והוא מביא שהקב"ה היה קורא ומשה היה
מתרגם ופירש רב אלפס בקולו של משה מסתמא משה בכל כמו היה עונה כדי להשמיע קולו לכל העם אבל הקב"ה לא היה נרד לרבים קולו
שהרי לא היה מדבר אלא למשה לבד ואפילו הכי היה מגביה קולו כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם רס יותר מקולו של הקב"ה שהיה
קורא: אם רצו לומן אין מומנין. פירש"י וכן לענין המוציא ושאר ברכות אין האחד מבדך להוציא חברו לגבי הא דלמך אבי
נקטינן שנים שאכלו כאחת מזה ליחלק ולנרד כל אחד לעצמו בין ברכה המוציא בין ברכה המזון לשון רש"י וכן נהירא דלעיל
פרק ב"ק מברכין (דף ג.) ענובדא דבר קפרא נתן ר' קפרא רשות לנרד לכל ר' ושמיה הוו הסם ועוד אי הוו שלשן הסם לא היו שם
אלא פירות וכן נמי אמרינן לקמן (דף ג.) דעל המאור אחד מבדך לכולן ע"כ נ"ל דבברכה ראשונה מוציאין זה את זה שנים לכ"ע והטעם
הואיל ויושבין לאכול יחד דעתן לנרד ואחד מבדך להוציא חברו אבל בברכה של סוף סעודה שמסתלקין זה מזה נרד נרד כל אחד לעצמו
יש מתניס דיש חלוק בין ברכה המוציא ללא הוא כי אם דרכין ע"כ מוציאין זה את זה אבל בברכה ראשונה מוציאין זה את זה ומומנין ליחל הוא לא מייפק:

שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליתלק. מפרש"י אמאי אין רשאין ליחלק האחד מפני השנים כיון דבי' מומנין ליחל הוא והא לא מייפק
ברכה זמון ומומנין דעמא דאין רשאין ליחלק משום דיפטרו שלשין בברכה המזון וגם הוא אין לו להפקיע מזה ברכה המזון
ו"ל דעיקר פירכא. סמך אסיפא דקמני ר' אין רשאין ליחלק אע"ג דליכא שנים מכלא ובי' מכלא ובי' ובי' מכלא בברכה מקומות
ומימה א"כ אמאי לא מקשי מן הסיפא בדידה ע"כ פירש רבינו יהודה דודאי פריך מרישא וה"ל דליכא למימר דמשום היחיד קאמר דא"כ ה"ל
למימר אין היחיד רשאי ליחלק א"כ אין אחד מהם רשאי ליחלק אבל מדקמני אין רשאין ליחלק משמע מכלהו פסק זמון אם נסתלק אחד מהם:
והא

והא מאה בטר גברי דמיין. לענין קצו מפלה^א ולענין כל דבר שצטערה ואפילו הכי חשדינן לה כשלשה ויהי^ב ואלענין כל חבל לא מני למימר כחך דמיין דלאני יכולות לזמן דלשה קמני נשים מוזמנות לעצמן ורש"י פירש כתר לענין חובה דאין חייבות לזמן ואם רצו מוזמנות והוא הדין לשנים: **שאני** ההם דאיכא דעות. מכלן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו בזה דרבינו אברהם ממוי של רבינו יונה ע"פ אביבן ימיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקמני מוזמנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מוזמנות לעצמן היינו אם רצו לזמן מוזמנות וכן משמע קצת הלשון מדקמני בסמוך נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מוזמנין ועוד דמדמה ליה^ב בהמלה לשנים משמע דחובה ליכא והא דקאמר בריש ערכין (דף ג. וס.) הכל מחוייבין ציומן לזמני נשים לענין רשות קאמר ולא לענין חובה ונשים נרצין עיון אם יולאות צרכיהן הוימון של אנשים מאחר שאין מציות ויש מציאין ראה שיואלות מלאמר לקמן סופר מבדק וזור יולא מכאן משמע שאף הנשים יולאות צרכיהן^א שלטו מיהו יס לרשות אותה ראה דשאני בור שמנין בלשון הקדש ויודע קצת מאי קאמר אבל אינו יודע לצדק אבל נשים שאין מציות כלל מני למימר דלא נפקי והא דלמרי צמגיה (פ"ד ד"ה) לזנו שמעא אשורית ילא פרסומי יקא דעלמא שאני כדלמריא ההם (דף קמ.) האלחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן מאי ניהו: **אי** הכי איכא סיפא. לא גרס אי הכי דהא אפי' מעיקר גמי הוה מני למפקד מסיפא דאין מוזמנין: **רב** זביד אמר בריך הוא ומבורך ונה"ג פסק ברוך הוא ומבורך שמו תמיד לעולם ועד ואי הוה עשרה עני צמגיהו ברוך הוא אליהו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד: **הא** בבונה ירושלים הא בשאר בריבות. פירוש ויהי^ב ד"מ בכל צרכה וצרכה כגון אחר ישתבח ויכולא צד ומיהו פוק חזי מאי עמא דבר שלא נהגו לענות אמן אלא אחר צונה ירושלים דצמגיה^א: **רב** אשי עני יאה צמגיה. וכן פסק צמגיה ועוד לדדן דליכא פועלים אפילו אביי מודה: **ל**

דניחא להו דמקבע עמה בחובה (מעיקרא) ת"ש^א נשים מוזמנות לעצמן ועבדים מוזמנים לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מוזמנין^ב (והא נשים אפילו מאה) והא מאה ואו נשי כתרי גברי דמיין וקתני נשים מוזמנות לעצמן ועבדים מוזמנין לעצמן שאני התם דאיכא דעות א"ה אימא סיפא נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מוזמנין אמאי לא והא איכא דעות שאני התם משום פריצותא תסתיים דרב דאמר אם רצו לזמן אין מוזמנין דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו מעמא דקוראין לו הא לא קוראין לו לא שאני התם דאקבעו להו בחובה מעיקרא אלא תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אם רצו לזמן אין מוזמנין דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שנים שאכלו כאחת אחד מהן יוצא בברכת חבריו והוינן בה מאי קא משמע לן תנינא^א בשמע ולא ענה יצא ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הוימוי^ב ביניהם תסתיים א"ל רבא בר רב הונא לרב הונא והא רבנן דאתו ממערבא אמרי אם רצו לזמן מוזמנין מאי לאו דשמיע להו מר' יוחנן לא דשמיע להו מרב מקמי דנחית לבבל: גופא אמר רב דימי בר יוסף אמר רב ישלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד דניית מתקוף לה רב אשי אדרבה איפכא מסתברא תשעה (א) נראין כעשרה שנים אין נראין בשלשה דהלכתא כמר זוטרא מ"ט^ב כיון דבעי לאדכורי שם שמים בציר מעשרה לאו אורה ארעא אמר אביי נקיטין שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק^א תניא נמי הכי השנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא: אמר רבא^ב הא מילתא אמרייתא אנא ואיתמרה משמיה דרבי זירא כוותי ישלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד ולא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה איהו וחד שאני רב פפא^א דלפנים משורת הדין הוא דעבד

דניחא להו דמקבע עמה בחובה. גדול המזוה ועושה: **אם** רצו אין מוזמנים. כדמפרש טעמא לקמן שאין קציעותן נאה משום פריצותא בין דנשים בין דמשכך וזור דעבדים: **דלפניו מאה כתרי דמיין.** לענין חובה דאין חייבות לזמן ואם רצו מוזמנין והוא הדין לשנים: **דאיכא דעוס.** דלע"ג לענין חובה אין חייבות לענין רשות דעוס שלשה חשיבי יהודים טפי משני אנשים דליכא משום גזלו לה^א אחי: **קוראין לו.** להודיע שם רוצים לזמן ויפנה אליהם במקום מעמדו ודי להם בך: **ומזמנין עליו.** ואע"פ שאינו צא אללם: **ואמר רבי ירמיה לומר שאין צרכם הוימוי צינים.** לא לא ללמדנו דלא שאלו שאין צרכן וימון דכיון דלמד יולא צרכיהן מברו אשמעינן דאין וימון דלי יס וימון צרכה שניהם הוה שהרי אומר נכרך והוא עונה ברוך הוא: **לאו דשמיע להו מרבי יוחנן.** דבר מערבא הוא דלפניו לא צבכל הוה וצני מערבא היכא שמיע להו: **והוא דקרו ליה ועני.** שסמוך הוא אללם ועונה ברוך הוא: **לא אמרן.** דלא נרצין למתי גבייהו אללם שלשה אבל עשרה שטרפרו משום הכרת השם עד דלמי גבייהו: **נראין כעשרה.** דאין אדם ממנה להבחין בין עשרה לתשעה: **מזה ליחלק.** ולצדק כל אחד בפני עצמו בין צרכה הוימולא בין צרכה המזון: **אחד מפסיק לשנים.** אם גמרו השנים סעודתו וירוצין לזמן דרך ארץ הוא שיאל האחד מפסיק את סעודתו עד שיחזנו עליו עד צרכה הון דהיינו צרכה וימון וחוזר וגומר סעודתו צבכל שנים אין עליהם מפסיק צבכל היסוד וימון עד שיגמרו: **לפנים משורת הדין.** לאחשביה: **לא הוה כבו** (א) מופלג צמגיה וצוקנה מן השנים: **דאיכא אדם גדול.** שהגדול מבין כדפסקין לקמן הלכתא (דף מ.) **צא ומלאן.** אחד מן השוק צא ומלא שלשה שהיו מוזמנין: **ברוך ומבורך.** דלא מני למימר שאכלנו משלו: **הא.** דקאמר ברוך ומבורך כדלשכמיהו דקאמר המזמן נכרך. אבל אשכמיהו דענו ברוך הוא עונה צמגיהו אמן: **הא בבונה ירושלים.** שהיא סוף הצרכות הרי זה משוגע וכן בסוף צרכות דקריאת שמע שחרית וערבית. ואחר כל צרכותיו דקמני צמגיהו הרי זה משוגע אחר גמר כל צרכותיו קאמר ואחר כל צרכותיו דקמני הרי זה משוגע בסוף כל צרכה וצמגיהו קאמר: **כי היכי דלשמעו פועלים.** וידעו שגמרה כל הצרכה שהרי אין המצדק עונה אמן אלא לבסוף: **וליקומו.** לעצדימיהו. ואי משום דקמפקע להו מהטוב וההטוב לא איכספ ליה דקסבר דלאו דלורייתא היא אלא ציצנה מקנהה על הרוגי צימר שנתנו לקבורה: **רב אשי עני.** להסוא אמן בלחישא כי היכי דלא לשמעו וידעו ששם גמר הצרכות ויוללו הצטוב וההטוב. ומהו משום דקוף כל צרכותיה הוה ומלא צמגיהו ה"ו משוגע לא כגי דלא עני ליה: קטילה

קצתה הריק שקי. כך היו קורין לר' וטעמא מפרש צנבא
מזיעא צהשוכר את הפועלים (דף פה:) כי מטא למשרי. לישנא
דשירותא כלומר לפרוס ברכת המזילה ולאכול: רב הונא דמצבא.
היינו רב הונא סתמא. ולפי שעבדיו היה ר' זירא בלחץ ישראל במקום

ר' אבהו והיה עולה מצבא קאמר
הכי: קרובים לעיר. שיכול לראות
בעל הבית תמיד ולדעת מה הן
צרכין: נכסיו. קרקעות: עד היכן
צרכה סומון. שצרכין להיות שלשה
וכשכן שנים לא יאמרו: צרכה
המון שנים ושלש. פעמים שהם שמי
צרכות פעמים שהם שלש יחד כשהם
שלשה הן שלש צרכות וכשהם שנים
הן שמי צרכות כדמפרש ואזיל:
דקסבר. צרכת זמון עד הון וכשהם
שנים אין אומרים אלא צרכת הארץ
וצונה ירושלים: ומאן דאמר שלש
וארבע. כהן שנים הרי שלש הון
וצרכת הארץ וצונה ירושלים שנים
שלשה הם מוסיפים נבדך עד וצטוונו
חיינו: מוקים לה לא גרסינן. והכי
גרסי' וסא דמיא שנים ושלש בצרכה
פועלים. דאמרי צרכת הארץ וצונה
ירושלים צדלה צרכה אין כלן אלא
צרכת הון וצרכת הארץ וכשהם שלשה
מוסיפין נבדך הרי שלש: דאמר
מר. לעיל פסק שני (דף טו.) שהרי
פוסק כה צברין. ואי דאורייתא היא
היא סמוכה לצרכתה ואין פותחין
בה צברוך: דמיא כו' יש מסן כו'.
כגון צרכת פירות ומנות פותח ואינו
חותם. וטעמא מפרש צברין פסחים
(דף קה.) משום דכולה חדא הודאה
ואין הפסק דבר תמנה או דבר אחר
צמוכה כמו שיש בקדוש כי הוא יום
תחלה למקראי קודש והגמילנו:
וש

ר' זירא חלש על לגביה ר' אבהו⁽⁶⁾ קביל
עליה אי מתפח קמינא חריך שקי עבידנא
יומא טבא לרבנן אתפח עבד סעודתא
לכולהו רבנן כי מטא למשרי אמר ליה לר'
זירא לישרי לן מר א"ל לא סבר לה מר להא
דר' יוחנן דאמר⁽⁷⁾ בעל הבית בוצע שרא להו
כי מטא לברוכי אמר ליה גברין לן מר אמר
ליה לא סבר לה מר להא דרב הונא דמון
בבל דאמר בוצע מברך ואיהו כמאן סבירא
ליה כי הא דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון
בן יוחי בעל הבית בוצע יאורחא מברך בעל
הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה ואורח
מברך כדי שיברך⁽⁸⁾ בעל הבית מאי מברך
יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה
ולא יכלם לעולם הבא ורבי מוסיף בה דברים
וצלח מאד בכל נכסיו ויהיו נכסיו ונכסיו
מוצלחים וקרובים לעיר ואל ישלוט שמן לא
במעשי ידיו ולא במעשי ידיו ואל יזדקק לא
לפניו ולא לפניו שום דבר הרחוק חטא
ועבירה ועון מעתה ועד עולם: יעד היכן
ברכת הזמון רב נחמן אמר עד גברך ורב ששת
אמר עד הון נחמן כתנאי רתני חרא
הברכה המזון שנים⁽⁹⁾ ושלשה ותניא אידיך
שלשה וארבעה סברוה דכולי עלמא הטוב
והמטיב לאו דאורייתא היא מאי לאו בהא
קמיפלגי מאן דאמר שנים ושלש קסבר עד
הון ומאן דאמר שלש וארבע קסבר עד גברך
לא רב נחמן מתרין לשעמיה ורב ששת
מתרין לשעמיה רב נחמן מתרין לשעמיה דכ"ע

עד גברך מאן דאמר שלש וארבע שפיר ומ"ד שנים ושלש אמר לך הכא
בברכת פועלים עסקין דאמר מר⁽¹⁰⁾ פותח בהון וכולל בונה ירושלים בברכת
הארץ רב ששת מתרין לשעמיה דכ"ע עד הון מ"ד שנים ושלש שפיר ומ"ד
שלש וארבע קסבר הטוב והמטיב דאורייתא היא אמר רב יוסף תדע דהטוב
והמטיב לאו דאורייתא⁽¹¹⁾ שהרי פועלים עוקרים אותה אמר רב יצחק בר שמואל
בר מרתא משמיה דרב תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פותח בה
בברוך ואין חותם בה בברוך כדתניא⁽¹²⁾ וכל הברכות כולן פותח בהן בברוך
וחותם בהן בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה
וברכה אחרונה שבקריית שמע יש מהן שפותח בהן בברוך ואין חותם בברוך
ויש

לא סבר לה מר א"ל לא סבר לה מר אבהו ר' זירא דמן בבב' ב' מיהו יש לישב
הני מרי לישני דר' יוחנן כשצנעל הבית מסך עמיהם ודלי הוא
בוצע ואורח מברך וכו' אבל כשאין צנעל הבית מסך עמיהם הגדול
שבהן יעשה המזילה וגם הוא יברך ברכת המזון:

עד היכן ברכת הזמון וכו'. פירש
רש"י ממתינא עד הון והון צנעל
שנים אינם מצברין הון ולא נירא
דברכת הון דאורייתא ואין יחיד
פטור מינה ועוד הא קיימא לן כרז
ששת באיסורי ולדידיה יחיד אומר
שנים ובכל דוכתא נקט שלש צרכות
ודומק לומר דלא מיירי אלא ביש זמון
לרב ששת ועוד דמנשים צנעל יום
יחיד מברך שלש צרכות ועוד
דמסתניא לקמן בפירקין (דף מה:)
ויצרכה זו ברכת המזון את ה' אלהיך
זו ברכת הון וקשה לרב ששת דאמר
הון זו ברכת המזון לכן יש לפרש
דקאי אלעילי דקאמר אהן דמפסיק
לשנים⁽¹³⁾ ובעי נמי [עד] היכן צריך
להמתין עד שיצרכו השנים עד גברך
ורב ששת אמר עד שיצמרו הון ומשם
ואילן יכול היחיד ללכת ולא משום
דחשיב ברכת הון וזמון [א] דולאי יחיד
נמי מצברין מתוך אלא משום דרזין
דנבדך אינה צרכה אינו אומרה לצדה
אלא יגמור עמה גם צרכת הון שהיא
צרכה והשתא ניתא דקיימא לן שפיר
כרז ששת וכפירוש זה אימתי
צירושלמי: ולמאן דאמר שנים
ושלשה קסבר עד הון. ופירש"י שנים
ליחיד ושלשה לזמון ולפי שיטתו פירש
כן דומק גדול הוא דפרשיית וכו'
יחיד פטור מברכת הון שהיא
דאורייתא ועוד הואיל וקאי אצרכתה
אמאי נקט לשון וכו' שנים ושלשה הוה
ליה למנקט לשון וקבה שנים ושלש
לכן נראה פירוש של רב אלפס דקאי
אצני אדם והכי קאמר צרכת זמון
בשנים ושלשה בני אדם היכא שכל
אחד אינו יודע כי אס צרכה אחת
למאן דאמר שנים ושלשה קא סבר
עד הון כלומר צרכת המזון עד הון
שמברך עד סוף הון דכולה צרכה
אחת של זמון היא ובהכי קאמר שנים
או שלשה כלומר לפעמים נשלמה
בשנים והוא הדיון בלחץ אבל נקט
שנים לצרכות ופעמים בשלשה בני
אדם שאלחץ יברך מברך עד הון
והשני נוהג לך והשלישי עד צונה

ירושלים אבל לתנאין אין לברך אם האחד אינו יודע כי אם החצי צרכה אבל רביעי לא דנבדך לצד
לשנים נבדך והון ומאן דאמר צד' קסבר עד גברך דנבדך חשיב צרכה אחת צפני עלמא והון צרכה אחרת והיינו צד' שארצעה
בני אדם מצרכין אותן שאלחץ יאמר נבדך והשני הון והשלישי נוהג לך והרביעי עד צונה ירושלים:
כל הברכות כולן פותחות בברוך והתחומות בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה
שבקריית שמע. והוא לך הסדר צרכת לאשר יר אינה סמוכה לגמילת ידים דנעילת שייכא בלא אשכח וירבצה פועלים אומרה
לצדה אלהי נשמה אמאי אינה פותחת צברוך דאינה סמוכה לאשר יר וכו' כגון אס לא נא מן הנקבים ידיו טהורות אין צריך לברכת
אשר יר וצריך לומר הואיל ואין זה אלא הודאה צעלמא אינה פותחת צברוך ומכל מקום חותמת צברוך הואיל וארובה קלת וכן נמי
צריך לומר גבי אחת הוא עד שלא נצרך העולם וכו' וכל הני צרכות קטנות כל אחת צרכה לעצמה כדאמרן צעלמא (טו.) כד הוה מהלך הוה
מברך מנעדי גבר וכן כולן ועוד דהוה קצרות והיון כצרכת הפירות יהי רצון לך הוה היא סמוכה ואומר רבינו חס שהיא מן הברכה אחת
ה' המעביר שנים מעיני וכו' וצריך לומר יהי רצון ואם תאמר והלא כל הצרכות כולן צריך לומר כחיתמאן מעין פתיחתה והא ליה וכו' וכל
דפסיק הו מעין פתיחתה מן החיתמה המעביר דסמון לחיתמה איכא ותגמלי חקדים טוויס והיינו גמילות חקדים שהקצ"ה מעביר
שינה מן האדם ומחדש כמו דלמארטין צמדרש חקדים לצקרים וגו' שהוא מחזיר הנשמה שלמה ושקטה בגוף כאשר הייתה בתחלה אע"פ
שהייתה עייפה והיינו כעין פתיחתה ולעסוק בדברי תורה והעבר נא הכל צרכה אחת היא וצריך לומר והעבר נא ושתמחה סמוכה
לצברוך שאלחץ ולכן יש ליחיד שלש לקסבר צריכה אע"פ שיש הפסק טוויס פסוקי דמורה מכל מקום לא מפסקי וצוה ניתא צרכה אחרונה
שצק"ש אחת כו' אחת היא סמוכה אל אצנה וכו' ופסוקי ק"ש לא מפסקי ואם תאמר צרכה אחרונה למי שהוא קורא בפרשה אחרונה
צריכה לפתוח צברוך הא סמוכה לצרכתה לצרכתה וכו' שאלחץ רגילים (טו.) שאלחץ היו מצרכים רב האשכח צרכה אחרונה
והאחרון צרכה אחרונה ואיכא הפסק גדול בין ראשון לאחרון (טו.) שיש שמתקן שמהם לכל א' וא' משום הנכנסין ומשום הנאמרים לא זוה ממקומה:

לחברתה היא יש לומר דמקנה צניי ענמה (היא) בשביל הרוני ביתר) ו"ת אמר אינה חומתם בברוך ו"ל משום דקלרה היא רק שמקנו לאחר ק" שלש מלכיות ושלש גמולות ושלש הטבות ואנחנו נזכרה של ברכת

הטובה הוא מן הארבע העליונות ולכן הוא נכתב גדול שנימים הראשונים היו רגילין לעמוד כל הקהל ולומר בקול רם נאמן אתה וכו' כשהיה המינוק מגיע שם: להיבין הוא חוזר פירש שם: דקאי לאחר דפסיק נשים וממתיין לאחרים עד הן והיכן חזר לאחר סעודתו רבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק ומימא דל"כ היכי להלכתא למקום שפסק אחרי שאלל אחר ק" פשיטא דחוזר אפילו להון דהא הון דאורייתא ע"כ נרין לומר דקאי אהא דאמרינן לגיל דהמנכר אומר נכרך שאללנו משלו והמקוץ עומם ברוך שאללנו משלו ונצטוו חיינו להיכן הוא חוזר המנכר לאחר שיענו מהמקום חזר לראש שהמנכר חזר ואומר נכרך שאללנו משלו ונצטוו חיינו ורבנן אמרי למקום שפסק שזומר ברוך שאללנו משלו וכן הלכתא והירמ' מאיכריא פירש דקאי אשגלש שאללנו ואל אחד מהם לשוק קוראים לו ומזמנים עליו ועל נמי הכי פירשו עד היכן מקום וימון שצריך לה לאותו אחד דקרו ליה ועני עד נכרך ומכאן ואילן יך לדרכו ואינם נכרים האחרים עוד לירושלם והכא צני לאותו מן השוק להיכן הוא חוזר למקום שפסק דהיינו למר מהון ואילן *וגמר מנכרך והשתא ניהא דלא קשה מהון שהרי לא *ספר צינמנים: מר וזוטרא איקלע צ"ב ארשי איתרע ביה פילתא. וכוונתה קיימא לן והכי מנכרין בא"י אמ"ה הלא הטוב והמטיב אל אמת דין אמת שופט צדק ולוקח במשפט ושלט ונאמנו עבדיו ועמו וכלל אמתו חיינו להודות לו ולכבדו גודל פרצות בישראל הוא יגדור פרצה ואל מעלינו ומעל האכל שמוכנו תליס ושלשום הרמזן הוא ימלך עלינו ועלנו ועד וגו' ופירש כה"ג דלן לומר במשפט קיימא לן כי צ"ב בזה בזה ויאלה (דף ה:) דיש מימא בלא חטא ויש יסורין בלא עון ומיחזי בך אין למחוק: **בזמן** שהן שתי מפות גדול מסב בראש שני צ"ב מעלה הימנו. דייק כלפי ראש שמסב עד המטה דרך שמאל ולמטה מקרי דרך מרגלותיו דהיינו מימינו וזה מדקדק רב ששם דלס כן צני גדול לתרוי' כפשוטו: כשמדבר עם השני כיון שהשני למעלה הימנו ולקמן במתנתא גרס גדול מסב צדאש השני למטה הימנו וזהו כלפי מרגלותיו והוא מימינו ואל לא מתפרץ ויציב כי צני לאשפתוי צדי שני: **אין** מכבדין וכו'. ו"ת הא אמרינן בשבט צ"ב בזה בזה (דף ה:) לוי ורב הונא בר חייה הו קא אולי באורחא קדמה חמריה דרב הונא למחרת דלוי צני רב הונא לאפוקי מדעמיה דלוי כי אלמא מכבדים צדריים ו"ל כשילאו לדרך כחמד מכבדין צדריים אכל אל כל אלפי יך לדרכו ופגעו זה בזה ואירע להם דרך למקום אחד אין מכבדים: אין

ויש מן חוסם ולא חוסם. כגון צדקה הסמוכה לחברתה שזה פתח צדקה ראשונה. וצדקה אחרונה שנקראת שבע אמת ויציב אמת ואמונה שאע"פ שק"ש מפסיק צינמין צדריים לחברתה הסמוכה והוא לה סמוכה לחברתה: **הטוב** והמטיב אתה בבית האבל ברוך המטיב ר"ע אומר ברוך דין האמת הטוב והמטיב אין דין אמת לא אלא אימא אף הטוב והמטיב מר וזוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא פתח בורוך *הטוב והמטיב אל אמת דין אמת *שופט בצדק לוקח במשפט ושלט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולכבדו גודל פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים *להיבין הוא חוזר רב וביד משמיה דאביי אמר חוזר לראש ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק: **א"ל** ריש גלותא לרב ששת אע"ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצדכי סעודה בקיאי מינייכו בזמן שהן שתי מפות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שליש לו למטה הימנו אמר ליה וכי בעי אשתעויי בהדיה *מתריין תרצוי ויתבי ומשתעי בהדיה **א"ל** שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין בולן **א"ל** לאלתר מייתו תבא קמיה מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן וגדול יתבי וידיו מוזהמות עד שנוטלין בולן **א"ל** לא מוסקי תבא מקמיה עד דנמטי מ"א לגביה אמר רב ששת אנה מתחילין ידענא דתניא *כיצד סדר הסבה בזמן שהן שתי מפות גדול מסב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מפות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו שליש לו למטה הימנו *מים הראשונים מתחילין מן הגדול *מים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל ה' וחוזרין ומתחילין מן הגדול ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת מסייע ליה לרב דא"ר חייא בר אשי אמר רב *כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הו יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזיה דקא מרתא אמר ליה *רב פוחי עיין בברכת מזוגא קאמר לך ת"ר אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים ולא

הטובה הסמוכה לחברתה שזה פתח צדקה ראשונה. וצדקה אחרונה שנקראת שבע אמת ויציב אמת ואמונה שאע"פ שק"ש מפסיק צינמין צדריים לחברתה הסמוכה והוא לה סמוכה לחברתה: **הטוב** והמטיב אתה בבית האבל ברוך המטיב ר"ע אומר ברוך דין האמת הטוב והמטיב אין דין אמת לא אלא אימא אף הטוב והמטיב מר וזוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא פתח בורוך *הטוב והמטיב אל אמת דין אמת *שופט בצדק לוקח במשפט ושלט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולכבדו גודל פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים *להיבין הוא חוזר רב וביד משמיה דאביי אמר חוזר לראש ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק: **א"ל** ריש גלותא לרב ששת אע"ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצדכי סעודה בקיאי מינייכו בזמן שהן שתי מפות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שליש לו למטה הימנו אמר ליה וכי בעי אשתעויי בהדיה *מתריין תרצוי ויתבי ומשתעי בהדיה **א"ל** שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין בולן **א"ל** לאלתר מייתו תבא קמיה מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן וגדול יתבי וידיו מוזהמות עד שנוטלין בולן **א"ל** לא מוסקי תבא מקמיה עד דנמטי מ"א לגביה אמר רב ששת אנה מתחילין ידענא דתניא *כיצד סדר הסבה בזמן שהן שתי מפות גדול מסב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מפות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו שליש לו למטה הימנו *מים הראשונים מתחילין מן הגדול *מים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל ה' וחוזרין ומתחילין מן הגדול ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת מסייע ליה לרב דא"ר חייא בר אשי אמר רב *כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הו יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזיה דקא מרתא אמר ליה *רב פוחי עיין בברכת מזוגא קאמר לך ת"ר אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים ולא

מלפני הגדול עד שיגיעו המים לחמשה שאלו: **והטוב** והמטיב אתה בבית האבל ברוך המטיב ר"ע אומר ברוך דין האמת הטוב והמטיב אין דין אמת לא אלא אימא אף הטוב והמטיב מר וזוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא פתח בורוך *הטוב והמטיב אל אמת דין אמת *שופט בצדק לוקח במשפט ושלט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולכבדו גודל פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים *להיבין הוא חוזר רב וביד משמיה דאביי אמר חוזר לראש ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק: **א"ל** ריש גלותא לרב ששת אע"ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצדכי סעודה בקיאי מינייכו בזמן שהן שתי מפות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שליש לו למטה הימנו אמר ליה וכי בעי אשתעויי בהדיה *מתריין תרצוי ויתבי ומשתעי בהדיה **א"ל** שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין בולן **א"ל** לאלתר מייתו תבא קמיה מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן וגדול יתבי וידיו מוזהמות עד שנוטלין בולן **א"ל** לא מוסקי תבא מקמיה עד דנמטי מ"א לגביה אמר רב ששת אנה מתחילין ידענא דתניא *כיצד סדר הסבה בזמן שהן שתי מפות גדול מסב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מפות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו שליש לו למטה הימנו *מים הראשונים מתחילין מן הגדול *מים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל ה' וחוזרין ומתחילין מן הגדול ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת מסייע ליה לרב דא"ר חייא בר אשי אמר רב *כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הו יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזיה דקא מרתא אמר ליה *רב פוחי עיין בברכת מזוגא קאמר לך ת"ר אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים ולא

מלפני הגדול עד שיגיעו המים לחמשה שאלו: **והטוב** והמטיב אתה בבית האבל ברוך המטיב ר"ע אומר ברוך דין האמת הטוב והמטיב אין דין אמת לא אלא אימא אף הטוב והמטיב מר וזוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא פתח בורוך *הטוב והמטיב אל אמת דין אמת *שופט בצדק לוקח במשפט ושלט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולכבדו גודל פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים *להיבין הוא חוזר רב וביד משמיה דאביי אמר חוזר לראש ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק: **א"ל** ריש גלותא לרב ששת אע"ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצדכי סעודה בקיאי מינייכו בזמן שהן שתי מפות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שליש לו למטה הימנו אמר ליה וכי בעי אשתעויי בהדיה *מתריין תרצוי ויתבי ומשתעי בהדיה **א"ל** שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין בולן **א"ל** לאלתר מייתו תבא קמיה מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן וגדול יתבי וידיו מוזהמות עד שנוטלין בולן **א"ל** לא מוסקי תבא מקמיה עד דנמטי מ"א לגביה אמר רב ששת אנה מתחילין ידענא דתניא *כיצד סדר הסבה בזמן שהן שתי מפות גדול מסב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מפות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו שליש לו למטה הימנו *מים הראשונים מתחילין מן הגדול *מים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל ה' וחוזרין ומתחילין מן הגדול ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת מסייע ליה לרב דא"ר חייא בר אשי אמר רב *כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הו יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזיה דקא מרתא אמר ליה *רב פוחי עיין בברכת מזוגא קאמר לך ת"ר אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים ולא

אמר רב הונא הדינא באחרים. והאידנא אין אנו מדקדקים ורגילים אנו לזמן בע"ה כדאמרין בחגיגה (פ"ג דף כב.) כמאן מקבלין האידנא סהדותא מע"ה כמאן כרבי יוסי כדי שלא יחא כל אחד הולך וזונה במה לעמול: **מצורה** דרבים שאני".

מכאן קשה לה"ג דפירש דמי שמת לו מת צ"ט האחרון דלצינות נוסב ולא אחי י"ט האחרון דרבנן (דמי אצינות דלורייטא דכתיב (עמות וחי) ואחריתא כיוס מר דהכא חזין דלחמא תפלה דרבנן ודחמא קרא לעולם בהם תעבודו וכן משמע נמי גריס כחזונו (דף ד.) גבי חתן נוסב ו' ימי המשמה ואח"כ נוסב ו' ימי אצינות ומדשבעת ימי המשמה מבטלין אצינות דלורייטא כל שכן יוס טוב שני:

קמן פורח מומנין עליו. פרש"י שהניח שמי שערות ועדין לא הגיע ל"ג שנה ויוס אחד ולו נהירא דא"כ אמאי אמר כנסמן לחמאי קטן פורח היינו שהניח שמי שערות דקמיי דברייתא דהניח ע"כ פר"ח קטן פורח כחול י"ג שנה ועדין לא הגיע שמי שערות ידועות שאינן גדולות ממי שערות ראשן לעיקרן שכן הוא שיעורם ולהכי קרי ליה פורח שפרחו ואמרו בו שערות אבל אינן גדולות כל השיעור והשתא ה"פ אמרת הניח דמשמע הניח דוקא והדר קמיי אין מדקדקין בקטן דמשמע אמר כי לא הגיע אלף ש"מ לחמאי קטן פורח ואח"כ סיפא לגלויי רישא דמה שהוה אומר ברישא הניח שמי שערות היינו פורחות שאינן שערות ממעס וכדפירש שנסכס כחול י"ג שנה ואח"כ והא דאמרין לעיל קטן המוטל בעריסה עושין אותו סניף וי"ל דהתם אחרי צעורה והכא מייירי בשלשה או שמה פליגי אהדדי:

ולית

ומכל מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידנא והאי לא אידנא: מעשר שני והקדש שנפדו: פשיטא הב"ע "כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש" והא קמ"ל דאין חומש מעכב: השמש שאכל כוית: פשיטא מהו דתימא שמש לא קבע קמ"ל: והכותי מומנין עליו: אמאי לא יהא עם הארץ ותניא באין מומנין על ע"ה אבוי אמר בכותי חבר רבא אמר אפילו תימא בכותי ע"ה והכא בע"ה דרבנן דפליגי עליה דר' מאיר עסקינן דתניא "איהו ע"ה כל שאינו אוכל חולין בטהרה דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו כראוי והני כותאי עשורי מעשרי כדחזי דבמאי דכתיב באורייתא מזהר וזהיר "דאמר מר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל ת"ר "איהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש ערבית ושחרית דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו ר' נתן אומר כל שאין מוזהר על פתחו ר' נתן בר יוסף אומר כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לת"ת "אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה א"ר הונא הלכה באחרים רמי בר חמא לא אומין עליה דרב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא כי נח נפשיה דרמי בר חמא אמר רבא לא נח נפשיה דרמי בר חמא אלא דלא אומין ארב מנשיא בר תחליפא והתניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן ורמי בר חמא

הוא דלא דק אבתריה ל"א דשמע שמעתתא מפרמייהו דרבנן וגרים להו כצורבא מרבנן דמי: אבל טבל ומעשר וכו': טבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ה"ד בעציץ שאינו נקוב: מעשר ראשון כו': פשיטא לא צריכא כגון שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאבוי קמ"ל כדשני ליה: מעשר שני וכו': פשיטא לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתא מעשר שני כגון שפדאו על גבי אסימון ורחמנא אמר "וצרת הכסף בידך "כסף שיש (לו) עליו צורה הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף ורחמנא אמר "ונתן הכסף וקם לו: והשמש שאכל פחות מכזית: פשיטא איירי דתנא רישא כזית תנא סיפא פחות מכזית: והנכרי אין מומנין עליו:

פשיטא הכא במאי עסקינן: בגר ששל ולא טבל "דאמר רבי זירא א"ר יוחנן ילעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכמה דלא טבל נכרי הוא: נשים ועבדים וקטנים אין מומנין עליהו: אמר רבי "יוסי קטן המוטל בעריסה מומנין עליו והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מומנין עליהם הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי דאמר ריב"ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מומנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה ואמר ריב"ל תשעה ועבר מצטרפין מיתבי "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה שחרר אין לא שחרר לא תרי אצמריכו שחרר חד ונפיק בחד והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה "כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר ילעולם בהם תעבודו ילדבר מצוה שאני "מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני (ה) ואמר ריב"ל ילעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם "שכר כולם סלקא דעתך אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם אמר רב הונא "תשעה וארון מצטרפין א"ל רב נחמן וארון גברא הוא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מכנפי ואמרי לה כי מבדרי אמר רבי אמי שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן ושבת גברא הוא אלא אמר רבי אמי שני תלמידי חכמים המחזקין זה את זה בהלכה מצטרפין מחוי רב חסדא כגון אנא ורב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא א"ר יוחנן קטן פורח מומנין עליו תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מומנין עליו ושלל הביא שתי שערות אין מומנין עליו ואין מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והדר תני אין מדקדקין בקטן לאותוי מאי לאו לאותוי

כל מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידנא קרא את כל תרומת ה' כל כ"ד תרומה שבו חייבים להפריש ממנו: **האי אידנא**. משעה שנתמרת בכרי נעשה דגן וזיין דאיקרי דגן חלה עליו רשות כהן מחלה דכתיב ראשית דגנך תמן ליה אכל בשללים לא אידנא ולא חלה עליו רשות כהן: **מעשר שני מופקד**. חס הנעלים פורין אותו מופקדו: **חומש**. לא קבע. אין לו קביעות לפי שהולך וזא: **וסכא בע"ה דרבנן**. ברייתא דקמיי אין מומנין על ע"ה בע"ה דרבנן: **דפליגי עליה דר"מ**. וקאמרי כשאינו מעשר פירותיו. הלכך כותי מומנין עליו דעשרין מעשר: **איהו ע"ה**. שדברו חכמים בכל מקום: **שלא שמש ת"ח**. הוא הגמרא התלויה בספרא שהיו נותנים לדברי משנה טעם והיו מתאספים יחד ועוסקים בכך והיא דוגמת הגמרא שסדרו האמוראים: **לא אומין עליה**. רמי בר חמא לא רצה ללרפו לשלשה לזמון: **דמשמע**. משמש: **ורמי בר חמא הוא דלא דק**. לא דקק לשאל מדת רב מנשיא: **שלא נטלה תרומה**. קס"ד תרומת מעשר קאמר: **פשיטא**. דאין מומנין דהיינו טבול: **ספקא**. בכרי. לאחר שנתמרת והוקבע לתרומה מן המורה קדם לוי את הכהן ונטל מעשר ראשון מחלה ואחד מתמשים שבו היה ראוי לתרומה גדולה לכהן ושלא נטלה תרומה חלה אמר ר' חמא לא תרומת מעשר קאמר חלה תרומה גדולה: **מהו דסימא כדאמר ליה רב פפא לאבוי**. (עילש) אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי קמ"ל: **אסימון**. כסף שלא נקבע בו זורה וקורין לו פלורין בלע"ז: **עד שימול ויטבול**. ציננות (ד' מ"ו): נפקא ל' מיוקח משה את הדם ויזרוק על העסס ואין הואה בלא טבילה: **סניף**. חסר לזימון עשרה וכי אמר רב אפי נמי לעשרה קאמר: **מזהר דרביס**. להוציא רביס ידיו וצונתם בקדושה: **תשעה נראין כעשרה**. מפרש ואזיל לה: **אמרי לה כי מכנפי**. הוו נראים כעשרה שאין להם מנחין כהן כל כך מחוק שהן יחד: **ואמרי לה כי מבדרי**. נראין טפי מרובין: **שני תלמידי חכמים המחזקין זה את זה כהלכה מצטרפין**. להיות שלשה: **קטן פורח**. שהניח סימנים ולא בלא לכלל שני:

לחמאי

לְאִתּוּי קָטָן פּוֹרֵחַ. שֶׁאֵין מִדְקָדְקִין בּוֹ אֶם צָל לִכְלֹל שָׁמַיִם אֶל לֹא. וְיֵשׁ וְיֵשׁ
הַן שְׁמַיִם י"ג שָׁמַיִם רִשׁוֹת אֶחָד: **טַלְלָה**. גַּג (א) **מִקְנִיָּה**. מִקְנֵי שֶׁלֹּא מִקְטָנוֹתָיו:
בּוֹלֵין. לְעַמּוּת. וְאֵלֶּיךָ דְּבָרִים מִקְטָנִיּוֹת וְקִטְף הוּא שָׂרָף הָאֵשׁ לְכֹלֵמֶר
מִשְׁעָה שֶׁהוּא חוֹנֵט וְיוֹלֵא מִמֶּנּוּ הַשָּׂרָף יִכָּרֵם אֶם יִהְיֶה טוֹב: וְאִישׁוֹ **סִכָּר**.

רַבִּי יִזְרָאֵל שֶׁהִיא קוֹבֵל (ו) וְנִמְחַמֵּת עַל
שֶׁלֹּא שָׁלַח עֲשֵׂה סִכָּר דִּלְמָתָא
רִיבָא דִּמְנַכֵּר שְׁפִיר בְּעִינֵי לְדִילְכּוּ דָּגֵן
וְאִי בְּעִי מִינִיהּ שֶׁשֶׁה לֹא הִיא מְחִיר:
יִנְאִי מַלְכָּה. מַמְלֵכִי בֵּית חֲשִׁמוֹנִיאִי הִיא
וְהִגֵּר חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁצָּבֹא לִפְסֹלֵן מִן
הַכְּהֹנִים בְּחִסְבֵּת קִידוּשֵׁי (דף טו.)
סַלְסֵלָה וּפְרוּמֹמֶךְ. סִימָה דְקָרָא
בְּכַדְכָד בִּי תַחֲנֻקָּה: **הִינִי אֶבְרִיךְ**.
וְלֹא נִהְיִיתִי אֲדֹמֶר נִבְרַךְ שֶׁאֵלֶּיךָ יִנְאִי
וְחִבְרִיו מִשְׁלֹן בְּתַמִּיָּה: **שִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטָּה**
דַּעֲבָד. שְׂבִירָךְ לְהוֹלִיטִי אֶת יְדֵי חוֹבְתִי
בְּשִׁבְלִי כּוֹס אֶחָד שֶׁשָּׂמָה: **לִגְרָמִיָּה הוּא**
דַּעֲבָד. אֵין אֶדֶם מוֹדֵה לוֹ: **עַד שִׁאֲכַל**
כּוֹיִם דָּגֵן. וּמִכִּי אֲכַל כּוֹיִם דָּגֵן מִיֵּהָ
מִפִּיק אֵף עַל גַּב דְּכּוֹיִם דָּגֵן שִׁיעוּרָא
דְּרַבְנָא לֹא דִלְמָתָא בְּפִרְקֵי מִן שְׁמַתָּו
(לְעַל דָּף כ:) מִיֵּהָ בֵּין דְּרִמִּיָּם מִדְּרַבְנָא
מִחִיבֵי דַּעֲבָד קִרְיָן בִּיהּ וּמוֹנִיָּא רִבִּים
יְדֵי חוֹבְתָן. וְאִתְ' בְּקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִינּוֹן
הָא לֹא אֲמַר הִי "הִיא אִתְ' מִדְּרַבְנָא
לֹא מִיֵּחִיבֵי דַּעֲבָדָה לְדַבְּרוּ הוּא
דְּרַמִּי לְחִינּוֹתָהּ. וְכַלּוּ הִיא פִּסְק דּוֹקָא
לְדַבְּלוּ אִישׁוֹ כּוֹיִם בֵּית לֹא בְּכִינֵה לְכּוֹמִיָּה
אֲכַל אֲכַל וְשִׁבְעוּ לֹא מִפִּיק וְאִי
אֲפִשֶׁר לְהַעֲמִידָה דֵּהָ יִנְאִי וְחִבְרִיו
אֲכַל וְשִׁבְעוּ וְאֲפִקְיָנִיהּ שִׁמְעוֹן בֶּן
שִׁטָּה וְאִתְ' לִגְרָמִיָּה הוּא דַּעֲבָד
שִׁמְעָא מִשּׁוּם דִּלְמָתָא אֲכַל כּוֹיִם דָּגֵן
הָא אֲכַל כּוֹיִם דָּגֵן הִי כִּי נִמִּי:
וְכַשֵּׁת

לְאִתּוּי קָטָן פּוֹרֵחַ. וְלִית הַלְכָתָא כִּכֵּל הַנִּי
שִׁמְעָתָתָא אֲלֵא כִי הָא "דִּאֲמֹר רַב נַחֲמָן
"קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מִבְּרַכִּין מוֹמֵנִין עָלָיו אֲבִי
"וּרְבָא הוּוּ יִתְבִּי קָמִיָּה דְרַבְהָ אֲמַר לְהוּ רַבְה
לְמִי מִבְּרַכִּין אֲמַרִי לִיה לְרַחֲמָנָא וּרְחִמָנָא
הִיכָא יִתְבִּי רַבָּא אַחֵוֹ לְשִׁמִּי טַלְלָא אֲבִי נִפְק
לְבָרָא אַחֵוֹ כִּלְפִי שְׁמִיא אֲמַר לְהוּ רַבְה
תְּרוּיִכִי רַבְנָן הוּיִתוּ הִינֵנו דִּאֲמַרִי אִינְשִׁי
"בּוֹצִין בּוֹצִין מִקְטָפִיָּה יְדִיעַ: א"ר יְהוּדָה
בְּרִיה דְרַב שְׁמוּאֵל בְּרִי שִׁילָת מִשְׁמִיָּה דְרַב
"תִּשְׁעָה אֲכַלּוּ דָּגֵן וְאֶחָד אֲכַל יֶרֶק מִצִּמְרִפִּין
א"ר יִזְרָאֵל בְּעָאִי מִינִיהּ מִרְבַּי יְהוּדָה שְׁמִנָּה מָהוּ
שִׁבְעָה מָהוּ יֵא"ל לֹא שִׁנְאָ שִׁשָּׁה (א) וְדֹאִי
לֹא מִיבְעִיאִי לִי א"ל רַבִּי יִרְמִיָּה שְׁפִיר עֲבַדְתָּ
דִּלָּא אִיבְעִיאִי לָךְ הַתָּם טַעֲמָא מֵאִי מִשּׁוּם
דִּאִיכָא וּרְבָא הִכָּא נִמִּי אִיכָא וּרְבָא וְאִיכָא
סִכָּר "רִיבָא דְרִמִּינָכָר בְּעִינָן. יִנְאִי מַלְכָּה
וּמַלְכָּתָא כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי וּמִדְקָמֶל
לְהוּ לְרַבְנָן לֹא הוּוּ לִיה אִינְשִׁי לְבִרְכּוֹי לְהוּ
אֲמַר לֹא לְדִבְתִּיתָהוּ מֵאֵן יִהְיִי לָן גְּבָרָא
"דְּמִבְרַךְ לָן אֲמַרָה לִיה אֲשַׁתְּבַע לִי דֹאִי
מִיִּיתִינָא לָךְ גְּבָרָא דִלָּא מִצְעֵרָתָא לִיה אֲשַׁתְּבַע
לֹא אִיִּיתִיתִיָּה לְשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטָּה אֲהוּהָ
אוֹתֻבְיָה בִּין דִּיִּיהָ לְדִידָהָ אֲמַר לִיה חוּיָת
כִּמְהָ יִקְרָא עֲבָדִינָא לָךְ אֲמַר לִיה לֹא אֵת אֵת קָא
מוֹקֶרֶת לִי אֲלֵא אֲוִרִיתָא הִיא דְמוֹקֶרֶת לִי
דְכַתִּיב "סַלְסֵלָה וּתְרוּמֹמֶךְ "תַּכְבֹּדְךָ כִּי
תַּחֲבַקְנָה אֲמַר לֹא קָא חוּיָת דִּלָּא מִקְבֵּל מְרוּת יִהְיִי כִסֵּא לְבִרְכּוֹי אֲמַר
הִיכָא אֲבִירָךְ לִרְךָ שֶׁאֲכַל יִנְאִי וְחִבְרִיו מִשְׁלֹן שְׁתִּיָּה לְהוֹרֹא כִסֵּא יִהְיִי לִיה
כִּסֵּא אַחֲרִינָא וּבְרִיךְ א"ר אֲבָא בְּרִיה דְרַבִּי חִיָּא בְּרִי אֲבָא (א"ר יוֹחָנָן) שִׁמְעוֹן
בְּלֹן שְׁמֹחַ "רַעֲבָד לִגְרָמִיָּה הוּא דַּעֲבָד רַחֲמֵי אֲמַר ר' חִיָּא בְּרִי אֲבָא אֲרִי לְעוֹלָם
אִינוּ מוֹצִיאֵת אֵת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבְתָן עַד שִׁיאֲכַל כּוֹיִת דָּגֵן (א) מִיִּתְבִּיב רִשְׁבִּיג אֲוִמֶר
עָלָה וְהוֹסִיב עִמָּהּ "אֲפִילוּ לֹא טַבֵּל עִמָּהּ אֲלֵא בְּצִיר וְלֹא אֲכַל עִמָּהּ אֲלֵא
גְּרוּגָתָא אַחַת מִצִּמְרִפִּי מִצִּמְרִפִּי אֲבָל וְלִהְיוֹצִיא אֵת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבְתָן עַד
שִׁיאֲכַל כּוֹיִת דָּגֵן אִיתְמַר נִמִּי אֲמַר רַב חֲנָא בְּרִי יְהוּדָה מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא אֲפִי לֹא
טַבֵּל

דִּמְנַהָּ שְׁטוֹת הוּא דְכִי הִיכִי דִלְמָתָא אֲטוּ אֲרִינָן גְּבָרָה הוּא הִיא אֲטוּ חוֹמֶשׁ גְּבָרָה הוּא וְעוֹד הָא דְקִאֲמַר קָטָן מִנְטָרֶף הִינֵנו אֲפִי צִלָּה חוֹמֶשׁ
וְעוֹד דִּלָּא חִינּוֹן בְּשׁוֹם דּוֹכַתָּא דִּמְנִי אֲלֵא בְּעוֹבְדָל דַּעֲבָד הַשְׁנָה כְּשֶׁעוֹלִין עָלֶיהָ בְּצִרְקִי דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר (פ"א) דִּקְאָמַר צִלָּשָׁה מַעֲבָרִין אֵת
הַשְׁנָה ר' יוֹחָנָן אֲמַר דַּעֲבָדָה וְאֵם תַּמְעֻטוּ מִבְּצִיץ סִכָּר תּוֹרָה וְעוֹשִׁין עֲגוּלָה וְכו' וְאֵין מִדְּרַשׁ שֶׁ שִׁיָּה דִקְאָמַר חוֹחוּ הַסִּי' וְהַסִּי' וְהַסִּי' אֵת
לֹא קִאֲמַר אֲלֵא סִכָּר תּוֹרָה הַעֲשִׂי בְּגִבּוּלֵין אֲכַל חוֹמֵשִׁין שִׁלְטוֹ לֹא וְיִתְבִּיב קִאֲמַר בִּירוּשְׁלָמִי "א"ר יוֹסֵף (א) זְמִינִי אֲכִלֵּית עִם ר' חֲלַפְתָּא אֲבָא וְהָסִי ר'
חִינָּה בְּרִי קִרְסִי חֲבִיבִי וְלֹא מוֹמֵנִין עוֹלָוִי עַד שֶׁהִכֵּיתִי שְׁחִי שְׁעֵרוֹת וּמִשֵּׁם שִׁמְעָה דִּלְהִטְרָף לִמּוֹן לֹא עֲצִדִּין עוֹבְדָל עַד שִׁיבִי שְׁחִי שְׁעֵרוֹת
הָא לְתַפְלָה עֲבָדִי וּמִמֶּנּוּ בִירוּשְׁלָמִי זֶה פִי ר' דֹּלִין עוֹשִׁין קָטָן סִינִף לְעִשְׂרָה לֹא לְתַפְלָה וְלֹא לְכִרְכָּתָא הַמּוֹנֵן וְגַם הִיא אֲוִמֶר ר' שָׁם כְּרִיבִי חֵם
עֲנָמֹן לֹא הִיא טוֹבָה לְעִשְׂתָּן כֵּן לְעִשְׂתָּן קָטָן סִינִף לְעִשְׂרָה וְלֹא עִשָּׂה מִשְׁעָה וְהַלָּךְ אֲפִי חוֹמֶשׁ בִּידוֹ לֹא מִהֵנִי כְּפִירָשִׁמֹן בִּידוֹ דִּלְמָתָא אֲהִתִּי קָטָן
בִּידוֹ גַּם חוֹמֶשׁ בִּידוֹ לֹא אֲהִתִּי וּמִיָּה (פ"א דף ג.) דִּקְטָן עוֹלָה לִמְנִין שְׁבַע דְקִאֲמַר הִכֵּל עוֹלִין לִמְנִין שְׁבַע אֲפִי קָטָן אֲפִי אֵשֶׁה אֵי לֹא הוּוּ מִשּׁוּם
רַבִּינִי שְׁפִסּוֹק מִסְקָה לִמְלָתָא לֹא עוֹשִׁין קָטָן סִינִף לְעִשְׂרָה לִמּוֹן לְתַפְלָה וְלִשְׁלֹשָׁה עַד שִׁיבִי שְׁחִי שְׁעֵרוֹת עֲבוּבָל דְר' יוֹסֵי בְּרִי חֲלַפְתָּא
בִּירוּשְׁלָמִי וְהָא דִלְמָרְטִין בִּירוּשְׁלָמִי קָטָן וְסִי' עוֹשִׁין אוֹתוֹ סִינִף אֲוִמֶר ר' יִגְרָם הֵם קָטָן לְסִי' כְּלוּמָר סִינִף לְקִרְיָתָא הַתּוֹרָה קִאֲמַר
דּוֹקָא הֵם כְּדִלְתָּא בְּתַמִּיָּה (פ"א דף ג.) דִּקְטָן עוֹלָה לִמְנִין שְׁבַע דְקִאֲמַר הִכֵּל עוֹלִין לִמְנִין שְׁבַע אֲפִי קָטָן אֲפִי אֵשֶׁה אֵי לֹא הוּוּ מִשּׁוּם
כְּבוֹד כְּבוֹד אֲכַל לְשֹׁאֵר דְּבָרִים לֹא וְאֲפִי אֵם אֲשַׁכְחֵן בְּשׁוֹם דּוֹכַתָּא דִקְטָן (וְחוֹמֶשׁ מִנְטָרֶף) אֲפִי לְתַפְלָה הִינֵנו דּוֹקָא הַעֲשִׂי בְּגִבּוּלֵין אֲכַל חוֹמֵשִׁין
שִׁלְטוֹ לֹא וְאֲפִי ר' חוֹמֶשׁ אִינוּ מִשְׁעִיל כִּלְלִי בִיד קָטָן אֲכַל קָטָן לְחֹד הוּי סִינִף אֲכַל תִּירִי לֹא כְּדִקְאֲמַר גְּבִי עוֹבְדָל דְר' אֲלִיעֶזֶר וְר' פִי דִּהִיכָא
בִּירוּשְׁלָמִי דְרַבִּי יוֹסֵי בְּרִי חֲלַפְתָּא דּוֹקָא צִלָּשָׁה מִיִּירִי: **אֲבִי** וְרַבָּא הוּוּ יִתְבִּיב וְכו'. וְאֵם תַּמְלָה הִיכִי דִמִּי אֵי הוּ קָטָנִים טוֹבָה אֲלֵא לְנִסְמוּרִיָּה
מֵאִי בְּרִיבּוּתָהּ אֲכַל שֶׁהִבְטִיטוּ כִּלְפִי מַעֲלָה אֲכַל כִּרְךְ לֹמֶר דִּלָּא לֹא לִמּוֹנִי וְעִיבָדִּי קָא מִנְסִי לֹא כִי הוּ קָטָנִים טוֹבָה אֲלֵא לְנִסְמוּרִיָּה
קָא עֲבִיד שִׁהִי בְּהֵם בִּינָה: **תִּשְׁעָה שֶׁאֲכָלוּ דָּגֵן וְאֶחָד יֶרֶק מִצִּמְרִפִּין.** וְהִיא הַלְכָתָא שֶׁאֲכַל יֶרֶק אִזּו שֶׁהָא כּוֹס יִין מִנְטָרֶף
וְאֲפִילוּ נִבְרַךְ שֶׁאֲכָלוּ יוֹכִילִין לֹמֶר שְׁחִי שִׁהִי כִכֵּל אֲפִילוּ וְשֶׁ שְׂרוּטִים לֹמֶר דִּהִינֵנו דּוֹקָא לִמּוֹן עִשְׂרָה אֲכַל לְשִׁלָּשָׁה לֹא מִנְטָרֶפִי דִּהִי
לְעִיל נִמִּי מִתְמַרְטִין טַיִף בְּצִירָף שְׁלֹשָׁה מַעֲשֵׂה וּמִיָּה בִירוּשְׁלָמִי מִי שִׁנִּים שֶׁאֲכָלוּ פֶת וְאֶחָד יֶרֶק מוֹמֵנִין וְכֵן פִּסְק ר' בְּחִסְפָּתוֹ וְהִשָּׁר
מִקּוּצִי מִפְּרֵשׁ דִּלִּין הִלְכָה כְּאוֹתָהּ בְּרִייתָא בִירוּשְׁלָמִי חֹדָשׁ שְׁחִי מִסִּיק עֲלֵה הֵם מִתְנִי כְּרִבִּן שִׁלְטוֹן בֵּין גְּמִילָתָל כְּלוּמָר וְרַבְנָן פְּלִיגִי דִלָּא
מִנְטָרֶפִי וְאֵין הִלְכָה כְּאוֹתָהּ וְעוֹד דִּלָּכִי קָשָׁה דְרַבִּי יוֹחָנָן אֲרִי יוֹחָנָן דִּלְכָּל אֲרִי יוֹחָנָן לְשִׁלְטוֹן מִיָּה עַד שֶׁאֲכָלוּ כּוֹיִת דָּגֵן הָא
מִנְטָרֶף שְׁפִיר אֲפִי לֹא טַעַם אֲלֵא שְׁמִיָּה בְּעוֹבְדָל דִּרְשׁ"ן כֵּן שִׁטָּח וּבִירוּשְׁלָמִי קִאֲרִי יוֹחָנָן לְעוֹלָם אֵין מוֹמֵנִין עַד שִׁיאֲכַל כּוֹיִת וּמִשְׁמַע אֲפִי
"מִנְטָרֶף אֲלֵא שִׁי' כֵּאֵן לְעִשְׂרָה וּבִירוּשְׁלָמִי אִיִּירִי בְּזוּמֹן שְׁלֹשָׁה וְלִשְׁלֹשִׁים לְעִשְׂרָה אֲפִי אִיכָא שְׁמִיָּה וְשִׁלָּשָׁה שְׁמֹחַ מִנְטָרֶפִין וְשִׁמִּיָּה כִכֵּל
אֲפִילוּ וְלֹא קִפְדִּין אֲלֵא חֲרִיבָא דִּמְיִנָכָר: **עַד שִׁיאֲכָלוּ בּוֹרֵחַ דָּגֵן.** מִשְׁמַע שֶׁאֵם אֲכַל כּוֹיִת דָּגֵן שִׁכּוֹל לְהוֹלִיטִי אֵף אֲחִירִים שֶׁאֲכָלוּ עַל הַשּׁוֹבַע
וְתִימָה וְהִי כּוֹיִת אִינוּ חִיב אֲלֵא מִדְּרַבְנָן וְהִיכִי אֵתִי דְרַבְנָן וּפְטַר דִּלְוִרִיתָא דֵּהָ אֲמִרְטִין בְּפִרְקֵי מִי שְׁמַח (ר' כ:) תַּבָּא מִרְבָּה לִמִּי שֶׁאֲשִׁטוּ
וּבְזִינוּ מִבְּרַכִּים לֹא וְלֹא מִנִּי לְאֻקוּמִי (הָא) דִּלָּא לְקָטָן שִׁכּוֹל לְהוֹלִיטִי אֲבִי אֲכַל כִּכֵּל אֲבִי כּוֹיִת דִּלְמִי קָטָן דְרַבְנָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִינּוֹן
וּפְטַר אֲבִי שִׁינֵי חוֹלֵל אֲלֵא מִדְּרַבְנָן הָא אֵם אֲשִׁטוּ אֲבִי כִי שְׁבִיעָה אִינוּ כִי לְפִטְרוּ וּפְרַשִׁי דִּמְחִיב דְרַבְנָן מִחִיב קִרְיָן בִּיהּ אֲכַל

קָטָן

לְאִתּוּי קָטָן פּוֹרֵחַ. וְלִית הַלְכָתָא כִּכֵּל הַנִּי שִׁמְעָתָתָא אֲלֵא כִי הָא "דִּאֲמֹר רַב נַחֲמָן
"קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מִבְּרַכִּין מוֹמֵנִין עָלָיו אֲבִי
"וּרְבָא הוּוּ יִתְבִּי קָמִיָּה דְרַבְהָ אֲמַר לְהוּ רַבְה
לְמִי מִבְּרַכִּין אֲמַרִי לִיה לְרַחֲמָנָא וּרְחִמָנָא
הִיכָא יִתְבִּי רַבָּא אַחֵוֹ לְשִׁמִּי טַלְלָא אֲבִי נִפְק
לְבָרָא אַחֵוֹ כִּלְפִי שְׁמִיא אֲמַר לְהוּ רַבְה
תְּרוּיִכִי רַבְנָן הוּיִתוּ הִינֵנו דִּאֲמַרִי אִינְשִׁי
"בּוֹצִין בּוֹצִין מִקְטָפִיָּה יְדִיעַ: א"ר יְהוּדָה
בְּרִיה דְרַב שְׁמוּאֵל בְּרִי שִׁילָת מִשְׁמִיָּה דְרַב
"תִּשְׁעָה אֲכַלּוּ דָּגֵן וְאֶחָד אֲכַל יֶרֶק מִצִּמְרִפִּין
א"ר יִזְרָאֵל בְּעָאִי מִינִיהּ מִרְבַּי יְהוּדָה שְׁמִנָּה מָהוּ
שִׁבְעָה מָהוּ יֵא"ל לֹא שִׁנְאָ שִׁשָּׁה (א) וְדֹאִי
לֹא מִיבְעִיאִי לִי א"ל רַבִּי יִרְמִיָּה שְׁפִיר עֲבַדְתָּ
דִּלָּא אִיבְעִיאִי לָךְ הַתָּם טַעֲמָא מֵאִי מִשּׁוּם
דִּאִיכָא וּרְבָא הִכָּא נִמִּי אִיכָא וּרְבָא וְאִיכָא
סִכָּר "רִיבָא דְרִמִּינָכָר בְּעִינָן. יִנְאִי מַלְכָּה
וּמַלְכָּתָא כְּרִיכּוֹ רִיפְתָּא בְּהִדִּי הִדְדִי וּמִדְקָמֶל
לְהוּ לְרַבְנָן לֹא הוּוּ לִיה אִינְשִׁי לְבִרְכּוֹי לְהוּ
אֲמַר לֹא לְדִבְתִּיתָהוּ מֵאֵן יִהְיִי לָן גְּבָרָא
"דְּמִבְרַךְ לָן אֲמַרָה לִיה אֲשַׁתְּבַע לִי דֹאִי
מִיִּיתִינָא לָךְ גְּבָרָא דִלָּא מִצְעֵרָתָא לִיה אֲשַׁתְּבַע
לֹא אִיִּיתִיתִיָּה לְשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטָּה אֲהוּהָ
אוֹתֻבְיָה בִּין דִּיִּיהָ לְדִידָהָ אֲמַר לִיה חוּיָת
כִּמְהָ יִקְרָא עֲבָדִינָא לָךְ אֲמַר לִיה לֹא אֵת אֵת קָא
מוֹקֶרֶת לִי אֲלֵא אֲוִרִיתָא הִיא דְמוֹקֶרֶת לִי
דְכַתִּיב "סַלְסֵלָה וּתְרוּמֹמֶךְ "תַּכְבֹּדְךָ כִּי
תַּחֲבַקְנָה אֲמַר לֹא קָא חוּיָת דִּלְמָתָא אֲטוּ אֲרִינָן גְּבָרָה הוּא הִיא אֲטוּ חוֹמֶשׁ גְּבָרָה הוּא וְעוֹד הָא דְקִאֲמַר קָטָן מִנְטָרֶף הִינֵנו אֲפִי צִלָּה חוֹמֶשׁ
וְעוֹד דִּלָּא חִינּוֹן בְּשׁוֹם דּוֹכַתָּא דִּמְנִי אֲלֵא בְּעוֹבְדָל דַּעֲבָד הַשְׁנָה כְּשֶׁעוֹלִין עָלֶיהָ בְּצִרְקִי דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר (פ"א) דִּקְאָמַר צִלָּשָׁה מַעֲבָרִין אֵת
הַשְׁנָה ר' יוֹחָנָן אֲמַר דַּעֲבָדָה וְאֵם תַּמְעֻטוּ מִבְּצִיץ סִכָּר תּוֹרָה וְעוֹשִׁין עֲגוּלָה וְכו' וְאֵין מִדְּרַשׁ שֶׁ שִׁיָּה דִקְאָמַר חוֹחוּ הַסִּי' וְהַסִּי' וְהַסִּי' אֵת
לֹא קִאֲמַר אֲלֵא סִכָּר תּוֹרָה הַעֲשִׂי בְּגִבּוּלֵין אֲכַל חוֹמֵשִׁין שִׁלְטוֹ לֹא וְיִתְבִּיב קִאֲמַר בִּירוּשְׁלָמִי "א"ר יוֹסֵף (א) זְמִינִי אֲכִלֵּית עִם ר' חֲלַפְתָּא אֲבָא וְהָסִי ר'
חִינָּה בְּרִי קִרְסִי חֲבִיבִי וְלֹא מוֹמֵנִין עוֹלָוִי עַד שֶׁהִכֵּיתִי שְׁחִי שְׁעֵרוֹת וּמִשֵּׁם שִׁמְעָה דִּלְהִטְרָף לִמּוֹן לֹא עֲצִדִּין עוֹבְדָל עַד שִׁיבִי שְׁחִי שְׁעֵרוֹת
הָא לְתַפְלָה עֲבָדִי וּמִמֶּנּוּ בִירוּשְׁלָמִי זֶה פִי ר' דֹּלִין עוֹשִׁין קָטָן סִינִף לְעִשְׂרָה לֹא לְתַפְלָה וְלֹא לְכִרְכָּתָא הַמּוֹנֵן וְגַם הִיא אֲו

קטן שהגיע לחינוך לא מיקרי מחויב דרזנן דלצוי חייב לתוכו אלא עליו אין שום חיוב וקשה לפירושו מכל מקום כיון שאינו מן המורה אינו מוציא אחרים מחובבים ועוד דוחק לומר בקטן שהגיע לחינוך קרי אינו מחויב מדרבנן דלא אינו מחויב אפילו מדרבנן אם כן אינו פוטור את אצוי וכו' פירש דלדח

שאכל כית אינו יכול להוציא אחרים שאכלו כדי שציעה דלא אחי דרבנן ופוטור דלדוריימא אכל כשלא אכלו גם האחרים רק כית פוטור אותם ולא היא דהם סמכין אעבודא דינאלי ותריזו וזה אכלו כדי שציעה דרבנן הכי קא חזיק דקא פטור להו שמעון בן שטח אלא נראה לחלק דקטן דקטן אינו בר חיוב כלל דלדוריימא אפילו אכל כדי שציעה הלכך אינו מחויב בדבר קרינן ביה ולכן לא מפיק ליה אי אכל שיעורא דלדוריימא אכל גדול שהוא בר חיובא כן המורה כי אכל כדי שציעה מחויב בדבר קרינן ביה אפילו לא אכל כלל כלל דלדמארי' בראש השנה (פ"ג ד' כט.) כל הכרבות אף על פי שלא מוציא חוץ מדרבנן הלחם וזכרתה הן והיינו טעמא דכל ישראל ערביין" (פ"ג בזה והוא הדין בדברת המזון אף ע"פ שלא מוציא כדפרשיט וזכית דגן אינו צריך אלא שיוכל לומר שאכלנו משלו: **מתחיל** בנחמה. פ"י הקוטרסם לאו דוק' מתחיל בנחמה ומסיים אלא כלומר דלץ צריך להחריב של שבת לא שפתיחה ולא בנחמה אלא באמצע אכל מתחיל ומסיים בנחמה וירושלים כמו בחול שאומר רחם וחותם בצונה ירושלים ויש שמתחילין בנחמנו וחותמים בנחמת אינן עירך ובצנין ירושלים ונחמתי טעם לדבריהם דרחם הוא לשון תחנון ואין אומרים תחנונים בשבת אלא נחם אינו לשון תחנונים אלא כמו והנחם על הרעה לעמך (שמות ג) ולא נהירא דהלכ משמע לשון תחנונים ואין להקפיד אפילו אי הו לשון בקשה דלדמארי' צירושלמי דשבת צפרק אלו קשרים מהו לומר רוענו וזוננו פרכסנו בשבת א"ל עופם ברכות ק' הו"א וינחם שעות הוא המשנה צרכה של חול: **ברית** ותורה. אין צריך להזכיר ברית ומורה ומייס ומזון ידי להזכיר על צדקת שחמתם בצערנו ועל תורתך שלמדתנו וכו' דהיינו ברית ותורה והנחמא לסימנא בעלמא נקטיה:

מאן

מבל עמהם אלא בציר ולא אכל עמהם אלא גרוגרת אחת מצטרף ולהוציא את הרבים ידי חובתם אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא הלכתא אכל עלה ירק ושתה כוס של יין מצטרף להוציא אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן אמר רב נחמן "משה תקן לישראל ברכת הוון בשעה שירד להם מן ה' יהושע תקן להם ברכת הארץ" (א) כיון שנכנסו לארץ דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש הטוב והמטיב ביבנה תקנה בנגד הרוגי ביתר דאמר רב מתנא (א) אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה: תנו רבנן יסדר ברכת המזון כך היא ברכה ראשונה ברכת הוון שניה ברכת הארץ שלישית בונה ירושלים רביעית הטוב והמטיב י'ושבת מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה ואומר קדושת היום באמצע רבי אליעזר אומר רצה לאומרה בנחמה אומרה בברכת הארץ אומרה בברכה שתקנו חכמים ביבנה אומרה וחכמים אומרים אינו אומרה אלא בנחמה בלבד חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו דיעבד: (ב) תנו רבנן מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר ו'אכלת ושבעת (א) וברכת (ב) ברכת הוון את ה' אלהיך זו ברכת המזון על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר ב'ההר הטוב הזה והלבנון אשר נתן לך זו הטוב והמטיב אין לי אלא לאחריו מנין אמרת קל וחומר (ג) כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן (ד) רבי אומר [אינו צריך] ואכלת ושבעת וברכת (א) זו ברכת הוון אבל ברכת הזומן (ב) מגדלו לה' אתי נפקא על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר ה'הר הטוב הזה והלבנון הטוב והמטיב ביבנה תקנה אין לי אלא לאחריו לפניו מנין תלמוד לומר אשר נתן לך משנתן לך רבי יצחק אומר אינו צריך הרי הוא אומר

ובכנסת מתחיל בנחמה. כלומר בציר צריך לא לסיים ולא לסיים כל שבת אלא מתחיל ומסיים בנחמה. צנין ירושלים קרי נחמה כל הידי דמתחיל צין רחם צין נחמנו: **בברכה ששקנו חכמים**. בהטוב והמטיב: איכא בינייהו דיעבד. לרבנן בתראי מהדרין ליה: בדנחמא קמא גרסינן אשר נתן לך זו הטוב והמטיב. ולא גרסינן ציבנה תקנה אלא דדרי (א) כשהוא שבע. מזה לצד ולהודות על שבענו: **כשהוא רעב**. והוא צא להפיק את רעבו ע"ז בריתו של הקב"ה לא כל שכן ע"ז צריך לצד להקפיד יומר: אינו צריך. לק"ו זה (א). ולא גרסינן דדרי אשר נתן לך זה הטוב והמטיב: **אלא ויכרז אם נחמך**. צדק על נחמך: **כי הוא יכרז הובח ואחרי כן יאכלו** הקרואים. למדך שטעון לצד לפניי אכילה. על הובח הוא אומר צדק אשר קדשנו במצותיו וזונו לאכול את הובחם והיכן זוננו והצער תאכל (דברים י): **וכל כך נחמך**. הוי מלריכות דדבריהן: **שאין מלכות נוגעת בחכמה**. לפי ששמואל היה מנהיג את ישראל ושאל היה נוטל את השכרה משערי שמואל אליו ואחרי דברים עבד לפי שעה: **צין מדה טובה**. המורה מדה טובה היא: **ומלכות צין דוד בבונה ירושלים**. שעל ידו נתקדשה ירושלים: **צריך שיוכר זה צדים**. בצרכה הארץ שעי"י ברית נחמה לצרכה שפשת מילה (בראשית י) ונחמתי לך ולחצורי אחריו את ארץ מגדלי: **צריך שיוכר זה פורס**. שאף בזכות המורה והמאזנו ירשו את הארץ שנאמר למען תחיון ורבייתם וצאתם ירשטם את הארץ (דברים י): **צריך שיקדים צדים לפורה**. בטון על צדקת שחמתם בצערנו ועל תורתך שלמדתנו ועל חיים שחוננתנו: **פורס נפסו בשלש נכירות**. בשלשה מקומות נחמה המורה לירשאל (א) צניני צאהל מועד וזכר גרסיו ועצבות מואב וכלל אחר נכרמה צרים דמתיב במסכת סוטה (דף לו.) ארור ככלל וארור צפרט וכו' וכן צאהל מועד שגא' (דברים כח) אלה דברי הצרים אשר צוה ה' את משה לכתוב את בני ישראל בצדק מוצא מללני הצרים אשר כרת אתם מוצא מללני ומימי (סע) אשר ושחמתם את דברי הצרים וגו': מילה

ובכר את לחמך ואת מימך אל תקרי ובכר אלא וברך ואימתי קרוי לחם קודם שיאכלנו ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר כ'באכם העיר כן תמצאון אותו בשרם יעלה הבמתה לאכול כי לא יאכל העם עד באו כי הוא יכרז הובח אחרי כן יאכלו הקרואים וכל כך למה לפי שהנשים דברניות הן ושמואל אמר כדי להסתכל ביפיו של שאול דכתיב 'משכמו ומעלה גבוה מכל העם ורבי יוחנן אמר לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא ינימא ואין לי אלא ברכת המזון ברכת התורה מנין אמר ר' ישמעאל ק"ו על חיי שעה מברך על חיי עוה"ב לא כ"ש רבי חייא בר נחמני תלמידו של רבי ישמעאל אומר משום רבי ישמעאל אינו צריך הרי הוא אומר יעל הארץ הטובה אשר נתן לך ולהלן הוא אומר ו'אתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה וגו' ר"מ אומר "מנין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה ת"ל אשר נתן לך ה' אלהיך (א) דייגך בכל דין שדנך בין מדה טובה ובין מדה פורענות רבי יהודה בן בתירה אומר אינו צריך הרי הוא אומר טובה הטובה "טובה זו תורה וכן הוא אומר כ'כי לקח טוב נתתי לכם הטובה זו בנין ירושלים וכן הוא אומר ה'הר הטוב הזה והלבנון: תניא רבי אליעזר אומר יכל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו נחום הזקן אומר צריך שיוכר בה ברית רבי יוסי אומר צריך שיוכר בה תורה פלימו אומר הצריך שיקדים ברית לתורה שזו נחמה בשלש בריתות וכו'

מילה נסנה ציג צריסות: "צפרסת מילה שנתנה לאברהם אבינו הם כמובנים": **ספלה וסוף:** (י' נורה) הי' אלהיו ועל כולם הי' אלהיו אנו מודים לך: **מ"ד לריכה מלכות קסבר דרכנו:** הלך לאו ברכה הסמוכה למצבתה היא שאינה מצבתה הארץ: **ומ"ד אינה לריכה מלכות קסבר דאורייתא** היא. ומצבתה הארץ היא כדאמר לעיל (ד' מה): אשר נתן לך זה הטוב והמטיב והוא לה ברכה הסמוכה למצבתה: **ומיהו פותח זה בברוך לפי שפתיחתה היא חתימתה שכולה הודאה אחת היא ואינה (ו) הפקדה ידומה לברכה הפירות והמזון: בונה ירושלים לא:** בתמיה אם חתם בונה ירושלים לאו חתימה היא הלא עיקר ברכה לירושלים היא: **אלא אימא אף מושיע:** אם זה לחתום מושיע ישראל ולא חתם בונה ירושלים יאל ששועת ישראל היא בנין ירושלים: **ספח כהנא:** כשהתחיל בברכה ולא אמר כהן רחם על ישראל עמך ועל ירושלים עירך אלא אחת מהן וכשתחת חתם נשמים מושיע ישראל ובונה ירושלים: **אין חוסמין כנפשים:** שדומין לעושין מלות חבילות הי' דלמך (ספחים קכ): **אין ואמר צי קדושות על כום אחד:** **מקדש השבת וישראל והומנים:** והכל ליכא למימר ישראל מקדשי לשבת חומנים דאילו זמנים תלמין בנ"ד לקדש חדשים ע"פ הרמיה אלל שבת קדש קיימא: **חוך מוז ומ"ש הכא חדא קיי:** אין כלא אלא ברכה מקדש שמנך להקציה שמקדש השבת והומנים אלל מושיע ישראל ובונה ירושלים תרמי מילי יניבו ואין קוללים צי בדמים בברכה אחת. **ולא גרס הכא צה תלא:** ובה"ג גרס הכי חוך מוז ומ"ש הי' תרמי קדושי יניבו ומודה רבי דמתממין צה נשמים אלל נחמה חדא מילתא היא ובחדל צעי למתחם. ואינו נ"ל דל"כ אלא ליה לרבי חותמין בשמים והכא ה"ט דהא צה תלא ולא היה לו לכלול ולומר אין חותמין בשמים ועוד רבי כי אמרה לאו אלתמה אלתמה: **ספח בעל עמך ישראל כו:** דנענין חתימה מעין פתיחה: **ור"נ כו:** בונה ירושלים משועת ישראל היא דכתיב (הולס קמ) בונה ירושלים ה' ולא נדמי ישראל יכנס: **לאו אורח ארעא דלא אמר מלכות שמים:** בונה ירושלים הלך מהדר לה כהטוב והמטיב: (ס' ואומר מלך העולם הטוב והמטיב): **שפי מלכיות:** כגון אבינו מלכנו אדירנו בוראנו גואלנו קדושו קדוש יעקב רוענו רועה ישראל המלך הטוב והמטיב לכל וכו': **לכר מדידה:** שפותחת ברוך אחת ה' אליהו מלך העולם וכו': **ויסיב רב גידל וקאמר טעם כו' א"ל:** רב הונא לרז גידל מאן אמרה: **ולא ידענא:** רבי זירא קאמר לה לא ידענא אי אמר רב גידל לזכרון ולשמחה אי לא אמר לשמחה ואי אמרה דרבי רב לא אמרה: **אי תפסי צה:** מקדש ישראל וראשי חדשים אי לא חתים

וזה נתנה ב"ג בריתות ר' אבא אומר אצריך שיאמר בה הודאה תחלה וסוף והפוחת לא יפחות מא' וכל הפוחת מא' הרי זה מגונה וכל החותם מנחיל ארצות בברכת הארץ ומושיע את ישראל בבונה ירושלים הרי זה בור יוכל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו מסייע ליה לר' אילעא דא"ר אילעא א"ר יעקב בר אחא משום רבינו כל שלא אמר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו פליגי בה אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן חד אמר הטוב והמטיב צריכה מלכות וחד אמר אינה צריכה מלכות מאן דאמר צריכה מלכות קסבר דרבנן ומאן דאמר אינה צריכה מלכות קסבר דאורייתא: **ת"ר** מהו חותם בבנין ירושלים רבי יוסי בר' יהודה אומר מושיע ישראל מושיע ישראל אין בנין ירושלים לא אלא אימא אף מושיע ישראל. **רבה בר רב הונא** איקלע לבי ריש גלותא פתח כחדא וסיים בתרתי אמר רב חסדא גבורתא למחתם בתרתי והתניא רבי אומר אין חותמין בשתים גופא רבי אומר אין חותמין בשתים איתיביה לוי לרבי יעל הארץ ועל המזון ארץ דמפקא מזון על הארץ ועל הפירות ארץ דמפקא פירות מקדש ישראל והומנים ישראל דקדשינהו לזמנים מקדש ישראל וראשי חדשים ישראל דקדשינהו לראשי חדשים מקדש השבת וישראל והומנים חוך מוז ומאי שנא הכא חדא היא התם תרתי כל חדא וחדא כאפי נפשה וטעמא מאי אין חותמין בשתים לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות מאי הוי עלה א"ר ששת פתח ברחם על עמך ישראל חותם במושיע ישראל פתח ברחם על ירושלים חותם בבונה ירושלים ורב נחמן אמר דאפי' פתח ברחם על ישראל יכנס חותם בבונה ירושלים משום שנאמר יבונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס אימתי בונה ירושלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס אמר ליה רבי זירא לרב חסדא גייתמר ונתני אמר ליה ברכת מוזנא לא גמרינא ותניי מתנינ' אמר ליה מאי האי אמר ליה דאקלעי לבי ריש גלותא ובכריכי ברכת מוזנא וזקפי רב ששת לקועיה עלי כהויא ואמאי דלא אמרי לא ברית ולא תורה ולא מלכות ואמאי לא אמרת כדרכ חננאל אמר רב דאמר רב חננאל אמר רב לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא ברית לפי שאינה בנשים תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים ואת שבקת כל הגי תנאי ואמוראי ועבדת כרב: **אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן** הטוב והמטיב צריכה מלכות מאי קמ"ל כ"ל ברכה שאין בה מלכות לא שמה ברכה והא א"ר יוחנן חדא זימנא א"ר זירא לומר שצריכה שתי מלכיות חדא דידה וחדא דבונה ירושלים אי הכי נבעי תלת חדא דידה וחדא דבונה ירושלים וחדא דברכת הארץ אלא ברכת הארץ מאי טעמא לא משום דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה בונה ירושלים נמי לא תבעי דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה ה"ה דאפילו בונה ירושלים נמי לא בעיא אלא אידי דאמר מלכות בית דוד לאו אורח ארעא דלא אמר מלכות שמים רב פפא אמר הכי קאמר צריכה שתי מלכיות לבר מדידה יתיב רבי זירא אחורי דרב גידל ויתיב רב גידל קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל לאות ולברית ברוך מקדש השבת אמר ליה מאן

מאן דאמר אינה צריכה מלכות קסבר דאורייתא: הקשה רש"י הוואל והיא דאורייתא אמאי פותחת בברוך הא סמוכה היא ומיך דקצרה היא והוא הודאה צעלמא בברכה פירות וכברכת מלות ותימה אמאי שני אותה יומר משאר ברכות הסמוכות שחומות היא ולא פותחות הוואל ודאורייתא היא היה לנו להאריך צה ולחתום בברוך ולא נשנו משאר סמוכות וי"ל דלין ה"נ ולמאן דלית ליה שיהא דאורייתא היה חותם ולא פותח וכן אמא בתוספתא [פ"א] כהניא ר' יוסי הגלילי היה מלריך צה וחומת" ויהיו אן קי"ל שיהא מדרגתן של כריכה מלכות כדאמר צריכה שמי מלכות צר מדדה: **לרומר** שצריכה ב' מלכיות בר מדרה. חדא דבונה ירושלים דלאו אורח וכו' וגם צה אין יוכלין לומר מלכות דהא סמוכה היא ע"כ אומרה כהטוב והמטיב והואל ואמר צה מלכות דבונה ירושלים דלאו אורח ארעא וכו' אמר נמי דברכת הארץ אע"פ שיהא סמוכה למצבתה הוואל ולא נתקנו צה אחר זה דיהושע תקן ברכה הארץ ומשה תקן ברכה הון משה" נקט מלכות דלא הוי סמוכות ומיהו אן הוואל ונתקנו על הסדר אין אנו פותמין בברוך רש שנהגין לומר בונה ירושלים מלכות: **ברוך** שנתן שבתות לצמחיה וכו'. וא"ת והא סמוכה היא וי"ל הוואל ולא נתקנה שם אלל לאומרה לפרקים כששבת רצה והמלינו אין זה קרי' סמוכה וצריך פתיחה בברוך ובברכות של י"ח ברכות כולם סמוכות לברכות אל מי וקיס אי נמי אלהי אברהם היינו מלכות י"בדלמתינן (לפ"ד ד' ו'): משנברה העולם לא היה אדם שקראו להקציה אדון עד שבה אברהם וקראו אדון שנה' אדני אלהים מה פתן לי (בשאלת טו) ואם הוא י"ט כולל ואומר ברוך שנתן שבתות למנוחה וי"ט לעמו ישראל לשמחה וכן כי מלע שבת ור"ח:

אמרה רב הדר יתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של יום טוב אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון ברוך מקדש ישראל והומנים א"ל מאן אמרה רב הדר יתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של ראש חודש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ולא ידענא אי אמר בה שמחה אי לא אמר בה שמחה אי חתים בה אי לא חתים בה אי דידיה אי דרביה גידל בר מניומי הוה קאי קמיה דרב נחמן מעה רב נחמן והדר

חנה

אף ברכו. שפיר דמי ומיהו טוב לו להיות בכלל המזכרים: **תנינא.** כי רצו ליחלק לשתי חבורות ואומן סיעתא לשמאל: **ששה נחלקין.** אם רצו ליחלק לשתי חבורות ואומן אלו לעמון ואלו לעמלן רשאיין קם שהרי ים זימון כלן וכלן: **עד עשרה.** כלומר וכן ו' וכן ח' לשתי חבורות וכן ט' לשתי חבורות או לשלשה עד עשרה אבל אם היו עשרה חלה עליהן הזכרת השם ואם יחלקו לא יהיה שם הזכרה אין נחלקין עד שיהיו שם עשרים: ה"ג ואי אמרם **ברכו עדף אמאי ששה נחלקין.** אם ירצו הא מעיקרא יכולין לומר דברו והשתא תו לא אמרי: **אלא לאו ש"מ.** אף ברכו אומר דמתי ויזין דמתי"ן אף ברכו אומר מסתברא הוה טעוב לו ללמד להיות מן המזכרים וייעשה דשמאל. וגירסא הכי איתא **ששה (א) עד עשרה ואי אמרם ברכו דוקא אמאי ששה נחלקין אלא לאו ש"מ אף ברכו ש"מ:** פנאי. דמתי"ן אף ברכו אומר: והקדקין. דווקאין תופסין אותו על שהולא עמון מן הכלל: ומטובו הרי זה בור. שממעט בתגמוליו של מקום דמשמע דבר מועט כדי חיים: **בשאלה שאני.** שהשאל שואל כעני על פתח שאינו מרים ראש לשאל שאלה גדולה: **הרבה פיר.** לשאל כל מחוק: **חיים ה"ז בור.** הדואל עמון מן הכלל: **מחני איפכא.** חיים עדף שכולל את כל באי עולם: **נברך שאכלנו משלו.** משמע שהוא ימירי שהכל אוכלים משלו: **למי שאכלנו משלו.** משמע מרובים כי זה הן את זה וזה על זה וזה ולי דברו מנכר אל בני הכית: **הסם מוכחא מילתא.** דנמעשה נסים ליכא לתימר מרובין: **דרתן על המון שאכלנו.** ולא קמי (ד) משלו: **ואידך.** עזרים ומקור נפקא און ממקדלות דרשין: **מלכא כרע.** צהנאל דלמד עשרה ואחד עשרה רבוא: **מכריכין תלפא תלפא.** ריש גלותא מאריך בסעודתו ואין כל ג' וג' שגמרו סעודתן מומין בקול נמון ויושצין אחר הצרכה עד שגמר ריש גלותא ויזמנו הוה ויושצין אכלו בקול רס. ולקמן פריך וניפקו צברכה דריש גלותא: **שמע ריש גלותא.** אם היו מומין ר' היה צריך המכרך להבינה קולו וישמע ריש גלותא וימרה לו שאנו עושין חבורה לעמנו צברהסיא. אש"ר דמפקי נפשיהו מירי זמון של הזכרת השם וכי הדר מומן ריש גלותא צברהסיא השם לאו איניה נפקי ציה דלאחר רבה מוספאה דלין זמון למפרע אפ"ה ניחא להו צהכי מסוס דלואשי כולי עלמא שהיו שם מסובין רביס אינן קול המכרך נשמע: **וצריך לדעסיה.** לעמנו צלה זימון: **למפרע.** משצריך ידי זמון לא ילא: **פתיא.** כלי מרס דלאחר (פ"ד ד' ג'): הני פתיא דבי מסקי: **כדדי פלוגתא למא לך.** טוב לך ללמוד דברי רבי שימנאל שחן ריש מודה דרי רבי המצורף טפי עדף אלף שאין צריך: **בתני'.** אינן רשאיין ליחלק. דליתחייבו להו צומון: וכן ד'. אין ה' מומין והיחד יחלק מהס דליתו נמי איצבע צבות זמון: **ששה נחלקים.** כדי זמון לכלן וכדי זמון

אלא ש"מ נברך עדף. לאו דוקא עדף אלף כי הדדי נינהו ועדיף היינו חסוב ש"מ הקיסא עדף וג"ש עדף. ר' אחיה מקדמין (ד' מה). ר"ל דהסיקס חסוב ואין לצטלו מפני הג"ש וה"ג קאמר נצרך חסוב כמו ברכו ולפיכך לא יוציא עמון מן הכלל והקוטרס מוחק עדף ומיהו אחי שפיר עדף כדפי': **על המון הרי זה בור.** דמשמע דמכרך לכל הבית המאכליו דאי לרמנא למה הוה מוזיר מומן צלה מומן יש הרבה לצרכו:

אמר רבא הלכה ברע. פירש ר"מ דהיי קי"ל והלכך בין צעשרה בין צמאה בין צברוא אומר נצרך אליהו על המון שאכלנו אבל בג' לא יזכיר על המון דלאחר לעיל וגם צעשרה אם אינו רוצה להזכיר על המון הקשות צידו ואומר וצטובו חיינו: **שלשה** שישבו דאבדא באחד. אף על פי שהיו חלוקין צככר שכל אחד ואחד אוכל ממכרו אינן רשאיין ליחלק כלומר אף על פי שהיו חלוקין צככרות וס"ד אין זה צרוף ולא חל עליהם חובת זימון אפ"ה אינן רשאיין ליחלק:

אבל אי אקדימו ואמינו ע"ייהו דרובתיהו. פי' שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשמים שהיו מסובין עמו עד הון דלאיתא לעיל (דף מה): פתח חובת זמון מעליהם כלומר פטורין מן המון ורשאיין עמה ליחלק ורש"י לא פירש כן: שחלקו

אמרן אלא בג' דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מילתא דרתנן כענין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המון שאכלנו: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלכא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתנן ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר ב"מקדלות ברכו אלהים: אר"ע מה מצינו בבית הכנסת וכו': ור"ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא "היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקדלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא אמר רבא "הלכה ברע רבינא ורב חמא בר כווי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א"ל רבינא לא צריכת הכי אמר רבא הלכה ברע אמר רבא וי' אכלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' וליברכו י' י' שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא אידי דאושו כ"ע לא שמעי אמר רבא תוספאה "הני ג' דכרכי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מיניהו וברייך לדעתיה אינון נפקין בזמון ידידיה איהו לא נפיק בזמון ידידיהו "לפי שאין זמון למפרע: ר' ישמעאל אומר: רפרס בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גיבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואשתך ולא אמר המבורך אושו כ"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פתיא "אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד "הא נהוג עלמא כרכי ישמעאל: **בתני'.** "ג' שאכלו כאחת אינן רשאיין ליחלק וכן ד' וכן חמשה ו' נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד כ' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמון ואם לאו אלו מומנין לעצמן ואלו מומנין לעצמן אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מברכין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא "ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל "ג' שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו אינן רשאיין ליחלק (א) ל"א אמר רבי אבא (א) אמר שמואל הכי קתני "ג' שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל ממכרו אינן רשאיין ליחלק אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא "ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאיין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם יאמר רבא ולא

לכלן: **עד עשרה.** אבל עשרה אין נחלקים דליתחייבו להו צומון הזכרת השם עד שיהו עשרים ואז יחלקו אם ירצו לשתי חבורות: **גמ'** ג' שבאו משלש חבורות. וכתמיהם רב חסדא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם בכל חבורה ותמיהו אלו צומון ועמד אחד מכל חבורה ונעטרפו שלשה לחבורה אחת חייבין לזמן ואין רשאיין ליחלק שכבר הוקצו ואפי' לא אכלו אלו השלשה משנעטרפו יחד שכבר גמרו סעודתן עם הראשונים: ולא

במידה דלא ממאים נמי. למה לי פולטין פלקינהו ללך אחד: יחזור ויאכל שום אחד. כ"י שיסריח יותר. כלומי יוסף על ספרו [א] ויעשה ברכה לנטלה: (י) שאכל ושם ולא ברכ. (ב) לפיהם קאי אברכת המזל וברכת היום: שמו שיהיו וכו'. [ג] לאחר אכילה ושמים: סלכך.

מין דאס נזכר באלמנע יכול לנכך אפי' גמר סעודה נמי יכול לנכך: על סעודה. אלא אפי' דעלל הו"א ברכה: הסס מעיקרא לא חוי. דכזב טעילות משום קרי הס ובעלי קריין אסורים בברכות שהם דברי מורה דלמחרין בפרק מי שמחו (לעיל ד') ודמיו מעיקרא לאו דמיו הוא ולכי מתקן. חדר מבדך אלל האי מעיקרא איתוי וכוין דגמר אידמי והואיל ואידמי אידמי: אספרגוס. כוס שהיו שמים בכל בקר אליבא ריקנא לרפואה: בדחמרא עסקין. דלמחרין לקמן כממעמין אספרגוס ללע"ט יפה ואוקמינן בשל יין. ויטמן לע"ט כל עיה עמול: וכ"ש לבני מעיס. קושא היא כלל. בדחמרא קמי וכ"ש לבני מעיס: וספולא. לקמן לרמי"א קשה אספרגוס של יין. ויטמן לרמ"א דאש מעיס מחמויות: כי טיבא הסיא. דקמי וכ"ש לבני מעיס: כין מיוסן. של ג' שנים דמפן צבא בחרא (ד' נח). יסן משל אשחקד מיוסן של שלש שנים: קונס יין שאני טועס. כהקדש יהא עלי יין שאני טועס: אלא חי. יין חלל שאני מווא: אין מפסיקין בו. אלא שומיה צבא אחת: ואין סומכין אופו. לאכול אחריו מיד: בדחמרא. סמיכתו בפת: בדשכרא. סמיכתו במיאו אס סכר תאנים סומכו בתאנים ואס על תמרים הוא סומכו בתמרים: לוקה. בחולי: בדחמרא. א"ר יריו: בדשכרא. אס לא רק מים הדאס בפיו אחריו לוקה: אפילו בפני סלכך. ידוק ואל יסתכן: סוריא. מללך חשוב ללך לפני הקדש: אל ספול חלוקך שחרים מיד השמט. אלא אחא בענמן טעלו ממקום שהוא סס ותלנשנו: ספספיים. סס סבורת שדים: איסלנגניס. סס סבורת מללכי חבלה: אימי יבא אדם לדי אחד מן הדברים הללו ילכך. רבי שמעאל עשה להקיע על די סס צבריתא דמעשה נמכרה: גודא. סתל: כוס של ברכה. ברכת המזון: הדסה ושטיפה וכו'. כולו מפרש לה ואיל: מן הקרקע. אס ע"ג קרקע הסב. ואס על גבי שלמן מביה מן השלן: סמנס. דרך דורין ומשיבות: לאנשי כיסו. לאספו: חי. סמחוג במיס לאחר שמתו בכוס חי אלל לנכך עליו חי הא אמרן במתני' א"ן מנכרין. חי נמי חי ללע"ט פריש"ט להציאו מן הסמים לעמו: מנכרין. סתלמידים. תלמידיו סוכבין אותו כשהוא מנכר: בנעלי. כוסות: וכרכס סלכך. כשמגיע לברכת הארץ מוסף עליה: מעטף. נטעיות: אן.

מעיקרא גברא א"ר חזי. ונקונטרס פירש דנעלי קריין אסורים בצברי מורה וי"ל דמיייר נטיבלת גרים ומפני אותה טעילה הנזכר לכל שאר טעילות לנכך לאחר טעילה וכן ננטי" שפעמים ארס בא מניח הכסף ואין אדם ראו לנכך עד לאחר הטעילה נהגו העם לנכך כל שאר ברכות דיים לאחר נטעיות:

אין לנו אלא ארבעה דברים. ומיאו לא משמע (כן) דפליג ר' יוחנן אהיה דמוטנו לימיו דלמחר' לקמן א"ר יוחנן ראשונים שאלו מהו שחסיע שמאל לימין משמע שכן היו טהורים. ומיאו מדחמוראס היו עושים עיטור ועיטוף משמע שהיו מתחמרים על עמלן והיו מוהרים כבולן ולפיכך יש להחמיר בכוס של ברכה: שטיפה חי וסלא. ירושלמי דקו פירקין א"ר אחא שלשה דברים נאמרו בכוס של ברכה מלא עיטור ומודת ושלשון מקרא נפתלי שבע רלון ומלא ברכה ה' שבע עיטור רלון מודת ומלא כממעמין. שטיפה מבחיון. והרחה מבפנים. ופי' ר"י דוקא שאין הכוס יפה שיש בו שיור כוסות אלל אס הוא יפה בלאו הכי שפיר דמי דלא צעיקן אלא שיהא כוס של ברכה יפה: וזוהי לשני עולמות. פי' הרב רבי יוסף ממרסלי"א מדקוה ליה למכתב יס ודרוס רש וכחז ירשה הרי יו"ד ה"א יתירה וכו"י"ד ה"א נבראו שני עולמות דלמחרין סתכלת (מנחות ד' טו): כי ציה ה' צור עולמים (שלא תקרי צור: אלא צר וכו'): ואלל מהו שתסייע ציפין. בכוסות גדולות מיייר או ברכא חדש טבת שחל להיות בשבת שהוא בחנוכה או בנעוואין ולרין להלכין בברכה המזון: אן.

אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדרשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריא שר הפנים א"ל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלכש יואל תטול ידך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא לפני שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לדיי אחר מדברים הללו וילכד אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלכש ואל תטול ידך ממי שלא נטל ידיו ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפנין וחרי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מדוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקר אחורא ואי לא ליהדר אפיה וליאמר ה' אל השמן יגער ה' כך וגו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה מעון הרחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפה ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד יהרחה שטיפה חי ומלא תנא הרחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המבדך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר וזמלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור חי יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטור ליה בעטלי [ו] אמר ר' חנן [ו] בחי [ו] אמר ר' אבהו [ו] ובברכת

הארץ עיטוף רב פפא מעטף ויחייב רב אסי פרים סוררא על רישיה ונטולו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה ישאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו אן

ור'

ד' מילין כך פירש"י ולי נראה דזה מועטע וייתר מאכילה מועטת אלף נראה לפרש איפכא אכילה מרובה כל זמן שהאז נחל דאין שם קצבה אבל מועט ד' מילין: עליו אפי' הרמקוס ממנו ונלכד שירלושו: כנסים: בעשמים: יאופו והייתם קדושים אלו מים אחרונים. דוקא להם שהיו רגילין למעול ידיהם אחר

הסעודה מפני מלח קדומים אלף אלו שאין מלח קדומים מלוי בינינו ואין אלו רגילין לטעול אחר הסעודה אין הנטייה מעבדת עליו לנכד ומיחו אנשים מעונגים הרגילין לטעול ידיהם אחר הסעודה ודאי להם מעבדת הנטייה לנכד צרכה המזון וארעים לטעול את ידיהם קודם צהמ"ח:

הדרן עלך אלו דברים

לאורה ולא ראה שלהבת משכחת לה דקיימא בקרן זוית אלא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה היכי משכחת לה לאו דמרחקא לא כגון דעמיא ואזלא: ת"ר יגחלים לוחשות מברכין עליהן אוממות אין מברכין עליהן ה"ד לוחשות אמר רב חסדא כל שאילו מכנים לתוכן קיסם ודולקת מאילה איבעיא להו אוממות או עוממות ת"ש דאמר רב חסדא בר אבדימי יאריזם לא עממהו בגן אלהים ורבא אמר יאותו ממש וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון חזקיה אמר יכדי שיכיר בין מלחמא של טבריא למלחמא של צפורי רב יהודה מברך אדבי אדא דיילא רבא מברך אדבי גוריא בר חמא אבי מברך אדבי בר אבוב אמר ר' יהודה אמר רב יאין מחזירין על האור כדרך שמחזירים על המצות א"ר יורא מריש הוה מהדרנא כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב אנא נמי לא מהדרנא אלא אי מקלע לי ממילא מברכנא: ימי שאכל וכו': אמר רב זביד ואיתימא רב דימי בר אבא מחלוקת בשבח אבל במזיד ד"ה יחזור למקומו ויברך פשיטא ושבח תנן מהו דתימא ה"ה אפילו במזיד והאי דתני ושבח להודיעך כחן דב"ש קמ"ל תניא אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריהם מי שאכל בראש הבירה ושבח ויורד ולא ברך יחזור לראש הבירה ויברך אמרו להן ב"ש לב"ה לדבריהם מי ששבח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה לכבוד עצמו הוא עולה לכבוד שמים לא כל שכן הנהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקא דדהבא וחד עביד במזיד כב"ה ואכליה אריא רבה בב"ה הוה קאזל בשיירתא אכל ואשתלי ולא בריך אמר היכי אעביד אי אמינא להו אנשאי לברך אמרו לי בריך (א) כל היכא דמברכת לרחמנא מברכת מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא אמר להו אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא אזיל וברך ואשכח יונה דדהבא ומאי שנה י"ונה דמתילי כנסת ישראל ליונה דכתביה כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות: עד אימתי הוא וכו': כמה שיעור עכול יא"ר יוחנן כל זמן שאינו רעב וריש לקיש אמר כל זמן שיעצמא מחמת אכילתו א"ל רב יימר בר שלמיא למר זוטרא ואמרי לה רב יימר בר שויבי למר זוטרא מי אמר ריש לקיש הכי והאמר רב אמי אמר ריש לקיש כמה שיעור עכול כדי להלך ארבע מילין ל"ק כאן באכילה מרובה כאן באכילה מועטת: בא להם יין וכו': למימרא דישאל אע"ג דלא שמע כולה ברכה עונה ויכי לא שמע היכי נפיק אמר חייא בר רב כשלא אכל עמהן וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב בשלא אכל עמהן א"ל רב לחייא בריה ברי חסוף וברך וכן אמר רב הונא לרבה בריה חסוף וברך למימרא דמברך עדיף ממאן דעני אמן והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך א"ל ר' נהוראי השמים כן הוא תדע שהרי יגולירין יורדין ומתגרין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממחרין למברך יותר מן העונה אמן בעי מיניה שמואל מרב מהו לענות אחרי תינוקות של בית רבא אמר ליה יאחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבא הוואיל ולהתלמד עשוין וה"מ בדרא עידן מפטרייהו אבל בעידן מפטרייהו עונין ת"ר שמן מעכב את הברכה דברי רבי וילאי רבי יוואי אומר אינו מעכב רבי אחא אומר שמן טוב מעכב ר' זוהמאי אומר כשם שמוזהם פסול לעבודה כך ידים מוזהמות פסולות לברכה אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא זילאי ולא זיואי ולא זוהמאי ידענא אלא מתניתא ידענא דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים לאלו מלים אחרונים כי קדוש (א) זה שמן (ב) אני יי' אלהיכם (א) זו ברכה:

הדרן עלך אלו דברים

ומתגרין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממחרין למברך יותר מן העונה אמן בעי מיניה שמואל מרב מהו לענות אחרי תינוקות של בית רבא אמר ליה יאחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבא הוואיל ולהתלמד עשוין וה"מ בדרא עידן מפטרייהו אבל בעידן מפטרייהו עונין ת"ר שמן מעכב את הברכה דברי רבי וילאי רבי יוואי אומר אינו מעכב רבי אחא אומר שמן טוב מעכב ר' זוהמאי אומר כשם שמוזהם פסול לעבודה כך ידים מוזהמות פסולות לברכה אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא זילאי ולא זיואי ולא זוהמאי ידענא אלא מתניתא ידענא דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים לאלו מלים אחרונים כי קדוש (א) זה שמן (ב) אני יי' אלהיכם (א) זו ברכה:

הדרן עלך אלו דברים

ה'רואה מקום שנעשו בו נסים לשראֵל. כגון הן: דקמני לקמן מעברות הים והיבדקו ותחיל ארעון נח' ויזקין ווושט ורעמים. מפרש בגמרא: **מלא עולם**. לפי שאלו נדאָן או נשמעין למרחוק: **ברוך עושה בראשמים**. ובגמרא (ד' נט.) פריך אטו הֵן דלעיל לאו מעשה בראשית יניהו: **לפרקים**. מפרש בגמרא (סס ע"ב). ולפי שהא חשבו גבול וקצו קבע ליה רבי יהודה ברכה לעמון: **מכרך על הרעה מעין על הטובה**. דין האמת: ועל הטובה מעין על הרעה. הטוב והמטיב. ובגמרא (ס) מפרש הכי דמי: **הנכס לנכד**. המהלך דרך ויחזיק לעבור כך וכס מנאים מושלים רעים ומחפשים עלילות: **אחס בכניסו**. מתפלל שיכנס לשלום: **ביאסו**. מתפלל שילא לשלום: **ארבע**. כדמפרש נותן הודאה על שער וזעק על העמיד למלאו ד' כדמפרש בגמרא: **חייב אדם לנכד על הרעה כו'**. מפרש בגמרא: **ד"א בכל מאדך**. מדות מדודות לך בין מדה טובה בין מדה פורענות: לא יקל ראשו. לא ינהג קלות ראש: **כנגד שער מורסי**. חוק להר הארץ אשר תחמה הגמורה אשר לה רגלי הבית במזרח. לפי שכל השערים מכוונין זה כנגד זה שער מזרח שער עזרת נשים ושער עזרת ישראל ופתח האולם וההיכל וזית קדשי הקדשים צימי מקדש ראשון כשהיה אלה טרקסין: **כפונדו**. סבור תלול ונותנין צו מעות: **מקו'**. בגמרא (ס) מפרש ליה: **כל חוטמי ברכות שבתקדש היו אומרים עד העולם**. במסכת תענית (פ"ד דף טז:) אמרין אין עונין לאמן בתקדש המבדק ואומר בסוף כל ברכה ברוך אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך מוזן הדעת וכן בכולם והעונין אומרים ברוך גם כבוד מלכותו לעולם ועד וליפלין לה מקרא דתפלה עזרא וסיעמו. ואשמעינן הלא דבמקדש ראשון לא היו אומרים אלא ברוך ה' אלהי ישראל עד מן העולם: **משקלגלו פלודקים**. ואמרו אין עולם אלא זה: **הסקינו**. עזרא וסיעמו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם לומר שני מעלות ים להוליא מלג הילודים הכופרים בתחית המתים: **שיא אדם שואל לשלום חבירו בשם**. בשמו של הקב"ה ולא אמרין מזול הוא כבדו זה מקום שציל כדור הצריות להוליא שם שמים עליו. ולמוד מנעו שאמר ה' עמכם ושל המללך שאמר לגדעון ה' עמך גבור החיל: **ואמר אל פנני כי וקנך אמך**. למוד מדברי זקני אומות לעשות מה שאמית שעשו הם. ובגמ' (ס) מפרש מאי ואומר: **ואומר עם לעשות אל**. הכי פורא ודכי פעמים שמצטלים דברי מורה כדי לעשות לה' אף זה המתכוין לשאול לשלום חבירו וכו' ראונו של מקום שגא' בקש שלום ודכפיהו) מומר להפך מורה ולעשות דבר הנראה אכזרי (גמ' ה"ג)

ה'רואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה מקום שנעקרה ממנו עכו"ם אומר ברוך שעקר עכו"ם מארצנו על הזיקין ועל הזועות ועל הרעמים וועל הרוחות ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם על ידהרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה בראשית רבי יהודה אומר ה'רואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול יבזמן שרואהו לפרקים על הגשמים וועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב

העל ב"שורות רעות אומר ברוך דיין האמת יבנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה 'מברך על הרעה מעין על הטובה ועל הטובה מעין על הרעה 'והצווק לשעבר הרי זו תפלת שוא היתה אשתו מעוברת ואומר יהי רצון שתלד אשתו זכר הרי זו תפלת שוא היה בא בדרך ושמע קול צוהה בעיר ואומר יהי רצון שלא תהא בתוך ביתי הרי זו תפלת שוא הנכנס לדרך מתפלל שתיים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו בן עזאי אומר ארבע שתיים בכניסתו ושתיים ביציאתו נותן הודאה על שעבר וצווק על העתיד 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנאמר וואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ובכל מאדך בכל ממונך ד"א בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מווד לך הוי מודה לו ילא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכון כנגד בית קדשי הקדשים 'ולא יכנס לחר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו כפגנדיא ורקיקה מקל וחומר כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם משקלגלו 'הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנאמר והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכה ה' ואומר ה' עמך גבור החיל ואומר אל תבוז כי וקנה אמך ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה' גמ' מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו' אניסא דרכים במרכינן אניסא דייחיד לא במרכינן והא ההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא נפל עליה אריא אתעביד ליה גיסא ואיתצל מיניה אתא לקמיה דרבא וא"ל כל אימת דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי גם במקום הזה ומר בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצאה למיא אתעביד ליה גיסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזא ונפל עליה גמלא פריצא איתפרקא ליה אשיתא על לגוה כי בסמקא לערבות בריך ברוך שעשה לי גם בערבות ובגמל כי מטא לרסתקא דמחוזא בריך ברוך שעשה לי גם בגמל ובערבות אמרי אניסא דרכים כולי עלמא מיחייבי לברוכי אניסא דייחיד איהו (א) חייב לברוכי תנו רבנן ה'רואה מעברות הים ומעברות הירדן מעברות נחלי ארגון אבני אלגביש במורד בית חורון ואבן שבקש לזרוק עוג מלך הבשן על ישראל ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק ואשתו של לוי וחומת יריחו שנבלעה במקומה על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום בשלמא מעברות הים דכתיב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה מעברות הירדן דכתיב ויעמדו הכהנים נושאי הארון ברית ה' בחרבה בתוך הירדן הכן וכל ישראל עוברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן אלא מעברות נחלי ארגון מגול דכתיב על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' תנא את והב בסופה שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל כי הוו קא חלפי ישראל אתו אמוראי (ב) עבדי

ה'רואה נסים לאבותינו וכו' רבי' שמעיה דכל הני ברכות לריכות להוכיח שם ומלכות ברוך אלהי אלהינו מלך העולם וכן כמד רבינו שמעון מקוצי כי הרי"ה היה רגיל לנכד על הברקים ברוך אלהי אלהינו מלך העולם שפחו וגבורתו מלא עולם וכן פרי' ומייתי ירושלמי דפריך רבי זעירא כו' כל ברכה שאין בה וכו' וגרסה לרבינו (דדוקא לרואה משלמים יום לשלמים יום דומיא דרואה ים הגדול לפרקים דאמר בירושלמי דפרקים היינו שלמים יום: **שעקר עכו"ם** מארצנו. בירושלמי ממני כשנעקרה עכו"ם מכל ארץ ישראל: **על** הנהרות. לאו על כל נהרות איירי אלא ארבע נהרות דכתיבי בקרא כמו חזקל ופרת: **אבני**

ה'רואה נסים לאבותינו וכו' רבי' שמעיה דכל הני ברכות לריכות להוכיח שם ומלכות ברוך אלהי אלהינו מלך העולם וכן כמד רבינו שמעון מקוצי כי הרי"ה היה רגיל לנכד על הברקים ברוך אלהי אלהינו מלך העולם שפחו וגבורתו מלא עולם וכן פרי' ומייתי ירושלמי דפריך רבי זעירא כו' כל ברכה שאין בה וכו' וגרסה לרבינו (דדוקא לרואה משלמים יום לשלמים יום דומיא דרואה ים הגדול לפרקים דאמר בירושלמי דפרקים היינו שלמים יום: **שעקר עכו"ם** מארצנו. בירושלמי ממני כשנעקרה עכו"ם מכל ארץ ישראל: **על** הנהרות. לאו על כל נהרות איירי אלא ארבע נהרות דכתיבי בקרא כמו חזקל ופרת: **אבני**

ה'רואה נסים לאבותינו וכו' רבי' שמעיה דכל הני ברכות לריכות להוכיח שם ומלכות ברוך אלהי אלהינו מלך העולם וכן כמד רבינו שמעון מקוצי כי הרי"ה היה רגיל לנכד על הברקים ברוך אלהי אלהינו מלך העולם שפחו וגבורתו מלא עולם וכן פרי' ומייתי ירושלמי דפריך רבי זעירא כו' כל ברכה שאין בה וכו' וגרסה לרבינו (דדוקא לרואה משלמים יום לשלמים יום דומיא דרואה ים הגדול לפרקים דאמר בירושלמי דפרקים היינו שלמים יום: **שעקר עכו"ם** מארצנו. בירושלמי ממני כשנעקרה עכו"ם מכל ארץ ישראל: **על** הנהרות. לאו על כל נהרות איירי אלא ארבע נהרות דכתיבי בקרא כמו חזקל ופרת: **אבני**

ה'רואה נסים לאבותינו וכו' רבי' שמעיה דכל הני ברכות לריכות להוכיח שם ומלכות ברוך אלהי אלהינו מלך העולם וכן כמד רבינו שמעון מקוצי כי הרי"ה היה רגיל לנכד על הברקים ברוך אלהי אלהינו מלך העולם שפחו וגבורתו מלא עולם וכן פרי' ומייתי ירושלמי דפריך רבי זעירא כו' כל ברכה שאין בה וכו' וגרסה לרבינו (דדוקא לרואה משלמים יום לשלמים יום דומיא דרואה ים הגדול לפרקים דאמר בירושלמי דפרקים היינו שלמים יום: **שעקר עכו"ם** מארצנו. בירושלמי ממני כשנעקרה עכו"ם מכל ארץ ישראל: **על** הנהרות. לאו על כל נהרות איירי אלא ארבע נהרות דכתיבי בקרא כמו חזקל ופרת: **אבני**

אבני אבניש בבורד בית חורון. וה"ה מקום שגלס שם מחנה סתמירי דלג גרע חזקיה מלכס (המקום אלל לא חש לפרש לפי שידוע המקום קציר ירושלים. וזכר היה גרלה לרבינו יהודה כיון שגלן הנס ידוע ע"פ המקום כי הק' אין מצרין עליו אלל אותם שנעשה להם הנס. וכן כל אדם מנרץ על ניסו אף על פי שאינו ניכר מתוך המקום: **ארבעה צריכין להורות יודי** הים וכו'. ונמנהלים לא חשיב א"ה הסדר אלל נקט הולכי המדבר ראשון דקלס נקט סדר המסוכנין יותר תמלה ונמנהל נקט המזויין תמלה: **ואימא** בי עשרה ותרי רבנן. (ועבדי לחומרא) וספילו ליכא תרי רבנן ונהגו העולם לבדק אחר שקולא בתורה ודוקא בתורה שפסל למטה אלל חש בראשו או שפסל ואינו מוטל למטה לא. ה"ר יוסף: **פסרתן** יתי מלאודוי. וא"מ והא אמרינן ברכה שגלן זה מלכות אינה ברכה וי"ל דכך יהודה היה ממלמדי דרכ ודק סדר לגלל בפרק כילד מצרין ודף מ: דלג בעינן אלל הוכרח השם (א) מלכות ורחמנא היינו מלכות: **לך**

עבדי להון נקירותא ומשכו בהון אמרי כי חלפי ישראל הכא נקטלינן ולא הוו ידעי דארון הוה מסגי קמיייה דישראל והוה נמוך להו טורי מקמיייהו כיון דאתא ארון אדבקו טורי בהדי הדדי וקטלינן ונחת דמיייהו לנחלי ארנן כי אתו את רוב חזו דמא דקא נפיק מביני טורי אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה היינו דכתיב 'ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער וגשען לגבול מואב. אבני אלגביש מאי אבני אלגביש תנא אבנים שעמדו על גב איש וירדו על גב איש עמדו על גב איש זה משה דכתיב 'והאיש משה עניו מאד וכתיב 'ויחדלו הקולות והברד ומטר לא נתך ארצה ירדו על גב איש זה יהושע דכתיב 'קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וכתיב 'ויהי בגוים מפני בני ישראל הם במורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים גדולות. אבן שבקש עוג מלך הבשן לזרוק על מחנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי איזול ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטליניהו אזל עקר טורא בר תלתא פרסי ואייתי על רישיה ואייתי קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבנה ונחית בצואריה הוה בעי למשלפה משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפה והיינו דכתיב 'שני רשעים שברת וכד' שמעון בן לקיש 'דא"ר שמעון בן לקיש מאי דכתיב שני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שרבתה 'משה כמה הוה עשר אמות שקיל נרגא בר עשר אמן שוור עשר אמן ומחיה בקרסוליה וקטליה. ואבן שישב עליה משה דכתיב 'וידו משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. ואשתו של לוט שנאמר 'ותבט אשתו מאחרי ותהי נציב מלח וחומת יריחו שנבלעה דכתיב 'ותפול החומה תחתיה בשלמא כולהו גיסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא דאמר ברוך דיין האמת והא הוראה ושבת קטני 'תני על לוט ועל אשתו מברכים שנים על אשתו אומר ברוך דיין האמת ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים 'א"ר יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים שנאמר 'ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכרו אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו': וחומת יריחו שנבלעה: וחומת יריחו נבלעה והא נפלה שנאמר 'ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו משום הכי אבלעה בלועי אמר רב יהודה אמר רב ^אארבעה צריכין להורות יודי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא יודי הים מגלן דכתיב 'ויורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' ואומר ויעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומות ואומר יתגלו וינועו בשכור ואומר ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם ויציאם ואומר יקם סערה לדממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יורו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם הולכי מדברות מגלן דכתיב תענו במדבר בשימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה יורו לה' חסדו מי שחלה ונתרפא דכתיב אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' 'שלח דברו וירפאם וגו' יורו לה' חסדו מי שהיה חבוש בבית האסורים מגלן דכתיב 'ושבי חשך וצלמות וגו' כי חמרו אמרי אל וגו' ואומר ויכנע בעמל לבם וגו' ואומר ויצעקו אל ה' בצר להם ואומר ויציאם מחשך וצלמות וגו' ואומר יורו לה' חסדו מאי מברך אמר רב יהודה 'ברך גומל חסדים טובים (א) אבין אמר צריך לאמודוי קמי עשרה דכתיב ^בוירוממוהו 'בקהל עם וגו' מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר ^גובמושב זקנים יהללוהו מתקף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים בקהל עם כתיב ואימא 'בי עשרה שאר עמא ותרי רבנן קשיא רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא אמר להו 'פסרתן יתי מלאודוי והא אמר אבין בעי אודויי כאפי עשרה דהוו בי עשרה והא איהו לא קא מודה לא צריך דעני בתרייהו אמן: אמר רב יהודה 'שלשה צריכין שימור ואלו הן חולה חתן וכלה במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה ויש אומרים אף אבל 'ויש אומרים אף תלמידי חכמים בלילה: ואמר רב יהודה שלשה דברים 'המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא והמאריך בתפלתו מעליותא היא והאמר רבי חייה בר אבא א"ר יוחנן

עבדי להון נקירותא. מערות. מעצרות. נחלי ארנן עמק עין צ' הרים גבוהים והיו ישראל צריכים לעבור באלות עמק עשו אמוריים מערות צדי ההרים ומצבו שם: **וטעם**. נחצלו: **מסגי**. עובר: **ממך טורי**. משפיל הרים ומתפשטין זה ללד זה עד שהעמק שיה: **חזו דמא**. נחצלו הערים למקומן: **ואשד**. ואשך: **אשר נטה לשבת ער**. ההר שנעבר העמק נטה ונתפשט ללד חצרו ההר אשר ללד עבר מואב ואם ארץ מואב ער: **שעמדו**. צאיר: לא **נפך ארלס**. לא הגיע לנרץ אלל עמדו צאיר (א): **מחנה ישראל כמה** הוי **תלפא פרסי**. עוג חשך בן בלבו. מחנה ישראל תלתא פרסי דכתיב (במדבר ג) ויתנו מנחת הישימות עד אלל השטים ואמר דבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא ורובתא והוא תלתא פרסי אורכא ותלתא פרסי פותיא (פירושין פ"ה ד' ט:): **קמלי**. נמלים: **שרבבם**. לשון א' אשתמרכזי אשתמרכזי ירדו וגדלו למטה: **משה כמה** הוי **עשר אמן**. שהיה הוא הקים את המשכן (א) ודכתיב 'הקים את עמנו לקומת המשכן וכתיב ביה עשר אמות אורך הקדש (שמות ט): **שוור**. קפץ למעלה: **בקרסוליה**. קביל"א צלע: **וידו משה כבדים**. ואינו יכול לפושטן כל היס אלל חש כן פומינס בירועותיו ויקחו אבן וישימו תחתיו **אפשר**. משמע במקומה ואי אפשר זו אלל על ידי צליעה: **דאמר ברוך דיין האמת**. מירובל הוא: **זוכר את הנדיקים**. זוכר את הצדיקים: **כיון דפסויה ורומה** כי הדדי הוו. ואין נפילה ויכרת בה חש לא נבלעה משום הכי אללעה והוא דרך נפילה לחומה זו: **לריכין לעדודם**. כשיואלין מן הסכנה: **וירוממוהו בקהל עם**. כסוף פרשת המזמור (א): **ואפסא**. נמרפא: **בנדרפא**. שם עירו בנדר היא עיר החשודה שנבלט משחרבה ^אנבלט: **שימור**. מן המזיקין: **חולה**. שהרוע חזי לפיכך השד מתגרה בו וכן חלה אשה שילדה וכן אלל: **חתן וכלה** ופסמידי **חכמים**. מקנאמו מתגרה בהם: **והמאריך על שלחנו**. שמחון כך עניים באלן ומתפנסים: **והמאריך בנים** הכסא. רפואה היא לו: **מעין**

ה' ואומר ויעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומות ואומר יתגלו וינועו בשכור ואומר ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם ויציאם ואומר יקם סערה לדממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יורו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם הולכי מדברות מגלן דכתיב תענו במדבר בשימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה יורו לה' חסדו מי שחלה ונתרפא דכתיב אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' 'שלח דברו וירפאם וגו' יורו לה' חסדו מי שהיה חבוש בבית האסורים מגלן דכתיב 'ושבי חשך וצלמות וגו' כי חמרו אמרי אל וגו' ואומר ויכנע בעמל לבם וגו' ואומר ויצעקו אל ה' בצר להם ואומר ויציאם מחשך וצלמות וגו' ואומר יורו לה' חסדו מאי מברך אמר רב יהודה 'ברך גומל חסדים טובים (א) אבין אמר צריך לאמודוי קמי עשרה דכתיב ^בוירוממוהו 'בקהל עם וגו' מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר ^גובמושב זקנים יהללוהו מתקף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים בקהל עם כתיב ואימא 'בי עשרה שאר עמא ותרי רבנן קשיא רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא אמר להו 'פסרתן יתי מלאודוי והא אמר אבין בעי אודויי כאפי עשרה דהוו בי עשרה והא איהו לא קא מודה לא צריך דעני בתרייהו אמן: אמר רב יהודה 'שלשה צריכין שימור ואלו הן חולה חתן וכלה במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה ויש אומרים אף אבל 'ויש אומרים אף תלמידי חכמים בלילה: ואמר רב יהודה שלשה דברים 'המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא והמאריך בתפלתו מעליותא היא והאמר רבי חייה בר אבא א"ר יוחנן

עניין זה. אומר כלבו שמעיה נקשרו לפי שהתפללו בזונה: **כלב לב.** שאין נקשרו נעשים: **טוולת.** לשון תפלה כמו ויחל ויחל (שמות 3): **מזכירין עונותיו.** שעל ידיהן מפשטים למעלה במעשיו לומר בוטח זה בזכותיו נראה מה הס: קיר נטוי. מקום סכנה: **מוסר דין.** בוטח הוא בזכותיו שחברו יהיה נענש על ידו: ה"ג הא דמעין (6) הא דלא מעין: **לולבי גפנים.** ודילוי"ש בלע"ז: **מוריג** **בסמ.** כל בשר שבזמה שאינו חלק אלא דומה למורג חרוץ שאינו חלק כמו המך והלשון והכרם הפנימי וצית הכסות: **הסולס.** שאינו יושב אלא על צרכיו שמחור

כך נקצו נפתחין יותר מדאי: **הכי גרמין הא דמאריך ופלי הא דמאריך ולא פלי: למגדלי חוירים ומלוי ברבים.** שכן מרובה בלא טורח ושמיים בחלקן לכן פניהם להזיז: **סימנפול.** שכן שבעה כלומר האמונה שמהן אסורות לי: **ואברכס וברכין.** והמבצר ברכת המזון מבצר לבבל הכני: **יוסף מת קודם לאחיו.** דכתיב וימת יוסף וכל אחיו (שמות 6): **לריכס רחמים.** לריכס לבקש רחמים שיבא לפי ששם בידו של הקב"ה ואין להם רשות לבא אלא ברשותו: **ראס קראטי נסס.** ראה שמע (8) היס בלך קן עיניך בדבר: **לך אמור לו לבללל עשה משכן ארון וכלים.** שכן הא דמרים נפרסת כי תשא ראה קראטי נסס וגו' את אהל מועד ואת הארון לעדות וכל הפרשה ומשה אמר לו עשה ארון וכלים כגון שלחן ומנורה ואחר כך משכן דק"ל לרי"י שנסדר שם סדורים ניקחו לי תרומה אמר לו: **אופיוס שנכרלו כסן שמים.** ענין על ידי צירופן ובספר יצירה פני להו: **כל חלוס ולא טווס.** כל חלומות יראה אדם ולא יראה אחד מחלומות שהוא שרר תענית שאינו טוב. טוות לשון תענית כמו ונת טוות האמור דבריו (דניאל 2): **דלא מפסר.** שלא פתרוהו: **כאגרתא דלא מקריא.** לא טוב ולא רע הוא שכל החלומות הולכין אחר הפסוק: **עדיף מחלמא עבא.** שמיא את האדם לדי תשובה: **עליבוסים מפסיה.** דק"ל (9) עליוס. מה שאדם מתעבב עליו מבעל את החלוס: **אפילו לדידי.** שאני מאור עיני: **בדיחוסים מפכחא ליס.** (10) מבעליה: **מנגדא.** ממלקות. קשה לגוף האדם יותר ממלקות לפי שדואג ממנו: **זס חלוס רע.** מיראמו יסודי ויכעס: **והיה**

לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הארון וכלים בית ואחר כך מכנים לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן כלים שאני עושה להיכן אכניסם שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים אמר לו שמא בצל אל היית וידעת אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ כתיב הכא **12** וימלא אותו רוח אלהים בחכמה **13** ובתבונה ובדעת וכתיב התם **14** בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתיב **15** בדעתו תהומות נבקעו אמר רבי יוחנן אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למו שיש בו חכמה שנא' **16** יהיב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי כינה שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו אמר ליה אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה דכתיב **17** ובבל כל חכם לב נתתי חכמה: אמר רב חסדא **18** כל חלוס ולא טוות ואמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא ואמר רב חסדא מביא טבא מקיים כוליה ולא חלמא בישא מקיים כוליה ואמר רב חסדא חלמא בישא עדיף מחלמא טבא וא"ר חסדא חלמא בישא עציבותיה מסתייה חלמא טבא חדויה מסתייה אמר רב יוסף חלמא טבא אפילו לדידי בדיחותיה מפכחא ליה ואמר רב חסדא חלמא בישא קשה מנגדא שנאמר **19** והאלהים עשה שיירא מלפניו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זה חלוס רע **20** הגביא אשר אתו חלוס יספר חלוס ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת חנה לחבן את הבר נאם ה' וכי מה ענין בר ותבן אצל חלוס אלא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי **21** כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלוס בלא דברים במלים אמר ר' ברכיה חלוס אף על פי שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים מנא לן מיוסף דכתיב **22** והנה השמש והירח וגו' והיה

23 כל המאריך בתפלתו ומעייין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר יתחלת במבושכה מחלה לב **24** וא"ר יצחק שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם ואלו הן קיר נטוי ועיין תפלה ומוסר דין על חבירו לשמים הא לא קשיא **25** הא דמעין בה הא דלא מעין בה והיכי עביד דמפיש ברחמי

והמאריך על שלחנו דלמא אחי עניא ויהיב ליה דכתיב **26** המזבח עץ שלש אמות גבוה וכתיב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' **27** פתח במזבח וסיים בשלחן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרווייהו כל זמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל ועבשיו שלחנו של אדם מכפר עליו והמאריך בבית הכסא מעליותא הוא **28** והתניא עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתונות האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים ומוריגי בהמה ושדרו של דג ודג מליח שאינו מבושל כל צרכו והשוותה שמרי יין והמקנה בסיד ובחרסית והמקנה בצרור שקנה בו חבירו וי"א אף התולה עצמו בבית הכסא יותר מדאי לא קשיא הא דמאריך ותלי הא דמאריך ולא תלי כי הא דאמרה ליה הריא מטרוניתא לר' יהודה בר' אלעאי **29** פניך דומים למגדלי חוירים ולמלוי ברביית אמר לה הימנותא לדידי תרווייהו אסינן אלא עשרים וארבעה בית הכסא איכא מאושפויא לבי מדרשא דכי איוולא בדיקא נפשאי בכולהו. ואמר רב יהודה שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם מי שנותנין לו ס"ת לקרות ואינו קורא **30** כוס של ברכה לברך ואינו מברך והמנהיג עצמו ברבנות ס"ת לקרות ואינו קורא דכתיב **31** כי הוא חייד ואורך ימך כוס של ברכה לברך ואינו מברך דכתיב **32** ואברכה מברכך והמנהיג עצמו ברבנות **33** דא"ר חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות: ואמר רב יהודה אמר רב שלשה צריכים רחמים מלך טוב שנה טובה וחלוס טוב מלך טוב דכתיב **34** פלגי מים לב מלך ביד ה' שנה טובה דכתיב **35** תמיד עיני ה' אלהיך בה **36** מראשית השנה ועד אחרית שנה חלוס טוב דכתיב **37** ותחלימני **38** (ותחייני): אמר רבי יוחנן שלשה דברים מכריז עליהם הקב"ה בעצמו ואלו הן רעב ושובע ופרנס טוב רעב דכתיב **39** כי קרא ה' לדעב וגו' שובע דכתיב **40** וקראתי אל הדגן והרבייתו אותו פרנס טוב דכתיב **41** (ויאמר) ה' אל משה לאמר ראה קראתי בשם בצלאל וגו' אמר רבי יצחק אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור שנא' **42** וראו קרא ה' בשם בצלאל אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה הגון עליך בצלאל אמר לו רבוננו של עולם אם לפניך הגון לפני לא כל שכן אמר לו אף על פי כן לך אמור להם הלך ואמר להם לישראל הגון עליכם בצלאל אמרו לו אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון לפנינו לא כל שכן א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה

לך אמור בצלאל עשה משכן ארון וכלים: **והס.** ואם תאמר היכא אשכחן שזו הקדוש ברוך הוא לעשות משכן תמלה הרי נפרסת תרומה כתיב ארון תמלה. ויש לומר דנפרסת כי תשא כתיב את אהל מועד ואת הארון לעדות: **שבע**

לך אמור בצלאל עשה משכן ארון וכלים: **והס.** ואם תאמר היכא אשכחן שזו הקדוש ברוך הוא לעשות משכן תמלה הרי נפרסת תרומה כתיב ארון תמלה. ויש לומר דנפרסת כי תשא כתיב את אהל מועד ואת הארון לעדות: **שבע**

והיה

שבע זימנן צוגור ע"ך. קר הוא
הלחש שבע זימנן לגורו
ע"ך. ויש מפרש שבע זימנן לר"ך
ולמר חלמא טבא חזאי וכן לענות
אחריו. אלא ר"י לא היה רגיל
לחזמו וכל שגש פעמיים:
פורתי החלומות. פירש ר"י
דמול שעת הלידה
גריס ואין הדבר תלוי בתכונה:
הכרחה

וההיא שעתא אמיא לא הות א"ר לוי לעולם
יצפה אדם לחלום טוב עד כ"ב שנה מגלן
מיוסף דכתיב יאלה תולדות יעקב יוסף
בן שבע עשרה שנה וגו' וכתיב יוסף בן
שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וגו' מן
שבסרי עד תלתין כמה הוי תלת סרי ושב
דשבכא ותרתני דכפנא הא כ"ב אמר רב
הונא לאדם⁶ טוב אין מראין לו חלום טוב
ולאדם רע אין מראין לו חלום רע תניא נמי
הכי כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב וכל שנותיו של אחיתופל לא
ראה חלום רע⁶ והכתיב ילא תאונה אליך רעה⁷ ואמר רב חסדא אמר רב
ירמיה בר אבא שלא יבהילוך לא חלומות רעים ולא הרהורים רעים ונגע
לא יקרב באהלך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך
אלא איהו לא חזי ליה אחריני חזו ליה וכי לא חזא איהו מעליותא הוא
והאמר ר' זעירא⁸ כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר וישבע
לין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא הכי קאמר דחזא ולא ידע
מאי חזא אמר רב הונא בר אמי אמר ר' פדת א"ר יוחנן הראוה חלום ונפשו
עגומה ילך ופתרנו בפני שלשה יפתרנו והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר
כאגרתא דלא מקריא אלא אימא ישיבנו בפני שלשה ייתי תלתא ולימא
להו חלמא טבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא וטבא ליהו רחמנא לשוייה
לטב שבע זימנן לגזרו ע"ך מן שמיא דלהו טבא ויהו טבא ולימרו ג'
הפוכות וג' פדיות ושלש שלומות שלש הפוכות⁹ הפכת מספדי למחול לי
פתחת שקי ותאורני שמחה¹⁰ אז תשמח בתולה במחול ובחורים וקנים
יהדיו והפכתי אבלם לששון וגו'¹¹ ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם
ויהפוך וגו' שלש פדיות דכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'¹² ופדיוי ה' ישובון וגו'¹³ ויאמר העם אל
שאוול היונתן ימות אשר עשה הישועה וגו' שלש שלומות דכתיב יבורא גיב שפתים שלום שלום
לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו¹⁴ וירוח לבשה את עמשי וגו'¹⁵ ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך
שלום וגו' אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא
שמיע ליה לחבריה פתח חד מינייהו ואמר דהאי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני
בעידנא דפרסי ידיהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא
בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם
כחלומותי של יוסף ואם צריכים פרואה פראם כמי בלע על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו
מחליו וכמי יריחו על ידי אלישע וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לכברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה
ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמר ואי ואי לא לימא הכי אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמוך
שלום יהי רצון מלפניך שתשים עלינו שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא בישא לנקוט
זקפא דידא דימיניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימיניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני
¹⁷מזורעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא שנאמר יוסף בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו'
אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא יוידנו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים
מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי דחיל מעינא
בישא דיליה ליחוי אטרפא דנחוריה דשמאליה פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי
הכי דלא לתרע מוליה מכאן ואילך לגלי¹⁸ כי הא דרבא כי הוה חליש יומא קמא לא מגלי מכאן ואילך
א"ל לשמעיה פוק אכרין רבא חליש מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי ומאן דסני לי לחדי לי וכתיב¹⁹ בנפול
אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לכך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו שמואל כי הוה חזי חלמא
בישא אמר¹⁷ וחלומות השוא ידברו כי הוה חזי חלמא טבא אמר וכי החלומות השוא ידברו והכתיב¹⁸ בחלום
אדבר בו רבא רמי כתיב בחלום אדבר בו וכתיב וחלומות השוא ידברו לא קשיא כאן ע"י מלאך כאן ע"י
שד א"ר בינא בר זבדא א"ר עקיבא א"ר פנדא א"ר נחום א"ר ברים משום זקן אחד ומנו ר' בנאה עשרים
וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם ומה שפתר לי זה לא
פתר לי זה וכולם נתקיימו בי לקיים מה שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה אמו כל החלומות
הולכים אחר הפה קרא הוא אין וכדרכי אלא לעזור דא"ר אלעזר מנין שכל החלומות הולכים אחר הפה
שנאמר ירייה כאשר פתר לנו כן היה אמר רבא והוא דמפשר ליה מעין חלמיה שנאמר²⁰ איש
כחלמו פתר²¹ וירא שר האופים מנא ידע א"ר אלעזר מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלמו ופתרון חלמו
של חבירו²² א"ר יוחנן השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו הרי זו נבואה קטנה ואמר ר' יוחנן ג' חלומות
מתקיימין חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלום ויש אומר אף חלום
שנשנה שנאמר²³ ועל השנות החלום וגו' אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן אין מראין לו לאדם
אלא מהרהורי לבו שנאמר²⁴ אנת מלכא רעיונך על משכבך סליק ואיבעית אימא מהכא²⁴ ורעיוני לבבך
תנדע אמר רבא תדע דלא מחוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא ולא²⁵ פילא דעייל בקופא דמחטא:
אמר

והיה שעתא אמיא לא הות א"ר לוי לעולם
למאריס שבע היה הרע שני שנים דכתיב כי זה שנמים הרעב (בראשית מה): לאדם טוב מראין לו חלום רע. כדי שידעם ולא יחטא
ושיפער לו עצמו: לאדם רע מראין לו חלום טוב. כדי לשמחו שיאכל עולמו: ודוד לא ראה חלום טוב והא דכתיב וכו' לא גרסינן
הכי. אלא גרסינן והא דכתיב לא פאונה אליך רעה וגו'. קשיא לרב הונא דלמר לאדם טוב מראין לו חלום רע. ומשני איהו לא חזי אחרני
חזו ליה חלום רע: וכל ימי חזי אחרני
מעליוסא הוא. כיון דלא חזי חלום
רע דקאמר שלם יבטלוהו וחלום
טוב לא כל שכן דלא חזי דכא קמי
כל ימינו לא דוד לא ראה חלום טוב
אם כן לא חזי חלום רע: אלא
שבע. ו' לילות ילין ולא יפחד בשום
חלום הרי הוא רע ושונאים אותו
ואין מראין לו כלום: ומשני דחזי
ולא ידע מאי חזי. אדם טוב מראין
לו חלום טוב ועד שלא יקץ משתכח
ממנו כדי שלא ישימח: וקפא. גודל:
עלי עין עולי עין. שלטין על
העין ולא העין עולה בהן: אטרפא
דמחוריה דשמאליה. דופן השמאלי
של חוטמו: האי מאן דחליש. מי
שחלם (ס) דסני לי לחדי לי. ומתוך
כך יזהו מתוך אף מעלה: הכרחה
לכו. מה שחלם וההכרח ציוס:
רעיונך. מחשבותיך. וכן כל לשון
רעיון שנמקרא חזו לשון רצון אלא
לשון מחשבה וזה יוכיח ורעיוניה
יבטלוהו (דניאל ד) וכי רצונו של
אדם נמצאו אלא מחשבותיו נבטלו
אזו: דקלא דדהבא. דבר שלא
הורגל לראות ולא הכרה זו מעולם:
קופא דמחטא. נקב המחט:
קיסר

והיה שעתא אמיא לא הות א"ר לוי לעולם
למאריס שבע היה הרע שני שנים דכתיב כי זה שנמים הרעב (בראשית מה): לאדם טוב מראין לו חלום רע. כדי שידעם ולא יחטא
ושיפער לו עצמו: לאדם רע מראין לו חלום טוב. כדי לשמחו שיאכל עולמו: ודוד לא ראה חלום טוב והא דכתיב וכו' לא גרסינן
הכי. אלא גרסינן והא דכתיב לא פאונה אליך רעה וגו'. קשיא לרב הונא דלמר לאדם טוב מראין לו חלום רע. ומשני איהו לא חזי אחרני
חזו ליה חלום רע: וכל ימי חזי אחרני
מעליוסא הוא. כיון דלא חזי חלום
רע דקאמר שלם יבטלוהו וחלום
טוב לא כל שכן דלא חזי דכא קמי
כל ימינו לא דוד לא ראה חלום טוב
אם כן לא חזי חלום רע: אלא
שבע. ו' לילות ילין ולא יפחד בשום
חלום הרי הוא רע ושונאים אותו
ואין מראין לו כלום: ומשני דחזי
ולא ידע מאי חזי. אדם טוב מראין
לו חלום טוב ועד שלא יקץ משתכח
ממנו כדי שלא ישימח: וקפא. גודל:
עלי עין עולי עין. שלטין על
העין ולא העין עולה בהן: אטרפא
דמחוריה דשמאליה. דופן השמאלי
של חוטמו: האי מאן דחליש. מי
שחלם (ס) דסני לי לחדי לי. ומתוך
כך יזהו מתוך אף מעלה: הכרחה
לכו. מה שחלם וההכרח ציוס:
רעיונך. מחשבותיך. וכן כל לשון
רעיון שנמקרא חזו לשון רצון אלא
לשון מחשבה וזה יוכיח ורעיוניה
יבטלוהו (דניאל ד) וכי רצונו של
אדם נמצאו אלא מחשבותיו נבטלו
אזו: דקלא דדהבא. דבר שלא
הורגל לראות ולא הכרה זו מעולם:
קופא דמחטא. נקב המחט:
קיסר

דמסרס. שיש לו אורף גביו ישיפה: גם נעסס לו. נוין כנגד נוין וכגון שראה השם כתוב: **מינעל.** נונין הרבה נקיס רבים: והני מילי **כסכסל.** אכלוהו קלי שראה הונל או מינעל או מיניה זו של הספד כחוצה דמשמע חסו עליו ופדלוהו: **דלל** סיים.

כלל חטא. לפי שחולין אין לה זכיות אלה עון יש בישיבתה חוה עומד ערוס כלל אומם עוות: כלל בהרבה מצות תלויות בה חוה העומד ערוס סימן שהוא ערוס ממלואיה: **הנספס לסרדיוט.** שומרין אותו שלא יצרת אלמלל סימן שמירה הוא ששומרים אותו מירי היזק: **אגס.** שיש בו קנים גדולים וקטנים וסומרים זה לזה סימן לראש ישיבה: **הסגדוליס** והקטנים מתקצצים יחד קצון גדול וכלים לשמיע דרשה מפיו: **יער.** איננות גדולים ואין סומרים זה לזה אף זה סימן לראש לתלמיד הרב והוא ראש לבני כלה שמפרס לתלמידים שמעוהם אחר שממד הרב והם מחזרין על שמעוהם ויש תלמידים שלא יצינו בדברי הרב ככל היורד חוה מבינה להם: **פלי ככלל.** נראה לו שהיה זוג וענגל תלוי כלואה ומשמיע קול והוא סימן לראש ששומרים קול לרבים: **ונכחי כה נכוחי.** קשקשי כה נקול: **טונוטיו מחולין** לו. לפי שהטונות קרוין אדומים שנאמר אם יחדיו כמולע (ישעיה 6) ואומר נחתם עונך (ירמיה 3) וימנו הוא שפורשין ממנו: **פרנססו מוונתם.** כנחש שעפר לחמו ומצוי לו בכל מקום: **הרגו.** נחש: **כל שכן שנכסלס** לו. שהיה נחמד עליו: **ולא היא.** אלא רב ששם דורש להנחמו לפסור חלומו לטובה: יש שסופו כו. לפיכך אין לעמוד על פתרונו: **השכים**

הא דמסרס הא דלא מסרס הרואה הונא בחלום גם נעשה לו חנינא חנינא יוחנן נסי נסים נעשו לו הרואה הספד בחלום מן השמים חסו עליו ופדלוהו והני מילי בכחבא העונה יהא שמיה רבא מברך מוכבטח לו שהוא בן העולם הבא הקורא ק"ש¹ יראוי שתשרה עליו שכניה אלא שאין דורו זכאי לכך המניח תפילין בחלום יצפה לגדולה שנאמר יוראו כל עמי הארץ כי שם יי אקרא עליך וגו'² ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש המתפלל בחלום סימן יפה לו וה"מ דלא סיים הבא על אמו בחלום יצפה לבניה שנאמר כי אם לבניה תקרא הבא על נערה מאורסה יצפה לתורה שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב אל תקרי מורשה אלא מאורשה הבא על אחותו בחלום יצפה לחכמה שנאמר אמור לחכמה אחותי את הבא על אשת איש בחלום מוכבטח לו שהוא בן העולם הבא וה"מ דלא ידע לה ולא הרהר בה מאורתא א"ר חייא בר אבא הרואה חמים בחלום ראה שלום שנאמר השם גבולך שלום חלב חמים ישיביך הרואה שעורים בחלום סרו עונותיו שנאמר

ווסר עונך וחטאתך תכופר אמר רבי זירא אנא לא סלקי מבבל לא"י עד דחואי שערי בחלמא הרואה גפן טעונה בחלום אין אשתו מפלת נפלים שנאמר אשתך כגפן פוריה שורקה יצפה למשיח שנאמר יאוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו הרואה תאנה בחלום תורתו משתמרת בקרבו שנאמר ינוצר תאנה יאכל פריה הרואה רמונים בחלום זוטרי פרי עסקיה כרמונא רכרי רבי עסקיה כרמונא פלגי אם ת"ח הוא יצפה לתורה שנאמר אשקך מיין הרקח מעסים רמני ואם ע"ה הוא יצפה למצות שנאמר כפלה הרמון רקתך מאי רקתך אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון הרואה זיתים בחלום זוטרי פרי ורבי וקאי עסקיה כזיתים וה"מ פרי אבל אילני הויין ליה בנים מרובין שנאמר בניך כשתילי זיתים וגו' איכא דאמרי הרואה זית בחלום שם טוב יוצא לו שנאמר זית רענן יפה פרי תואר קרא י"י שמך הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר ויקחו אליך שמן זית וך הרואה תמרים בחלום תמו עונותיו שנאמר יתם עונך בת ציון אמר רב יוסף הרואה עז בחלום שנה מתברכת לו עזים שנים מתברכות לו שנאמר ידרי חלב עזים ללחמך הרואה הרים בחלום נכסיו מצליחין לו ואם אין לו נכסים ירושה נופלת לו ממקום אחר אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא והוא דחוא בכנייהו הרואה אתרוג בחלום הדור הוא לפני קונו שנאמר פרי עץ הדר כפות תמרים הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים הרואה אוזו בחלום יצפה לחכמה שנאמר יתחכמות בחוץ תרונה והבא עליה הוי ראש ישיבה אמר רב אשי אני ראיתיה ובאתי עליה וסלקית לגדולה הרואה תרנגול בחלום יצפה לבן זכר תרנגולים יצפה לבנים זכרים תרנגולת יצפה לתרביצה נאה וגילה הרואה ביצים בחלום תלויה בקשתו נעשית בקשתו וכן אגוזים וכן קשואים וכן כל כלי זכוכית וכן כל הנשברים כאלו הנכנסם לכרך נעשו לו חפציו שנאמר יוניחם אל מחוץ חפצם המגלה ראשו בחלום סימן יפה לו ראשו חזקו לו ולכל משפחתו היושב בעריבה קמנה שם טוב יוצא לו בעריבה גדולה לו ולכל משפחתו וה"מ דמדליה דלוי הנפנה בחלום סימן יפה לו שנאמר מהר צועה להפתח וה"מ דלא קנח העולה לגג בחלום עולה לגדולה ירד יורד מגדולתו אביי ורבא דאמרי תרווייהו כיון שעלה עלה הקורע בגדיו בחלום קורעים לו גזר דינו העומד ערוס בחלום בבבל עומד בלא חטא בארץ ישראל ערוס בלא מצות התנפש לסרדיוט שמירה נעשית לו נתנהו בקולר הוסיפו לו שמירה על שמירתו וה"מ בקולר אבל חכלא לא הנכנסם לאגם בחלום נעשה ראש ישיבה ליער נעשה ראש לבני כלה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא רב פפא דעייל לאגמא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דעייל ליער נעשה ראש לבני כלה רב פפא דחלי טבלא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דלא תלי טבלא נעשה ראש לבני כלה אמר רב אשי אנא עיילית לאגמא וחלאי טבלא ונכחי בה נבוחי תני תנא קמיה דר"נ בר יצחק המקיז דם בחלום עונותיו מחולין לו והתניא עונותיו סדורין לו "מאי סדורין סדורין לימחל תני תנא קמיה דרב ששת הרואה נחש בחלום פרנסתו מוונתת לו נשכו נכפלה לו הרגו אבדה פרנסתו אמר ליה רב ששת כל שכן שנכפלה פרנסתו ולא היא רב ששת הוא דחוא חויה בחלמיה וקטליה תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מיני משקין יפין לחלום חוץ מן היין יש שותהו וטוב לו ויש שותהו ורע לו יש שותהו וטוב לו שנאמר ויין ישמה לבב אנוש ויש שותהו ורע לו שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תלמיד חכם עולם טוב לו שנאמר לכו לחמו בלחמי ושתו ביון מסכתי

אמר

הרואה מרקוליס חנן זמקספאטא דלכא עבודת כוכבים וז"ל לאו דוקא מרקוליס אלל לפי שנמקומו של תנא היו עובדים לה ועשה אין אלו רגילים לברך לפי שאנו רואים אותה בכל יום וכל הך הרואים אמרו לעיל דהוי משלשים יום לשלשים יום: **הרואה מרקוליס** פירש ר"י לא ידענא אמאי נקט מרקוליס יותר משאר עבודת כוכבים. ונראה לי דל"ל לברך רק במקום שזונים עכו"ם או שהעומה שם מחדש ולכן נקט מרקוליס שזוגמל בה אצנים בכל יום והוי כמגדל עכו"ם אלל לא על עכו"ם שזוגמל סם מקודס וצירושלמי יש נעקרה עכו"ם ממקום אחד ונתנה למקום אחר במקום שנתנה אומר ברין שנתן ארץ אפים לעובדי לאונו וזמקספא שנעקרה אומר ברין שעקר עכו"ם מן המקום הזה: הרואה

אמר רבי יוחנן השכים וגפל פסוק לתוך פיו הרי זה נבואה קמנה תנו רבנן ^אשלושה מלכים הם הרואה דוד בחלום יצפה לחסידות שלמה יצפה לחכמה אחאב ידאג מן הפורענות ג' נביאים הם הרואה ספר מלכים יצפה לגדולה ^איחזקאל יצפה לחכמה ישעיה וא' יצפה לנחמה ירמיה ידאג מן הפורענות שלושה כתובים גדולים הם הרואה ספר תהלים יצפה לחסידות משלי יצפה לחכמה איוב ידאג מן הפורענות שלושה כתובים קמנים הם הרואה שיר השירים בחלום יצפה לחסידות קהלת

יצפה לחכמה קינות ידאג מן הפורענות הרואה מגלת אסתר גם נעשה לו שלושה חכמים הם הרואה רבי בחלום יצפה לחכמה ראב"ע יצפה לעשירות רבי ישמעאל בן אלישע ידאג מן הפורענות שלושה תלמידי חכמים הם הרואה בן עזאי בחלום יצפה לחסידות בן זומא יצפה לחכמה אחר ידאג מן הפורענות כל מיני חיות יפות לחלום חוץ מן הפיל והקוף והקפוד והאמר מר הרואה ^אפיל בחלום פלא נעשה לו לא קשיא הא דמסר הא דלא מסר כל מיני מתכת יפין לחלום חוץ ממר פסל וקרדום והני מילי דחוגנה בקתייה כל מיני פירות יפין לחלום חוץ מפגי תמרה כל מיני ירקות יפין לחלום חוץ מראשי לפתות והאמר רב לא איעתרי עד דחזאי ראשי לפתות כי הוא בבנייה חזא כל מיני צבעונין יפין לחלום חוץ מן התכלת ^אכל מיני עופות יפין לחלום חוץ מן ^אקריא וקפופא וקופראי: [הגוף הגוף מעין משיבין ומרחיבין סימן:] ג' נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן גודגדניות וכפניות ופגי תמרה שלושה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן אלו הן רחיצה וסיכה ותשמיש שלושה מעין העולם הבא אלו הן שבת שמש ותשמיש תשמיש דמאי אולימא תשמיש המטה הא מכחש כחיש אלא תשמיש נקבים שלושה משיבין דעתו של אדם אלו הן קול ומראה וריח שלושה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים: [חמשה וששה ועשרה סימן:] חמשה אחד מששים אלו הן אש דבש ושבת ושינה וחלום אש אחד מששים לגיהנם דבש אחד מששים למן שבת אחד מששים לעולם הבא שינה אחד מששים למיתת חלום אחד מששים לנבואה ששה דברים סימן יפה לחולה אלו הן עמוש זיעה שלשול קרי ושינה וחלום עמוש דכתיב יעמישותיו תהל אור זיעה דכתיב ^אבזעת אפיק תאכל לחם שלשול דכתיב ^אמהר צועה להפתח ולא ימות לשחת קרי דכתיב ^איראה זרע יאריך ימים שינה דכתיב ^אישנת אז ינוח לי חלום דכתיב ^אותחלימיני והחייני ^אששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתו רפואה אלו

הן כרוב ותרדין וסיסין יכשין וקובה והרת ויוותר הכבד וי"א אף דגים קמנים ולא ^אעוד אלא שדגים קמנים מפרין ומברין כל גופו של אדם עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה אלו הן האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי בשר צפרים וביצה צלזיו ותגלחת ושחלים והחלב והגבינה והמרחה וי"א אף אגוזים וי"א אף קשואים תנא דבי ר' ישמעאל ^אלמה נקרא שמן קשואים מפני שהן קשים לגוף כחרכות איני והכתיב ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ^אאל תקרי גוים אלא גיים וא"ר יהודה אמר רב אלו אנטונינוס ^אורבי שלא פסק משלחנם לא צנון ולא חזרת ולא קשואין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים לא קשיא הא ברברבי הא בוטרי ת"ר מת בבית שלום בבית אכל ושתה בבית סימן יפה לבית נטל כלים מן הבית סימן רע לבית תרגמא רב פפא במסאנא וסנדלא כל דשקיל שכבא מעלי רב ממסאנא וסנדלא כל דיהיב שכבא מעלי רב מעפרא וחדרלא: מקום שנעקרה ממנו עבודת גלולים: תנו רבנן ^אהרואה מרקוליס אומר ברוך שנתן ארץ אפים לעובדי רצונו ימקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר ברוך שעקר עכו"ם מארצו וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל והשב לב עובדיהם לעבדך ובח"ל אין צריך לומר והשב לב עובדיהם לעבדך מפני שרובה עובדי כוכבים ^ארשב"א אומר אף בחוץ לארץ צריך לומר כן מפני שעתידים להתגייר שנאמר ^אזא אהפוך אל עמים שפה ברורה דרש רב המנונא ^אהרואה בכל הרשעה צריך לברך חמש ברכות ראה בכל אומר ברוך שהחריב בכל הרשעה ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע ^אראה גוב של אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים ^אלאבותינו במקום הזה ראה מרקוליס אומר ברוך שנתן ארץ אפים לעובדי רצונו ^אראה מקום שנטולין ממנו עפר אומר ברוך אומר ועושה גזור ומקיים רבא כי הוה חזי חמרי דשקלי עפרא טריף להו ידא על גבייהו ואמר רהוטו צדיקי למעבד רעותא דמריכו מר בריה דרכינא כי הוה מטי לככל הוה שקיל עפרא בסודריה ושירי לברא לקיים מה שנא' ^אושאמאתיה במטאמא השמור אומר רב אשי אנא הא דרב המנונא לא שמיעי לי אלא מרעתיא בריכתינהו לכולהו

שנחלקם בכל נחלקו שכניהם. כלומר איך לרשע או לשכנו: קאמט וקפוד. חיות ועופות רעים ומזיקין את השכנים. אבל עי השדה ומטעיה כרם שנחלקו זה ערי ישראל הנאה היא לשכנים: אוכלוסין. חיל גדול של ששים רבוא: חכם הדין. היודע מה שגבול כל אלו: לשמשני. שהם חורשים חורשים ואני מולא מוכן: כל אומות שוקדים ונצלו לפניהם. עשיר היה והכל נאמן אליו לטמורה: שאם יוכה. לעולם הזה ויראה נכבוד מלך המשיח: יבחיין. כמה יתר כבוד נוטלי שכן מלוא יותר ממה שהיה כבוד האומות נצטוו: חלבי לנרסא. הכדין שלמים הולכים להנה לשלוח מים: כגני לייא. השנורים להיכן כלומר למה הולכים ואף אתה שאתה סומא ולא מרחבו להיכן מלך: גונדא. כח: ורמתי דינא. אזהרים

מחשפט: אי כחלינו לעינים. נקרו לעיניו: קולפא. מקל קולפא. הסורה אמרה אם כל להרגך השכם להרגנו. אם במחמרת [מחל] וגו' (שמות כב) לפי שכל על עסקי נפשות שידע הוא שאם (ימלא) ממלאתו חומר לא תעמיד עמך מלכילי ממנוך והוא כל לדעת כן שיקום עליך ויהרגך אמרה מורה השכם אתה והרגוהו: הממלכה זו מלחמה עמך. דמכיש כל כסא מלכות כי די על כס יא (שמות כ) כלומר על ידי מלחמה ליי' בעמלק יתעלה כסאו: הממשלא. מדמכיש לשון נשיאות משמע על נשיא ראש משך ותוכל: לכל לראש. לכל הקס להיות לראש הוא מתמשלא כלומר שואו גור ומעמידו: ריש גריגסא. צור. הממונה על החופרין חפירות למלאות מים כדי להשקות כהן שדומים: צירך

אמר רבי ירמיה בן אلعזר נתקללה בכל נתקללו שכניה נתקללה שומרון נתברכו שכניה נתקללה בכל נתקללו שכניה דכתיב יושמתי למורש קפוד ואגמי מים נתקללה שומרון נתברכו שכניה דכתיב יושמתי שומרון לעי השדה למטעין כרם וגו' ואמר רב המנונא ה'הואה אוכלוסין ישראל אומר ברוך חכם הדין אוכלוסין עובדי כוכבים אומר ב'בושה אמכם וגו' ת"ר ה'הואה אוכלוסין ישראל אומר ברוך חכם הדין שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה בן

זומא ראה אוכלוסא על גב הוא היה אומר כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וזרע וקצר ועמר ודש וזרה וברר ומחן והרקיד ולש ואפה ואח"כ אכל ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש גזו ולבן ונפץ וטור וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני כל אומות שוקדות ובאות לפתח ביתי ואני משכים ומוצא כל אלו לפני הוא היה אומר אורח טוב מהו אומר כמה טרדות טרח בעל הבית בשבילי כמה בשר הביא לפני כמה יין הביא לפני כמה גלוסקאות הביא לפני וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי אבל אורח רע מהו אומר מה טורח טרח בעל הבית זה פת אחת אכלתי חתיכה אחת אכלתי כוס אחד שתיתי כל טורח שטרח בעל הבית זה לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו על אורח טוב מהו אומר זכור כי תשגיא פעלו אשר שוררו אנשים על אורח רע כתיב לכן יראוהו אנשים וגו' והאיש בימי שאול זקן בא באנשים אמר רבא ואיתימא רב זבד ואיתימא רב אושעיא זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא ודרש באוכלוסא אמר עולא נקטינן אין אוכלוסא בבבל תנא אין אוכלוסא פחותה משישים רבוא ת"ר ה'הואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמותו ליראיו חכמי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מחכמותו לבריותיו ה'הואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו מלכי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מכבודו לבריותיו א"ר יוחנן ה'לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפי' לקראת מלכי עובדי כוכבים שאם יזכה יבחיין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים רב ששת סגי נהור הוה הוה קאזול כולי עלמא לקבולי אפי מלכא וקם אזל בהדיהו רב ששת אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה חצבי לנהרא כגני לייא אמר ליה תא חזי דידענא טפי מינך חלף גונדא קמייתא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי אתא מלכא אמר ליה רב ששת לא קאתי חלף גונדא תניינא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי השתא קא אתי מלכא אמר ליה רב ששת לא קא אתי מלכא חלף תליתאי כי קא שתקא אמר ליה רב ששת ודאי השתא אתי מלכא אמר ליה ההוא צדוקי מנא לך הא אמר ליה דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא דכתיב יצא ועמרת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש איש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה כי אתא מלכא פתח רב ששת וקא מברך ליה אמר ליה ההוא צדוקי למאן דלא חזית ליה קא מברכת ומאי הוי עליה דההוא צדוקי איכא דאמרי חברוהי כחלינהו לעיניה ואיכא דאמרי רב ששת ג' נתן עיניו בו ונעשה גד של עצמות ר' שילא ג' נגדיה לההוא גברא דבעל מצרית אזל ביה קורצי כי מלכא אמר איכא גד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא שדר עליה פריסתקא כי אתא אמרי ליה מה טעמא נגדתיה להאי אמר להו דבא על חמרתא אמרי ליה אית לך סהדי אמר להו אין אתא אליהו אדמי ליה כאיניש ואסהיד אמרי ליה אי הכי בר קטלא הוא אמר להו אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל ואחור מאי דבעיתו עבידו ביה עד דמעייני ביה כדינא פתח ר' שילא ואמר לך ה' הגדולה והגבורה וגו' אמרי ליה מאי קאמרת אמר להו הכי קאמינא בריך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא ויהיב לכו שולטנא ורחמי דינא אמרו חביבא עליה יקרא דמלכותא כולי האי יהבי ליה קולפא אמרו ליה דון דינא כי הוה נפיק אמר ליה ההוא גברא עביד רחמנא ניסא לשקרי הכי אמר ליה רשע לאו חמרי איקרו דכתיב אשר בשר חמורים בשרם חזייה דקאזיל למימרא להו דקרניהו חמרי אמר האי רודף הוא והתורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגנו מוחייה בקולפא וקטליה אמר הואיל ואתעביד לי ניסא בהאי קרא דרשינא ליה לך ה' הגדולה זו מעשה בראשית וכן הוא אומר עושה גדולות עד אין חקר והגבורה זו יציאת מצרים שנאמר וירא את ה' הגדולה וגו' והתפארת זו חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע שנאמר וירדום השמש וירח עמד וגו' והנצח זו מפלתה של רומי וכן הוא אומר ר' יוחנן אפילו בעצם על בגדי וגו' וההוד זו מלחמת נחלי ארגון שנאמר על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא שנאמר מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו' לך ה' הממלכה זו מלחמת עמלק וכן הוא אומר כי יד על כס יא והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג וכן הוא אומר והנני אליך גוג נשיא ראש משך ותוכל לכל לראש אמר ר' חנן בר רבא אמר ר' יוחנן אפילו ריש גריגיתא מן שמיא מנו ליה במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות והתפארת זו מתן תורה והנצח זו ירושלים וההוד זו בית המקדש:

ת"ר

ברוך מליצ גבול אלמנה כגון יצשוב בית שני: **אמאי** קא מתנחת: **נפל ליה כסלא** שנפל לו ועשה תל: **דיו לעבד שיהא כרבו** שהרי בית המקדש חרב שהוא ביתו של הקדוש: **ככלי אובר** וקסם כלי לאחר י"ב חדש משתבח מן הלז דלאות צעלים לאחר י"ב חדש. כפרק אלו תולדות (ב"מ ד' מה) מי שמלא כלי או שום מלאה חייב להכריז שלם רגלים ואם נמלא אחר הסוכות תיך להמתין ולהכריז כספא ובעצרת ונחא דהיינו י"ב חדש ושני אין תיך להכריז: **אשר חלק ושהחיינו**: **ליראיו** כרז חנינא דחמיס טפי: **בסקנים** לינטיילויש ענדעס: **כוש** שמור הרבה: **יציור** אדום הרבה ר"ש בלע"ז: **לוקן** לון יותר מאל: **קפת** כטן גדול ממון עובי נראית קומתו מקופפת: **לשון** אחר קפת ארוך הרבה ופרטופו שמוט וזולט דמכערס: **הוי** דרדיניקוס: **רודא"ש** לשון אחר פיו עקוס: **פסווי ראש** ששערו כנמטא כל שערו דבוק זה בזה פלטידי"ר בלע"ז: **אומר ברוך משנה אס הכריוס** דממית אמן הוי: **קטע** שנקטעו דיו. הכא הוא דקטע משמע ידיד הוא משום דקמני תרמי קטע ותגר אבל היכא דקמני קטע לחוד משמע דרגלים דמקני (שבת פ"ו ד' סה) הקטע יולא קצב שלו: **היכא דאסרע ליה בחר דאסיליד** לאחר שגולט נולדו צו: **אומר ברוך דין אלא** דומיל דקטע וקטע בחר דאסיליד הוא: **קפוף** עוף שקורין וולטי"ר רש לו לשמות ולחיים כהנס: **כוכבא דשניט** כוכב היורה כחן דרקיע ממקום למקום וארוך כשנבט שהוא יורה וגרלה כמו שפומח רקיע: **וגמירי דלא עבר כסלא** שאינו מעביר מול כסיל כשהוא שניט: **כסלא** כסיל: **רב הונא אמר** מחזי וזיקן הוי דמקרע ומתחזי רקיע דק הקריעה כרוחמ: **כפיט עושה עש כסיל וימא** דקדמיה ליה כסיל לכימה: **הא כיז** מלמא ששניה שזין: **שאלמלא חמה של כסיל וכו'** כסיל שולט בימות הסתה להכי דקדמיה קרא כימה שולט בימות הגשמים ולהכי דקדמיה קרא: **עקרב היינו כימה וממול טלה הוא** נסר דינור. מתשכ כמו ש עקרב: **עוקלא דעקרבא** זנב העקרב: **מעדנאס כימה** קשרים של כימה: **כמאס ככבי** יש בין הכוכבים של כימה שהן כהה של כימה: **אמרי לס דמנסי** אותן שהן כהה של כימה ואמרי לה דמנסי: **יוסא אמרי לה** דקיימא בוצ טלה ואמרי לה דקיימא בוצ עגלא: **רישא דעגלא** ראשו של עגל והיינו מול שור והוא נמשך אחר מול טלה ראש השור סמוך לזנב טלה ענה הקדש טלה שור תאומים: **ומסככרא כמאן דאמר זנב** היינו כוכבים העשויין כזנב מדכזיב ועש על צינה תמס: **אלמלא חסרה** והאי זנב מחזי כטרפא דטרף: **כטרפא**

ת"ר הירואה בתי ישראל בישובן אומר ברוך מציב גבול אלמנה בחורבנא אומר ברוך דין האמת יבתי עובדי כוכבים בישובן אומר יבית נאים יסח ה' בחורבנא אומר אל נקמות ה' אל נקמות הופיע עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי כמו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגר רב חסדא ואתנח אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת ⁶ והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר ³ ואתה בן אדם יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר יהיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה [כי באה] ונמס כל לב וגו' אל היכי לא אתנח ביחא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף ותו הוו פתיחין ליה ארבע כבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוו עייל כפין נפיק כי שבק והוו שדו ליה חמי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בתלא ולא אתנח אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר ⁵ באוני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה ידיו גדולים וטובים מאין יושב ואמר ר' יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לישובן שנאמר ⁷ שיר המעלות לדוד הבוהמים ב"י כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזיר לישובן חזיה דלא מיישב דעתיה אל דיו לעבד שיהא כרבו ת"ר הירואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכל בדין אתכם ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין מר בריה דרבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם ברוך מחיה המתים קברי עובדי כוכבים אומר ⁷ בושא אמכם וגו' אמר ריב"ל הירואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לאחר י"ב חדש אומר ברוך מחיה המתים אמר רב ⁸ אין המת משתבח מן הלכ אלא לאחר שנים עשר חדש שנאמר ⁸ נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובר רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאזלי באורחא פגעו ביה ברכ חנינא בריה דרב איקא אמרו ליה בהדי דחוינך בריכינן עלך תרתי ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו אמר להו אנא גמי כיון דחזיתנכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל וברכינא עליכו תלתא הנך תרתי וברוך חכם הרזים אמרו ליה חכימת כולי האי ⁹ יהבי ביה עינייהו ושכיב אמר ריב"ל הירואה את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות מיתיבי ¹⁰ ראה את הכושי ואת הגיחור ואת הלוקן ואת הקפח ואת הגנם ¹¹ ואת הדרניקוס אומר ברוך משנה את הבריות יאת הקטע ואת הסומא ואת ¹² פתווי הראש ואת החגר ואת המוכה שחין ואת הבהקנים אומר ברוך דין אמת ל"ק הא ממעי אמו הא בחר דאיתיליד דיקא גמי דקתני דומיא דקטע שעמ מינה ת"ר הירואה פיל קוף וקפוף אומר ברוך משנה את הבריות ¹³ ראה ¹⁴ בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו: **על הויקין**: **מאי זיקין** אמר שמואל ¹⁵ כוכבא דשביט ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא ¹⁶ לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו וגמירי דלא עבר כסלא ואי עבר כסלא חרב עלמא והא קא חזינן דעבר זויה הוא דעבר ומתחזי כדעבר איהו רב הונא ברי' דרב יהושע אמר וילון הוא דמקרע ¹⁷ דמגלגל ומחזי נהורא דרקיעא רב אשי אמר כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעית ומחזי כמאן דעבר שמואל רמי כתיב ¹⁸ עושה עש כסיל וכימה וכתוב ¹⁹ עושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בגרר דינור כל מאן דהוו טריקא ליה עקרבא לא הוו חיי והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב ²⁰ ההתקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח מאי כימה אמר שמואל כמאס ככבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמבדרן מאי עש אמר רב יהודה יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה רישא דעגלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב ²¹ ועיש על בניה תנחם אלמא חסרה ומתחזי כמכרפא

הירואה חבירו אחר שלשים יום אומר שהחיינו. **אומר ר"י** דוקא חבירו הקניב עליו" אכל צענין אחר לא: **וילון** הוא דמקרע ומחזי נהורא ברקיע. **לפי הענין** משמע דבא רב הונא למקד דלא עבר כסלא ולא אמתתיתא לפרושי מאי זיקין קלא רב אשי דנתייה קאי אשמיא דלא עבר כסלא ודלא כפירוש רש"י: **על**

האנח בשברון מתנים וגו' ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר יהיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה [כי באה] ונמס כל לב וגו' אל היכי לא אתנח ביחא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף ותו הוו פתיחין ליה ארבע כבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוו עייל כפין נפיק כי שבק והוו שדו ליה חמי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בתלא ולא אתנח אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר ⁵ באוני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה ידיו גדולים וטובים מאין יושב ואמר ר' יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לישובן שנאמר ⁷ שיר המעלות לדוד הבוהמים ב"י כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזיר לישובן חזיה דלא מיישב דעתיה אל דיו לעבד שיהא כרבו ת"ר הירואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכל בדין אתכם ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין מר בריה דרבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם ברוך מחיה המתים קברי עובדי כוכבים אומר ⁷ בושא אמכם וגו' אמר ריב"ל הירואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לאחר י"ב חדש אומר ברוך מחיה המתים אמר רב ⁸ אין המת משתבח מן הלכ אלא לאחר שנים עשר חדש שנאמר ⁸ נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובר רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאזלי באורחא פגעו ביה ברכ חנינא בריה דרב איקא אמרו ליה בהדי דחוינך בריכינן עלך תרתי ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו אמר להו אנא גמי כיון דחזיתנכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל וברכינא עליכו תלתא הנך תרתי וברוך חכם הרזים אמרו ליה חכימת כולי האי ⁹ יהבי ביה עינייהו ושכיב אמר ריב"ל הירואה את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות מיתיבי ¹⁰ ראה את הכושי ואת הגיחור ואת הלוקן ואת הקפח ואת הגנם ¹¹ ואת הדרניקוס אומר ברוך משנה את הבריות יאת הקטע ואת הסומא ואת ¹² פתווי הראש ואת החגר ואת המוכה שחין ואת הבהקנים אומר ברוך דין אמת ל"ק הא ממעי אמו הא בחר דאיתיליד דיקא גמי דקתני דומיא דקטע שעמ מינה ת"ר הירואה פיל קוף וקפוף אומר ברוך משנה את הבריות ¹³ ראה ¹⁴ בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו: **על הויקין**: **מאי זיקין** אמר שמואל ¹⁵ כוכבא דשביט ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא ¹⁶ לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו וגמירי דלא עבר כסלא ואי עבר כסלא חרב עלמא והא קא חזינן דעבר זויה הוא דעבר ומתחזי כדעבר איהו רב הונא ברי' דרב יהושע אמר וילון הוא דמקרע ¹⁷ דמגלגל ומחזי נהורא דרקיעא רב אשי אמר כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעית ומחזי כמאן דעבר שמואל רמי כתיב ¹⁸ עושה עש כסיל וכימה וכתוב ¹⁹ עושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בגרר דינור כל מאן דהוו טריקא ליה עקרבא לא הוו חיי והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב ²⁰ ההתקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח מאי כימה אמר שמואל כמאס ככבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמבדרן מאי עש אמר רב יהודה יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה רישא דעגלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב ²¹ ועיש על בניה תנחם אלמא חסרה ומתחזי כמכרפא

דקנה וחזר וקנה דבריסכל אין לרדך לנכר. דהא רבי יוחנן לא אמר לרדך לנכר אלא משום דלענין קנייה חדש הוא: ואילך דאמרי כו' מכלל דכי יש לו וקנה דברי הכל לרדך. דהא רב הונא לא אמר אין לרדך לנכר אלא דקנה וחזר וקנה דליכא חדש כלל אכל יש לו וקנה דליכא חדש מודה הוא לרדך: אין כך ובין כך. כיון שיש לו צין שאין לו הואיל ולא קנה הראשונים ועכשיו קנה לרדך לנכר: לא כו' מאיר ולא כרבי יוסה. דאפילו רבי יהודה לא פליג אלא ביש לו וקנה אכל בקנה וחזר וקנה לא: דמסקא ארעא שטרון. ליתין מחמת המיס והוא ליה לזבל: ספסא מיהא רעא סיא. שמחבלת תבואה של שנה זו ומבצר ברוך דין האמת: על הטוב שהיא מעין הרעה. יצחק הטוב והמטיב: מאי סיא. כגון דאשכח מליאה: שלא יסריה. הזרע אלא יקלטו ויהיה ודל ולאחר שלשה ימים אם לא קלט כבר הסריח ואין תפלה מועלת: שלא יא סגול. *שלא תתעבר אשתו ודל אחר ויהיה פוחם צורמו. ר' הלשן ודומה לרב של ים ששמו סגול. הכי אמרין במס' נדה (דף סה:) סגול דומה לסגול

מכלל דכי קנה וחזר וקנה דברי הכל אין צריך לברך וא"ד אמר רב הונא לא שנו אלא שלא קנה וחזר וקנה אבל קנה וחזר וקנה אין צריך לברך ור' יוחנן אמר *אפילו קנה וחזר וקנה צריך לברך מכלל דכי יש לו וקנה דברי הכל צריך לברך מיתבי בנה בית חדש ואין לו כיוצא בו קנה כלים חדשים ואין לו כיוצא בהם צריך לברך יש לו כיוצא בהם אין צריך לברך דברי ר"מ ר' יהודה אומר בין כך ובין כך צריך לברך בשלמא ללישנא קמא רב הונא כר"מ ורבי יוחנן כרבי יהודה אלא ללישנא בתרא בשלמא רב הונא כרבי יהודה אלא רבי יוחנן דאמר כמאן לא כר"מ ולא כרבי יהודה אמר לך רבי יוחנן הוא הדין דלרבי יהודה קנה וחזר וקנה גמי צריך לברך והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה להוריעך כחו דר"מ דאפי' קנה ויש לו אין צריך לברך וכל שכן קנה וחזר וקנה דאין צריך לברך וליפלגו בקנה וחזר וקנה דאין צריך לברך להוריעך כחו דר' יהודה *כח דהתירא עדיף ליה:

על ים ומתחלתו ודל היה אלא שנלקח משל לאדם שסתר את המזכיר וזרמו לאחוריו: ומי מפני. תפלה לזכר אפילו במקום ארבעים יום והלא הדבר תלוי בהזרעה תמלה: הכי גרסינן משכח לה דמהניא כגון שהוריעו שניהם בבא אחת: כל היכי דדרשם ליה לכהי קרא. מדרש לחדא משמעות: מספיה לרישיה מדרש. מי שנקח לבו בטוח ביי' משמעה רעה לא יירא: בדברי תורה כתיב. אשרי אדם מפקד תמיד שמה תשמח ממנו שמתוך כך הוא מחזיר לשנותא תמיד: פנו רבנן. מן עוואי המרה לחזק שמים בנתיבם ואשמי צילאמו: לים לן כס. יזהר בעצמו שלא יפגע או אם פגע כבר אל ינכס במקום סכנה: כי בני. בית המרחץ: מוסוסי. חפיהם שהמים נפלים לתוכה ובני אדם רוחלים על בני מקרה שעל גגה: בחד אכריה. בורו החזק אחד או שנים זה בזה החזיקו עד מלאה ואחל: סינו דרבי אבהו. דבעי אדודי שחזאמני לשלום: שאין דרכן של בני אדם וכו'. לומר לא היה להם לעסוק בפרולות אלא לבקש רחמים: המכבד

במבדך על הרעה כו': היכי דמי כגון דשקל בדקא בארעיה אף על גב דטבא היא לדידיה דמסקא ארעא שירמון ושבתא השתא מיהא רעה היא: יעיל הטובה כו': היכי דמי כגון דאשכח מציאה אף על גב דרעה היא לדידיה דאי שמע בה מלכא שקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא: יהיתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שוא: ולא מהני רחמי מתיב רב יוסף *ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה מאי ואחר אמר רב לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה *יב שבטים עתידין לצאת מיעקב ששה יצאו ממני וארבעה מן השפחות הרי עשרה אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות מיד נהפכה לבת שנא' ותקרא את שמה דינה *אין מוכירין מעשה נסים ואיבעית אימא מעשה דלאה בתוך ארבעים יום הוה כדתנא שלשה ימים הראשונים יבקש אדם רחמים שלא יסריח משלשה *ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר מארבעים יום ועד שלשה חדשים יבקש רחמים שלא יהא סגול משלשה חדשים ועד ששה יבקש רחמים שלא יהא נפל מששה ועד תשעה יבקש רחמים שיצא בשלום ומי מהני רחמי והא"ר יצחק בריה דרב אמי *איש מזריע תחלה יולדת נקבה אשה מזרעת תחלה יולדת זכר שנאמר *אשה כי תזריע וילדה זכר הכא במאי עסקינן כגון שהזריעו שניהם בבית אחת: היה בא בדרך: ת"ר מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צווחה בעיר אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי ועליו הכתוב אומר *משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה' אמר רבא *כל היכי דדרשת להאי קרא *מרישיה לסיפיה מדריש מספיה לרישיה מדריש מרישיה לסיפיה מדריש משמועה רעה לא יירא מה טעם נכון לבו בטוח בה' מספיה לרישיה מדריש נכון לבו בטוח בה' משמועה רעה לא יירא ההוא תלמידא דהוה קא אויל בתריה דרבי ישמעאל כרבי יוסי בשוקא דציון חוויה דקא מפחיד אמר ליה חטאה את דכתיב *פחדו בציון חטאים אמר ליה *והכתיב *אשרי אדם מפקד תמיד אמר ליה ההוא ברבירי תורה כתיב יהודה בר נתן הוה שקיל ואויל בתריה דרב המנונא אתנח אמר ליה יסורים בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה דכתיב *כי פחד פחדתי ויאתני ואשר יגורתי יבא לי והא כתיב אשרי אדם מפקד תמיד ההוא בדברי תורה כתיב: הנכנס לדרך: תנו רבנן *בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לדרך זה לשלום נכנס אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהכנסתני לדרך זה לשלום בקש לצאת אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתוציאני מדרך זה לשלום יצא אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מדרך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום ותסמכני לשלום ותציעני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך אמר רב מתנא ל"ש אלא בכרך שאין דנין והורגין בו אבל בכרך שדנין והורגין בו לית לן בה א"ד אמר רב מתנא אפילו בכרך שדנין והורגין בו וימנין דלא מתרמי ליה אינש דיליף ליה זכותא ת"ר *הנכנס לבית המרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו ואל יארע בי דבר קלקלה ועון ואם יארע בי דבר קלקלה ועון תהא מיתתי כפרה לכל עונותי אמר אביי לא לימא אינש הכי דלא לפתח פומיה לשמן *דאמר ר"ל וכן תנא משמיה דר' יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשמן אמר רב יוסף מאי קראה דכתיב *כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר יי' קציני סדום וגו' כי נפיק מאי אומר א"ר אחא מודה אני לפניך יי' אלהי שהצלתני מן האור ר' אבהו על לבי בני אפחית בי בני מתותיה אתרחיש ליה גיסא קם על עמודא שזיב מאה וחד גברי בחד אבריה אמר היינו דר' אחא דאמר רב אחא [א] *הנכנס להקין דם אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני [ב] כי אל רופא אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו אמר אביי לא לימא אינש הכי *דדנין רבי רבי ישמעאל *רופא ירפא *ימכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות כי קאי מאי אומר אמר רב אחא ברוך רופא חנם [ג] הנכנס

אשר יצר את האדם בחכמה. בתנומה ויצר אלהים את האדם
א"ר בן נחמה שהפקין מוונותיו ואח"כ צדקו היינו
לאמר בנסהדרין כס"פ אחד דיני ממונות (דף נח.) לכן נצרכו דעברי
שנת כדי שינעם לפעודה מיד ועי"כ יסדו אשר יצר את האדם בחכמה:
מפליא לעשות. משום דלמרתין

צצ"ר כי גדול אמת
ועושה נפלאות אמה אלהים לנצח
אדם עושה נאד אפילו יש בו נקב
אחד מלא מחט סדקים הרוח יוצא
ואינו יכול לשמור בו יין והקצרה
צדק נקבים נקבים צדקו וסומר
הרוח נקבים יוצא ממנו: כי שפע
וה' תרגולא אומר ברוך שנתן לשכוי
בינה להבחין. והוא הדין אפילו כי
לא שנת דאין צרכה זו אלא להבנה
על הנחת האורה שתרנגול מבחין
הוא נהנה מן האור: כי פרים
סודרא על רשיה. וה"ה לכל בעיני
ולכל כסוי ודוקא כשהנהגה אצל אס
אינו נהנה כגון שהוא שוכב על
מטתו לא יצדק לא זו ולא מלגש
ערומים ולא צרכות כינא צדק מיון
שלא נהנה דמשמע צפרק שליש
תרגולא (דף נח.) גבי מי שלא ראה
מאורות מימיו דכולי עלמא בעי
שינה מן האורה: **אשר** קדשנו
במצותיו וצונו להניח תפילין. כיון
דמתלת התחנות צורנו יש לנצח
להניח אצל כל צדק מצדק על מצות
ולא להניח סבבה התחלת ונהיגה אחד
מהם וצ"ה הקומץ (מנחות לו.) וס"ה אמר
לא סה מצדק אחת סה מצדק שמים
פ"ה דעל שמי התפילין קאמר דמצדק
צרכה אחת על שמינא צלל סה
שינעם ודוקא לומר דלא הוצרכו
שמי צרכות להניח ועל מצות אלא
כשסח ועבר עזירה. לכן פרי"ת
דעל של ראש שהיא גמר מצוה
ועיקר דיש צד ד' צמים וצ"ח
מצדק על מצות אצל סה חחר
ומצדק שמים על של ראש וכן
ציינוסא רבא דגאונים ולפרי"ת
גבי סה מצדק שמים אס יניח של
ראש לצד דאין מתכנין זה את זה
מצדק שמים על של ראש צללד ומה
שלא הוצרכו הגמ' על של ראש צללד
מצדק שמים לפי שאין רגילות כלל
להניח אס צלל על התפילין כי צד
חנו שכימי (ב"מ ד' טו.) וכן פ"י רבינו
סס כשצונותיו וכן רבינו אלחנן
בסדר מקון תפלה שלו כתב כן:
וכל

ההנכנס לבית הכסא אומר התכבדו
מכובדים קדושים משרתי עליון תנו כבוד
לאלהי ישראל הרפו ממני עד שאכנס
ואעשה רצוני ואבא אליכם אמר אביי לא
לימא אינש הכי דלמא שבקי ליה ואולי אלא
לימא בשמרני שמרני עזרוני עזרוני סמכוני
סמכוני המתנינו לי המתנינו לי עד שאכנס
ואצא שכן דרכן של בני אדם יכי נפיק אומר
ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו
נקבים נקבים חללים^ה חללים גלוי וידוע לפני
כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או אם
יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד לפניך [א]
מאי חתים אמר רב רופא חולים אמר שמואל
קא שוינהו^ו אבא לכולי עלמא קצירי אלא
רופא כל בשר רב ששת אמר מפליא לעשות
א"ר פפא הלכך יגמרינהו לתרויהו רופא
כל בשר ומפליא לעשות יהנכנס לישן על
מטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם
שמוע ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על
עיני ותנומה על עפעפי ומאיד לאישון בת
עין יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשיכובי

לשלום ותן חלקי [ב] בתורתך ותרנילי ליד
ואל תביאני ליד חמא ולא ליד עון ולא ליד נסיון ולא ליד ביון
וישלוט בי יצר טוב ולא ישלוט בי יצר הרע ותצילני מפגע רע ומחללים
רעים ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים ותהא מטתי שלמה
לפניך והאר עיני פן אישן המות ברוך אתה ה' המאיד לעולם כולו
בכבודו כי מתער אומר אלהי נשמה שנתת בי טהורה אתה יצרתה בי
אתה נפתחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה
בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי
ואלהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות ברוך אתה ה'
המחזיר נשמות לפגרים מתים כי שמע קול תרגולא לימא ברוך אשר
נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה כי פתח עיניה לימא ברוך
פוקח עורים כי תריץ ויתב לימא ברוך מתיר אסורים כי לביש לימא
ברוך מלביש ערומים כי זקף לימא ברוך זוקף כפופים כי נחית לארעא
לימא ברוך רוקע הארץ על המים כי מסגי לימא ברוך המכין מצעדי גבר כי
סיים מסאניה לימא ברוך שעשה לי כל צרכי כי אסר המיניה לימא ברוך
אוזר ישראל בגבורה בל פרים סודרא על רשיה לימא ברוך עוטר ישראל
בתפארה כי מעטמף בציצית לימא ברוך אדרעיה לימא ברוך אשר קדשנו
להתעמף בציצית כי מנה תפילין אדרעיה לימא ברוך אשר קדשנו
במצותיו וצונו להניח תפילין ארישיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו
על מצות תפילין כי משי ידיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על
נפילת ידיים כי משי אפיה לימא ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה

מפעפעי ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך ואל תביאני לא ליד חמא
ולא ליד עון ולא ליד נסיון ולא ליד ביון וכוף את יצרי להשתעבד לך ורחקני מאדם רע ומחבר
רע ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך ותנני היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני
כל רואי ותגמלני חסדים טובים ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל: חייב אדם לברך
כו': מאי חייב לברך על הרעה הטוב שמברך על הטובה הטוב על הרעה הטוב והמטיב והתנן על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב על
בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת אמר רבא לא נצרכה אלא לקבולניהו בשמחה אמר ר' אחא
משום ר' לוי מאי קרא יחסד ומשפט אשירה לך ה' אומרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה
רבי שמואל בר נחמני אמר מהכא^ה בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר בה' אהלל דבר זו מדה
טובה באלהים אהלל דבר זו מדת פורענות רבי תנחום אמר מהכא^ג כיום ישועות אשא ובשם
ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא ורבנן אמרי מהכא^ה יתן וה' לקח יתי שם ה' מבורך אמר רב
הונא אמר רב משה רבי מאיר וכן תנא משימה דר' עקיבא^ה לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד
רחמנא לטב עביד כי הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא יחבי
ליה אמר כל דעביד רחמנא^ה לטב אול וכתב בדברא והוה בהדיה תרגולא וחמרא ושרגא אתא זיקא
כבייה לשרגא אתא שוגרא אכליה לתרגולא אתא אריה אכליה לחמרא אמר כל דעביד רחמנא
לטב ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא אמר לחו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא

הכל

התנאים אומרו הוא אומר שנאמר
מלאכיו יהיו לך (תהלים נח.) שאם יפתח אחד מהם. מן התנאים
כגון הלז או הכנס או המעים: או אם יססם אחד מהם. מן התנאים
הפתוחים כגון הפה או החוטם או פי הטבעה. יפתח קאי לחללים
יסתם קאי חנקנים: קלירי. חוליס.
רופא כל בשר. כנגד היצואה שהיא
רפואה כל הגוף: ופסליא נעשוי.
כנגד שהגוף חלול כמו נאד והנאד הזה
אס יש בו נקב אין הרוח עומד בתוכו
והקצרה צדק את האדם בחכמה
וצדק צו נקבים נקבים הרבה
ואעפ"י הרוח בתוכו כל ימי חייו
חו היא פליאה ותכמה: ופפא
מעסי שלמה. שלא יהא פסול
ורשע צורע: לשכוי. מרגול
דלכא דוכתא דקרו לתרגול שכי
דלמרתין צד"ה (דף נח.) ה' ה' ה'
גריסי אילימא כשם שמברך על
הטובה הטוב והמטיב כך מברך
על הרעה הטוב והמטיב וספן על
בשורות טובות הטוב והמטיב ועל
שמועות רעות אומר ברוך דיין
האמת: לקבולניהו. כשפסא.
לנצח על מדת פורענות כלל
שם: אלהים. לשון דיין כמו עד
האלהים יבא דבר שניהם (שמות כג.)
וכס בדברא. ולן בשדה: סוס
בדידי תרגולא. להקילו משנתו:
הכל

התנאים אומרו הוא אומר שנאמר
מלאכיו יהיו לך (תהלים נח.) שאם יפתח אחד מהם. מן התנאים
כגון הלז או הכנס או המעים: או אם יססם אחד מהם. מן התנאים
הפתוחים כגון הפה או החוטם או פי הטבעה. יפתח קאי לחללים
יסתם קאי חנקנים: קלירי. חוליס.
רופא כל בשר. כנגד היצואה שהיא
רפואה כל הגוף: ופסליא נעשוי.
כנגד שהגוף חלול כמו נאד והנאד הזה
אס יש בו נקב אין הרוח עומד בתוכו
והקצרה צדק את האדם בחכמה
וצדק צו נקבים נקבים הרבה
ואעפ"י הרוח בתוכו כל ימי חייו
חו היא פליאה ותכמה: ופפא
מעסי שלמה. שלא יהא פסול
ורשע צורע: לשכוי. מרגול
דלכא דוכתא דקרו לתרגול שכי
דלמרתין צד"ה (דף נח.) ה' ה' ה'
גריסי אילימא כשם שמברך על
הטובה הטוב והמטיב כך מברך
על הרעה הטוב והמטיב וספן על
בשורות טובות הטוב והמטיב ועל
שמועות רעות אומר ברוך דיין
האמת: לקבולניהו. כשפסא.
לנצח על מדת פורענות כלל
שם: אלהים. לשון דיין כמו עד
האלהים יבא דבר שניהם (שמות כג.)
וכס בדברא. ולן בשדה: סוס
בדידי תרגולא. להקילו משנתו:
הכל

הכל

אלו היה נר דלוק היה גיטיס רואה אותי ואולי היה החמור נוער או התכוננו קורא היה הגיטס נא וטובה אותי: ושא קחוינן דמוקא. שמוקת: אוי לי מיוצרי. אם אלך אחר גיט. ואם לא אלך אחרי או לי מילר המגיעני צהרורים: דו פרלופין שני פרלופין נבראו תחלה אחד מלפניו ואחד מאחריו ולחלו לשנים ועשה מן האחד מזה: אסור וקדם לרפני. לשון נורה דהיינו שני פרלופין: וזכר ונקבה בראש. משמע מתחלת צרייתם תרי הוו: היינו דכפינן ויבן. שהיה נרץ צנין: מאי ויבן. והלא כבר נבנה: כדי לקבל אם הפירות. שאם יהיה קצר מלמטה ורחב

מלמעלה תהא התבואה דוחפת את הכלים מלמעלה לכאן ולכאן שהשמש מכביר עליהם: שושבין. משמלת בחופתו ובזיווגו: ולמד פרלופ. ומתחלתו היה מנח אחד זכר ונקבה מנח אחד: הי מנייהו בני ברישא. ויהיו פרלופ היה מהלך לפניו: אפי' היה אסור. גנאי הדבר: נודמנס לו על הכסר. אסור איש והיה לפניו: יסלקנס לנדיין. עד שיעבור לפניו: אחורי אשה בנסר. אחורי אשה איש מנכבת בגדיה מפני המים וזה מסתכל בה: לי יד לא ינקר רע. אפילו כמשה רבינו שקבל תורה מימינו של הקב"ה לא ינקר רע וקרא בלשה משתעי: עם הארץ. לא שמש תלמידי חכמים שלא למד משנה זו שגינו לא יהלך אדם אחורי אשה ואפילו היה אסור: ולמאי דקאמר רב נתנא. שהלך אחורי ממש אם כן אפילו צי רע מיטות של בית רבן נמי לא קרא: כשעם שהצבור מספליס. דכיון שאינו נכנס בראש פסוק עול ומנוה בית הכנסת: ואי דרי מיד. ואי כגון גנאי דמוכחא מילתא דהאי דלא נכנס מפני המשו: ואי איכא פסחא אחרינא. אין כאן צווי דמאן דחוי סבר נפחחא אחרינא ליעול: יביע. לשון אצבעות. כל משקא מסריח מעלה רמיחה אצבעות: חסאס. לשון חטה דרש ליה: כליות יועטוס. את הלב עשה כן: ופלט מבין. מה יש לו לעשות אם ישמע לעצת הכליות אם לא. ומנין שהכליות יועטוס שגאמר (תהלים טו) אכרך את ה' אשר יעצמי אף לילות יסרני כליותי. ומנין שהלב מבין שגאמר (ישעיה ו) ולבני יבין: לשון מספח. הדבור להוציא מפיו: וספס. הם השפטים גומר ומזויל: שואב

ובל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם. פי' אם רגילו כן לפי שגאל לדי נאוף ואסור יורד לגיהנם: אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו וגו'. שגוס הוא שגין פסוק זה בכל המקרא ול"ג ליהס: רבי עקיבא פארס בכל פרסין

הכל לטובה: ואמר רב הונא אמר רב משום ר' מאיר לעולם יהיו דבריו של אדם מועמין לפני הקב"ה שנאמר ואל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דברך מעמים: דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב וייצר ה' אלהים את האדם בשני יודין? שני יצרים ברא הקב"ה אחד יצר טוב ואחד יצר רע מתקין לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה בהמה דלא כתיב בה וייצר לית לה יצרא והא קא חזינן דמוקא ונשכא ובעמא אלא כדר"ש בן פזי דאמר ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי אי נמי כדר' ירמיה בן אלעזר דאמר ר' ירמיה בן אלעזר דו פרצופין ברא הקב"ה באדם הראשון שנאמר אחר וקדם צרתני: ויבן ה' אלהים את הצלע ורב ושמואל חד אמר פרצוף וחד אמר זנב בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב אחר וקדם צרתני אלא למאן דאמר זנב מאי אחר וקדם צרתני כדרכי אמי דאמר ר' אמי אחר למעשה בראשית וקדם לפורענות בשלמא אחר למעשה בראשית דלא אברי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות פורענות דמאי אילימא פורענות דנחש והתניא ר' אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב ויידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הגויתים קחו וגו' בקללה מתחילין מן הקטן בתחלה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חוה ולבסוף נתקלל אדם אלא פורענות דמבול דכתיב וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב וייצר בשני יודין? אלא למאן דאמר זנב מאי יוצר כדר"ש בן פזי דאמר ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב ויבן ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם כדר' אבהו דרבי אבהו ר"מ כתיב זכר ונקבה בראם וכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם הא כיצד בתחלה עלה במחשבה לבראת ב' ולבסוף לא נברא אלא אחד בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב ויסיגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויסיגור בשר תחתנה א"ר ירמיה ואיתימא רב זכיד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך בשלמא למ"ד זנב היינו דכתיב ויבן אלא למ"ד פרצוף מאי ויבן לכדר"ש בן מנסיא ודרש ר"ש בן מנסיא מאי דכתיב ויבן ה' את הצלע מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקליעתא בנייתא דבר אחר ויבן אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד שבגא הקב"ה לחוה כבנין אוצר מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות אף אשה

קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי לקבל את הולד ויביאה אל האדם א"ר ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עס קטן בשושבינות ואל ירע לו ולמאן דאמר פרצוף הי מנייהו סגי ברישא אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא דגברא סגי ברישא דתניא אלא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפי' אשתו נודמנה לו על הגשר יסלקנה לגברא וכל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא ונתנו רבנן המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקר מדינה של גיהנם שנאמר ייד ליד לא ינקר רע לא ינקר מדינה של גיהנם א"ר נחמן מנחם עם הארץ היה דכתיב ויילך מנחם אחרי אשתו מתקין לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו וגבי אלישע דכתיב וייוקם וילך אחריה הכי גמי אחריה ממש אלא אחרי דבריה ואחרי עצתה הכא גמי אחרי דבריה ואחרי עצתה א"ר אשי ולמאי דקאמר רב נחמן מנחם עם הארץ היה אפי' בי רב נמי לא קרא שנאמר ויתקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ולא לפני האיש א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה אחורי אשה עכו"ם אחורי עכו"ם: ואלא אחורי בהכ"ז בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן אלא דלא דרי מדי ואי דרי מדי לית לן בה ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא ואי איכא פתחא אחרינא לית לן בה ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא אבל רכיב חמרא לית לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין לית לן בה: אמר רב יצר הרע רומה לזכוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנא' ויזכובו מות יביע שמן רוקח ושמואל אמר כמין חמה הוא דומה שנאמר לפתח חמאת רובץ ת"ר שתי כליות יש בו באדם אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה ומסתברא דטובה לימינו ורעה לשמאלו דכתיב כל חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: תנו רבנן כליות יועצות לב מבין לשון מחתך פה גומר ושט מכנים ומוציא כל מיני מאכל קנה מוציא קול

על כל מושב שב חוץ מן הקורה. שמה תפול: **כאסמא לפרזלא**. דרדוקא. **מחללת שרשי** יולא כו
אלי"ר בלע"י. שמועיל לבדו כן מועיל לגוף יליאה להפנות: **ארפנסה** שקורין עכצ"א: **ואמר להרנך וחסם עניך**. דוד אמר לשאלו כן
אכול. שמה תשעה תעבור מתוך תאות המאכל ואין המאכל מועיל: **באלמו** מן המערה שנכנס בה לפנות וכרת דוד את כנף מעילו
עד דרסא קדרר שפוך. קודם שנתטן. משל הוא זה כשאלה נרץ **ואמר להרנך הקצ"ה המיר לי להרנך: הפורה אמרה וכו'**. אס
לנקצין שפוך ואל תשעה אוחס:
קרנא קריא ברומי. אס תשמע
קול קרן ברומי הוא סימן למצקשי
תאנים לקנות ולהוליד למקום אחר:
בר מוזין סאני סאני דאבוך וזין.
אס אין אבין צבית הוזהר אמה בנו
למכור תאני צעור שיש תובעים:
בשילי צביל קטן שפונים בו
שדות: נחר לים אכנא. לידע אס
ש שם ארס. נחר עוש"ר בלע"י:
אמר לים. ר' אלה לרר ספרא:
עד כאן לא עיילא לשעיר. שאין
לענין צבית הכסא: **וגמרת לך**
מילי דשעיר. שאין נעט: **ללא**
הכי סנן. במסכת תמיד: **מדורה**
היפה שס. צעורה היסק גדול של
אור להתחמם שם הכהנים המסירים
רגליהם צבית הכסא **שצריכן**
טבילה דכתנן במסכת יומא (ד' טז)
כל המיין [א] רגליו טעון טבילה:
ובים הכסא של כבוד. אלהא אין
מספרים צבית הכסא ואת אמרת
ליעול מר: **והוא סכר**. רב ספרא
שמהר לומר ליעול מר סכר מוסק
הוא צעמוד המחר אס ישנו לחמוריו
ויחזור העמוד: **דדרוקן**. כסא צבא:

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ
מן הקרקע על כל מושב שב חוץ מן הקורה
אמר שמואל ^אשינה בעמוד השחר כאסמא
לפרזלא יציאה בעמוד השחר כאסמא
לפרזלא בר קפרא הוה מזבן מילי בדינרי
עד ^בדכפנת אכול עד רצחית שתי עד דרתחא
קדרך שפוך קרנא קריא ברומי בר מזבין
תאני תאני דאבוך וזין אמר להו אביי לרבנן
כי עייליתו בשבילי דמחוזא למיפק ביה
בחקלא לא תחוו לא להך גיסא ולא להך
גיסא דלמא יתבי נשי ולאן אורח ארעא
לאסחבולי בהו ^גרב ספרא על לבית הכסא
אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה
ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא
לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר
לאו הכי תנן ^דמדורה היתה שם ובית הכסא
של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול בידוע
שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם
אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא סבר
מסוכן אלא ^הדרתניא רבן שמעון בן גמליאל
אומר עמוד החזור מביא את האדם לירי
הדרוקן סילון החזור מביא את האדם לירי
ידקון רבי אלעזר על לבית הכסא אתא

מחללת שרשי יולא כו
אלי"ר בלע"י. שמועיל לבדו כן מועיל לגוף יליאה להפנות: **ארפנסה** שקורין עכצ"א: **ואמר להרנך וחסם עניך**. דוד אמר לשאלו כן
אכול. שמה תשעה תעבור מתוך תאות המאכל ואין המאכל מועיל: **באלמו** מן המערה שנכנס בה לפנות וכרת דוד את כנף מעילו
עד דרסא קדרר שפוך. קודם שנתטן. משל הוא זה כשאלה נרץ **ואמר להרנך הקצ"ה המיר לי להרנך: הפורה אמרה וכו'**. אס
לנקצין שפוך ואל תשעה אוחס:
קרנא קריא ברומי. אס תשמע
קול קרן ברומי הוא סימן למצקשי
תאנים לקנות ולהוליד למקום אחר:
בר מוזין סאני סאני דאבוך וזין.
אס אין אבין צבית הוזהר אמה בנו
למכור תאני צעור שיש תובעים:
בשילי צביל קטן שפונים בו
שדות: נחר לים אכנא. לידע אס
ש שם ארס. נחר עוש"ר בלע"י:
אמר לים. ר' אלה לרר ספרא:
עד כאן לא עיילא לשעיר. שאין
לענין צבית הכסא: **וגמרת לך**
מילי דשעיר. שאין נעט: **ללא**
הכי סנן. במסכת תמיד: **מדורה**
היפה שס. צעורה היסק גדול של
אור להתחמם שם הכהנים המסירים
רגליהם צבית הכסא **שצריכן**
טבילה דכתנן במסכת יומא (ד' טז)
כל המיין [א] רגליו טעון טבילה:
ובים הכסא של כבוד. אלהא אין
מספרים צבית הכסא ואת אמרת
ליעול מר: **והוא סכר**. רב ספרא
שמהר לומר ליעול מר סכר מוסק
הוא צעמוד המחר אס ישנו לחמוריו
ויחזור העמוד: **דדרוקן**. כסא צבא:
ואימא

ההוא "פרסאה" דחקיה קם ר' אלעזר ונפק אתא דרקונא שממיה לכרעשיה קרי עליה רבי אלעזר
יואתן אדם תחתך *אל תקרי אדם אלא אדום: ^אואמר להרנך ותחס עליך ואמר ואמרתי מיבעי ליה
ותחס וחסתי מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר לו דוד לשאלו מן התורה בן הריגה אתה שהרי רודף
אתה ^בוהתורה אמרה בא להרנך השכם להרגו אלא צניעות שהיתה כך היא חסה עליך ומאי היא
דכתיב ^גויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאלו להסך את רגליו תנא גדר לפנים
מן גדר ומערה לפנים ממערה להסך אמר ר' אלעזר מלמד שסכך עצמו כסוכה: ^דויקם דוד ויכרת
את כנף המעיל אשר לשאלו בלט אמר ר' יוסי בר' חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה
מהם שנאמר ^ההמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו: *אם ה' הסיתך כי ירח
מנחה אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה לדוד מסית קרית לי הרי אני מכשילך בדבר שאפי' תינוקות
של בית רבן יודעים אותו דכתיב ^וכי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו
וגו' מיד ^זויעמוד שמן על ישראל וכתיב ^חויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל וכיון דמניניהו
לא שקל מניניהו כופר דכתיב ^טויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מאי עת מועד אמר
שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא משעת שחיטת התמיד עד שעת וריקתו רבי
יוחנן אמר עד צלות ממש: ^יויאמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה
למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אבישי בן צוריה
ששקול כרובה של סנהדרין: ^{יב}ובהשחית ראה ה' וינתם מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב
^{יג}ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר ^{יד}אלהים יראה לו השה רבי
יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר ^{טו}ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו' רבי
יוחנן אמר בית המקדש ראה דכתיב ^{טז}בהר ה' יראה פליגי בה ר' יעקב בר אידי ורבי שמואל בר
נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש
ראה שנאמר ^{טז}אשר יאמר היום בהר ה' יראה: לא יכנס אדם להר הבית במקלו וכו': ^{יז}מאי
קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה ורב תנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר
כמאן דאמר אינש ארמקפונא אדרי איעול בהא אמר רב נחמן אמר רבא בר אבהו ^{יח}הנכנס לבית
הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא רבי אבהו אמר ^{יט}אם היה שביל
מעיקרו מותר אמר ר' חלבו אמר רב הונא ^כהנכנס לבית הכנסת להתפלל ואי מותר לעשותו קפנדריא
שנאמר ^{כא}ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו': וריקתה מקל וחומר: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע
בן לוי דכל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבית עינו שנאמר ^{כב}והיה עיני ולבי שם כל
הימים אמר רבא ריקתה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמונעל מה מנעל בהר הבית אסור בבית
הכנסת מותר אף ריקתה בהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי
לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לרבא אדיליף ממנעל נילף מקפנדריא אמר ליה תנא
יליף ממנעל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא ^{כג}לא יכנס אדם להר הבית במקלו שבירו ולא
במנעלו שברגלו ^{כד}ולא במעות הצדורים לו בסרינו ובפונדונו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא
וריקתה מקל וחומר ממנעל ומה מנעל שאין בו דרך ביון ^{כה}אמרה תורה ^{כז}של נעליך מעל רגליך ריקתה
שהיא דרך ביון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר ^{כח}כי אין לבא אל
שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך ריקתה שהיא
מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן אמר ליה אנא הכי קאמינא נימא הכא לחומרא והכא לחומרא
ואימא

יִדְרֵשׁ בֶּר קִפְרָא לַעֲלוֹם יִלְמַד אֲדָם אֶת בְּנֵי אוֹמְנוֹת נָקִיָּה וְקֹלָה מָה הָיָא אִמֶּר רַב חֲסֵדָא מִחֲמַט דְּתַלְמוּיֹתָא: תִּנְיָא ר' אֹמֵר לַעֲלוֹם אֵל יִרְבֶּה אֲדָם רַעִים בִּתּוֹךְ בֵּיתוֹ שְׁנָא' יֵאִישׁ רַעִים לְהִתְרוּעֵעַ תִּנְיָא ר' אֹמֵר יֵאֵל יִמְנֶה אֲדָם אִפְטָרְפּוּס בִּתּוֹךְ בֵּיתוֹ שְׁאִלְמִי לֹא מִינֶה פּוֹטִיפֶר אֶת יוֹסֵף אִפְטָרְפּוּס בִּתּוֹךְ בֵּיתוֹ לֹא בֹא לְאוֹתוֹ דְּבֵר תִּנְיָא ר' אֹמֵר לָמָּה נִסְמַכָּה פֶּרֶשֶׁת נִזִּיר לְפֶרֶשֶׁת סוּטָה לֹמֵר לֵךְ שְׂכַל הָרֹאֵה סוּטָה בְּקִלְקוּלָה יִזִּיר עֲצֻמוֹ מִן הֵיִן אִמֶּר חֻזְקִיה בְּרִיה דִּר' פֶּרֶנֶךְ אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן לָמָּה נִסְמַכָּה פֶּרֶשֶׁת סוּטָה לְפֶרֶשֶׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת לֹמֵר לֵךְ כָּל שֵׁשׁ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וְאִינוּ נֹתֵנִן לִכְהֵן סוֹף נִצְרָךְ לִכְהֵן עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ שְׁנֹאמֶר יֵאִישׁ אֶת קִדְשֵׁי לוֹ יִהְיוּ וְסֹמֶךְ לִיה יֵאִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ וְכֹתִיב יִוְהִיָּא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְגו' וְלֹא עוֹד אֲלֵא סוֹף שְׁנִצְרָךְ לֵהֵן שְׁנֹאמֶר וְאִישׁ אֶת קִדְשֵׁי לוֹ יִהְיוּ אִמֶּר רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק וְאִם נִתְּנָן סוֹף מִתְעַשֵּׂר שְׁנֹאמֶר יֵאִישׁ אִשְׁרֵי יֵתֵן לִכְהֵן לוֹ יִהְיֶה לוֹ יִהְיֶה מִמּוֹן הֶרְבֶּה אִ"ל הוֹנָא בֶּר בְּרַכְיָה מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלֵעָזָר הַקֹּפֶר כָּל הַמִּשְׁתַּף שֵׁם שְׁמַיִם בְּעֶצְרוֹ כּוֹפֵלִין לוֹ פֶּרֶנְסָתוֹ שְׁנֹאמֶר יִוְהִיָּא שְׂדֵי בְצִרְיָךְ וְכֹסֶף תּוֹעֲפוֹת לֵךְ ר' שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי אִמֶּר פֶּרֶנְסָתוֹ מְעוֹפֶפֶת לוֹ כַּצְּפוֹר שְׁנֹאמֶר וְכֹסֶף תּוֹעֲפוֹת לֵךְ אִ"ר יֵאִשִּׁיה כָּל הַמִּרְפָּה עֲצֻמוֹ מִדְּבַרֵי תוֹרָה אֵין בּוֹ כַח לַעֲמוּד בְּיוֹם צָרָה שְׁנֹאמֶר יִתְרַפֵּית בְּיוֹם צָרָה צָר כַּחֲכָה אִ"ר אִמִּי בֶּר מִתְנֶה אִמֶּר שְׁמוּאֵל וְאִפִּילוֹ מִצּוּה אַחַת שְׁנֹאמֶר הַתְּרַפִּית מִכָּל מְקוֹם אִמֶּר רַב סִפְרָא ר' אֲבָהוּ הוּהּ מִשְׁתַּעִי כְּשִׁירָד חֲנִינָא בֵּן אַחֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְגוּלָּה הִיָּה מַעֲבֵר שְׁנַיִם וְקוֹבֵעַ חֲדָשִׁים בַּחוּצָה לָאֶרֶץ שְׁגֵרוֹ אַחֲרָיו שְׁנֵי ת"ח רַבִּי יוֹסִי בֵּן כִּיפֶר וּבֵן בְּנֵי שֶׁל זִכְרִיָּה בֵּן קְבוּטָל כִּיּוֹן שְׂרָאָה אוֹתָם אִמֶּר לָהֶם לָמָּה בָּאתֶם אִמְרוּ לִיה לַלְמוּד תּוֹרָה בָּאֵנוּ הִכְרִיז [עֲלֵיהֶם] אֲנִשִּׁים הִלְלוּ גְדוּלֵי הַדּוֹר הֵם וְאִבּוֹתֵיהֶם שְׁמִשּׁוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כְּאוֹתָהּ שִׁשְׁנִינוּ זִכְרִיָּה בֵּן קְבוּטָל אֹמֵר הֶרְבֶּה פַעֲמִים קִרְיָתִי לִפְנֵינוּ בִּסְפֵר דִּנְיָאֵל הַתַּחְתִּיל הוּא מִטְמָא וְהֵם מִטְהַרִּים הוּא אוֹסֵר וְהֵם מִתִּירִים הִכְרִיז [עֲלֵיהֶם] אֲנִשִּׁים הִלְלוּ שֶׁל שׂוֹא הֵם שֶׁל תְּהוּ הֵם אִמְרוּ לוֹ כִּבְר בְּנִית וְאִי אַתָּה יָכוֹל לְסַתּוֹר כִּבְר גִּדְרָת וְאִי אַתָּה יָכוֹל לְפַרְוֵן אִמֶּר לָהֶם מִפְּנֵי מָה אֲנִי מִטְמָא וְאַתֶּם מִתְּהַרִּים אֲנִי אוֹסֵר וְאַתֶּם מִתִּירִים אִמְרוּ לוֹ מִפְּנֵי שְׁאֵתָה הַמַּעֲבֵר שְׁנַיִם וְקוֹבֵעַ חֲדָשִׁים בַּחוּ"ל אִמֶּר לָהֶם וְהִלָּא עֲקִיבָא בֵּן יוֹסֵף הִיָּה מַעֲבֵר שְׁנַיִם וְקוֹבֵעַ חֲדָשִׁים בַּחוּ"ל אִמְרוּ לוֹ הִנֵּה רַבִּי עֲקִיבָא שְׁלֵא הִנֵּה כְּמוֹתוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִ"ל אָף אֲנִי לֹא הִנַּחְתִּי כְּמוֹתִי בַּחוּ"ל אִמְרוּ לוֹ גְּדִיִּים שֶׁהִנַּחְתָּ נַעֲשֶׂה תִישִׁים בְּעַלִּי קֶרְנִים וְהֵם שְׁגֵרוּנוֹ אֲצִלָּךְ וְכֵן אִמְרוּ לָנוּ לָכוּ וְאִמְרוּ לוֹ בְּשִׁמְנוֹ אִם שׁוֹמֵעַ מוֹטֵב וְאִם לֹא יֵהֵא בְּגֵדֵי וְאִמְרוּ

ואמרו למאחר שבגולה שלא יושמעו לו: יעלו להר. לאחד ההרים. דבר לנצח: לא גרסין ומשירו יושע וגו': הפסוק. עשו כתוב להמנהג בחוקות העמים לננות צמות: אחיה יבנה מזבח. אדם גדול היה ורשע לבני הגולה: חנניה. הוא חנניה' אחי רבי יהושע: עשה עשו עצמכם כתומים להנעטר על דברי תורה: ואם הסורה. יגן בכנור. לפני הצמה לפי שחנניה לוי היה כדתן במסכת ערכין (ד' יא): מעשה בר' יהושע בן חנניה שהלך לקיים את ר' יוחנן בן גודגדל בהגפת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מן המשוררים ואני מן השוערים: לנדרס. על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרס זה הנעוץ שורות שורות: צדוד אכסניא. מבניסין אורחיס צבנים: ראש המדבריים. במסכת שבת מפרש לה צבמה מדליקין (ד' לג): שנים עשר מיל. שלש פרסאות. מחנה ישראל מצית הישימות עד אל השטים *תחלת פרקי: אמרה תורה כו'. כלומר קראו הכתוב מבקש ה': כעס שאני הסכרתי לך פנים כך אלה הסכר פנים. והיו דכתיב פנים צבנים: הרב כעס. עליהם משום המה העגל: ותלמיד כעסם. וגם אתה מראה להם כעס שהרחקת מהלך ממחנה: אם אלה מחזור האהל למקומו גרסין: ויבינו דכתיב ושב אל המחנה. הפז האהל למחנה ולא לאו משרתך יהושע בן נון נער לא ימשע מחנה שישם מחקר. ואף על פי שהשינו לאחר שנתרצה אכסניא לישראל והוקס המשכן לא ילא

ואמרו לאחינו שבגולה אם שומעין מוטב ואם לאו יעלו להר אחיה יבנה מזבח חנניה יגן בכנור ויכפרו כולם ויאמרו אין להם חלק באלהי ישראל מיד געו כל העם בבכיה ואמרו חם ושלום יש לנו חלק באלהי ישראל וכל כך למה משום שנאמר יבי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים בשלמא הוא מטהר והם מטמאין לחומרא אלא הוא מטמא והם מטהרין היכי הוי והא *חכם שטמא אין חברו רשאי לטהר אסר אין חברו רשאי להתיר קסברי כי היכי דלא נגדרו בתריה: תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ור' נחמיה ור' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו פתח רבי יהודה ראש המדברים ככל מקום בכבוד תורה ודרש² וזמשה יקח את האהל ונמה לו מחוץ למחנה והלא דברים קל וחומר ומה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה² והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה

על אחת כמה וכמה *ודבר ה' אל משה פנים אל פנים אמר ר' יצחק אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה אני ואתה נסביר פנים בהלכה איכא דאמרי כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים לישראל והחזר האהל למקומו *ושב אל המחנה וגו' אמר רבי אבהו אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה² עכשו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בכעס ישראל מה תהא עליהם אם אתה מחזיר האהל למקומו מוטב ואם לאו יהושע בן נון תלמידך משרת תחתך והיינו דכתיב ושב אל המחנה אמר רבא אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימשע מתוך האהל: ועוד פתח ר' יהודה בכבוד תורה ודרש⁴ הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני אמר ר' תנחום בריה דר' חייא איש כפר עכו תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמו שלא קרא קריאת שמע מעולם הסכת עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה כדר' יוסי ברבי חנינא⁷ דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב⁸ חרב (על) הברים וניאלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמטפשים כתיב הכא וניאלו וכתיב התם⁶ אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאים שנאמר ואשר חטאנו איבעית אימא מהכא⁷ נואלו שרי צוען דבר אחר הסכת ושמע ישראל כתתו עצמכם על דברי תורה כדאמר יוש לקיש¹⁰ דאמר ריש לקיש⁹ ממין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר⁸ זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר אחר הסכת ושמע ישראל הם ואחר כך כתת כדכבא¹¹ דאמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יתנה אמרי דבי ר' נאי מאי דכתיב¹² כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה ומיץ אף יוציא דם כל תלמיד שכוועם עליו רבו פעם ראשונה ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכוועם עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות¹³ דתנן ר' ישמעאל אומר הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין נובע אמר ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב¹⁰ ואם¹⁰ נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא ואם זמם יד לפה: פתח ר' נחמיה בכבוד אכסניא ודרש מאי דכתיב¹¹ ויאמר שאול אל הקניי לבו סורו רדו מתוך עמלקי פן אוסיף עמו ואתה עשיתיה חסד עם כל בני ישראל והלא דברים קל וחומר ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו כך המארה תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' יוסי בכבוד אכסניא ודרש¹² לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והלא דברים קל וחומר ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר¹³ ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי כך המארה תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש¹⁴ ויברך ה' את עובד אדום (הגני) כעבור ארון האלהים והלא דברים קל וחומר ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורובץ לפניו כך המארה תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו עאכ"ו מאי היא ברכה שברכו אמר רב יהודה בר זבדיא זו חמות וח' כלותיה שילדו *ששה ששה בכרם אחד שנאמר

שנאמר פעלתי השמיני. בני עובד אלוס קא חשיב בדברי הימים וקא חשיב תמניא ויהא תשיעיית כל אחת ילדה ששה הם חמשים וארבע הסיק עליהם שמונה בניו הראשונים הרי ששים ושנים לעובד אלוס: **ידוחא אס ספטה.** כגון אנשלוס שנקש למלך בחזקה: **אצטריכא לכו שטא.** להיות אחד מהם ראש ישיבה: **אצטריכא לכו גרסי.** הולכרו להם חכמים: **סיני.** היו קורין לרש יוסף שהיה צדיק בצריימות הרבה: **עוקר הרים.** לרבה בר נחמני שהיה מחודד יותר בצלפולי: **למרי חטיא.** למי שקנן תבואה למכור כלומר למי שקנן שמועות: **דאמרי ליה כלדאי.** לרש יוסף: **מלכא סרפין שני.** אמר אס אמלך מחלה אמות לסוף שנתים ונדחה מפני השעה ולא אבה למלך והשעה עמדה לו שלא הפסיד שנותיו בך: **אומנא לביסיה לא קרא.** לא נהג כל אומן השנים שום ד שררה ובסיה צריך להקיץ דס היה הולך לבית הרופא ולא היה שולח אל אלו: **שיטאו כצובי קורה.** אס בא לטעולה ממקום למקום לתמה צננין. כלומר יעקב של הצנים שלו וטרח בגידולם יעקב עליהם רחמים: **הנפטר מן ספט.** כשהיו מולידים ארונות ממקום למקום לצבורה היו מלוים אותו מעיר לעיר ומחורס אל וואחרים מלוים אותו משם והלאה והמחרים קרי נפטרים נוטלין רשות להפטר ממנו: **אין להם מנוחה.** מישיבה לישיבה וממדרש למדרש:

הדרך עלך הרואה
וסליקא לה מסכת ברכות

שנאמר יפעלתי השמיני *⁶ וכתוב כי ברכו אלהים² כל אלה [מבני] (ל) עובד ארום המה ובניהם ואחיהם (אנשי) [אישי] חיל בכח לעבודה ששים ושנים לעובד ארום אמר ר' אבין הלוי⁶ כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו מדרבה ורב יוסף⁷ דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אצטריכא להו שעתא⁸ שלחו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם⁹ שהכל צריכין למרי חטיא אף על פי כן לא קבל עליו ר' יוסף דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין מלך רבה עשרין ותרתין שנין מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא כל הגך שני דמלך רבה אפילו אומנא לביתיה לא קרא: ואמר רבי אבין הלוי מאי דכתיב³ יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה: ואמר רבי אבין הלוי⁴ כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה שנאמר⁴ ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים וכי לפני אלהים אכלו והלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה: ואמר רבי אבין הלוי⁵ הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו למשה⁵ לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לו לאבשלום⁶ לך בשלום הלך ונתלה: ואמר רבי אבין הלוי⁷ הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר⁷ ואתה תבא אל אבותיך בשלום: אמר רבי לוי בר חייא⁸ היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה⁹ וזוכה ומקבל פני שכינה שנאמר וילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב¹⁰ תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר וילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון: אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר¹⁰ וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך¹¹ שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול¹¹ יהי שלום בחילך שלום בארמנותיך¹² למען אחי ורעי אברהם נא שלום כך¹³ למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך¹⁴ ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

הדרך עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות